RADU NIȚU

PĂDUREA NU DOARME

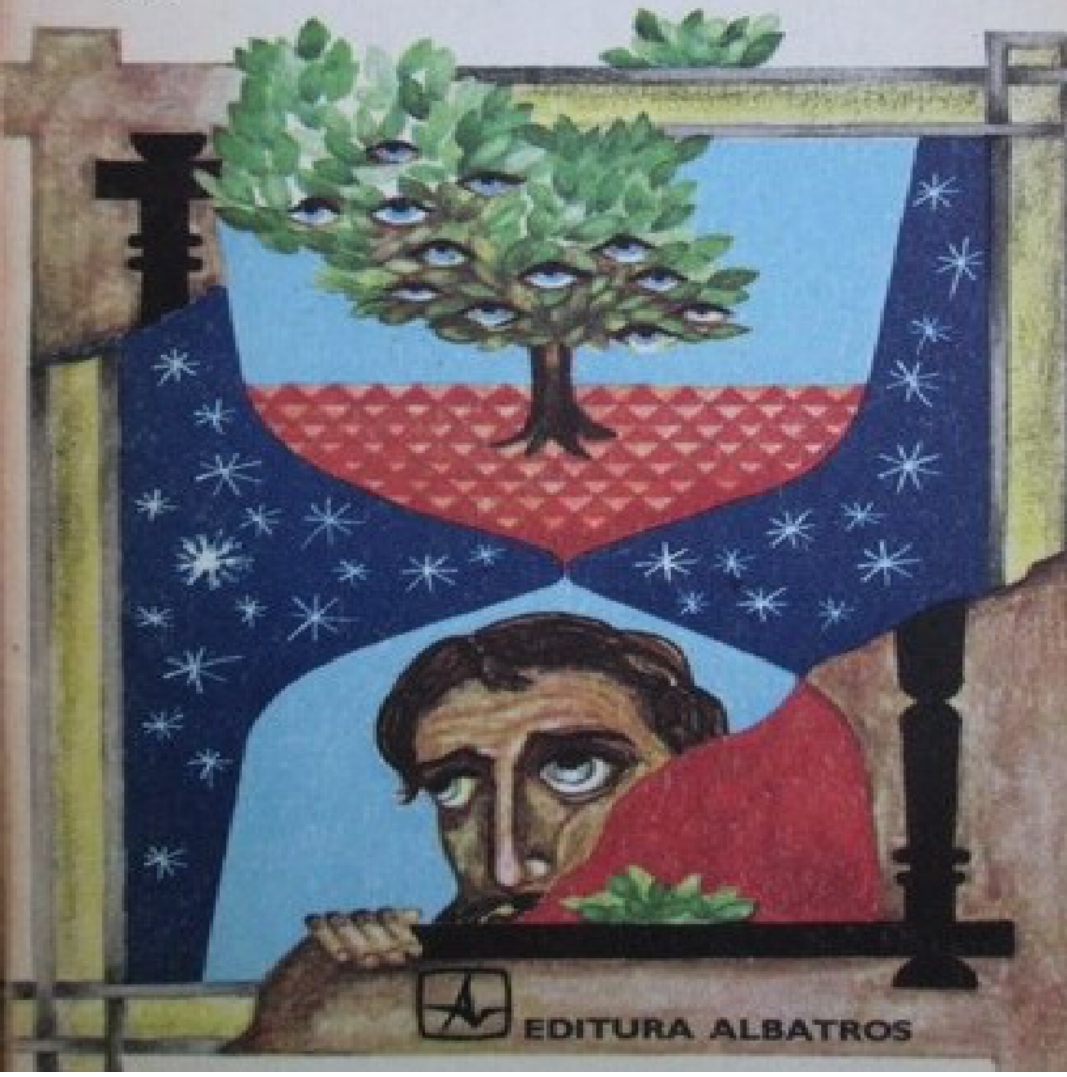

EDITURA ALBATROS

COLECȚIA CUTEZĂTORII

RADU NIȚU

PĂDUREA NU DOARME

Versiunea digitală 2.0 – mai 2022

Realizată după volumul apărut la Editura Albatros, București, 1976
Ilustrația copertei: Cornel Rigman

CUVÂNT ÎNAINTE

Care nu vine să se substituie cărții lui Radu Nițu, nici s-o explice, poate o mărturie și o acceptare a unui gen pe care semnatarul acestor rânduri nu-l practică, dar pe care-l crede tot atât de valabil artisticește, pe cât crede valabil acel gen de proză organizat din valorile reale ale istoriei, constituite în factori dinamici ai dezvoltării. „Pădurea nu doarme" este un roman realist, de analiză socială a satului oltenesc din timpul revoluției de la 1848, realizat cu mijloacele fantasticului popular. Aici și în stilul de o suculentă și inedită permanență folclorică cred că stă originalitatea și prospețimea acestei cărți, căreia i-aș spune roman folcloric, ori poate roman oral. Ai senzația, citindu-l, că te afli la o șezătoare, unde cei de față își povestesc niște întâmplări de prin părțile locului, care sunt cu totul firești și verosimile la început, pline de haz mustos și ironie; un zugrav de biserici, Fancu, îndrăgostit de fata popii, o pictează în chip de Maica Domnului, la Cina cea de taină pictează niște țărani în straiele lor obișnuite, prăznuind cu cele știute de la praznicele locului, dintre care nu lipsește usturoiul, popa îl închide în clopotniță, de unde asistă la uciderea cuiva de către arnăuți, apoi vine popa Șapcă cu mulțimea de la Islaz, se amestecă alt povestitor care introduce alte personaje, apoi altul, apoi altul, planurile povestirii se întretaie aparent fără logică și ușor, pe neobservate, cel al realului se răstoarnă în profitul fantasticului, al alegoriei, raporturile cu societatea se translează în concepțiile personajelor despre individ și societate, care devin dominante, și spre surprinderea noastră asistăm la un conflict de mentalități imprimat în comentariile babelor din sat, jurnale vorbite și sinteze de uz public al vremii.

Radu Nițu face abstracție de o cauzalitate cu rol determinant pentru destinul personajelor sale, care de fapt sunt personaje complexe, incapabile de a se autodetermina.

Zugravul Fancu este un tip de artist naiv, care respinge hieratica pictură bizantină fără tangență cu realitatea primordială, înlocuind-o cu aceasta, care caută alte mijloace materiale ale unei arte realiste, dar și spiritualitatea ei; își face o idee primitivă și în același timp fantastică despre microcosmos și macrocosmos, despre relațiile de interdependență stabilite între aceste două entități; urmărind să găsească sticla în care acestea se reflectă, el urmărește de fapt să-și explice raporturile lui cu lumea materială și cea spirituală. Să nu uităm că marea majoritate a țărănimii și a păturilor mijlocii erau analfabete și că poporul trăia spiritual în plin mitos.

Liucimir, tip satanaelic, ilustrează tragedia izolatului, a celui care, trăind exclusiv pentru sine, își pierde, paradoxal, propria lui individualitate. Aici, romanul lui Radu Nițu, fără să iasă din limitele folcloricului, atinge tonalități grave, cărora le devin complementare dramele haiducilor, pandant al relațiilor feudale, determinate de ele și în

mod deosebit de relațiile feudale stabilite de epoca fanariotă, haiducii devin anacronici la 1848. De obicei, romanul istoric se situează în momentele de explozie ale istoriei. Atunci când forțele sociale încătușate ies din anonimat, afirmându-și dreptul de a participa la istorie. Ori când popoarele oprimate își afirmă acest drept inalienabil. În momentele acestea, scriitorul găsește foarte exact forțele dinamice exemplare care determină și configurează o epocă și destinele ei. Personalitatea pe care o reprezintă, relațiile dintre clasele sociale și eveniment. Felul cum se intercondiționează. Radu Nițu alege un moment de agonie al unei categorii sociale restrânse, dar reprezentative pentru epoca precedentă: haiducia. Haiducii care nu-și mai găsesc rostul social. Cărora li s-au năruit rațiunile de a exista; ei se alătură revoluționarilor, unii devin volintiri în oștirea lui Magheru, ca după înfrângerea revoluției să se întoarcă, cu rândurile rărite, în pădurea „frate cu românul". Multiplele comentarii ale babelor – acel jurnal sonor al salului – includ și emanciparea clăcașilor fără s-o înțeleagă, cum nu înțeleg nici rostul școlii, al podului, al joagărului, pitorescului personaj Lache Papidon, agă de poterași și temniță caracaleană. Epoca nu-i mai încăpea pe haiduci. Unele din căpetenii, Iancu Coruia, eșuează. De asemenea, cealaltă, Bîrlogea, se pierde pe sine, dorind să salveze ceata. Nu știm dacă este împușcat de geambași ori dacă s-a sinucis, pierzând caii haiducilor la cărți. Cum, în general, niciun sfârșit de destin nu este clar în acest roman, fiecăruia – opinia publică, prin comentariul babelor, târcovnicului ori altor personaje – oferindu-i acel sfârșit pe care cititorul singur este chemat să-l aleagă. Ceata haiducilor, jurată haiduciei, rămâne să se închidă în lumea fabuloasă a codrului; va trece în legendă și în existența spirituală a celor din jur, care, nemaiștiind nimic de ei, îi păstrează în conștiință ca pe o ipostază posibilă. Romanul este caleidoscopic. Autorul n-a operat conform unei legități constructive ferme. El lasă viața să curgă aparent la întâmplare, comentând-o dintr-o multitudine de puncte de vedere, niciunul depășind mentalitatea locului. Personajele istorice, Popa Șapcă și generalul Magheru, prefectul pașoptist de Romanați, sunt episodice și văzute consecvent tot prin ochii celor care alcătuiesc lumea acestei cărți. Deci, pitoresc și fără aură.

În ultimă instanță ni se pare că Radu Nițu a scris un roman despre sat. Un altfel de roman despre sat decât cel cu care suntem obișnuiți. Romanul său are un caracter oral, determinat de abundența și permanența dialogului și comentariului. Normal ar fi ca mediul material să fie eliminat din lipsa prezenței autorului și a discursului descriptiv. Radu Nițu a găsit mijlocul de a încorpora în structura cărții nu numai natura, dar cele mai pitorești și specifice obiecte oltenești de uz casnic și cotidian, recreând o lume cu totul originală și singulară. Amănuntele de viață, prin abundență și pitoresc, conduc la desenarea cadrului autentic viu și colorat al acelei lumi. De la vârfurile mustăților lui Lache Papidon date cu sacâz, la călugării pe picioroange, la butoaiele de vin care picură, la femeile care

taie trențe pentru țesut preșuri, de la rețetele culinare, la vestimentație și de la probozeala copiilor, la admirabilul raport al lui Papidon către mai marii lui, cartea este un excelent și plin de umor tablou de epocă. Mi s-a părut că la Radu Nițu parodicul devine un personaj proteic, care adăugat logicii rustice se diversifică la infinit, făcând din același lucru ceea ce este într-o realitate imediată, dar în același timp caricatura lui, ori parodia lui, ori imaginea lui fantastică. Aici este meritul esențial al cărții. Radu Nițu nu scrie „despre" o lume anume. El „este" acea lume. Universul lui existențial se confundă cu lumea pe care-o povestește din interior.

Sunt de spus câteva cuvinte despre limba pe care-o folosește. De o savuroasă, pitorească și colorată autenticitate oltenească, ea nu devine mijlocul principal al edificării acestei cărți, ci mijlocul prin care cartea există. Deocamdată, cărțile lui Radu Nițu „Vâlva codrului", apărută în 1974, și această „Pădurea nu doarme" nu pot exista în afara limbii care le-a zămislit și prin care se-ntrupează nu gestica lor, care este cea obișnuită a haiduciei, cu pistoale, răpiri, deghizări și cavalcade și mânăstiri, ci spiritul lor, acest mod existențial al satului românesc, tradițional, în care rațiunea realistă cea mai ascuțită trăiește în armonie cu fantasticul, în care drama se reflectă în propria ei parodie, în care porecla devine personaj și personajul poreclă, iar adevărul circulă mereu pe aripile fanteziei, fiind egal cu el însuși, ca apoi, după legile niciodată știute ale eposului popular, să devină mit și să intre în legendele locului.

De fapt, aici stă meritul social al acestei cărți. În analiza subtilă, din interior, a unei lumi revolute, despre care s-a scris prea puțin, și atunci când s-a făcut, a fost văzută prin niște ochelari care, cuprinzând totul, scăpau din vedere esențialul. Adică spiritul ei care-o diferenția net de toți și de toate, hărăzindu-i harul care-a făcut din folclorul românesc una din cele mai originale componente spirituale ale Europei.

RADU THEODORU

De pe acoperiș, Fancu văzuse totul. Întâi apăruseră, venind în goană, cinci călăreți. În dreptul fântânii de peste drum descălecară.

— Barim caii să-i adăpăm, jupâne!

— Lăsați-i să crape! Vă cumpăr eu alții!

Fancu se ghemui și văzu cum unul ascunse caii într-o curte părăsită.

— Ptiu, fir-ar să fie de țeapă! își frecă Fancu talpa piciorului, ținându-se cu mâna cealaltă de coama acoperișului de șindrilă. Ce dracu vor să facă cu lanțul ăla? Ăștia trebuie să fie arnăuți, după țoale și după arme, iar jupânul, după pălărie, sigur că-i de la oraș.

Arnăuții legară repede un capăt al lanțului de la fântână de tulpina unui salcâm, îl întinseră de-a curmezișul drumului, acoperindu-l cu țărână să nu se mai vadă, iar celălalt capăt îl trecură printre uluci, unde se ascunseră și ei.

Fancu își roti ochii pe deasupra satului părăsit. Într-o margine de zare, din lanul de grâu se ridicau câțiva pomi singuratici. În spatele bisericii, sub râpă, începea pădurea din lunca Oltului. Biserica, destul de mică, în formă de treflă, avea pe dinafară ciubuce de teracotă frumos lucrate. Gardul dinspre drum era din pari bătuți, pe laturi din nuiele împletite, iar pe marginea râpei, în loc de gard, numai mărăcini. Pe mormintele în paragină creșteau maci roșii și cicoare albastră; aidoma acestora, vopselele de pe crucile aplecate încă se mai păstrau.

Peste drum, jupânul cu pălăria își făcea vânt pufăind din lulea, cu ochelarii pe nas. Fancu vedea tăciunele din luleaua acestuia.

Din celălalt capăt al drumului, căruia din bătrâni i se spunea „Drumul Domnului de Rouă”, se auziră tropote de cai. Orășeanul abia mai apucă să se ascundă după fântână. Doi călăreți veniră în goana mare. După haine și arme, Fancu își zise că aceștia trebuie să fie haiduci. Arnăuții traseră de lanț. Caii se împiedicară și se răsturnară în mijlocul drumului. Arnăuții tăbărâră asupra lor. Amândoi haiducii se zbătură prin țărână, doborâți de loviturile celor patru.

— Pe ăsta-l vreau viu! Că el le e căpetenia.

— Și cu ăstălaltul ce facem?

— De martori n-am nevoie!

Pe căpetenie îl prinseră cu lanțul de gât, iar pe celălalt îl loviră cu patul puștilor.

Fancu fu cât pe-aci să strige după ajutor, dar se temu să nu îl descopere ucigașii. Își învinse frica și vru să tragă clopotul, doar de-o auzi cineva să sară în ajutor. Însă călcă în gol și căzu pe scările dinăuntru. Ținându-se de coaste, auzi jos în drum aceeași voce poruncitoare:

— În fântână cu el!

Când se ridică, șchiopătând și se uită pe ferestruica lunguiață, cei

cinci încălecaseră și se pierdeau în praf, ducând cu ei căpetenia haiducilor.

*

Nu trecu mult și Fancu auzi hărmălaie de glasuri dinspre capul satului, tot pe „Drumul Domnului de Rouă”, de unde veniseră și cei doi. Când văzu puhoiul nesfârșit de oameni cu furci și topoare, Fancu se apucă să tragă de funie.

— Ce l-a apucat pe ăla de trage clopotul joia? se ridică în șa unul din haiducii care mergea în fruntea mulțimii de țărani.

— O fi vreun sfânt, zise unul dintre orășenii ce purtau jobenuri negre de mătase, prăfuite.

— Nu e niciun sfânt astăzi! zise dintr-un car Popa Șapcă, răsucindu-se pe scândură, alături de țăranul care mâna boii cu biciul.

Pe loitre ședeau niște oameni ce mânjeau cu vopsea o lespede lungă și lată cât tot carul. Pe fața netedă a pietrei erau săpate litere. Întindeau niște foi mari de hârtie și le apăsau cu palmele, ca să se întipărească literele.

— Nu e decât mucenicul Timotei azi, dar ăstuia nu i se trage clopotul, că e prea mic, zise Popa Șapcă, trimițând niște oameni să lipească hârtiile acelea mari pe gardul bisericii.

— Nici de mort nu bate, că satul e pustiu.

— Ce ai, bă, de tragi clopotul? Care ești? Dă-te jos de acolo!

Fancu scoase capul pe ferestruică și le spuse ce văzuse mai adineauri.

— Poate-i mai ajungeți din urmă! adăugă el.

Trei haiduci porniră în goană după ucigași. Niște țărani coborâră în fântână să scoată mortul.

— Noi acuma ce facem? întrebă un târgoveț. Mai mergem sau ne lăsăm păgubași? Ăsta zice că l-au prins pe Iancu Coruia…

— Dacă am pornit, acuma mergem! răspunse haiducul Bîrlogea. Și vedem noi cum o scoatem la capăt!

— De întors, și așa nu ne mai putem întoarce, că apucarăm să jurăm! zise haiducul poreclit Taure. Nu jurași și tu la Islaz? Păi atunci ce te mai dai de coadă într-o parte?

— Aduceți-mi și mie o scară, oameni buni! Că m-a-nchis pe dinafară.

— Ce bălmăjește ăla acolo? Cine te-nchise?

— Popa Claie.

— Ia lăsați-l, bă-n plata Domnului acolo, că o fi știut ăla de ce l-a-nchis! strigă Popa Șapcă și ridică mâna să facă semn de pornire mulțimii ce se oprise.

Oamenii îl scoaseră pe haiducul aruncat în fântână și îl întinseră pe jgheabul de lemn scobit.

— Ăsta e Păltineanu! zise haiducul Cucută și își frământă în mâini căciula nădușită. Nu-i faci și lui, părinte, o slujbă, cum se face? Că fu și el frate de codru cu noi.

— Nu putem zăbovi. Să-l îngroape ăia din sat! Voi nu știți cum e când moare unul? continuă el fără convingere. Ăl de sus se uită-n jos și zice: „Ăsta e din parohia lui cutare. Ia să vedem noi cum îi face slujbulița". Că își are și el răbojurile lui și-nsemnează pe fiecare popă câte botezuri a făcut, câte nunți, câți morți… La judecata de apoi i le pune-n față: „Pe ăsta de ce-l dădușsi cu capul de cristelniță? Ăstălantul de ce nu i-ai cântat Isaiia pe glasuri?"

— Na, mai zi ceva dacă poți! Știe părintele mai bine cum e pă lumea ailantă! făcu unul din țărani, care tocmai lipise pe obloanele cârciumii părăsite afișul tipărit pe lespedea din car și își șterse palmele într-un șomoiog de câlți. Ia mâna de pe cornul boului, că nu e boul tău!

— Cuviosia ta, eu nu mai zic nimic, spuse Cucută. Îmi iau fârtații și pornim.

Pe ferestruica cu chenar de cărămizi, Fancu se uită câtă puzderie de suflete se înșira de-a lungul drumului. Mai întâi veneau niște oameni cu brâuri de lână, înarmați cu sape, așa cum apucaseră de pe câmp.

— Uite-i, bă, pe ăia din Gostavăț, care scuipă-n palme când s-aruncă-n Olt! auzi Fancu pe unul dintre cei ce purta chimiruri de piele și câte o furcă sau vreun cârlig de tras fân.

— Voi sunteți, nepoate, din Brezuica, ăia de nu pusărăți castraveți, că ies strâmbi?

Cineva aruncă o vorbă slăvenașilor încinși cu bete înflorate și veniți cu topoare grele pe umeri, cum că aceștia ar fi tăiat pădurea ca să scape de ciori.

— Dar ce, bre, ca voi ăștia din Băbici, care v-ați supărat pe popă și-ați mâncat de post?

— Nu cumva or pleca la război? se gândi Fancu și strigă să i se pună scara.

— Să ți-o puie cin-ți-a luat-o! auzi un glas din tindă, iar altul îi spuse să stea acolo, că stă bine.

— De unde oți fi, bă, de sunteți așa de-ai dracu? mai strigă Fancu. Parc-ați fi din Dăbuleni!

— Părinte, veni în fugă unul, amărâtu ăsta, fire-al păcatelor, să vezi ce era să facă: era să lipească Costituția, jumate hârtia dreaptă, jumate cu capu-n jos. Bine că băgai de seamă.

— Ho, bă vere, nu toată lumea știe carte ca tine.

— Dați-mi, bre, o scară! Ce naiba? strigă Fancu.

— Tacă-ți gura, blestematule! se răsti Popa Șapcă tocmai când oamenii îl suiau în car pe haiducul scos din fântână.

Când porni carul, Popa Șapcă porunci să-l dea jos pe Fancu, apoi îl

luă la întrebări:

— Ce-avuseră, mă, cu tine de te-nchiseră aici?

— Ce să aibă? N-avuseră nimic. Eu sunt zugravul bisericii. Și mă-nchiseră fiindcă… N-are a face de ce mă-nchiseră.

Un haiduc își făcu loc printre oameni și îl apucă pe Fancu de umăr:

— Ia zi, bă, cum arătau la față ăia cinci?

Fancu oftă cu privirea în jos. Printre țăranii înarmați cu ce apucaseră din ogradă, ici și colo doar de se vedea unul cu câte un par noduros sau vreo bâzdoacă mai îndemănoasă.

— Să-mi dea banii înapoi! zicea un țăran, cu o leucă de la car în mână, iar cei adunați în jurul lui îl ascultau încuviințând din cap că are dreptate. Dacă-mi dă banii îndărăt, eu nu mai am nimic cu el.

Câțiva se alăturaseră puhoiului numai cu un resteu de la jug într-o mână și cu o azimă coaptă-n țest, sub braț. Ba unul din Fleștenoagele apucase din grabă să plece de-acasă numai cu un șirag de ardei pe ață, în loc de merinde.

— Nu râdeți, bă! Să vă văz cum o să mâncați voi oala aia de fasole fără ardeii mei!

— Ce faceți, mă neamule, cu căruța aia? Iar plecarăți după iepuri?

— Lasă-i, vere, că ăștia sunt din Rusănești și-i știi că au harțag la mămăligă rece! zise altul cu o funie de ceapă la spinare.

Pe când țăranii își încrucișau cu repeziciune vorba, Fancu le spuse haiducilor tot ce văzuse de pe acoperiș.

Apoi, în mijlocul drumului, haiducii își întinseră armele unele peste altele să jure că nu se vor lăsa până nu-l vor scăpa pe căpetenia lor și îi vor prinde pe cei cinci ucigași.

— Acum, vrei nu vrei, trebuie să juri și tu cu noi, Fancule! Că tu ești singurul care i-ai văzut și-i știi.

Fancu le spuse că lui puțin îi pasă de treburile lor, că el, și așa, își are rosturile și grijile lui.

— Hai, bă, că poate omul vrea ceva-n schimb și de-aia se lasă greu! zâmbi plin de înțelegere Bîrlogea. Ia zi, neică, zi, că ne-apucă iarna!

— Păi să-mi dați ce v-oi cere eu. Când v-oi cere! răspunse Fancu.

— Dacă nu e viață de om, da! Orice!

— A, nu! scutură din cap Fancu. E o sticlă…

— Cum, mă? Ce sticlă?

— O sticlă! Vă spun eu, când o fi, ce și cum.

— Tu trebuie să fii nebun, dar ne legăm! Că n-avem de unde găsi altul mai zdravăn la cap. Auzi, mă, cică o sticlă! Nu degeaba l-au închis ăia acolo.

— Da, bre, dar cine știe ce-o fi-n sticla aia? Că ăsta o fi smintit, dar prost nu e, dacă putu să iasă din mâna lui așa zugrăveală. Nu fuserăți înăuntru-n biserică să fi văzut ce târnă de cireșe a făcut pe perete. Zici că acum le culeasă din pom. Cireșele alea drăgănele nu le uit nici când

oi muri. Erau altoite, mă? Cu tine, zugravule, vorbesc.

Deasupra pușților încrucișate, Fancu întinse palma să jure și el.

— Păi, nu! Cu mâna goală jură numai căpeteniile. Trebuie să ai măcar un cuțit în mână!

— Cuțit? Niciodată! făcu Fancu și întinse o pensulă de-a sa.

— Ce faci, mă, cu mătăuzul ăla? Ține colea un resteu!

După ce se legară prin jurământ, porniră mai departe cu întregul puhoi de oameni după ei.

În cale întâlniră niște clăcași care nu terminaseră de împrăștiat bălegarul pe câmp, dar ședeau la umbra căruțelor.

— Noroc, bă, să vă trăiască caii!

— Ce să ne trăiască, că nu-s ai noștri! răspunseră clăcașii ridicându-se cu pălăriile de paie zdrențuite în mână.

— Voi ce stați, mă, acilea ca dușii de pe lume?

— Stăm, părinte, săru-mâna. Că mai bine să stăm degeaba, decât să muncim degeaba.

— Vreți, mă, pământ? Haideți cu noi! Nu vreți, stați dracului acilea! strigă unul către ei.

— Când e la o pomană, cine merge cu vântul din spate, nu obosește! se scărpină în cap clăcașul care părea să fie mai mare între frați.

— Ce ne pierdem noi vremea cu ăștia care le e năcaz că nu se află păsări fripte-n parii gardului? Rămâneți cu Dumnezeu, fir-ați ai dracu!

— Ce zici, frate-meu? Să ne luăm și noi după prostimea asta multă? Că sunt de-ai noștri! Ce-or păți ei, om păți și noi!

— Da, dar unde ascundem noi furcile ăștea, să nu ni le fure careva?

— Păi cum o să le lăsăm acilea? Nu vezi ce topoare au ăștia?

— Hai cu căruța mai repede, să nu ne pierdem de ei! Toate ca toate, dar pune și tu ochii pe un topor mai de Doamne-ajută! Chiar și-un cuțit mai ca lumea, vezi ce poți!

Pe drum, Popa Șapcă și haiducii îl întrebară pe Fancu cu cât se tocmise să zugrăvească biserica.

— Mă-nțelesesem cu popa Claie să-mi dea o… sticlă. Sticla de vă spusei adineauri. Și care acuma trebuie să mi-o găsiți!

— Bă, fir-ar ea de sticlă! Ce sticlă o mai fi și asta?

Fancu le spuse cum popa Claie din Băbici ținea atât de mult la sticla aceea, încât se răzgândise și nu voia să i-o mai dea.

— Zicea că n-o mai găsește unde-a pus-o. Iar țârcovnicul zicea că am furat-o eu. Să vezi ce s-a făcut popa foc! Cică: „Nu ți-o mai dau pe Filica”. Fata lui, adică. Zicea că dacă-i furam fata, poate m-ar fi iertat, însă dacă i-am furat sticla… Mai bine i-o furam!

— Pe Filica? Aoleo, de ce nu fusei eu zugrav în locul tău?

Fancu le spuse că țârcovnicul îl prinsese fluierând în timp ce zugrăvea.

— Ce ai cu mine? i-am dat eu peste nas. Treaba mea. Nu le spuse însă că țârcovnicul, care uneori descuia biserica să controleze ce a mai pictat peste zi, alergase în toiul nopții să-l pârască la popa Claie:

— Scoală, părinte, să vezi ce-a făcut procletul din Maica Domnului.

A doua zi îl așteptase popa în altar cu un ciomag.

— Cum am făcut-o, părinte? Că uite seamănă cu fata dumitale!

Când s-a dumirit popa Claie că o zugrăvise pe fata sa în chip de sfântă Fecioară, s-a bucurat de i-au dat lacrimile.

— Ia du-te și rânește la porci! i-a spus atuncea țârcovnicului.

L-a poftit pe Fancu acasă la el, la Băbici, au băut împreună pe prispă un clondir de zaibăr și tot îl lua pe departe, spunând că ar fi gata să-și împrumute și el obrazul ca să-l facă în chip de sfântul Ioan Gură de Aur sau măcar în chip de evanghelistul Luca.

— Când s-a văzut popa Claie că l-am pus la Cina cea de taină în chip de sfântul Andrei mușcând dintr-un ciortan de miel n-a zis nimica. S-a făcut că nu pricepe că e el. Dar m-a luat la rost, că de ce am făcut apostolii dând cana peste cap. „Păi dacă erau apostoli, cum, ei beau fără să ducă cana la gură?" m-am ținut eu tare. „Dar de unde știi tu ce fel de vin era ăla?". Auzi, bre, țârcovnicul mi-a mai și scos vorbe că eu și cu Filica… nu știu ce și nu știu cum… Minciuni de-ale lui. Că nici n-a fost așa. Atâta doar că venea de-am zugrăvit-o. Dar încolo… nimic.

Bîrlogea spuse că el îl știe pe țârcovnic.

— A vrut și el să se facă zugrav la vremea lui. Dar nește zugravi cică i-au spus că dă cu pensula parcă ar da cu tesla și l-au trimis la tâmplărie. Acolo n-a făcut altceva decât coșciuge, că dădea cu tesla, parcă ar fi dat cu sapa. Dar nici de sapă nu fu bun la gropari. Și uite-așa, din calfă de gropar, făcu ce făcu, că ne trezirăm cu el țârcovnic.

Pe drum întâlniră niște oameni din Comanca și îi chemară să vină și ei, că se dă pământ la toată lumea.

— Să dea cui nu are! Dar noi avem ceva pogoane.

— Da, bre, dar cică acuma o să-i pună la dări pe toți deopotrivă! strigă la ei un haiduc. Că le ia rangurile la boieri. Nu numai că le taie din moșie.

— Dacă e pe-așa, atunci eu unul vin! Să plătească bir și conu Ciolac! Nu numai eu. Hai, mă, și tu cu mine, că te ia mama dracului!

— Așa, așa! Deopotrivă! răspunseră mai multe glasuri.

— Pentru cine zugrăveai tu, mă, biserica aia părăsită într-un sat pustiu? îl întrebă unul dintre haiduci, singurul care avea o barbă mare, stufoasă și era știut sub numele de Liucimir.

Fancu le povesti cum că țăranii bordeiași din acel sat fugiseră de pe pământul boierului Pițulescu, iar acesta îl rugase pe Lache Papidon, căpetenia poterii si comandir al închisorii de la Caracal, să-i aducă înapoi pe țăranii ascunși în bălțile Dunării. Îl întrebase boierul și pe

popa Claie ce să facă, fiindcă rămăsese pământul pârloagă. Popa Claie îl povățuise să se împace cu oamenii și să-i cheme cu vorbă bună. Iar ca semn al împăcării, să dea și el bani pentru zugrăvitul bisericii.

Haiducul Țavă îi spuse lui Fancu ce aflase el de la baba Floarea, care era găzduitoare de haiduci. Baba îi spusese că Lache Papidon vrea să și-l însoare pe Tăchiță al lui cu Filica.

— Cum o să se mărite Filica cu ăl sac de paie? Nu-l știi pe Tăchiță ? Mălai mare. Face bolboroci la gură când vorbește.

Țavă însă zicea că dacă i-a spus baba Floarea, așa este. Fiindcă baba știa chiar de la Papidoanca, mama lui Tăchiță.

— Papidoanca numai la baba Floarea merge să-i ghicească. I-a ghicit și când i-a zăcut băiatul de lingoare, când s-a jurat mă-sa că dacă o scăpa, îl dă la popi. Că de-aia l-a dat de-l scoase popă.

— Bine, dar ta-so cum s-a-ndurat? Că el e mai bățos și credeam că are alte gânduri cu fi-so.

— N-avu-ncotro. Cu nevastă-sa nu se putea pune. „Fă-te, bă, popă, că de altceva tot nu ești bun! cică ar fi zis ta-so. Meserie ușoară. Dacă aveam ținere de minte, popă mă făceam și eu. Popă, că mănâncă și după viu și după mort.”

Dinspre Caracal sosi în goana calului haiducul Obogeanu, cu vestea că Lache Papidon adunase potera.

— Ne ține calea-n capul orașului și cică n-o să punem piciorul decât dacă trecem peste trupul lor. Cică ce să caute țăranii în oraș? Iar conu Ghiță Magheru cică să nu vă opriți, că dacă nu ne lasă ăia, scoate el Caracalul din oraș și-l aduce-ncoa!

— Pai cum vine asta, bă?

— Lasă, cumnate, că dacă nu pricepi tu, nu e nicio pagubă. Uită-te la mine și ce-oi face eu, aia să faci și tu. Mai bine vezi să nu scoți ochii la cineva cu coasa aia!

*

În Călindarul cuviosiei sale, popa Claie din Băbici a scris cu pană subțire, după cum obișnuia să pună negru pe alb toate câte se petreceau, ca să nu se piardă în uitare:

„Cică la Caracal lumea era în fierbere. Se zvonise că vine prostimea de la Islaz și vrea să intre să pună mâna pe prefectură. Iar conu Ghiță Magheru prefectul nici nu se sinchisea. Că se vorbiseră cu el dinainte. Conu Lache Papidon mi-a spus după aia că ba chiar el era în capul lor: conu Ghiță Magheru. Tot așa cică și căpitanul Pleșoianu, comandirul garnizoanei de dorobanți de-acolo, că trecuseră de la început de partea revoluției. Dar Lache Papidon s-a ținut bățos, că la Islaz conu Eliad Gură-bogată le-a citit Costituția că o să dea drumul la robi să fie slobozi. Iar Popa Șapcă ăsta al lor îl știu, e din Celei. Și nici nu e cine știe ce de capul lui. Drăcuie și-njură la tot pasul. Mi-a spus mie un om de acolo de la el din

parohie cum a ajuns de s-a dat cu ăștia cu Islazul. Cică umblară dascălii să caute popă prin toate satele, să le blagoslovească Costituția când or citi-o la lume. Atuncea când veniră să mă-ntrebe și pe mine, de-i luai la goană. „Vă găsirăți voi filoscoși să-ndreptați lumea cu umărul. Cine dă vreun ban pe ce spuneți voi, mă coate goale?" Și-l găsiră pe Popa Șapcă. „N-aveți cine să vă sfințească Costituția? cică ar fi zis popa. V-o dau eu, bă fiilor" Că așa vorbește el. Uite-așa ajunse Popa Șapcă de-l făcură guvern și pe el ca pe ăilalți, oameni cu carte altminteri și de la București. I-o fi fost și lui lehamite, că de ce a nemerit parohia aia proastă. Ăla e clopot ce au ei? Sunt niște calici. Să nu strângă el bani de un clopot, hai, nu chiar ca al meu, dar măcar pe jumătate. Sau poate o fi și adunat banii și de aia s-o fi-nhăitat cu zavergii, ca să fugă cu banii, că dacă n-avea nici fată de măritat ca mine, în ce să bage banii? I-o fi jucat la cărți la Caracal. Că altminteri ce tot căuta el mereu la oraș? Cică negustorii își trăseseră obloanele la prăvălii pe strada Mare și la dughene. „Vine prostimea peste noi, vine prostimea!" țipau toți și se dădeau de ceasul morții. Ba unii au pus slugile să bată scânduri la ferestre, că nu se știe. Și și-au închis fetele în casă, că ăia erau în stare de orice. Parcă eu n-am ținut-o pe Filica ascunsă-n odaia din fund, până au trecut ăia atunci de la Islaz? Li s-a rupt osia de la car, de le-a mers și vestea."

*

În vremea asta, niște babe din Slăveni stau pe buștean în fața porții și fac cusături înflorate la niște cămăși.

— Cum era să-și dea popa fata, dadă Leanță, după un zugrav? După ce că i-a furat sticla… Dar eu zic că tot popa a scornit că i-a furat-o, ca să nu-i mai dea bani și nici fata.

— Dar cu fata ce are de gând, bia Petruțo?

— O mărită cică după Tăchiță al lui Papidon, de-l aduce popă la biserica din Risipiți. De-aia o și zugrăvește.

— Dar barim o fi cu carte popa ăsta tânărul? Că de smerit, am auzit că e mai rău ca o fată mare, cum i-ar șade bine unui popă, zise altă babă care se trăgea de scrântitură la gleznă cu talaj.

— Fugi, țață, d-aci! Ce popă e ăsta, când ta-so este agă de poteră, închide oamenii și-i trimite la știreang…

În satul vecin, la Brezuica, alte babe deapănă borangic de pe gogoșile viermilor de mătase.

— Popa Claie ce s-a gândit ‘mnealui? Ce să-i mai dea el sticla lui Fancu, zugravul? Mai bine să-l înșele. Dar cum? A pitulat sticla-n șira de paie. Însă țârcovnicul, cum se ține el umbră după popa, ca scaiul de coada oii, îl văzu. Și dacă-l văzu unde-o ascunse, i-a furat sticla țârcomnicul din paie și a dat vina pe Fancu.

— Dar ce-au înnebunit cu toții, Dumitro, pentru o sticlă?

— Sticlă, dar ce sticlă!

— Ai, fătălică, auzâi că popa cam obișnuia să se uite pe gâtul sticlii înăuntru și ghicea faptele.

— Popa să ghicească? El doar cetește! Că ghicitul e obicei diavolesc. Nu l-ați auzit atuncea când a afurisit-o pe baba Floarea că de ce ghicește?

— Taci, că lui îi era năcaz că de ce i-a dus Lina curca aia, iar lui numai o rață. De-aia nu vroia să-i dea sticla, că el în ce mai citește?

— Dar de unde? Sticla o ține și-acuma popa la el, că-l ferește de draci. Nu se desparte de sticlă, mai bine și-ar scoate un ochi!

— Așa care va să zică? Păi eu am auzit că țârcomnicul vându sticla unuia de nu-l știe nimeni cine o fi, că de pe la noi nu era. Unul cu nește zarțale de sârmă pe ochi și cu lulea și cu o pălărie dreaptă, neagră.

*

Haiducii tocmai se apropiau de marginea Caracalului, iar mulțimea venea după ei cam la o bătaie de pușcă.

În mijlocul drumului se ivi un târgoveț care îi întâmpină cu un mănunchi de flori.

— Ce-o fi cu ăsta? se priviră haiducii nedumeriți. Târgovețul, văzându-l pe haiducul Taure că era cu un cap mai înalt decât toți, îi întinse florile și-i spuse: „Bun venit”.

Taure, fără să mai stea pe gânduri, îi trânti florile în țărână și-l luă la palme.

Abia îl scăpară pe târgoveț din mâinile lui.

— Ce-avusărăți, mă, cu mine, că eu eram de partea voastră!

— Păi de ce nu zisăși așa, mă tată? Acuma, iartă-mă și matale!

— Te iert cu capul spart. Mai uită-te în cine dai!

Poterașii lui Papidon rămaseră cu gura căscată în spatele barierii, uitându-se la orășenii care veneau să întâmpine mulțimea cu flori.

— Ce e, nea Papidon, cu steagul ăla? zise un poteraș.

— Ăștia sunt pușI pe fapte mari. S-a umflat tărâța-n ei.

— Lasă pușca jos, că uite-l și pe conu Ghiță Magheru, zis Frunte-lată, s-a dat cu prostimea. El este cine e. Și nu ne putem atinge de el. Doamne ferește de-un război!

Haiducii făcură praf prăjina care oprea intrarea țăranilor în oraș.

— Ne așteptați pe noi, mă împiedicaților, strigară ei la târgoveți. N-o puteați fărâma și singuri?

— O făcurăm și pe-asta! veni să le strângă mâna căpitanul Pleșoianu, comandantul garnizoanei din Caracal. Izbânda e de partea noastră.

— Păi cum, cu asta gata? făcu ochii mari haiducul Corbaru. Bine, dar din ce spuse conu Eliad Gură Bogată colo la Islaz, din hârtia aia de ne-o ceti, eu înțălesăi că acuma o să fie mai ceva ca atunci cu Tudor la

Padeș.

— Stăi, bre, că treaba asta abia putem spune că o-ncepurăm. Ho, să izbândim și la Craiova. Pe urmă să pornească și ăilanți la București, asemenea nouă acilea.

— Care va să zică, o să dăm pe gârlă toate belelele și-o să vină pe apă tot binele de și-l dorește românul? făcu Tavă.

— Care va să zică și careva să tacă! îi dădu peste gură Obogeanu. Tu ți-oi fi uitat undița și minciogul la Olt. Ia haideți cu mine să vă duc eu „La trei noroace”! Taure, dacă dai de băut, nu te mai spunem la nimeni că-l bătuși pe ăla cu florile.

Haiducii ridicară prăjina, trecură și o puseră la loc, nestingheriți de poterași. Se despărțiră de mulțime. Fancu ajunse odată cu ei în crâșma „La trei noroace” din Caracal.

— Jupâne Iordache, ia zi! Poți să ne frigi ceva oleacă? Și până una alta, nește vin, d’ăla știi matale!

— Nu mai am decât dintr-ăla care beau eu. Și e cam vechi.

— Așa, nea Iordache! D’ăla să fie!

— Dacă e de la ghețărie, aveți ceva-mpotrivă?

— N-avem încotro, nea Iordache. Dar știi… zise haiducul Șoimu, frecându-și pântecele.

— Să fi nimerit și voi nu vinerea! Nește cârnați uscați vreți?

— Cârnați! Că și cârnații tot pentru alihneală sunt lăsați.

— Știi, ca ăla care zice: „Îmi dete nașul un vin, ș-ăla vechi, nește măsline, ș-alea negre, nește cârnați uscați tun”.

Abia băuseră primul rând de căni, că în cârciumă intră taraful „Trei sarmale” alcătuit din Basangeac, Halimonte și Zambilă.

— Cine-i puse pe ăștia să vină? Acum cum o să ne mai dezlipim noi de-acilea?

Alde „Trei sarmale” cântau cu foc:

„Oltule, pe malul tău,
Crește iarbă și dudău”…

Fancu le povestea haiducilor pentru a nu știu câta oară ce văzuse de pe acoperiș. Pe drum îl puseseră să le arate cu care dintre cei de față se asemănau ucigașii. Unul, la ochi, parcă era cam ca ăla de colo. Altul avea un nas ca al ăluia. Celălalt niște urechi ca ale ălui cu furca. Buza lu’ ăla aducea cu a unuia ochenat și cu mustăcioară.

Pe orășeanul cu oala aia neagră în cap care avea nește zarțale de sârmă pe ochi nu-l putea asemui cu nimeni.

— Pe ăla nici n-o să-l putem găsi așa ușor dacă nu seamănă cu nimeni barim la ceva.

— Ce zugrav ești tu, mă, zise Bîrlogea, că nu pui mâna să-mi faci chipurile lor cu văpsea. Uite colo părete alb!

— Și eu care credeam că sunt singurul om deștept la masa asta,

făcu Fancu și îi strânse mâna lui Bîrlogea. Nea Iordache, nește văpsea, din întâmplare…

— Gata, mânca-ți-aș ochii! O oală de văpsea la masa din colț!

Vopseaua adusă de-un băiat de prăvălie rămăsese de la vopsitul tocăriei, iar pensula era prea mare. Dar așa cum erau, Fancu se apucă să schițeze pe perete chipurile celor cinci ucigași.

— Bă țigane, ține hangul după mine! răcni Taure la Basangeac.

„Pe ciocoi i-am împlinit,
Cațaonii i-am belit,
Pe săraci i-am miluit”.

— Ho, bă, că mai mult gura e de tine!

Crâșmarul sări ca ars, că de ce mânjește pereții abia văruiți de Paște.

— Lasă-l, jupâne, că mi-a cerut mie voie! îl apucă Liucimir pe crâșmar de cureaua nădragilor.

— Aa, dacă-i pe-așa, în sănătatea dumitale! ridică Iordache cana cu vin ce i-o puse în mână haiducul Țară Lungă.

Cei trei haiduci plecați pe urmele ucigașilor nu izbutiseră să-i ajungă, așa că veniră la Caracal și îi găsiră pe ceilalți fârtați ai lor la crâșma lui Iordache.

Crâșmarul spuse că pe patru dintre ucigașii pictați de Fancu parcă i-a mai văzut cândva, însă pe cel cu joben și cu zarțale de sârmă pe nas nu-l văzuse niciodată. Încroznatu clătină din cap cu neîncredere:

— Cai verzi pe pereți!

Liucimir scoase pistolul și nimeri între sprâncenele celor zugrăviți.

— Ho, bă! că strici peretele! îi dădu peste mână Bîrlogea.

Rămase neîmpușcat numai chipul celui cu ochelarii cu rame de sârmă. Îl rugară pe crâșmar să lase peretele așa și să bage de seamă dacă îi recunoaște cineva. După aceea, când îl întreba cineva ce e cu acele chipuri, el răspundea plictisit: „Cai verzi pe pereți”. De recunoscut încă nu îi recunoscuse nimeni, iar crâșmei îi rămăsese numele „La caii verzi pe pereți”.

Plecând de la crâșma lui Iordache, haiducii trecură prin fața agiei, unde erau și beciurile închisorii. Țavă zise că el nu pleacă mai departe până nu ia cu el poarta de la odăile poterii.

— Te-ai scrântit de tot! îl apucă de mânecă Corbaru.

— Nu, bă, așa mi-a spus căpetenia alaltăieri să fac.

Până una, alta, Taure înșfăcă singur poarta și o scoase din țâțâni, încălecă pe cal și plecă la trap cu poarta în spinare. Armașii și poterașii dinăuntru se luară după haiduci, trăgând focuri de armă. Pe câmp, înspre Cezieni, armașii strigară după ei să le dea poarta înapoi.

— N-avem nimic cu voi, că nu ne-a dat nimenea vreo poruncă. Poarta dați-ne-o și duce-vă-ți dracului!

— Vă dăm poarta dacă ne spuneți unde este Papidon! strigă Spătosu.

Un armaș descălecă și veni fără arme, mai aproape de haiduci, ca să se tocmească cu ei.

— Mai bine spune-ne unde-l găsim pe Tăchiță! zise Fancu.

— Păi ce să facem noi cu năvlegul ăla de fiu-so? spuse Taure, răsucindu-se spre Fancu.

— Cum ce, bă? Cum ce? se răsti Fancu la el. Poate dă de dracu careva și ajunge la zdup. Și atuncea să-mi spui tu mie ce-i dăm noi lui Papidon în schimbul vieții tale?

Aflând că băiatul lui Lache Papidon se găsea la schitul Hotărani, haiducii le dădură armașilor poarta și porniră să-l scoată pe Tăchiță de acolo. Rămaseră în marginea pădurii, iar Bîrlogea se duse la schit, unde-l găsi pe Tăchiță luptându-se cu o lingură de lemn într-o oală de fasole.

— Mă trimeasă conu Lache să-ți spui că trebuie să fugi grabnic, să te ascunzi la mânăstirea Căluiul, fiindcă vor nește haiduci să te răpească.

Tăchiță se îngălbeni de frică. Își scoase calul din grajd și-l rugă pe Bîrlogea să îl însoțească până la Căluiul.

— Nu-ți fie frică, conașule, că uite luna luminează ca-n palmă!

— Mie, frică? Cum să-mi fie frică, când tata este cine este? Nu mi-e frică, dar nu știu drumul. De-asta-mi e mie: drumul nu-l știu. Matale trebuie să-l știi!

— Păi nici eu nu-l știu, ridică din umeri Bîrlogea.

— Eh, ce dacă nu-l știi? Amândoi poate-l găsim mai ușor!

Porniră călare prin noapte. Luna lumina drumul și aproape că își vedeau umbrele. Ajunseră la un pod de lemn peste un râu. Tăchiță îi spuse lui Bîrlogea că el nu calcă pe pod.

— Du-te matale, de vezi să nu fie cineva sub pod!

— Eu mă duc, conașule, dar cu cine rămâi tălică singur în drum?

Bîrlogea îl duse la mânăstirea Dragobetele.

— Gata, conașule, uite că ajunserăm la Căluiul.

Tăchiță îi dete un bănuț de aramă.

Haiducul râse în urma lui și se duse să dea bănuțul călugărului de la poartă. Bătrânul schimnic rămase nedumerit, fiindcă îl cunoștea pe Bîrlogea la fel de bine ca și pe ceilalți fârtați de-ai lui, ca pe niște oameni de-ai casei, mai ales că aurul și giuvaerurile adunate în folosul țăranilor le țineau în păstrare la starețul Ambrozie.

*

După ce Fancu plecă cu haiducii, Filica popii se dusese la baba Floarea să-i dea în bobi, ca să-i spună despre Fancu unde e și ce are de gând.

— Cu gându', cu sufletu' e la tine. Ți se arată cu temei. Dar gândul lui e tăiat în două. Un glas îi zice „hăis", un glas îi zice „cea". E la o îmbulzeală de oameni mulți, dar e singur. Și-l pasc primejdii o mie. Uite, ăștea sunt primejdiile! Dar până la urmă le dă la spate. Însă prin ce trece! I se arată cu soare. Ce de soare are băiatul ăsta! Uite iar primejdiile ăștea negre. Și stă unul să-i mănânce capul. Și o scară îl duce-n sus, îl duce-n jos. Uite, acilea e slăvile cerului, acilea măruntaiele pământului. Să-ți facă baba și nește descântece?

„Luna albă când răsare,
Filica plânge-n cărare.
Luna albă când coboară,
Pe Fancu doru-l omoară…"

Baba îi spuse că va potrivi ea să iasă toate bune. Îi mai dădu niște buruieni și niște sfaturi, apoi o trimise acasă, îmbărbătând-o că de acuma o să aibă de trecut prin grele încercări. Îndată după plecarea ei, baba Floarea trimise vorbă la bunica lui Tăchiță printr-o femeie care avea drum la Comanca, să-i spună că l-a visat rău pe Tăchiță, să o pețească în grabă pe Filica, că s-ar putea să i se întâmple cine știe ce.

Bunica de la Comanca îi trimise și ea vorbă mamei lui Tăchiță printr-o nepoată, să-l pună pe bărbatu-său s-o pețească mai stăruitor pe Filica pentru Tăchiță al lor.

Când Papidon află că băiatul îi fusese luat de un necunoscut spre a fi dus la Căluiul, iar acolo încă nu ajunsese, pricepu că fiul său fusese răpit.

— Nemaipomenită baba asta! Cum i-a spus ea, așa s-a întâmplat. Acum dac-o pețesc pe Filica, degeaba mi-ar da-o popa Claie. Până îl găsesc eu pe fii-meu, las' că știu eu ce am de făcut.

Veni la Băbici, la popa Claie, într-un rădvan tras de trei perechi de cai și însoțit de mai mulți poterași călări.

— Te-ai hotărât, părinte? Ce faci, te încuscrești cu mine sau lași să-ți răpească haiducii fata?

Popa îi dădu un răspuns cam în doi peri: să aștepte până s-or mai limpezi lucrurile.

— Înțălepte vorbe ies din gura matale. Că acuma, cu vremurile ăștea turburi, nu știi la ce să te mai aștepți de la gloatele ăștea de mojici. Cică s-a ivit revoluția și la Potelu, la Ianca, Hotarul, de nu mai vrea nimenea să iasă la muncile arendașului. De Vasile al lui Scatoalcă auziși? Ăla din Țuguiești, care luă mai an moșia Otașnița. Îi secerară în silnicie o tarla cu grâu d'ăla cârnău mustăcios, de-l pusese astă-toamnă. Până și la Rusănești, colea, ce e-n stare să facă clăcașul? Ce crezi? Trecură vitele așa prin arăturile propității. Ieri. De ce? Ca să driguie-n picioare recolta până nu e adunată. Și ce orz mucheriu avea, măiculiță. Iernatic! Acum o săptămână trecui eu pe acolo și uite-așa se

legăna.

— Dar ce le-a venit, sfinte apără, că și acilea la noi îi găsiră pe toți cu mâinile-n sân, nici în ruptul capului nu vrea măcar unul să puie mâna la secerat pe prisoasele Pițulescului. Nici oamenii, nici femeile…

— Să-ți spun eu ce e: se-mpotrivesc la-ndatoririle propitaricești. Asta e!

— Bine, frate, înțeleg că nu vor să mai dea dijmă, că deh! mai erau și dijmari care dijmuiau îndoit. Dar claca? Dacă clăcașii nu mai catadicsesc să mai clăcuiască, cine mai muncește pământul?

— Păi și eu tot așa zisei, cuscre! De-aia și eu…

— Uite ce e! De unde până unde te încuscrișii cu mine până nu se aleasă zărul din urdă?

Papidon îl domoli cu vorba și chiar încercă să-l convingă să o trimită pe Filica undeva, la adăpost, pentru o bucată de vreme.

— Dar eu nu am bani de plătit diligența.

— Păi eu de ce crezi matale că venii cu rădvanul? Că drumurile, vai și amar! Nu mai cutează omul să scoată piciorul afară din ogradă.

Popa se duse să o cheme pe Filica, dar Filica nicăieri. O căută pretutindeni și nu o găsi. Îl trimise pe târcovnic să vadă dacă nu s-o fi dus în vale la cișmele sau poate pe luncă după ăi purcei. Lui Papidon îi spuse să mai aștepte o țâră, că a trimis-o cu treabă în vale la grădini și scoase un clondir cu vin de razachie, ca să mai treacă vremea până o va găsi târcovnicul.

Când Filica se întoarse acasă, Papidon o duse cu rădvanul la bolnița Afumata și o lăsă în seama maicii egumene Tecla. El îi spuse nevestesi că trecuse și pe la Tăchiță.

— Toate bune, sănătos voinic! o minți el și coborî în pivniță să se îmbete.

— Mai lasă dracului băutura, că te-ai rătutit la cap, de ți s-au întunecat mințile.

Auzind-o că vrea să trimită un armaș cu niște baclavale la schitul Hotărani pentru Tăchiță, Papidon găsi repede o minciună:

— L-am dus de la Hotărani, că prea era în drumul multora schitul. L-am trimis cu un om al meu să stea la loc ferit, unde nu-l știe nimenea. Eh, unde! Treaba mea unde l-am pus să stea! Ia nu le mai ști tu pe toate, gură spartă ce ești! zbieră Papidon și mai dădu peste cap o cană cu vin, să-și înece necazul.

*

În ziua de duminică, haiducii ajunseră la Craiova, puțin înaintea mulțimii care venea cu capii aleși la Islaz. Comandirul Vlădoianu pusese arnăuții și oștenii să străjuiască pentru a nu lăsa mulțimea să intre în oraș. Haiducii dădură năvală pe ulițele prăfuite, îndreptânduse chiar spre casa lui Vlădoianu, înconjurată de arnăuți cu arme de foc

și de slugi cu ciumege și bâzdoace.

Întâmpinați cu împușcături, haiducii se risipiră pe ulițele din apropiere. Găsiră în fața unei cârciumi un car cu boi, încărcat cu droburi de sare. Desjugară boii și îi puseră de-a-ndoaselea, cu botul înspre car. Oamenii ieșiră din crâșmă, dar văzând ce arme aveau cu ei, rămaseră în prag.

Haiducii duseră carul, împins de-a-ndoaselea de boi, până în dreptul porților mari de la curtea lui Vlădoianu. Plesniră boii cu biciul, împinseră și ei cu mâinile. Izbiră porțile. Nu se rupseră.

— Ss, tu-ndărăt!… Ha'nc'o dată! Acuma, toți!

Porțile săriră în lături, iar carul pătrunse în curte. Haiducii risipiră groază printre arnăuții care nu mai nimereau să își încarce puștile și printre slugile înarmate cu ce apucaseră din ogradă.

La auzul împușcăturilor, alți arnăuți și oșteni veniră de prin mahalalele învecinate și îi atacară din spate. Neavând încotro, haiducii încolțiți sparseră ușile și pătrunseră în casă, unde se adăpostiră trăgând prin ferestre, de după perdele. În vremea asta, puhoiul de oameni, împreună cu capii mișcării aleși la Islaz, pătrunse prin bariera Craiovei, unde straja rămasă nu îi putu împiedica, și înaintară nestingheriți. O parte din arnăuții și oștenii ce îi țineau pe haiduci împresurați dădu fuga să îi ajute pe armașii de la agie să împiedice mulțimile de-a ajunge la prefectură.

Sumedenie de craioveni se alăturară. Țăranii scoaseră pietrele din pavajul străzii și începură să arunce în oamenii stăpânirii, punându-i pe fugă.

— Huo! Oarba! Huideo!

Zbirii își căutară scăparea care încotro, dar cei mai mulți se ascunseră în curtea agiei, la adăpostul zidurilor groase. Văzând cum pe deasupra capetelor puzderiei de oameni, furci, coase, topoare, fremătau valuri-valuri ca un lan de grâu, dorobanții nu mai cutezară să facă ceva cu puștile, de teamă să nu îi îndârjească și mai tare pe răzvrătiți.

— Toate ca toate, numai de n-ar pune foc! erau îngrijorați armașii.

Haiducii nu pierdură prilejul și scăpară din împresurarea arnăuților și slugilor lui Vlădoianu.

A doua zi, Vlădoianu adună pe toți oștenii, armașii, arnăuții și slugile de încredere ale boierilor craioveni și îi asmuți să scoată mulțimea din oraș.

*

Mai târziu, când Fancu va fi în închisoare, avea să povestească celor din temniță că atunci, la Craiova, el a fost alături de haiduci în fruntea mulțimilor, când au ridicat tricolorul. Și că el a fost primul care s-a repezit cu toporul când conu Ghiță Magheru zis Frunte-lată,

cu câteva vorbe meșteșugite, a îndârjit norodul asupra zbirilor stăpânirii și a strigat „dreptate, frăție”! Așa avea să spună Fancu mai târziu. Însă nu din cauza aceasta avea să fie prins și închis după cum reiese din Călindarul lui popa Claie.

*

În încăierarea de la Craiova, Liucimir izbi cu atâta furie în dreapta și în stânga, încât nu băgă de seamă că se răzlețește de ceilalți haiduci.

— Ce s-o fi-ntâmplat, mă neiculiță, cu Liucimir? Să se fi pierdut de noi? se uită în toate părțile haiducul Cucută după ce rămaseră stăpâni pe ulițele cele mai importante ale Craiovei.

— Să nu fi căzut în mâna ălora!

— Nu le mai ardea lor să stea să ia prinși. Aia abia au avut vreme să-și scape ei pielea.

— Dacă era să vină, se-ntorcea până acuma, zise Bîrlogea, terminând de curățat țeava puștii. Mă duc să-l caut, să nu fi rămas rănit pe cine știe unde.

— Unde mai plecă și Bîrlogea ăsta? Să mor eu dacă ăsta nu s-o fi dus să dea pe gât o dușcă, două. Iar noi stăm acilea ca proștii. Ia haideți cu mine să-l căutăm, că știu eu o crâșmă unde nemerea el întotdeauna, că-l trăgea ața după nește țuică de Râmnic, d-aia de prună. Dar prună! își plescăi Taure buzele.

Haiducii se sfătuiră să își ia tezaurul lăsat în păstrarea lui Ambrozie la Dragobetele și să-i dea o întrebuințare mai bună, cumpărând niște arme.

— Bine zici! făcu unul. Le dăm și ălora din satul meu, că veniră numai cu furcile. Neamuri d-ale mele, toți de încredere!

Fiecare ar fi vrut ca armele să fie împărțite celor din satul său, pentru care era gata să se pună chezaș. Numai Șoimu fu de părere că mai bine ar cumpăra un tun, două.

— Fugi, bă, că nu ești în toate mințile! Ce să facem cu tunurile?

— Ehe, dacă am avea nește tunuri!

— Ce vă uitați, bă-n gura ăstuia mai tâmpit ca voi? îi luă la rost Spătosu, aducându-le aminte de gândul lor de câte ar putea face pentru săraci cu acei bani.

— Ba da, așa e! mai ziseră vreo câțiva.

Fancu, după ce stătuse de-o parte, se băgă în vorbă, spunându-le să întindă în iarbă un suman.

— Ăi de vor să cumpărați puști să-și puie pușca pe suman!

— Dar ăi de vrem tun ce să punem?

— Puneți și voi, deh, o căciulă! dădu din umeri Fancu.

Câțiva haiduci aruncară căciula deasupra puștilor de pe suman. Țavă se răsti la Încroznatu, că de ce a pus la un loc si pușca și căciula.

Încroznatu îi răspunse că pușca o pusese ca din partea lui Bîrlogea,

care nu era de față.

— Iar căciula am pus-o din partea mea. Eu vreau să ne luăm un tun.

În drum spre Dragobetele, trecură iar prin Caracal.

Pe ulița mare din dealul Protoșenilor se auzeau lăutarii. În fruntea lor mergea Lache Papidon pe lângă cal, împleticindu-se și ținându-se de dârlogi. Alde „Trei sarmale" îi țineau hangul, iar conu Papidon cânta cât îl ținea gura:

„Du-mă, du-mă, calule!
Nu te duc, bețiule!
Du-mă, du-mă mai domol!
Fugi d'aci, că ești matol!"

— Păzea, jupâne! strigă Basangeac și zdrăngăni din cobză mai departe.

Papidon întoarse capul și văzându-i pe haiduci încălecă și dădu pinteni calului.

Țiganii rămaseră în drum și îi întâmpinară pe haiduci:

„Cucule, de unde vii?
De pe Olt și de pe Jii,
De prin ăi codrii pustii".

Basangeac le spuse că Papidon o dusese pe Filica la bolnița Afumata.

— Cum, bă pasăre, îți spunea ție Papidon, când te știe o lume ce gură slobodă ai?

— D'apoi, boiarule, io nu dă la jupânul știu. Eu din stele știu. Mi-a trecut un porumbel așa pe la ureche și mi-a gungurit din zbor, că ce și cum. Uite, mi-a mai spus că o duseră la Afumata, ca s-o mărite cu Tăchiță.

— Porumbelul ăla o fi fost cioară! zâmbi Fancu. De Tăchiță ce știi?

— Tăchiță, deocamdată, îl luă ta-so de la Hotărani și-l trimeasă nu se știe unde, cu un om de-al lui, ca să fie la adăpost de primejdii.

Haiducii izbucniră în râs și-l bătură pe umeri.

— Da' tu toate le afli!

La Dragobetele, Ambrozie, de cum ajunseră, îi puse la masă și porunci să li se aducă niște găvane de lemn, pline cu lapte bătut și vreo două roate de mămăligă.

— Deh, de ce nu nimeriți în zi de dulce? V-am spus să nu vă mai prind pe la mine în zi de post? zise starețul și le mai spuse, ca o mare taină, că s-a pomenit într-o noapte cu Tăchiță al lui Papidon.

— L-a trimis ta-so iscoadă pe capul meu.

— Zău, părinte? făcu ochii mari Corbaru și trase mai aproape

cârpătorul de mămăligă. Nu mai spune, că mi se oprește-n gât!

Însă Fancu nu se putu stăpâni și se dădu de gol, povestind cum îl răpiseră pe Tăchiță, fără ca acesta să știe că e răpit.

— Acuma trebuie să fie cu diacul Savatie pe la stupi. Știi ce-i plac lui Tăchiță albinele? De dimineață până seara nu face altceva. E născut să fie popă. Păcat însă că nu-i place coliva. Ăsta e blestem de sus. Să nu-i placă coliva. Altminteri nu e prost, dar se uită așa în gol, parcă s-ar gândi la cârnații de acum nu știu câți ani.

Ambrozie îi duse la slujba de vecernie, fără să le spună de ce. Călugării cântau niște psalmi pe două glasuri.

— Care dracu mormăie așa? se uitară haiducii în toate părțile.

Călugării arătară peste umeri cu degetul înspre fundul bisericii, unde Tăchiță încă nu isprăvise suflul din plămâni și lungea ultimul sunet la nesfârșit, cu o voce neînchipuit de groasă. Candelele pâlpâiau, geamurile zornăiau, icoanele se clinteau.

— Ăsta are un glas cu un lat de palmă mai gros ca toți ăștelanți.

Un călugăr le spuse în șoaptă că numai diavolul poate să cânte cu o antifoană mai jos decât oamenii. Însă un altul le spuse că, dimpotrivă, acesta este har ceresc.

— Ce păcat că nu-i place coliva! Ce mai popă ieșea dintr-ăsta! clătină din cap Ambrozie când ieși în pridvor, pieptănându-și barba cu un pieptăn de os.

Fancu îl întrebă cum se ajunge la Afumata. Starețul îi spuse pe îndelete că aceasta era o bolniță aghiotaftică, în metohul mânăstirii Hilandru de la Muntele Athos.

— Adică este închinată, cum se zice. Cară din țară miere, nuci, ceară de albine, grâu, bani, și de toate. De toate. Sunt de speriat maicile alea bătrâne de la Afumata, nește hapsâne și nește cămătărese! Păi nu îi deteră cu împrumut starețului Evlampie de la Rogozelu trei pungi de bani? Cu dobânda socotită la cetvârtă. De Rusalii trebuia să le aducă banii înapoi, dar n-avu omul și se rugă să-l păsuiască barim până la Sânziene. Și zise egumenița că da, însă îi puseră în seamă și dobânda la dobândă. Stau și mă vaiet ce e pe capul lui Evlampie.

Fancu stărui pe lângă haiduci să îl ajute să o răpească pe Filica de la bolniță, însă ei râseră de el, că numai așa ceva nu făcuseră până atunci.

— Bine, lasă că o să vă vină vouă roaga la mine! Să vă văd cum o să-i găsiți voi pe ăia cinci fără mine!

— N-avem încotro! se înțeleseră haiducii din priviri. Suntem la mâna ăstuia. Trebuie să îi facem hatârul.

*

Soarele începuse să pălească, iar toaca de la Afumata răsuna până la marginea pădurii de arțari. Pe drumul prost pietruit, un călugăr

jerpelit venea agale pe o mârțoagă. Când ajunse și întrebă de egumena Tecla, maicile îi spuseră să aștepte, că se află la rugăciuni.

— Ți-o fi foame de la drum. Nu ți-aduseși nimic de mâncare? Stai colea pe trepte, că nu-ncurci pe nimenea! Și dacă ți-e sete, uite fântâna colo!

O călugăriță bătrână îi aduse o ulcică de pământ.

— Na! Să nu bagi botul în ciutură ca mitocanii, că mai bem și noi din fântâna asta!

Când veni egumena să-l întrebe cu ce rosturi umblă, călugărul îi spuse că vine din partea starețului Evlampie de la Rogozelu, care îi trimite cuviosiei sale „smerite plecăciuni și metanii", apoi scoase de sub anteriu pungile cu banii datorați. Maica Tecla îi făcu semn să vină după ea în odaia vistieriei. Numără pe o masă banii din pungile aduse, răsturnă banii într-o lădiță pe jumătate plină cu galbeni, apoi scoase partea răbojului ce rămăsese la ea. Îi ceru și jumătatea lui, pentru ca să alăture cele două bucăți de lemn cu crestături, să vadă dacă sunt la fel, și apoi să le ardă.

Însă călugărul scoase de sub anteriu un pistol și îi smulse lădița cu bani. Maica Tecla se repezi, țipând, să-l lovească, dar rămase cu barba lui în mâini.

Călugărul nu era altul decât Fancu. O încuie pe egumenă în vistierie și fugi de-a lungul pridvorului cu stâlpi văruiți. La țipetele ei, toate maicile săriră de prin chilii și de pretutindeni, cu furci de tors în mâini și cu fuse de lemn.

Fancu se îngrozi numai la gândul că dacă îl vor prinde, îl străpung cu acele pașnice unelte de tors bumbac și lână. Încolțit din toate părțile, urcă scara ce ducea la pod. Maicile, cu furcile după el. În pod atârnau funii de ceapă și usturoi. Fancu smulse o funie și începu să o mânuie ca pe un bici. Zvârli funia asupra călugărițelor, ieși pe cucumeaua podului și ajunse pe acoperișul de șindrilă. Din curte, alte maici aruncară cu pietre să-l doboare de pe culmea acoperișului, unde alerga cu lădița în brațe, împiedicându-se în anteriu.

Fancu apucă să zărească jos printre straturile cu flori patru arnăuți cu puștile îndreptate asupra lui.

— Ăștia de unde naiba or mai fi răsărit? se clătină Fancu, încercând să nu alunece și într-o clipă îi recunoscu.

Erau chiar ucigașii care îl capturaseră pe Iancu Coruia. Dar căpetenia arnăuților, omul cu joben și ochelari de sârmă, nu era acum cu ei.

În partea cealaltă a chiliilor, profitând de hărmălaia iscată de Fancu, haiducii se apropiară tiptil până sub zidul la poalele căruia creșteau urzici, mărăcini și cucută. Sus de tot, la o ferestruică aproape de streașină, printre gratii, văzură chipul unei fete.

— Și dacă n-o fi ea?

— Ea e, bă! Filica popii. Ce, n-o știu eu de la nunta soru-mi?

Taure se urcă în picioare pe șaua calului, iar Țavă se sui pe umerii lui până ajunse să lege o funie groasă de gratii.

Filica țipă cât putu. Țavă îi făcu semn să tacă și îi spuse că este prietenul lui Fancu.

Niște împușcături se auziră în curtea interioară.

— Hait! Ce-o fi asta? rămaseră haiducii înmărmuriți. Țavă se cățără cum putu, până se agăță cu mâinile de marginea acoperișului. Haiducii traseră de celălalt capăt al frânghiei, cu caii. Așa atârnat cum era, Țavă își feri cizmele, iar gratiile săriră pe sub el, rupând câteva cărămizi. Se strecură pe fereastră înăuntru și o ajută pe Filica să iasă pe pervaz. Jos, o prinseră în brațe haiducii. Filica îi întrebă unde este Fancu.

Nu știau nici ei ce să îi răspundă acuma, după ce auziseră acele împușcături. Îi răspunseră cu o minciună, in timp ce ei înșiși se întrebau din ochi ce o fi pățit Fancu.

*

Cei patru arnăuți se întoarseră în beciul de unde ieșiseră. Omul cu joben și ochelari le lăsase poruncă să nu părăsească o clipă ușa ferecată de la beciul în care îl băgaseră pe Iancu Coruia.

— Care erai la rând? zise unul din ei care avea o ureche spintecată sus ca la porc, și adună cărțile de joc de pe fundul unei putini întoarse cu gura în jos.

— Ăl de întreabă! îi răspunse altul lăsând din mână plosca de vin și se ridică să se mai uite pe ferestruica ușii de stejar negru, întărită cu margini și diagonale de fier bătut în nituri.

— Aoleu! A fugit!

— Nu se poate! Cum așa?

Cei patru arnăuți își înghesuiră capetele să se uite înăuntru.

Într-adevăr, sârma ghimpată care fusese încâlcită printre gratiile de la fereastra din peretele opus, acuma era împinsă toată în sus. Iar în colții sârmei rămăsese o fâșie din cămașa lui Iancu Coruia.

— Vezi, bă? Și ziceați că nu încape nimeni printre gratiile ăștea! făcu unul răsucind cheia cu degetele tremurându-i.

Dădură buzna pe ușă. Temnița goală. Se repeziră să apuce zdreanța rămasă în sârma ghimpată, ca să o miroase câinii și să se ia după urmele fugarilor. Deodată ușa se trânti în dosul lor, cu zgomot.

Se răsuciră pe călcâie și-l auziră pe Iancu Coruia cum râde închizându-i pe dinafară. Începură să tragă după el prin ferestruica ușii, dar degeaba.

— Trebuia să dai cu ușa mai tare, să-l strivești de perete de la-nceput! se înjurară arnăuții între ei.

— De ce dai, mă, în mine? De unde era să știu eu că s-a pitulat după ușă?

*

— Și-atuncea, odată așa, s-a înălțat la cer! povestește maica Pahomia lui Lache Papidon care a venit la Afumata, să cerceteze răpirea Filicăi și fuga lui Fancu. Cu cal cu tot s-a înălțat la cer. Cu ochii mei am văzut, cum te văz și cum mă vezi. Iar suratele, fiindcă vruiau să-l străpungă cu fusele, pe dată s-au prefăcut în fuioare de cânepă.

— Maicile?

— Nu, fusele! Pedeapsă de la Ăl de sus!

Papidon rămase îngândurat după destăinuirile bătrânei călugărițe.

— Și cum arăta la chip?

— Dacă-l vedeai numai așa, n-ai fi zis… Dar dacă te uitai mai cu luare-aminte, atunci îți dădeai seama.

— Mda! murmură descumpănit Papidon, ca pentru sine. Cine să fi fost?

— Zarzavela! Necuratul! șuieră pe gâtlej călugărița, pironindu-l cu privirea. Ucigă-l toaca… De-atuncea, uite, batem toaca toată ziua, toată noaptea. Că până când?

— Dar Filica? întrebă Papidon, descumpănit.

— Și ea tot așa!

Papidon nu prea înclina să creadă scornelile maicei, fiindcă el știa de la bunica lui că necuratul nu se poate înălța la cer. Dar nu îi mai spuse călugăriței, care i se părea cam nătângă ca să nu se întindă la vorbă, fiind grăbit. Se duse să mai întrebe și pe alte maici. Acestea îi spuseră că acel hoț nu s-a înălțat la cer, ci s-a prefăcut într-un porc.

— Și cu porcul ce s-a-ntâmplat?

— E aci, la cotețe. Hai de vezi-l!

*

Haiducii ajunseseră cu Filica la Dragobetele. A doua zi, se pomeniră și cu Fancu, frânt de osteneală. Venise pe jos.

— Cum scăpași, mă afurisitule?

— Avusăi noroc, aia e! Sării de sus de pe acoperiș, drept pe spinarea unui porc. Ca să nu-mi rup oasele. Pfu, ce fuse pe mine de înămolit de la porci! De ce nu stăturăți să mă luați și pe mine?

— Bine, dar noi ziceam că te-a-mpușcat!… Chiar, am și zis, pe ochii mei, bogdaproste că avusăși noroc să mori la mânăstire, nu la dracu-n praznic, sau cine știe cum, poate și mai rău.

Când Fancu le spuse că îi văzuse acolo pe cei patru arnăuți, haiducii încălecară și porniră înapoi la Afumata.

— Înseamnă că acolo îl țin ei pe Coruia al nostru-nchis!

Ei nici nu își închipuiau că Iancu Coruia acum era departe, și că

după ce acesta îi căutase zadarnic la Caracal, dăduse fuga la București. Odată cu mulțimea, Coruia purta cu alai și bocete prin fața prăvăliilor exemplarul oficial al Arhondologiei, cartea unde erau cuprinse toate numele boierilor. În timp ce Iancu Coruia dădea foc Arhondologiei pe dealul Mitropoliei în uralele și chiotele revoluționarilor, haiducii ajunseră la Afumata și se cocoțară pe un gard de cărămidă dinspre ograda cu animale.

Papidon pusese poterașii de strajă pe diferite coridoare, iar el rămăsese să stea de veghe în capul mesei celei lungi din trapeză, având de-a dreapta o oală de pământ plină cu vin, iar de-a stânga un castron de icre cu lămâie și câteva prescuri, de pe care curăță cu unghia niște picături de ceară.

Haiducii, pitulați pe acoperișuri, pe după hornuri, urmăreau fiecare mișcare a poterașilor prin curte.

Peste noapte, Papidon auzi niște zgomote ciudate venind nu se știe de unde. Ieși în pridvor și fluieră din degete să vină poterașii toți la el. Și ei auziseră ceva zgomote. Unii ziceau că din văzduh, alții că de sub pământ.

— Tâmpiților! Habar n-aveți! se supără Papidon pe ei și le dădu câteva palme, ca să îi îndemne la treabă.

Cu armele încărcate și cu lumânări în mâini, se risipiră pe coridoare trăgând cu urechea, până ajunseră la beci. Aici dădură peste cei patru arnăuți, care încă mai erau închiși, cum îi lăsase Iancu Coruia, căpetenia haiducilor.

— Ce este, mă, cu voi acilea? Cine sunteți și cine vă plătește?

Dar arnăuții nu vrură să răspundă.

— Cine v-a închis, bă? Altfel nu vă dau drumul!

Papidon puse câțiva poterași să păzească ușa beciului și se duse într-o odaie să se întindă pe pat, așa îmbrăcat cum era și cu cizmele pe tăblia patului. Ar fi vrut să adoarmă, dar îl durea o măsea.

— Lămuresc eu și treaba asta cu arnăuții! La ziuă, că acuma n-o să scol maicile în toiul nopții. Firi-a dracului de măsea, cu cine nu te-o scoate!

Începu să se crape de ziuă. Clopotarul se trezi ca să tragă clopotul la vremea când prima rază de soare se așază pe turla acoperită cu tablă de aramă.

Poterașii moțăiau ghemuiți prin ungherele coridoarelor. Se treziră cu toții abia când maicile ieșiră din chilii să meargă la slujba de utrenie.

Stareța Tecla îi răspunse lui Papidon că nu știe nimic de oamenii aceia din beci.

— Eu nu i-am mai văzut niciodată. Când i-ați adus acilea? Azi-noapte?! se arătă ea mirată.

Celelalte măicuțe spuseră și ele la fel.

— Dacă nu știi dumneata, care ești capul poterii, noi de unde să știm? ridicau ele din umeri.

— Oricum, la mine acilea să nu-i ții! îi zise răspicat maica Tecla. Să ți-i iei de acilea, că eu n-am mâncare pentru oamenii dumitale!

Atunci, lui Papidon i se umflară tâmplele gata să-i plesnească, iar ochii i se înroșiră de mânie. Nu mai simțea nici măseaua. Îi veni o poftă oarbă să le treacă prin sabie pe toate maicile alea mincinoase.

„Și-am să-ncep chiar cu mătăluță, maică Tecla!" spuse el în gând, dar rosti cu glas tare:

— Dacă zici matale să-i iau, eu îi iau! Să vedem, e mai bine așa?

Văzând că cei patru arnăuți au fost luați de oamenii lui Papidon care plecaseră cu toții, haiducii se întoarseră mofluji la Dragobetele, unde Ambrozie tocmai îi spunea lui Fancu:

— Fiule, ascultă la mine! Fii deștept! Tu dă-te bine pe lângă Popa Șapcă. Ia aminte, că ăsta este din Celei și știe el ce știe de se puse în fruntea gloatelor. Dacă n-o ajunge mitropolit, mira-m-aș!

Ambrozie îi spuse ce aflase de la fratele Stratilat, care ajunsese de câțiva ani „conțopist" la calemurile Mitropoliei.

— Eu i-am fost duhovnic când era acilea la noi. Și-i sunt și-acuma. Chit că nu ne-am mai văzut de un car de vreme.

— Păi atuncea cum ți se spovedește, cuviosia ta, în vis? făcu Fancu ochii mari.

— Îmi scrie, fiule. Uite, chiar aseară pe la toacă, așa, mă pomenesc cu un alergător de olac, călare, cu epistolie de la fratele Stratilat. Mă duc eu în odaie la mine, aprind sfeșnicul și mă așternpe citit. Ce crezi? Cică preafericitul Nifon e cu fundul în două luntrii. Vezi bine că dacă e și cu ăia și cu ăia, înseamnă că nu e nici cu unii, nici cu alții.

Ambrozie le spuse apoi haiducilor că Stratilat i-a scris să vină grabnic la București, la Mitropolie, că este vorba „de emancipația mânăstirilor închinate" și să vadă cum rămâne cu pământurile pentru țărani.

— Iar pe de altă parte, cică preafericitul a trimis călărețiimilostivnici ai preacucerniciei sale, ca să pună mâna pe Popa Șapcă al nostru.

Ambrozie le mai spuse haiducilor să meargă la Caracal ca să-l aducă pe Popa Șapcă la Dragobetele.

— Să stea aci până trece vijelia. N-o să i se urască la mine, că mă mai sfătuiesc și eu cu el ce și cum, ca să știu ce-i spun lui Stratilat. Atunci să te ții, Fancule! Ne luăm mânăstirile înapoi și o să te punem pe tine să tragi o zugrăveală nouă, cum știi tu peste sfinții ăia grecești. Să faci nește sfinți așa ca oamenii de la noi. Vorbesc eu cu Popa Șapcă pentru tine.

— Gata, părinte! Iar eu o să-l fac pe Dumnezău cu chipul matale, își

frecă palmele Fancu.

— M… nu chiar! Lui Dumnezău i-ar sta mai bine cu barba lui Popa Șapcă. Nu l-ai văzut ce uitătură are când încruntă așa numai un ochi. Pe mine, mai mic. În chip de… Să mă mai gândesc.

— Răstignit?

— Ptiu! Bate-n lemn! Eu ziceam să mă faci așa cum sunt eu de obicei. Bunăoară la Cina cea de taină. Nu cum ar vrea dușmanii să mă vadă. Fancule, tu ești cam într-o ureche. Ai fi în stare să-l faci pe Popa Șapcă… chiar cu șapcă-n cap.

Taure și încă vreo câțiva haiduci încălecară și porniră spre Caracal. Îndemnat de Ambrozie, Fancu se duse și el cu haiducii la Caracal. Dar Filicăi uită să îi spună că pleacă.

*

Încroznatu și cu ceilalți haiduci rămași scoaseră din podul prăfuit niște straie cu care se îmbrăcară în chip de poterași. Îl treziră pe Tăchiță Papidon, care dormea în iarbă sub un nuc, de vreo câteva ceasuri. Umbra nucului se mutase, iar el rămăsese în bătaia soarelui. Ambrozie nici nu vrusese să încuviințeze ceea ce aveau ei de gând cu Tăchiță.

— Noi ce-o să ne facem fără el? Glas ca al lui nu se mai găsește, să dai cu tunul. Are un glas cam ca butoiul, pe lângă ăilanți ca damigenele.

Tăchiță sări din somn. Văzându-i pe haiduci în straie de poterași, crezu că sunt trimiși de tatăl său și începu să se zbată ca să scape din mâinile lor:

— Nu vreau să mă fac popă! Lăsați-mă acilea! Ajutor! Mă omoară!

Îi legară mâinile și îl urcară pe un cal. Porțile cele mari și grele, din bârne, se deschiseră scârțâind, cât să treacă în șir, pe rând, călări. Abia se pierdură ei în norul de praf din capătul drumului, că Filica îl și întrebă pe Ambrozie unde e Fancu. Se supără și nu vru să îl mai aștepte până se întoarce. Zicea că pleacă înapoi la Băbici, la tatăl ei.

— Cum o să pleci, când e trecut de chindie? Te apucă noaptea pe drum.

Dar Filica îi ceru un cal și haine bărbătești, ca să nu pățească ceva. Dacă îi iese cineva în cale pe întuneric, să creadă că ea este bărbat.

— N-am! De unde să-ți dau?

Până la urmă se îndură să îi dea mârțoaga pe care o înhămau la roata cu căușe de pe malul Oltului, unde scoteau apă să ude grădina de varză și bostănăria.

Soarele apunea când Filica încăleca pe mârțoagă și îi strigă din poartă lui Ambrozie că îi va trimite calul înapoi prin cineva.

— Până nu dai de dracu nu te lași! mormăi starețul în barbă, pentru sine. Bine că plecași, dacă tot nu vrusăși să mai stai. Nu ți-am

zis eu: pleacă!

*

Oamenii de la Mitropolie dăduseră de urma lui Popa Șapcă și tocmai se pregăteau să dea buzna peste el. Dar sosirea haiducilor îi descumpăni pe răufăcători. Aceștia rămaseră în umbră să vadă ce se mai întâmplă.

Popa Șapcă le răspunse haiducilor că el nu are pentru ce să se teamă de mitropolitul Nifon.

— Dacă eu fug și mă ascund, ce-o să zică și conu Ghiță Magheru și ăștelalți de-mi încredințară frâurile țărișoarei ășteia a Olteniei?

— Cuviosia ta, să ne fie cu iertare, dar decât să te înhațe călărețiii milostivnici, mai bine vii cu noi! își puse mâna pe inimă Corbaru. Și îl luară pe sus.

Pe tot drumul de la Caracal la Dragobetele, călărețiii milostivnici se ținură pe urmele haiducilor fără a se arăta sub poala pădurii. Așteptând un prilej de a-l răpi cu cât mai puține riscuri pentru ei, în cele din urmă văzură cum intră cu toții pe poartă la Dragoslavele.

Ambrozie se sfătui toată noaptea cu Popa Șapcă ce are de făcut la Mitropolie, cum să pună pe hârtie necazurile și nădejdile țăranilor, și totodată aduseră vorba de desființarea titlurilor boierești, de moșii, de robii țigani, de satele din parohii. Aproape de revărsatul zorilor, Ambrozie începu să se pregătească de drum. Căscă de nesomn cu o asemenea poftă, încât toți ceilalți se luară după el și căscară de le trosneau fălcile și nici nu mai puteau vorbi.

Popa Șapcă și ceilalți se duseră prin chilii să se culce. Numai starețul și cu Țavă ieșiră la fântână din curte să-și dea cu apă rece pe ochi. Țavă se îmbrăcă în straie de călugăr, ca să-l apere de-a lungul drumului și să-i fie de folos la Mitropolie. Când ieșiră amândoi călări pe poartă, fură văzuți de călărețiii milostivnici ai mitropolitului, ce pândiseră toată noaptea la marginea pădurii din apropiere. Aceștia, crezând că Ambrozie, după cum călărea cam greoi, ar fi Popa Șapcă, se luară după ei.

*

În aceeași dimineață, Fancu porni pe jos spre Băbici. Din capul satului văzu că pe ulița mare erau oameni ieșiți pe marginea șanțului.

— Ce-o fi cu ăștia de n-au ieșit la sapă? Ăia din Frăsinelu erau la prașilă, iar ăștia nu tu furcă, nu tu drugă… Ia mai bine să nu dau eu ochii cu ei și s-o iau pe vale, pe Marginea Chingilor.

O capră se ridicase în două copite, lungindu-și gâtul după niște frunze deasupra unui gard de mărăcini. Fancu sări pârleazul, trecu prin gardul de nuiele din fundul grădinii și ajunse în ograda lui popa Claie. Dulăul cel mare veni să se gudure pe lângă el. Fancu își roti ochii prin ogradă. Prin bătătură erau risipite boabe de grâu și de

porumb.

Pe prispă găsi ulcelele sale cu vopseluri pe care le lăsase la biserica din Risipiți.

— Strângător popa, nu aruncă nimic. Lasă că ți-o fac eu, părinte!

Filica, nicăieri.

— Unde s-o fi dus? Nu mai are și ea treabă pe-acasă?

Se duse în fundul curții să aștepte până vine Filica.

*

La primul popas de poștă. Ambrozie nemaisimțindu-se în stare să meargă călare la un drum atât de lung, plăti unor surugii să-l ducă cu „poștalionul". În urma a două perechi de cai telegari, într-un fel de copaie dintr-un singur lemn, fără niciun cui, pusă doar pe două roți, stătea ghemuit pe un braț de paie Ambrozie, ținându-se zdravăn cu mâinile de margini, să nu-l răstoarne la zdruncinături hopurile peste care caii zburau mâncând pământul. Țavă, cu pulpanele anteriului sumese, călărea pe unul din caii de la han, asemenea surugiilor și plesnea din biciul lung pe deasupra capului, răcnind din răsputeri. Dincolo de norul de praf din urma lor, călărețiii milostivnici se țineau mereu după ei, să-i ajungă.

Surugiii nu băgară de seamă, însă Țavă, la o cotitură a drumului, întoarse capul și îi văzu pe urmăritori. Aceștia se abătură peste mirișteca să scurteze drumul. Țavă intră și el în partea cealaltă prin arătură, apoi prin mărăcini și bolovani, prin gropi și prin hârtoape. O roată se rupse și se rostogoli până în albia unui râu. Goniră mai departe ca un iureș. Ambrozie strigă la Țavă, însă acesta nu-l mai auzea și nu luă în seamă nici când se rupse și cealaltă roată.

Caii târau copaia pe jos pe pământ, până când copaia se izbi de niște bolovani și se sparse. Ambrozie se rostogoli prin mărăcini, ferindu-și capul.

*

Se înserase când popa Claie intră pe portiță cu Filica după el. Fancu se pitulă în dosul pătulului plin de știuleți de porumb de anul trecut.

Prin ușa deschisă văzu că înăuntru s-a aprins o lumânare sau un opaiț. Așteptând să se ducă popa la culcare, se porni un vânt prin salcâmi.

Fereastra popii se lumină. Fancu merse tiptil și bătu în geamul de la odaia Filicăi. Ea își lipi nasul de geam și începură să-și facă semne. Veni afară și se așezară pe prispă la vorbă în șoaptă. Prispa era pe jumătate plină cu un maldăr de caiere de bumbac pe care vrură să se reazeme, dar fiind prea moale se cufundară cu totul, ca într-un nor de vreme senină. Fancu se uită pe cer. Dar stelele pe care le vedea el, Filica nu le vedea. Iar stelele văzute de ea, nu le vedea și el. Pe cer, un fulger sfâșie bolta, aruncând o lumină verzuie de o clipă. Trăsnetul

bubui, iar celor doi li se păru că se scufundă lumea. Se porniră fulgere să cutremure cerul, dar nu căzu niciun strop de ploaie.

*

Încroznatu și cu ceilalți haiduci îmbrăcați ca poterași îl duseră pe Tăchiță Papidon departe în munți, unde era o carieră de piatră la care se lucra cu osândiți. Acest loc era știut sub numele de Pietrăria Singirul. La poalele muntelui din care se scotea piatra se afla, în apropiere, mânăstirea Singirul. Lumea vorbea că locul ar fi fost blestemat, deoarece pietrăria era singurul loc dintre acei munți, unde nu se putea auzi clopotul cel mare, deși pe văile alăturate, ecoul său se răsfrângea dângănind de două sau chiar de trei ori. Se zicea că din această pricină, împrejurul pietrăriei bântuiau sumedenie de vipere și năpârci veninoase. Osândiții, câți încercaseră până atunci să scape de sub paza puștilor, își găsiseră sfârșitul mușcați de aspide.

Ca să se poată apropia prin bălăriile pe sub care viperele colcăiau, haiducii frecară picioarele cailor cu niște iarba șarpelui, ce îi ferea de mușcături. Îl dădură pe Tăchiță în mâna paznicilor, spunându-le că acesta ar fi hoțul care fugise cu pungile de bani de la Afumata.

— Băgați de seamă, că face pe prostul și n-a vrut să mărturisească. Dacă îl întrebi, nici el nu știe prea bine cine e. Ba zice că e băiat de poteraș, ba că e popă, ba că nu e, dar o să fie.

*

Popa Claie ieși în ploaie adăpostindu-se sub o căldare mare de aramă care îi acoperea și umerii. Puse niște rogojini peste stupii de albine, apoi potrivi butoaiele sub streașina casei. Întinse o rogojină și peste caierele de bumbac din prispă, să fie mai ferite de umezeală. Fancu și Filica, învăluiți în bumbac, tăcură chitic.

Ploaia se abătuse peste sat și stătu abia la cântatul cocoșilor.

Când el îi spuse că trebuie să plece să se întâlnească cu haiducii fiindcă s-a legat prin jurământ cu ei, nădăjduind că-l vor ajuta să găsească sticla promisă de tatăl ei, Filica îi zise că mai bine ar merge împreună la baba Floarea, poate-i spune unde ar putea-o găsi.

Fancu rămase alături de Filica în prispă. Tolăniți în bumbac ascultau cum latră câinii. Luna nu se mai vedea.

— Unde o fi luna? se gândi Fancu.

Nu se mai gândi la nimic altceva. Nici el și nici haiducii nu aveau cum să știe că Ambrozie căzuse în mâna călăreților milostivnici. Chiar și pe Țavă îl încolțiseră pe câmp deschis și îl prinseseră cu arcanul. Îi duseră pe amândoi la Dunăre, să îi dea în seama unei căpetenii de beșlii turci. Când Fancu se uita cu Filica pe cer, Ambrozie și Țavă, legați burduf, erau trecuți peste Dunăre, fără să știe unde vor fi duși și ce li se va face.

*

În zori, popa Claie strigă din odaia vetrei:

— Filico, până când ai de gând să mai lenevești? Treci și dă drumul la gâște și la porci pe vale. Și vezi ce e cu cânepa aia, că n-avusăi ce să-i fac azi-noapte!

Dar Filica îi răspunse din prispă că de mult s-a trezit și răsfiră bumbacul, că s-a cam umezit de ploaie. Fancu sări din prispă și se furișă spre fundul grădinii.

*

Întorcându-se de la Singirul, pe „Drumul Domnului de Rouă", haiducii găsiră în șanț patru arnăuți morți.

Fiecare cu câte un glonț între sprâncene. Semănau întru totul cu cei pictați de Fancu în cârciuma „La caii verzi pe pereți". Degeaba se sfătuiră ei toți, că nu putură pricepe cine să-i fi împușcat.

— Dacă nu împușca Liucimir chipurile lor atunci la crâșmă, poate nu m-aș fi mirat chiar așa. Dar cum se întâmplă că ceea ce-a făcut el, de ziceam noi că s-a-mbătat și glumește, se petrecu aidoma?

— Să-i fi omorât chiar el?

Încroznatu zicea că Liucimir n-avea cum să-i găsească și era de părere că moartea acestora era pricinuită de împușcarea chipurilor lor de pe pereți.

— Liucimir ăsta este un mare pehlivan.

— Dacă nu-i dădeam noi peste mână și-l lăsam să-l împuște și pe ăla cu zarțale la ochi, acuma ar fi fost și el grămadă peste ăștia.

— Bă zevzecilor! Dar voi nu prepuneți că or fi fost împușcați chiar de ăsta al cincilea, de le dădea porunci? zise Obogeanu.

— Dar ce, ei fură proști s-aștepte până-i împușcă el pe rând?

— Or fi fost legați și i-a dezlegat pe urmă.

— Vorbișsi de te plătișsi! Mai bine ai avea grijă, că ți-or fi sfoiegit creierii-n cap.

*

Baba Floarea îi ghicea lui Fancu, iar Filica îi tălmăcea mai pe înțeles, fiindcă el nu pricepu nimic din spusele încâlcite ale babei.

— Cică sticla se află acuma în mâinile unui om rău. Și cică vrea s-o umple cu apă.

Fancu sări ca ars:

— Asta-nseamnă potopul! zise el și o rugă pe babă să-i facă ceva acelui om rău, ca să-l împiedice.

Filica îi tălmăci din spusele babei că acel om rău vrea să umple sticla cu apă, ca să mărească literele dintr-o cărticică cu înțelepciuni aflată înăuntrul sticlei.

— E un rătutit! Nu e nicio carte în sticlă! L-a mințit cine i-a spus asemenea gogomănie! se repezi Fancu.

— Și cică în scriitura aia se vorbește de pintenii Domnului de Rouă. Cică sunt nește pinteni de pietre scumpe. Ba nu, cică pietrele astea sunt din boabe de rouă.

— Cum o să umble omul acela după asemenea prostii?

— Eh, poate că n-or fi chiar prostii, cum zici tu! Și cică cine-și pune pintenii ăștia, dacă încalecă orice cal alb, poate să-l îmboldească să zboare ca vântul peste nori.

Fancu zâmbi.

— Râzi tu, râzi, dar ăsta nu e râsul tău! clătină din cap baba stafidită, fără dinți.

— Dacă sticla mea e la ăsta, care zici, mă duc și mă bat cu el. Unde-i pot afla urma? se ridică Fancu de pe scăunelul cu trei picioare.

— Unde s-adun'zârnoaicele și s-adap'leoaicele! răspunse baba, râzând.

De obicei, baba Floarea știa să spună mai multe, dar nu mai trecuse pe la ea Basangeac lăutarul, de la care afla ea tot ce se petrecea pe lumea asta. Dacă Fancu ar fi mai venit peste câteva zile, i-ar fi spus ce-i cu căpetenia haiducilor. Chiar și Basangeac îi căuta pe haiduci să le spună vești din partea lui Iancu Coruia.

*

La Slăveni, pe ulița satului, femeile au ieșit în poartă la taifas. Torceau niște caiere de lână.

— Și cum, țață Leanțo, baba Anica să aibă numai găini și niciun cocoș?

— De ce să țină cocoș, dacă cocoșul nu face ouă? Numai ca să-i facă pagubă la tărâțe?

— De-aia se tot uită baba Anica printre uluci la alde Tănăsuică al lui Botezoaia, doar de-o scăpa cocoșul lui și la găinile ei. Și al dracului cocoșul deștept, numai în năcaz îi face și trece gardul dincolo, la alde Ilie.

— Da, dar cocoșului lui Tănăsuică îi place de găinile lui Ilie, că le ține numai pe grăunțe. Nu ca baba Anica, că nu le dă nimic, dar nimic, nici frimituri.

— Păi frimiturile le ține să-ngrașe porcul de Crăciun.

— Dacă ea știe mai bine ca oricine ce are fiecare-n curtea lui… Când o cauți, numai cu nasul între uluci.

O bunică ține un nepoțel în poală și îi vâră în gură niște dumicați pe care îi înmoaie într-o strachină cu lapte.

— Mănâncă, feri-te-ar buba rea!

— Lasă, că nici ca baba Crâstoaia, că ține ditamai cireada de cocoși. Numai cocoși și nicio găină. Și numai d'ăia pestriți, ca bibilicile. Eu mă mir cum n-or fi turbat, cum îi ține-nchiși.

— Ce bântuială o avea?

— Ea de-atuncea, știi, a rămas așa. De-atuncea.

O altă femeie sosește din celălalt capăt al satului:

— Mă trimeasă țața Dumitra după iglița aia de ți-o dete, de făcuși cusăturile la iia aia.

— Șezi, fătălică, coleașa, că nu ți se arde pe foc! Ia zi! Ce se mai aude?

— Ba pe la voi ce se mai aude, țață, că văz că torsărăți, torsărăți, nu glumă. Stau, că nu-mi plâng copiii.

— Eh, pe la noi e ce e. Dar pe la voi ce mai e? Că nu te-o fi trimis țață-ta Dumitra după igliță doar așa de florile mărului, ca să nu fie drumul fără oameni.

— Deh, ce să fie? De Filica popii auzirăți, bia?

Femeile din Slăveni știau despre ce-i vorba, dar se prefăcură că nu auziseră, ca să vadă dacă nu cumva femeile din Brezuica aflaseră mai mult decât ele sau mai altfel. Femeia din Brezuica era convinsă că ele știau, dar le povesti, ca să le arate că este mai bine informată:

— Trecuse de vecernie și ce crezi? O prinse țârcomnicul în clopotniță cu unul. Ehei! Dar Ăl de sus nu doarme. S-au pornit clopotele să-i dea-n vileag. „Ce să fie cu clopotele, de se porniră din senin?”. Asta nu e nimic, dar să vezi! Nu mă-ntrebi, țață, cine-i ăla de fu cu ea?

— Ei hai, zi! făcu o babă și îi dădu unui copil cu nodurile degetelor în cap. Joacă-te mai încolo!

— Deh! Zugravul, cine? Zugravul Fancu de-l tocmise popa pentru biserica din Risipiți. Na! Ai mai pomenit, bia, una ca asta? Unde s-a mai pomenit așa ceva?

— Ehei, fătălică! Bine zice țața Tița: „S-apropie sfârșitul lumii! Că nu mai e de trăit!”

— Din senin nu s-ar fi pornit ele, nepoată, de capul lor clopotele. Trăirăm ziua când să se bată clopotele singure cu mâna lor! Dacă lumea a cam uitat să le mai tragă, se mai trag și ele singure.

— Nu, fătălică. Mi-a spus nașă-mea că a ieșit moș Broajbă în tindă, și-a potrivit pălăria aia de paie în cap, și-a netezit tacticos pletele lui albe și barba cu grijă până-n pământ și a arătat cu bățul, așa, norii. „Ehe, v-am spus eu! cică a zis. Nu mai e ce a fost odată!” Om înțălept, nu glumă.

— A! dar să fi văzut țârcomnicul! Se luase după ăla să-i rupă picerele și mai multe nu! Cu steagul de se pune la mort se luase după el. Să moară ipitropul de năcaz că rupe steagul. „Bucăți te fac, dacă pun mâna pe tine!” Și să vezi ce iie avea Filica popii: înflorată așa, de borangic, strânsă-n brâu, de plesnea peste pieptul ei, așa cu opincile-n mână. Și el fuga, și țârcomnicul fuga. Pe după colț de fântâna lui Sucălete, dădu fuga pe ulița aia cârmită aldor frații lui Leatu, ăla de căzu când cu cârjalii atuncea, știi, de rupseră stănoagele. Aldor ăștia,

cu cuțitele toți.

— Și ce stănoagă bună!

Copiii se leagănă pe portița de la gard și cântă cât îi ține gura.

— Cântă cânta-ți-ar cucii în cap! puse o babă mâna pe băț. Că fărâmi poarta! Un harnic a făcut-o și un nemernic o strică.

— Se iscară femeile să chirăie că-l înjunghie. Ce crezi? Trece Voiniță al lui Rogu-te cu carul popâlnit de dovleci. Aolică, ce se aleasă de dovlecii omului! Uite-așa zburau dovlecii pe sus. Ăia îi dădeau ocoale cu cuțitele să-l apuce și el nimic. Uite-așa, ca o suveică le scăpa printre dește zugravul. Se făcuse pe jos numai dovleci, ca-n visul porcului. Cum călcau toți în dovleci, cum alunecau să-și rupă gâtul! Scapă Fancu pe sub car în partea ailantă. Flăcăii ăilanți, că se spărsese hora-n vale, cu parele și ăștia. A avut zile, ce mai? A avut zile, de s-a nemerit că taman la ceasul ăla pe ulița mare nește arnăuți și nește zavergii se-mpușcau dintr-un cap al uliții într-altul, care pe care. Toată lumea se-nchise-n casă, numai baba Crâstoaia ieșise-n poartă cu rața să i-o taie cine s-o nimeri. „Nu-mi tai, maică, și mie o rață?" se ruga ea ba de unul, ba de altul. Gloanțele vâjâiau pe lângă ea, iar baba nimic. S-a rugat de zavergii, ăștia nici nu s-au uitat la ea, că mergeau de-andărătelea. S-a rugat și de arnăuți, ăștia nici atât, că-i fugăreau pe ăștelanții. Nu zici, că o înemeri un glonte și… o scăpă din mână. Ăia se tăvăleau prin țărână; numai rața babii, „mac, mac, mac", trecu drumul lipa-lipa. Dar nu muri.

— Cine, rața?

— Nu, baba Crâstoaia. Și-atuncea, cocoșii babii, de se-ncăieraseră și ei, rupseră cotețele și-ncinseră o bătaie de zburau penele din ei, mai rău ca frunzele toamna-n pădurea de la Făget, de-o jucă boierul ăl tânăr la cărți. Nu mai puteai vedea nimica de atâtea pene. Eu ziceam că o avea zece, douăzeci de cocoși. Hai, cincizeci! Mai mult nu. Când colo, se făcuse la pene pe uliță și prin curțile oamenilor, că nu mai știai unde e gardul.

— Ehei, fătălică! Bine zice țața Tița: „S-apropie sfârșitul lumii! Că nu mai e de trăit!"

— Abia pridiră oamenii cu furca de le adunară și le duseră în vale, de le dădură drumul pe Olt.

— Și zugravul?

— Ce zugrav?

— Zugravul, deh!

— A, zugravul Fancu? Dracu să-l pieptene! Cred că o fi scăpat, fiindcă a nemerit printre zavergiii ăia de îi prinseră arnăuții și îi legară de prăjini. Cică i-ar fi dus devale, spre Corabia, iedecari pe Dunăre în sus.

— Și îl luară și pe Fancu zugravul?

— Lasă că așa-i trebuie, dacă a pocit păreții bisericii. Iglița aia mi-o

dai, țață? Sau vin altă dată, poate-ți mai trebuie. Că șezui destul.

— Ho, că ți-oi da-o! Nici n-a fost bună de nimic. De ce mi-a trimis-o pe aia ruginită? Ține colea de caierul ăsta să nu cadă prin țărână! Cum să nu-i pocească, dacă popa în loc să stea pe capul zugravului, numai la albine șade, dar-ar ursu-n stupii lui! Numai de la ei ni se trag nouă toate necazurile și cu zavera și cu arnăuții și cu tot, tot, tot. De la albine ni se trage. Să știi!

— Eu cred că numai în bătaie de joc a prăpădit văpselele. Unde dracu s-a mai pomenit sfinți fără barbă? Auzi, țato, să-l facă pe Cristos la Cina cea de taină cum taie mămăliga cu ața!

— Că l-a făcut pe sfântu Petru în opinci și cu sumanul pe umeri, asta nu e nimic, dar am auzit că se sprijină-ntr-un ciumag prea gros la poarta raiului. Și cică a zis Vatică al Rădiții lui Bibică: „Ce ne facem, că uite ce bâzdoacă noduroasă are. Nu mai intrăm noi în rai, dacă e pe-așa!” Sân Petru, ca pândarii de la via grecului. Hm!

— Machia raiul ăsta, când i-a-mpletit gardul, nu i-o fi făcut vreun pârleaz așa mai potrivit? oftă o femeie.

— Ai vrea tu!

— Auzișsi cică pe Dumnezău l-a făcut cu chipul lui moș Broajbă al nostru din Slăveni, dar cu ochii holbați și nedormit, parcă s-ar ține să nu caște de somn.

Fancu spunea că icoanele grecești nu sunt pe placul inimii lui, dar alți zugravi care îl cunoșteau ziceau că nu știe meșteșugul cum îl știu ei din bătrâni. Fancu l-a zugrăvit pe Ioan Botezătorul cu un urcior de pământ, turnându-i apă lui Isus, gol până la brâu, si aplecat cu capul în jos să se spele, iar aureola, ca o pălărie de paie, pusă alături în iarbă. Coroana împăratului Constantin o greșise prea largă, pe urechi.

— Așa o fi avut el urechile clăpăuge! au zis țăranii care, văzând zugrăveala proaspătă, rămăseseră cu ochii la cireșele din târna de nuiele din mâna sfintei Elena.

— Cu cât se mai vinde o târnă de cireșe ca alea, vere, la târg?

— Să am eu jumătatea aia de miel din mâna apostolului ăla…

— Da, bre, dar să le fi pus și usturoiul pe masă!

— Unde-ai mai văzut tu, vere, sfânt să pută a usturoi?

— Dar știi, despre băutură nu poți să le plângi de milă! De ce nu sunt eu acolo, cu ei?

— Dacă aveau de unde! Vezi, cănile alea sunt ca atuncea la nunta lui Marin. Aveau de unde, nu ca mine.

Chiar și popa Claie mereu îl luase pe Fancu la rost:

— Cum pusăși, mă, vaca asta-n rai? Și-n rai se mulg vacile?

— Nu, covioșia ta, asta e sfânta Minodora mulgând vaca acilea pe pământ, până nu se înălțase la cer.

— Mda, așa mai merge. Dar atuncea de ce nu i-ai pus și talanca la gât? Și de ce ai pus cățeaua sub carul lui Ilie prin nori? Se poate, mă,

cățeaua-n biserică?

— De ce nu, părinte, dacă se poate și balaurul? Cățeaua îl apără, că latră la draci.

— Păi cu balaurul e altceva, îl ucide sfântu Gheorghe. Nu văz eu bine sau ce-ai pus în capul balaurului?

— Da, așa e. Un fes turcesc cu ciucure.

— Vrei să ne găsim beleaua? Dacă tu te amesteci în politicale, să știi că eu nu vreau să știu nimic! Iar lanțul ăla de la cățea să-l mai lungești! Ce, sfântul Ilie chinuia dobitoacele? Și cine sunt bețivii ăștia doi, de se-mpleticesc cu pălăriile pe o parte?

— Sfântu Cosma și Damian, doftori fără arginți. Că dacă lor nu le dădea nimenea bani, lumea le aducea de băut. Bea la ăla, bea la ăla, deh, erau bolnavi destui.

— Mda, dar nu trebuia să le faci nasul roșu!

*

Așa cum vorbea satul, Fancu fu prins și, împreună cu alți mulți revoluționari, fu dus la Corabia legat de prăjini, pus să tragă la iedec o corabie turcească în sus pe Dunăre, până la Ada Kaleh. Acolo, turcii îi băgară pe toți în niște temnițe adânci și întunecate unde n-aveau cum să mai știe când e zi și când e noapte afară. Un opaiț cu untdelemn era atârnat în capătul coridorului. Uși din gratii de fier, de-o parte și de alta a coridorului. Erau întemnițați și târgoveți, și învățători de prin satele Olteniei, și câțiva fii de boiernași care învățaseră pe la Paris. Unul dintre ei avea niște bani la el și mereu cumpăra câte o lumânare de seu.

— Stinge focul să nu ne mai aprindem! zicea nea Călinică, un moș pe care-l găsiseră acolo, întemnițat de multă vreme.

Avea o barbă albă, lungă, mai lungă decât el. Stătea mereu în colțul său, de unde nu se ridica niciodată și își număra firele din barbă, netezindu-și-le pe genunchi. Era zgârcit la vorbă, dar destul de cumsecade. Nu supăra pe nimeni cu nimic. Însă de câte ori aprindeau lumânarea bombănea și își acoperea ochii.

— Ce să se aprindă, nea Călinică? Zidurile de piatră ori ușile de fier?

— Stinge, stinge! Asta ne mai lipsea nouă acuma, să ardem ca șoarecii!

Când îl întreba careva de când este el acolo, răspundea legănând din cap în sus și în jos:

— De când sunt eu acilea? Ehehe, nici nu trecea Dunărea pe acilea atuncea.

— Dar pe unde trecea?

— Nici nu era Dunărea. Nu era nimic pe atuncea.

— Zău, bre? Și când a-nceput să curgă Dunărea? De mult?

— A, nu! Numai de vreo câteva sute de ani încoa'.

Un târgoveț le povestea mereu rețete de mâncare:

— Ca să faci ciorbă de trahana, trebuie mai întâi să ai trahanaua. Pui trahanaua într-o oală; o câtime oarecare, după numărul mesenilor câți ai, și mesteci bine pe foc. Iei niște picioare de vițel…

Temnicerii turci veniră să-i scoată pe câțiva și să-i ducă în odaia bicelor. Când îi aduseră înapoi, sleiți de puteri, un alt târgoveț zise printre gemete:

— Picioarele alea de vițel, cum ziceai că le pregătești?

— Lasă-mă dracu-n pace! Ia vezi, mă, nu mi-o fi rupt vreo coastă, că mă doare când umflu pieptul. Trebuie să ai mai întâi trahanaua, dacă n-ai trahanaua, degeaba te mai apuci.

Alt târgoveț avea niște cizme lungi, strânse cu șireturi de jos până sus.

— Mi-au nenorocit picioarele cizmele astea.

— Dracu a mai pomenit, cizme cu șireturi?

— A, nu, meșterul mi le-a greșit prea strâmte.

Abia izbutea să-și încalțe cizmele. Își înmuia degetele în gură și potrivea capătul șiretelor, ca să-l poată trece prin găuri.

— Unde pleci, mă, de te-ncalți?

— Nicăieri! Ce ești diliu? Le încerc doar.

Își strângea șireturile și le lega cu fundă.

— E mai frumos cu funda pe afară. Pe dinăuntru te stânjenește la mers.

Desfăcea șireturile, mai punea cizmele alături și se așeza pe ele să nu-l tragă răceala lespezilor de piatră. Stătea așa o vreme, apoi iar își punea cizmele.

— Iar ți s-a făcut de ducă?

Își băga șireturile prin găuri, le strângea pe îndelete, le înnoda cu fundă și lăsa funda pe dinafară.

— A, nu, le încerc și atâta numai. Lua-l-ar dracu! I-am spus să nu mi le facă așa strâmte.

— Trebuia să-ți ia măsură cu două perechi de ciorapi de lână pe picior.

Îl chema pe alt zavergiu să îi apuce cizma între genunchi, iar cu piciorul celălalt îl împingea din spate până îl arunca peste ceilalți cu cizmă cu tot.

Apoi o lua de la capăt, tot așa mereu.

— Mai termină-te, dracu, cu cizmele alea, că o să le rupi!

— Ia uite la el! Dar ce, sunt cizmele tale? Hai de mi le scoate, decât să cârtești!

Pe care dintre ei îl prindea că doarme, îl trezea să-i scoată cizmele.

De câte ori îl vedeau că începe să și le pună, toți se străduiau să nu adoarmă cât își înșira el șireturile, ca să nu fie puși să i le scoată. Îl

urmăreau în tăcere și totdeauna se întâmpla să adoarmă din cauza liniștii măcar unul.

— Ia mai pune-ți, mă, cizmele, să vedem care adoarme!

Temnicerii turci aduseră niște pietrari să dreagă zidăria care se cam părăginise pe alocuri și amenința să se surpe, fiindcă apa începuse să se strecoare din Dunăre printre lespezi.

După cum era datina, meșterii când făceau reparații într-o închisoare, trebuia să le aducă osândiților o pâine și un urcior cu apă și nu puteau începe lucrul până nu lua fiecare măcar un dumicat de pâine și un strop de apă, ca să li se ierte meșterilor, să nu aibă de pătimit pe lumea cealaltă. De fapt, datina la turci era cu pilaf, dar fiindcă în închisoare se aflau români, beyul care era guvernator al insulei poruncise ca românilor să li se împartă pâine. Meșterii cumpărau în fiecare zi o roată de pâine, trimițând un turc cu barca până pe malul românesc. Beyul poruncise să li se aducă și o ploscă de vin, însă vinul îl oprea barcagiul și îl bea pe furiș să nu-l vadă muftiul, că i-ar fi tăiat ciorba.

— Cum ziceai, mă, că fierbi racii? Foile de dafin le pui de la-nceput, ori mai la sfârșit?

— Taci, bă, că rămăsese la pusul sării! Zi, mă, ce faci după aia!

— Scurgi zeama și-o strecori prin sită…

— Nu e așa! Rândul trecut ziceai că întâi pisezi cojile-ntr-o piuliță și pe urmă scurgi zeama.

— Mda, se poate și așa. Dar le pisezi bine, bine. Iar piulița să fie de piatră.

— De bronz ce are, prinde gust?

— De piatră. Așa se face. Zeama n-o arunci. O pui dimpreună cu gâturile racilor prăjite și tocate mărunt și cu o ceapă mică de persoană tocată asemenea, câți sunt la masă. Le pui în zeamă de carne și le fierbi bine. Cu hrean, cu piper…

— Dacă n-ai piper?

— Fără piper nu se poate. Nu se poate!

Printre meșterii pietrari se afla unul mai vânjos decât toți, pe care îl puneau la ridicat unde era mai greu.

— Unde pune ăsta mâna, pune și Ăl de sus mila, ziceau oamenii din dosul zăbrelelor.

— Săracu de el, e surd și mut. Nu vezi că ăștia îi dă poruncile prin semne?

— Ce n-aș da eu măcar să fiu ca el surd și mut, dar slobod, să stau la soare ori la umbră, cum aș avea chef! Chiar și șchiop, șontâc-șontâc.

Pietrarii întrerupseră lucrul și se duseră afară la soare să nu-i vadă osândiții mâncând. Numai namila de pietrar rămase pe o lespede să mai răsufle și se uită cu luare-aminte la fiecare osândit, de parcă ar fi căutat pe cineva printre ei. Aceștia se lipiră cu frunțile de gratii și se

uitară tăcuți.

— Ce vă zgâiți, bă, la el ca proștii? Ia plecați d'acilea! zise Fancu și se apropie de gratii, făcându-și loc cu coatele printre ceilalți.

Spre marea lui mirare îl recunoscu pe pietrar că nu era altul decât Taure haiducul.

— Sst! făcu Taure și îi spuse că turcii îl cred de-al lor, eunuc, din copii români furați.

— Dă-ncoace dalta aia și-un ciocan să rupem lacătele și scoate-ne de-acilea!

— Păi tu știi, bă, ce e afară de turci? Ca furnicile-n mușuroi.

— Ho, că am eu grijă!

— Nu intrară zilele-n sac. Mai avem de trudit pe aici.

— Eu zic să tăceți momâlc să nu mă dibuie ăștia, că fac cizme din pielea mea turcii! De unde am aflat de voi? Păi de la cine crezi că știu? De la Iancu Coruia, căpetenia noastră.

— Cum? A scăpat?

— E cu inima fiartă că n-a apucat să fie și el cu noi în toiul zaverii la Caracal și la Craiova. De-aia mă trimise: să vă scot la lumină.

În ziua când pietrarii aduseră ultima pâine și ultimul urcior de apă, la încheierea lucrărilor, osândiții se simțiră cam mâhniți.

— Parcă ne mai trecea de urât cu ăștia, zise unul dintre ei.

— Eh, trecu și asta! oftă nea Călinică.

Pietrarii le lăsară și mâncarea ce le mai rămăsese, fiindcă ei urmau să mănânce după ce vor părăsi insula și vor ajunge pe mal. Taure îi lăsă și el lui Fancu niște brânză, niște dovleac copt, un găvan de pilaf și un ghiuden.

Fancu fu cât pe-aci să-l înjure că venise degeaba și nu-l ajutase să fugă, dar se stăpâni și era să-i scape ghiudenul din mână, fiind mai greu decât trebuia. Ghiudenul acesta, în loc să fie un cârnat umplut cu carne de vită, era umplut cu bani de aur.

— Vedeți, bă, omul de care m-am legat eu cu jurământ? Nu-l rabdă inima să mă lase așa. N-o fi avut cum într-altfel.

Puseră la cale cum să-i mituiască pe turci să le dea drumul. Dădură un galben unui temnicer care făgădui că o să-l ducă pe Fancu să vorbească cu beyul. Însă deocamdată beyul era bolnav cu burta și nu voia să primească, zicea temnicerul, nici pe Mohamed, darmite pe un ghiaur.

*

Căruțele treceau Oltul între Caracal și Drăgănești cu bacul plutitor luat în otcup, cu arendă, de unul Preda de la Țărțăl. De când cu revoluția, câștigurile lui scăzuseră simțitor, fiindcă se mai făcu bac și la Islaz, un bac pe odgon, și cu funii, nu ca al lui cu prăjină. În aceeași vară, alte două bacuri, la Slatina și Piatra Olt, îl făcură să nu mai

poată face față, dacă nu își întinde și el odgon de pe un mal pe altul. Dar asta însemna stâlpi mari, scripeți, scoabe de fier și meșteri. De unde atâția bani?

Merse să-și spună necazul său lui Oprea zis Îngălatul, proprietarul hanului din apropiere. La urma urmei și hangiul avea de pătimit de când se răriseră mușteriii. Trei țigani lăutari moțăiau într-un colț, cu capul pe țambal.

— Poate ne ajutăm, Opreo, cumva unul pe altul.

— Mă Prediță, eu te-aș împrumuta cât să plătești mâna meșterilor.

— Mde, nu pot. N-am cum!

— Lemnul auzâi că-l luă un om din Amărăști pe chezășie. Cică a-nceput să dea unul pe-ncredere. Știi cum vine asta? Ți le dă lemnele anul ăsta, iar tu îi dai banii la anul. Cu dobânda, dar îți faci treaba. Te duci și ți le iei singur de la pădure. Iar el doar îți pune înainte o hârtie, ți-o citește cineva, dacă nu știi carte și faci o cruce cu cerneală dedesubt. Și cu asta, gata! Ce-ați vorbit, rămâne sfânt.

— Adică, doar așa o cruce? Nu pricep cum vine asta.

— Păi, cum să-ți spun eu? E ca și cum ai jura pe cruce.

— Lasă, Opre, c-am înțăles. Ce, crezi că sunt mai prost ca tine?

— A, nu!

— Nu, că nici nu se poate.

Hanul avea deasupra ușii o scândură lată pe care era scris cu litere chirilice: „Sfârșitul lumii fi-va cu cârnați”. Însă oamenii îi spuneau mai pe scurt „La sfârșitul lumii”. Ziceau: „Am băut la sfârșitul lumii alaltăieri până la ziuă.”

— Mai e mult până la sfârșitul lumii? întreba câte un drumeț.

— Încolo vreo câțiva pași și o să-l vezi după cotitură, drept înainte.

Un călăreț veni plin de praf, descăleca în bătătura hanului și își legă calul de un parmac. Se străduia să calce drept, însă Oprea băgă de seamă că totuși șchioapătă puțin.

Drumețul își netezi barba stufoasă și veni de-a dreptul la hangiu.

— Țuică! făcu el apucând o cană goală de pe grătarul de nuiele împletite și, întorcând-o cu gura în sus, o pocni de tejghea.

Dădu țuica pe gât, apoi îl privi stăruitor pe hangiu.

— Va să zică tu ești Oprea Îngălatul!

Hangiul se trase înapoi și făcu ochii mari.

— Haralambie nu ți-a lăsat nimic pentru mine înainte de-a muri?

— Dar cine ești? Cum te cheamă?

— Uită-te bine în ochii mei! zise bărbosul, ca și cum și-ar fi băgat două degete în ochi. Ce zici? Ți-ai adus aminte?

— Ce să-mi fi lăsat, bre? dădu din umeri Oprea.

— Cum ce? O vorbă… O vorbă despre o căldare.

— O căldare? Ce căldare? De aramă?

— Vezi că știi? zâmbi bărbosul și își turnă singur încă o cană de

țuică.

— Nu știu nimic! Să-mi crape ochii! Zisăi și eu așa-ntr-o doară, de aramă, că nu era să zic de… aur.

Bărbosul îl apucă de guler:

— Dacă vrei să te cred, vinde-mi mie hanul! Cât ceri, dar să pleci numai cu o boccea în băț…

Hangiul făcu o mutră de parcă cu un obraz ar fi cerut îndurare, cu alt obraz i-ar fi fost milă.

— Cine te-o fi mințit în halul ăsta?

— Te mai întreb o dată. Zi! Cât vrei? Pe netocmitelea!

Hangiul zâmbi disprețuitor, îl împinse la o parte și se prefăcu că are treabă.

Bărbosul trânti ușa după el, încalecă și plecă.

— De când cu zavera asta, se făcură jupâni toți modârlanii! bombăni Oprea.

— Vorba e că plecă el fără să plătească?

Hangiul vru să alerge să-l strige pe călăreț ca să plătească. Însă Preda îl apucă de umăr și-i spuse că văzuse în carâmbul de la cizma bărbosului gaura unui glonț.

— De-aia șchioapătă el. Păi ăsta n-o să moară acasă. Cine fu, mă țigane, ăsta de-i făcuși așa temenele? îl întrebă hangiul pe Basangeac.

— Vârcolacul! făcu lăutarul clănțănind din dinți și zdrăngănind din cobză, de parcă s-ar fi acompaniat.

— Vezi să nu-ți dau eu numai vârcolaci pe spinare!

— Vârcolacul gol, ‘ca-ți-aș ochii! Pe unde umblă numai secetă și pojar lasă-n urma lui.

— Și-atunci de ce te ploconiși la el până-n pământ?

— Aoleo! Păi din pricina ăstuia muriră oile anul trecut. Uitași cu oile?

— Ce tot îndrugi verzi și uscate? Iahnia asta de fasole o mâncați voi sau o dau la porci? Hai, că v-o dau de pomană. Eu îmi fac pomenile până nu mor. Că după aia nu știu cine o să-mi mai facă parastas.

Noaptea se lăsase peste han și peste pădurea din apropiere. Pe cer, stele, iar dinspre sat răzbăteau lătrăturile clinilor. Hangiul sforăia. Pe la cântatul cocoșilor, se auziră niște țipete.

— Foc! Săriți! Arde! Ajutor!

Puținii călători, ce poposiseră peste noapte la han, săriră din paturi și își aruncară lucrurile pe fereastră afară.

Toți alergau cu găleți și cu oale de apă de la fântâna din curtea luminată de flăcări. Țiganii care înnoptaseră în grajd se dădeau cu fruntea de pământ.

Hangiul izbuti să stingă focul, dar hanul rămase pe jumătate ars.

*

Fancu și ceilalți dormeau când se auzi o ușă grea de fier, undeva sub pardoseala de piatră. Pași grei cu lanțuri zornăiră pe lespezi, târând ghiulele de fier, ferecate de glezne.

— Ce se aude, fraților? se deșteptară ei, ridicându-se într-un cot.

Pe coridoare trec în șir niște zdrențăroși cu chipuri pământii.

— Descăpățânații! zise nea Călinică și se întoarce pe partea cealaltă, potrivindu-și un mănunchi de paie mucegăite sub oase. Trebuie să fie lună plină afară dacă ieșiră ei.

— Ăștia parcă au fost hrăniți cu scoici!

În dreptul fiecărei celule, zdrențăroșii se opresc uitându-se cu ochii sticloși printre zăbrele.

— De unde mai ieșiră și ăștia? Că până acuma nu s-au văzut, slăbănogii!

— Parcă miroase a… A ce miroase? A mormânt desfăcut.

— Pe cine căutați, bă? N-aveți gură?

Opaițul din capătul coridorului arunca pâlpâiri pe chipurile lor ca de ceară.

— Nea Călinică, ce e cu ăștia? Ce vor?

Fără să se întoarcă, le răspunse că aceștia sunt rondul de noapte al descăpățânaților de pe vremuri.

— I-a-ngropat cu capetele alături.

— Și ce mai vor acum?

— Caută și ei pe careva să joace arșice pe bani. Dar așa le e blestemul: să piardă de-a pururi! mormăi nea Călinică și căscă fără să mai deschidă ochii.

— Și atuncea la ce mai joacă?

— Ia lăsați-i, că-mi speriați somnul! Pe unii i-au îngropat fără capete, și nu vor să rămână așa. Joacă pe căpățâni, să nu-i apuce sfârșitul lumii ciumpăviți.

— Bă, eu mă aștern la joc cu ei! zise Fancu.

— Ce, ești nebun? Dacă câștigă el, rămâi în locul lui.

— Fie ce-o fi! Dar dacă le iau toți banii, turcul mă face iepure scăpat. Și pe mine și pe voi. Nu fiți proști!

— Lasă, bă, să-și încerce omul norocul! Poate iese și cu ceva bani, să aibă când o fi slobod. Ce știi tu ce socoteli își face el? Joacă, bă, să vedem! Ține-te cu mâna de ce apuci, ca să ai noroc! Joc și eu! zise un târgoveț.

— Nu, că dacă pierd ei, se bagă-n bârlogul lor și de necaz se pun pe cutremure de o să ne cadă șandramaua asta-n cap! se ridică într-o rână nea Călinică.

Ceilalți întemnițați nu vrură să-i lase, zicând că Taure nu pentru așa ceva le adusese lor banii.

— Cum vi i-a adus vouă, bă, când mi i-a dat mie? se răsti Fancu. Dacă vreți să vă scot și pe voi de acilea, să nu mai aud o vorbă! Jucăm

până-n zece.

Se așază pe niște paie, la joc cu nefericiții de-o parte și de alta a zăbrelelor de fier ruginite. Dădu cu arșicul rostogolindu-l pe piatră printre gratii.

— Împărat! strigară de bucurie cei din spatele lui. Unul din cei trecuți prin sabie dădu și el tot împărat, așa că trebui să mai dea o dată.

— Hoț! strigară iar de bucurie zavergiii.

Dădu și târgovețul. Căzu armaș. Se repezi la Fancu să-l îmbrățișeze. Fancu îl împinse poruncindu-i să-și pregătească cureaua.

Celălalt descăpățânat ce se așezase pe jos să joace nici nu mai trebui să dea cu arșicul. Împăratul i-l puse în față cu partea care însemna „păgubaș” în sus.

Hoțul luă de la păgubaș trei bani de aur. Armașul îi luă de la hoț, opri unul pentru sine, iar doi îi dădu împăratului.

— Șapte cât poți pe spinare! porunci împăratul.

Armașul trecu mâna printre gratii și îi arse hoțului șapte pe spinare cu cureaua.

Jucară așa toată noaptea. Fancu și târgovețul făcură două mormane de galbeni lângă ei.

— De unde avusără, neiculiță, atâta bănăret?

— Ei umblă și scormonesc prin măruntaiele pământului și au dat de niște lăzi cu bani. Nu-i vezi cum vorbesc între ei? Parcă ar zice vorbele de-a-ndoaselea, de la coadă la cap.

— Nu mai jucați, mă? Nu mai joacă, s-o fi făcut ziuă afară. Să mai veniți, mă, dacă mai aveți!

De cum plecară muții gemând, Fancu și târgovețul începură să-și potrivească cu palmele grămezile de galbeni.

— Să-ți mai dau banul de mă-mprumutași să joc? Nu ți-l mai dau, că ai destui și nici nu mai știu care e.

Nici Fancu nu mai știa care fuseseră banii lui, fiindcă se amestecaseră cu cei câștigați. Desprinseră două lespezi din podea și scoaseră cu o lingură pământul, ca să facă două locuri pentru banii lor. Apoi fiecare se culcă deasupra și adormiră.

— Mă fraților, să știți de la mine că nu e cum spune nea Călinică ăsta! zise unul mai pe la ziuă. Ăștia n-aveau cum să fie descăpățânați. Trebuie să fie niscaiva închiși dintr-ai turcilor. Cine știe ce-or fi făcut și le-au tăiat limbile. Iar acuma ei și-or fi făcut vreo cheie calpă de au deschis ușa lor. Însă n-au chei să descuie și ușile ălelante. Umblă și ei numai pe acilea pe dedesubt, doar de-or aduna ceva bani. Că dacă fac bani, beyul le mai dă drumul, câte unul, câte unul.

— Bine ar fi să fie cum spui tu. Dar, deh…

— Ah, să fi văzut, se apucă să povestească din nou mâncăul, frigeam prepelițe, potârnichi, becațe, turturele în frunză de viță. Le

spălam, le săram și le umpleam cu vin în care topeam și ficații lor. Le coseam bine și le-nveleam în frunze verzi. Pe deasupra un strat de slănină prea subțire, legată cu ață. Un praf de sare pe dinafară și le-nfășuram în foi de hârtie unse cu unt. Așezate să se coacă pe spuză. Dar când i-o dai omului în mână să și-o desfacă, neapărat să-i pui dinainte și o strachină cu orez fiert și opărit cu turte de unt.

*

La hanul ars sosi, într-o seară, rădvanul poștalionului. Un surugiu deschise ușița rădvanului și potrivi scărița să coboare un călător spilcuit. Își potrivi pe cap marginile jobenului negru de mătase și își scutură câteva fire de praf de pe pulpanele redingotei vișinii. Când făcu câțiva pași, fluturându-și manșetele pantalonilor cu carouri mari albastre, se putu vedea că era șchiop de-a binelea.

Cei câțiva oameni aflați în curtea hanului se uitară la chipul ras ca-n palmă.

Nimeni nu fu de față să audă ce vorbi el cu hangiul înăuntrul dărâmăturilor.

Trimiseră vorbă ispravnicului de la Caracal să vină să le facă hârtie de vânzare-cumpărare a hanului.

Odată cu ispravnicul, veni și Lache Papidon, călare.

Ispravnicul ar fi vrut să-și pună cât mai repede sigiliul pe document, ca să-și primească partea ce i se cuvenea după obicei: o zecime din banii pe care îi dădea cumpărătorul și una din banii vânzătorului.

— Nu se poate, conașule! se împotrivi Oprea hangiul. Asta e după legea a veche.

— Dar ce, știi vreuna mai nouă? se încruntă ispravnicul.

— Vreau să zic, conașule, că de când cu zavera asta, lumea nu prea se mai ține de legea din bătrâni. Dacă clăcașii nu mai vor să asculte de nimenea, toate rosturile s-au schimbat.

— Ia vezi, bă, de caii ăia, că venii degeaba! strigă peste umăr ispravnicul la vizitiul său.

— Birurile nu se mai plătesc cum se plăteau. Câmpul rămase nelucrat. Nici prețurile nu mai sunt cum erau.

— Hai mai repede, că plecăm! strigă iarăși ispravnicul la vizitiu.

— Vezi bine și dumneata că banii umblă altfel prin pungile oamenilor. Dacă s-au făcut poduri peste Olt și s-au împuținat mușteriii… Dumneata ai casă mare.

— Mare, dar am și greutăți mari. Am o fată de măritat. Mi-au murit doi porci. Nu pot să te las mai ieftin. Eu nu ar, nu semăn… Eu din asta trăiesc.

Când ajunseră toți trei la învoială, Papidon spuse că el nu încuviințează întocmirea documentului, fiindcă nu îl știe pe

cumpărător cine e și de unde vine.

— Cum să chezășuiesc eu pentru cinstea dumnealui, dacă pe mine nu mă cinstește cu nimic?

Cumpărătorul îi spuse că îl cheamă Marcu și că e dintr-un sat de peste munți.

— Și bani de unde ai?

Păi, crescuse porci în baltă. Și-i vânduse dincolo, peste munți, cu bani buni.

— Uite-așa se face avere! râse Papidon, prefăcându-se că-l crede. Foarte bine! Te cred cu ochii închiși. Să-mi faci și mie parte, tot ca dumnealui! De ce să câștige ispravnicul mai mult decât aga?

*

Tot în timpul nopții li se întâmplă lui aldor Fancu și de data asta.

— Ce se aude? Iar vin? întrebă unul.

— Ehe, să nu ziceți că nu v-am spus. O să vedeți voi pe dracu!

— Taci, credeam că s-a mai potolit! Iar începe!

De sub pământ se auziră mugete înfundate. Lacătele și zăvoarele începură să zdrăngăne singure. Pereții și zăbrelele să se zgâlțâie, podeaua să se zbată sub picioare.

— Cutremur de pământ! îngălbeniră toți de frică.

— Și noi aici, în beciuri. O să murim cu zile!

După ce zgomotele se potoliră, temnicerul veni să le spună că beyul s-a însănătoșit și se poate vorbi cu el. Fancu dădu la o parte lespedea să scoată banii din groapă.

— Care mi-ai furat banii? scrâșni el.

Târgovețul spuse că îi dă bani de la el, fiindcă beyul nu așteaptă.

— Și ne socotim noi pe urmă, spuse.

Însă nici el nu mai găsi banii sub lespedea pe care dormise.

Sparseră o strachină de pământ și începură să sape cu cioburile, până făcură o movilă de pământ.

— Înțăleg să fi pierit banii de la ei. Dar și banii ăi buni?

— Să-l întrebăm pe nea Călinică!

Nea Călinică sforăia cu gura căscată și degeaba îl zgâlțâiră, că nu se trezi.

Fancu se apucă să sape mai adânc.

— Lasă-te păgubaș! Ce mai sapi?

— Sap să dau de hoți, să-i iau de beregată. Ce-avuseră să-mi fure banii?

— De-aia, mă, nu li se face dreptate, că umblă cu lucruri necinstite.

Fancu scormonea cu ciobul, iar târgovețul scotea pământul cu pumnii și-l arunca într-un jgheab de scurgere ce trecea prin fața firidelor.

*

La lumina pâlpâitoare a unui sfeșnic, popa Claie scria în Călindarul său:

„Abia pusăse ușăli și giugiuvealeli în țâțâni, că mă chemă să și fac sfeștania hanului. Zice: Nu te uita, părinte, de unde pui tămâia! Pune, că eu plătesc. Om cu frica lui Dumnezeu. Și nici nu venise ăla cu geamurile. Pe urmă le-a pus. Un romînaș de la Sibiu, că de la turci nu se mai găsește de când cu zavera. Care altul răbda ce rabdă el cu piciorul? Dacă nu m-asculta pe mine, acuma îi trecea negreala de genunche. Nu știu cât i-o fi plătit măcelarului de-l chemase. Că și-a îndoit pântecele până-n pământ cu temenele și a pus mâna pe cazma să îngroape piciorul dincolo de salamul trăsnit, măcelarul. Până la urmă tot pe mine m-a ascultat, mai bine cu piciorul din genunche decât din șold. Sau, doamne ferește! M-a întrebat măcelarul că nu punem o cruce de lemn la gropa cu piciorul? Când o veni și întregul ce a mai rămas, i-am spus eu și mi-a sărutat mâna pentru înțăleaptă povață a mea. Nu știu cât i-o fi plătit măcelarului. Gata pentru azi. Mă duc să dau tărâțe la porci și să dezleg câinele, că se suiră găinile-n dud.”

*

În primăvară, turcii de pe insulă văzură sloiuri de gheață coborând pe Dunăre. Sloiurile se înghesuiră mai jos de insulă, astupând ca un dop curgerea puhoiului învolburat. Apa începu să crească înecând insula. În temniță pătrunseră șuvoaie de apă. Dar scurgerea jgheabului se înfundase și ea, astfel că apa se lăți pe lespezi și umplu groapa săpată de Fancu. Unda băloasă a apei le ajunse la genunchi.

Pe insulă turcii alergau printre valuri ca marinarii pe o corabie ce se scufundă. Muezinul urcat sus în minaretul moscheei striga la Alah, ca din vârful unui catarg. Beyul împărțea oștenilor porunci și îi alerga de colo-colo. Tunarii încărcară tunurile și începură să bată stăvilarul de gheață ce se îngroșa văzând cu ochii.

În temniță apa trecu de brâu. Șobolanii se iviră înotând printre oameni.

Mugete de sub pământ se auziră din nou. Lacătele pocniră. Zăvoarele se sfărâmară. Osândiții se agățară de zăbrele. Vârtejuri de apă îi smulseră și îi izbiră de gratii. Lespezile se dezgrădinară, tavanul se clătină. Groapa lui Fancu sorbea viitura de apă, cu paie, cu șobolani, cu tot. Pereții se sparseră, prăbușindu-se în spume.

*

Niciun mușteriu nu știa cum îl cheamă pe noul hangiu de la „Vadul Fetelor”. După ce închise obloanele și aprinse un opaiț cu mai multe fitile, hangiul scoase din lada pe care stătea în dosul tejghelei niște desagi peticiți și-i trânti pe podea. Începu să îi driguie cu piciorul său de lemn, de parcă ar fi vrut să sfarme gloduri de sare înăuntru. Ridică desagii de pe jos și îi goli pe tejghea.

Diamante, rubine, safire, smaragde, mărgăritare se rostogoliră printre giuvaeruri de aur stâlcite și strâmbate. Cu cuțitul rupse ghearele de aur în care mai rămăseseră nestemate. Alese două grămezi: una cu pietre scumpe, alta cu bucăți de aur.

Giuvaerurile mărunțite le puse în niște tingiri și începu să le topească la foc. Iar nestematele le vărsă în cizma rămasă de la piciorul tăiat.

Aurul topit îl turnă într-un urcior de pământ. După ce se mai răci puțin, sparse urciorul și curăță cioburile, cum se curăță oul de coajă. Ciocăni aurul cu un ciocan, ca să îi dea formă de ou. Îl așeză în capătul tejghelei, în dreptul ferestrei, ca să se vadă bine și dinăuntru și de afară.

A doua zi dădu hanului numele „La oul de aur”.

— Ai, jupâne, zici că oul ăsta cât toate zilele e chiar de aur curat? îl întrebară niște mușterii.

Hangiul le răspunse că da.

— I l-o fi ouat peste noapte găina din poveste! zise un chefliu, iar ceilalți izbucniră în hohote de râs.

— Jupâne, ascultă-mă pe mine! Nu-l mai ține la vezeală, că-i scapă unuia mâna pe el și te lasă mofluz!

Toți îl luau în râs și nimeni nu își închipuia că acel ou uriaș ar fi de aur.

În fiecare seară punea pe ou o lumânare aprinsă, să se vadă prin geam, ca semn că hanul e deschis și mușteriii sunt bine veniți.

*

Lache Papidon căzuse la patima băuturii de necaz ca n-a izbutit să pună mâna pe niciunul din cei care îi răpiseră băiatul.

Într-o zi bătu cu pumnul în masă și zbieră la nevastă-sa că de ce îi dă tot murături de peste iarnă, când acum au ieșit verdețurile. Ea îi răspunse că îl aude vorbind noaptea prin somn.

— Și zici mereu că alții au avut noroc de și-au umplut beciurile de cu toamnă. Am înțeles că oi jindui, bietul de tine, după murături, că de altceva din pivniță nu te poți plânge, cât băuși anul ăsta.

Atunci el îi mărturisi necazul de a nu fi avut noroc la prinderea zavergiilor.

— Ți-o fi făcut cineva farmece, de ți-a mers cu stângul, își dădu părerea nevastă-sa și îl povățui să cheme popa la sfeștania beciurilor.

Dând cu cădelnița, protopopul chemat îl întrebă dacă vede ceva pe pereți. Papidon înălță din umeri în semn că nu. Când termină și stinse cădelnița, protopopul îl mai întrebă o dată.

— Ce, păcatelor? făcu Papidon cu damigeana într-o mână și cu dopul de cocean în cealaltă. Doar mă știi, atuncea când ne-a apucat noaptea și ți-am arătat Carul Mare pe cer. Știi bine că eu am zărit

Paloșchița, iar matale nu.

— Păi unde-ți arăt eu și unde te uiți matale?

Protopopul îl apucă de umăr și îl împinse cu nasul lângă perete. Papidon văzu pe o lespede numele lui Tăchiță. Literele ba apăreau, ba dispăreau. Se răsuci cu ochii bulbucați înspre protopop:

— Uite că și acolo se vede, și colo…

Slugile care erau de față alergară să-i spună nevestei lui Papidon că se vede pe pereți numele lui Tăchiță. Ea veni într-un suflet să vadă temnița.

— Adineauri era pe alte lespezi, nu tot în locul unde vezi tu acuma, zise Papidon.

Ea privi literele săpate în piatră, apoi începu să bolborosească rugăciuni și să îl drăcuie.

— Fi-ți-ar băutura a dracului.

— Dacă i s-o întâmpla ceva băiatului, numai din vina ta o să fie! zise el răspicat. Eu știu că l-am lăsat la adăpost de orice primejdie ale lumii ăsteia. Cât despre lumea de dincolo, eu n-am nicio putere. Nu știu, tu știi!

Fără să-i mai spună nevesti-si, Papidon se duse la popa Claie să dea un acatist.

— Pentru morți sau pentru vii?

— Deh, părinte, știu eu ce să zic? Pentru Tăchiță al meu.

Popa rămase cu ochii holbați. Apoi își apropie sprâncenele și îi puse mâna pe umăr. Îi făgădui că mâine la utrenie o să-l citească pe Tăchiță la acatist.

Se luară amândoi cu vorba și nici nu băgară de seamă când băură clondir după clondir, cu vin rămas de la împărtășanie.

— Dar ce să mai zic eu, că mi s-a furat sticla aia de știe o lume! făcu popa privindu-l cu ochii cruciș. Dacă nu-mi fura sticla, acum îți citeam de Tăchiță în sticlă. Ehehe, sticla mea a-ncăput pe mâinile lui Fancu zugravul. Lasă că-ți citesc și-n sticla asta și apucă clondirul să toarne în pahare. Ce nu fac eu pentru dumneata? Dacă nu se vede chiar ca-n sticla aia, măcar cât să știu unde-l pun mâine… printre vii sau… doamne ferește!

Dădu pe gât ce mai rămăsese în sticlă, închise un ochi și se uită prin gura ei. Îi arătă cu degetul pe afară cum se așezase boroghina de la vin pe pereții ei. Îi spuse că Tăchiță este teafăr și că deci o să-l treacă printre vii.

Însă a doua zi, când citi acatistele, popa Claie nu îl pomeni nici printre vii, nici printre morți, ci după ultimul viu și înainte de primul mort.

*

Se înnoptase de-a binelea și mușteriii începură să plece din

cârciuma hanului „La oul de aur”. Hangiul pusese obloanele de lemn la geamuri și tocmai vroia să-l dea afară pe ultimul mușteriu, când acesta se ridică, privindu-l drept în ochi.

Părea mai degrabă să fie scăpat de la închisoare, după hainele nemțești, peticite și jegoase. Avea un nas borcănat și o ureche crestată ca la porci. Afară câinele se zbătea în lanț și scheuna nerăbdător, știind că acuma era vremea să îl dezlege. Hangiul nu clipi când văzu că mușteriul scoate cuțitul din cizmă.

— Credeai că n-o să dau de tine? rânji omul cu nasul borcănat, și parcă nările i se lărgiră și mai tare. Unde e căldarea de ți-a spus Alecu?

— Alecu? Nu mi-a spus nimic Alecu.

— Nu face pe prostul cu mine, că altfel nu cumpărai tu hanul! Unde e căldarea? îi puse vârful cuțitului sub bărbie.

Hangiul jură că Alecu nu i-a spus unde e îngropată căldarea.

— Te-ai grăbit să-l spânzuri. Mie mi-ar fi spus tot, că eu știam cum să-l iau.

— Să se scufunde pământul cu mine, dacă nu s-a spânzurat singur! Nu știi că așa au zis și ăia?

— Au zis când l-au văzut, dar după aia, tu nu știi ce au zis. Iar ei nu știau ce știu eu.

— Bine! făcu hangiul și, întorcându-i spatele, turnă în două căni vin de la caneaua butoiașului de pe tejghea. Așa e! Eu l-am pus în streang. Dacă n-a vrut să-mi spună unde e-ngropată? Să știu că ție ți-a spus cum trebuie căutată, aș bate palma cu tine s-o facem pe din două.

Bătură palma amândoi și ciocniră cănile. Hangiul îl pofti la masă și îi aduse să mănânce. Se așeză pe un scaun lângă el. Își desfăcu pe îndelete curelușele cu care își ținea legat piciorul de lemn și oftă apăsat, când și-l rezemă alături de tejghea. Drumețul se uită pieziș la piciorul tăiat și îmbucă mai departe din strachină.

Când goli pe gât încă o cană cu vin, hangiul îi dădu în cap cu piciorul de lemn. Drumețul se clătină și vru să se repeadă la hangiu. Se încleștară amândoi.

După ce răsuflă ușurat, hangiul își șterse fruntea de nădușeală și se așeză să-și lege piciorul de lemn la loc.

— Mai bine eu pe el, decât el pe mine!

Luă o cazma din cerdac, se apucă să sape în dosul grajdului.

Câinele dormea legat în lanț. Hangiul rămase mirat.

— Ce dracu? Nu se mai aud nici câinii de peste Olt. Înțeleg, câinii, dar nici cucuvelele?

În zilele ce urmară, mușteriii îl văzură pe hangiu făcând o mulțime de gropi prin curte.

— Ce pui, neică, pomi? Cam mari gropile pentru pomi!

*

Lache Papidon își legă calul în fața cârciumii „La caii verzi pe pereți” și intră înăuntru. Mesenii stăteau cu cănile de pământ în față și îl ascultau pe lăutarul Basangeac care se oprise din cântat și povestea cum a venit Dunărea înfuriată când s-au topit zăpezile:

— Corăbiile toate, vai și amar, ziceai c-a venit sfârșitul lumii! Să nu mă-ntrebați câte suflete au pierit atuncea-n viitoare! Cu toptanul! Turci! Numai turci! D-ai noștri, dacă o fi fost vreo doi, trei, dar și ăștia, d-ăia mai bătrâiori, care și așa, deh, nu mai erau tineri ca noi. Ce mai tura-vura? Ai noștri n-au avut nici pe dracu. Români, deh! Ce vrei? Că până și Dunărea cu cine era să țină, dacă nu tot cu ai noștri? Dacă Oltul, Jiul, Oltețul, Tezluiul îi dau apă… Dar de la turci nu vede niciun strop de apă. Turcii mai știu altceva decât să se pună cu tunurile pe ea?

— Așa, așa! Ia zi, albul tatii! Cu ăia de la Ada Kaleh cum fu? îl iscodi Papidon. Că auzâi că zisăși c-au scăpat. Ia zi! Cu care din ăia te-ntâlnișI de-ți spuse?

— Io, conașule? Să mor în pat acasă, na! Păi ce io sunt deșuchiat să mă-ncârduiesc io cu d-ăia fugiți de la beșaură? Stăi să-ți spun! Cum au scăpat nu știu, că n-am fost de față să văz. Și io ce nu văz cu ochii mei, nu crez. Dar stăi s-auzi ce-i spuse beglerbeyul când îl chemă sultanul la Stambul să dea socoteală. Zice sultanul: „Te dau pe mâna gealatului să-ți înșire mațăle pe băț”. „Nu, măria ta, că singuri au fugit, nu i-am făcut eu scăpați!” zice și beglerbeyul. Fiindcă de ce? Le dăduse să mănânce întâi linte fiartă și pe urmă fasole. S-a umflat lintea-n ei și da să iasă-n sus. Dar nu putea de fasole, că fasolea da să iasă-n jos. Dintr-asta li s-au umflat burdihanele. Se făcuseră cât butoiul ăla mare de colo, de stă-mnealui răzămat. Se umflaseră așa rău, că-ncepuse să plutească cu picioarele-n sus și se țineau cu mâinile de ce apucau, că îi lua vântul ca pe bășica porcului. Până-n nori nu i-a dus, dar destul că i-a zburat pe deasupra caselor.

Toată cârciuma râdea în hohote, numai Papidon îl asculta încruntat și își bătea cravașa peste cizmă.

— Așa a zis beglerbeyul, conașule, nu io! Dar mințea. I-a zis și sultanul că nu îi e rușine de la obraz să mintă, om bătrân? Ăia cu lintea de fost, a fost. Însă de plutit, cum era să plutească prin văzduh? Au plutit numai pe apă. Îi ducea Dunărea la vale cu burțile-n sus, iar ei cu mâinile supt cap, ca bimbașa Sava, picior peste picior. Luleaua le mai lipsea-n gură.

— De unde știi tu astea, bă pasăre? ridică Papidon cravașa.

— Nu da! Auileo! Bașandrică alvițarul mi-a spus.

— Cum Bașandrică, mă? Că Bașandrică e surd.

— Eh, și ce? Surdul n-are gură? Du-te și-ntreabă-l dacă nu e așa! se feri Basangeac după cobză.

*

Călugărul ce străjuia în poartă la Dragobetele se ridică de pe patul de scânduri, aprinse o făclie la o candelă și veni să vadă cine tulbură liniștea nopții, lovind cu bățul în clopotul de la intrare, rămas fără frânghie.

Când văzu ce zdrențăros își scutura petecile de ploaie dârdâind desculț, își încruntă sprâncenele;

— Ce cauți acilea, păcătosule?

— Blagoslovește, părinte! zise zdrențărosul.

La asemenea întâmpinare, călugărul își domoli glasul și vru să o dreagă, întrebându-l ce păcate i-au îndreptat pașii într-acolo.

— Păcatele mi-or îndrepta pașii spre locul păcătoșilor, părinte. Acuma, pe acilea nu sunt decât în trecere. N-am venit să cer. Spune-i din parte-mi cuviosiei sale starețului Ambrozie smerite plecăciuni și metanii. Atât.

— Ia vino-ncoace! Unde pleci ? Văd că știi tipicurile. Cine ești?

— Să-i spui că sunt Fancu zugravul. Mă știe cuviosia sa de mai an.

Călugărul îl duse să-i dea demâncare în toiul nopții și îl trimise să se culce în fânul din podul grajdurilor.

Fancu nu se trezi decât când începu să bată toaca. Hierodiaconul Meletie îl duse în odaia arhondarlicului și se așezară în două jilțuri de stejar încrustat. Un diacon căruia abia îi mijeau mustățile aduse o carafă de vin rubiniu și două pahare de cleștar, cu fundul îmbrăcat în argint lucrat și cu mâner, care de fapt erau pentru băuturi fierbinți. Meletie era bucuros să stea la taifas cu Fancu, fiindcă și lui îi plăcea să facă icoane pe lemn. Îi spuse că Ambrozie nu s-a mai întors de atuncea de când plecase cu Țavă la Mitropolie și au fost prinși de turci și că nu mai știau nimic de soarta lui.

— Ne-a trimis preafericitul Nifon un stareț de acolo de la el, la o săptămână după aia. Omul lui. Dar avusărăm grijă noi de el, că după sâmbăta mieilor și-a luat boii lui Dumnezeu în cap.

— Adică cum?

— Păi să vezi! Una a fost că începusem să ne înfățișăm la el, șir; l-am ținut cu mărunțișuri și nu mai apuca să vadă de mersul ălorlalte trebi pentru care-l trimiseseră pe stareț pe capul nostru. Căzuse zăpada, iar dumnealui încă nu apucase să afle rosturile. Ale de nu se văd cu ochii. După ce abia a intrat în ele, partea a doua! Toți pe capul lui, la rând, ca să moară: „Dar asta cum s-o facem, sfinția ta?” El zicea una, noi alta-nțelegeam. Pe urmă făceam tot cum știam noi că e bine. Dintr-asta i s-a tras, de ajunsese să vorbească de unul singur. Uf! Am scăpat și d’ăsta. Tu ce mai zici, ce mai zugrăvești?

Fancu îi spuse că deocamdată nu are alt gând decât să își găsească sticla după care umbla și pentru care se legase prin jurământ alături

de haiduci.

— Dar nu mai știu nimic… nici de ei, oftă Fancu.

Meletie îi spuse că haiducii, între timp, se duseseră volintiri alături de pandurii strânși de conu Ghiță Magheru lângă Râmnicu Vâlcea să păzească la hotar. Însă după aceea s-au risipit și au fost prinși de către oamenii stăpânirii, unul câte unul, iar acuma nu se știe prin ce închisori zac. Și Popa Șapcă fusese închis.

— Și cum, niciunul n-a rămas?

— Nici măcar de sământă. Parcă ar fi sfârșitul lumii.

— Eh, lasă că așa le trebuie! dădu din cap Fancu și apucă un cotoi de pasăre din tava de alpaca, adusă de diacon.

Meletie rămase cu paharul la gură și făcu ochii mari.

— Așa le trebuie, dacă fuseră proști! adăugă Fancu. Lasă că scapă ei! Ce-i crezi chiar așa mămăligi?

— Bine, dar pe tine te leagă un jurământ de ei!

— Și pe ei i-a legat un jurământ de mine.

Meletie îi spuse că, dacă ar scăpa haiducii, ăștia l-ar găsi pe Ambrozie.

— Iar Ambrozie… l-am auzit și eu despre sticla asta. Numai el știe taina sticlei.

Îl duse apoi pe Fancu să îi arate icoanele pictate de el.

— Cine e ăsta? țipă Fancu, arătând cu degetul tremurând.

— A, ăsta? E starețul de-ți spusei că ni-l trimisese de la Mitropolie. I-am făcut eu chipul. Așa, ca să fie. Dar, ce e cu tine?

Fancu îi spuse că acel chip zugrăvit semăna cu ucigașul haiducilor, văzut de el de pe acoperișul din Risipiți.

— Ăla avea, tot așa, un fel de pălărie neagră, ca potcapul de aici, dar cu aripi tari pe margini. Și tot cu zarțale de sârmă pe ochi, tot cu bărbiță de țap gălbuie… El este! Dacă l-ar vedea haiducii ar muri și-ar învia de bucurie că i-au dat de urmă.

Fancu primi de la Meletie un rând de straie țărănești și nu mai zăbovi, ci se duse să o caute pe baba Floarea.

— O să-mi spună baba tot. Că baba trebuie să știe și de Filica, și de sticlă, și de ăsta cu zarțale, și de haiduci, și de Ambrozie, și cine i-a-mpușcat pe ăia patru între sprâncene. Ea le află pe toate de la Basangeac.

Însă la Băbici îi spuseră că baba Floarea murise peste iarnă. Buimăcit de această veste, se duse să o caute pe Filica. Îi destăinui ei toate grijile lui, iar ea îi spuse că, după câte știa nu de la tatăl ei, ci de la bunica ei, taina sticlei ar sta scrisă undeva pe vechea zugrăveală a bisericii din Slăveni, făcută de două sute de ani, sub zugrăveala care se vede acuma.

Fancu potrivi astfel ca să ajungă la Slăveni după lăsarea nopții, ca să nu-l vadă cineva. Cu cheia dată de Filica descuie ușa bisericii și

intră înăuntru. Aprinse toate lumânările dintr-un sfeșnic și se apucă să râcâie cu cuțitul tencuiala afumată. Scoase la iveală o zugrăveală cu mult mai veche. Luă seama la meșteșugul vechilor zugravi. Până spre ziuă descoji aproape toți pereții, fără să găsească nicio scriitură.

Începură să se ivească zorile. Vru să plece până nu se luminează de-a binelea și era gata să sufle în lumânări, când mai aruncă o privire asupra pereților.

Și cum era obosit frânt după o noapte, i se păru că sfinții din zugrăveala străveche aveau chipurile haiducilor cu care se legase prin jurământ și care se aflau prin închisori.

— Ce-o mai fi și asta? Zugrăveala trebuie să aibă pe puțin… cine știe câte sute de ani. Și nu e măcar unul să nu-l cunosc. Și ce uitătură au! De ce vă uitați, bă, la mine așa? Ce v-am făcut eu? Ia nu mai fiți așa pământii la față, că n-oți avea de gând să putreziți pe acolo! Am scăpat eu, darmite voi. Ia, mai bine râdeți! Hai să vă văd cum râdeți!

*

La Gostavăț, femeile stau pe buștean în fața porții și dărăcesc niște câlți de cânepă. Copiii se joacă alergând din uliță în curte și din curte prin pomi.

— Păi nu știi, dadă Leanțo, când îl trimeasă Măria cu grâul la moară? „Pune, măi Lie, sacii în car, pune pe Joian și pe Miercan la jug! îi zice Măria bărbatului ei. Nu care cumva să auz că mi te-ai dus iar la moara lui Vastică, că acolo iar te vezi cu de-alde ca Dumitru al Țiței și Copcea Crucierul, cum făcuși mai an, când îți băuși căciula.” „Nu mi-am băut-o, fă, mi-a furat-o!” el de colo. „Păi de ce să nu ți-o fure, dacă ești mămăligă? Era bine să ți-o fi furat. Dar nu ți-a furat-o. Ai băut-o. Te-au găsit ăia pe tine mână spartă să-ți vinzi căciula, ca să aibă ei ce bea. De ce n-a furat-o pe-a lor? Ce, a ta era de astragan? Ei cu căciuli fumurii, și tu cu capul gol!”

— Ehei, așa femeie, ca Măria! Nu-i e frică de lup nici noaptea.

— Stăi să vezi! Zice: „Te duci la moara lui Catârleț! Altminteri, pâine și sare nu mai apuci cu mine supt un acoperiș!”. Fiindcă știți că Ioanei lui Catârleț i-a mers vestea atuncea când se chiti cu linguroiul de săpun, că taman mesteca-n cazan, pe spinarea lui bărba-so. Încă pe hăndrălăii ăilalți care se așternuseră cu el la băutură în tinda morii i-a spurcat cum i-a venit la gură, i-a făcut ca pe-o albie de porci, că de atuncea nu mai îndrăznește unul să se mai apropie cu plosca-n bătătura morii.

— Păi tot așa mi-a spus și taica Fănuța. Pe când, uite, aia a lui Vastică, Gligoruța, e o mocofană, auzi tu? Îi cade basmaua peste ochi, așa. Altminteri, fată harnică și grijulie. Dar prea ca o slugă. Nici chiar așa! Omul ei bea, mănâncă semințe în bătătura morii cu te miri cine, iar ea – doamne, n-am mai pomenit! – ea le mai și mătură dinainte, ca

să facă dumnealor coji la loc. Auzi tu? În loc să se chitească cu măturoiul pe ei și să-i ia la trei păzește!

— Lasă, țață, că și la moara lui Catârleț nu se cinsti Lie cu aldor Agănău al lui Făsâna și cu încă vreo doi din Brastavăț? Pe ascuns, dar tot… că nu-i răbda inima să nu-și dea în petec. Îl trimisese Măria pe Lie al ei și cu Oniță ăla micul, chit că-i mai înalt grâul ca copilul. Că îl și luase Agănău peste picior: „Ce, bă, Lie betelie, ți-l dete muierea pe ăsta pe cap, să-l ai de martalog ca să te ție de rău să nu te-ncurci la băutură?" „A, nu! el de colo. L-am luat eu din capul meu, ca să se-nvețe să știe rostul la moară. Da' de unde, că ea nici n-a vrut să-l lase cu mine la drum. Ia du-te, bă țâcă, și du boii de-i adapă și vezi să nu cazi în fântână!" Și scoate plosca Agănău de se cinstesc ei, pitulați după boi, pe după car, să nu-i afle Ioana lui Catârleț. Că așezaseră sacii cu făină de-ntors acasă. Pe drum zice Agănău…

— Dar cine ți-a spus așa bine, bia?

— Țața Tița, țață Rădițo! Veni de-mi ceru dârmonul, că bate mazăre mâine, până se-ntoarce gineri-so de la pădure, că s-a dus după niște salcâmi peste Olt, știu, unde li s-au putrezit bulumacii de la porumbul din pătul. Îmi spuse țața tot, tot, tot. Ce spuneam? Păi dacă-mi iei vorba din gură? Minule, maică, ce-i faci câinelui? Face-te-ai grămadă și mușuroi! Vrei să te muște? Aha! Agănău, pe drum, zice: „Măi vere… – știi, țațo, cică „vere" – ia hai, vere, să ne abatem noi olecuță pe la cârciumioară numai cât să ciocnim o ulcicuță, așa, ca să ne meargă bine și de-acu-ncolo!" Lie… parcă ai fi-ntrebat pisica dacă-i plac mațele de găină. Dar l-aștepta Măria, cu vătraiul după ușă. Iar cu copilul, coadă după el, era ca și legat de mâini.

— Sănătate Măriei, că și-a strunit omul de la-nceput!

— Cică a zis Lie: „Nici să n-aud! Am treabă acasă. Mă așteaptă gardul rupt să-l dreg, că trec găinile lui frati-meu și-mi scurmă răsadurile de le-am pus. O lăsăm pe altă dată!". Și nu s-a oprit la crâșma. Când să intre-n sat, era cenușa pusă pe cărbuni. Nu tu lună, nu tu stele… Se stârnește o vijelie de ridică toată țărâna din drum cu paie cu tot. Când fu, știi, furtuna atuncea. Oniță ăl mic da din car cu biciul. Lie apucase de resteul de la jug să tragă boii fuga după el, până nu se rupe cerul să-i ude sacii, că vai și lacrimi de făina lor. Din poartă a dat Lie gură, de ieși Măria cu copiii leoarcă după ea și cu moșul ăl bătrân. Cu velințele-n cap, din așternut. De-au ținut copiii să nu plouă. Și moșu, și Lie, și ea abia au prididit să descarce sacii pe prispă, că altminteri, dacă apuca de se udau sacii, rămâneau la mila lui frate-său. Atuncea s-a luminat și el la minte de-a priceput că pe Agănău l-a ajuns blestemele lui Făsâna. Și s-a jurat înaintea icoanelor să nu mai iasă din cuvântul neveste-si.

— S-o fi jurat, țață, nu zic, dar ce știe el, aia face. Să fi văzut, țață, venise nașu-so la el. Iar el în loc să-l omenească ca lumea, scoase sub

dud masa a rătundă, și două scăunele cu trei picere de se așezară. Și ce crezi că a pus pe masă? Un borcan de pământ cu toartă, plin ochi. Țuică, ce credeai? Și o strachină, uite-așa, de murături. Nu tu pâine, nu tu nimic altceva.

— Aoleo, fătălică, o întrerupse alta, ziceam să nu vă spui, dar tot nu mă rabdă inima. Alaltăieri noaptea s-au aprins la biserică-n Slăveni lumânările singure, fără mână de om.

— Te pomenești că așa o fi, da' io nu prea cred.

— Să știi, țațo, că-n noaptea aia, dacă te nemereai pe afară, păteai alte alea, ca Marin al Măriei, ăl cu cazanul de peste drum de Bibică. A albit peste noapte și i-a luat graiul, de nu mai e chip să scoată o vorbă. Și tremură tot. Să se-nvețe minte să mai jure strâmb pe la judecăți, pentru bani. Mi-a spus mie fina Lina, că l-a auzit pe moș Broajbă cu urechile ei.

— Ia taci din gură, că știu eu mai bine! Au trecut lupii prin sat. Pe ulița mare, chiar pe dinaintea primăriei au trecut și nici nu s-au ferit, chit că erau salcâmii înfloriți. Dar nu erau lupi, lupi, nu semăna cu ăla, de-l aduse atuncea haiducul ăla împușcat pe sanie. Lupii ăștia au trecut așa bățoși, dintr-un cap al uliții într-altul, cu mâinile la spate, ca vătaful la arat.

— Asta nu e a bună! Cine știe ce necazuri și satarale or mai cădea pe capul nostru!

— Să cadă pe capul ălora, care știu eu!

— Te pomenești că tot din pricina nedreptății oamenilor o fi căzut și zugrăveala bisericii, de-a ieșit la iveală a veche.

— Moș Broajbă ce zice?

— Dă și el din umeri. N-a mai pomenit una ca asta.

— Păi dacă nici el nu știe, noi de unde să știm?

*

Fancu se întoarse la Dragobetele și îi spuse lui Meletie că sfinții din zugrăveala cea veche parcă aveau chipurile haiducilor.

— Cum să-ți spun eu matale, ca să mă-nțelegi? Se uitau cu nește ochi, de parcă toată nădejdea în mine și-ar fi pus-o. Ce să fac?

— Fă ce-oi face, numai să-i scoți la lumină. Dă-te peste cap, omoară-te! Liniște n-o să ai până n-o să-i vezi scăpați de pe unde stau închiși. Eu sunt gata să te ajut cu ce pot. Să te văd ce ai de gând!

— Când ești cu mine, ca și cum ai fi singur! zise Fancu.

— Dacă fratele Ambrozie ar fi fost acilea, ehe! El i-ar fi scris lui Stratilat. De-acolo, de la Mitropolie, Stratilat știe tot. Numai el ar fi în stare să ne spună care prin ce închisori zace.

— Dar cuviosia ta ce cusur ai de nu te obosești să-i scrii lui Stratilat?

— Păi cum crezi tu, Fancule, că pot eu să-i trimit scrisoarea așa

necifrată? Numai Ambrozie știe cifrul. Dacă se-ntâmplă să cadă scrisoarea în mâinile cine știe cui, îl bag pe Stratilat în bucluc.

Meletie adăugă că s-ar putea să mai cunoască cifrul și Bîrlogea, fiindcă odată îl chemase Ambrozie să îi spună ce aflase dintr-o scrisoare de la Stratilat.

— Păi mă-nvârtești ca să ajungem tot acolo? Bîrlogea știu eu unde e? Nu știu, răspunse Fancu.

— Fă cumva și scoate-l măcar pe el de la închisoare!

— Mda, dar cum? O să mă duc să vorbesc cu Lache Papidon. Să vedem ce se poate face.

— N-ai tu atâția bani ca să stai de vorbă cu el. Le-am spus eu să nu prăpădească banii pe arme! Nu stăteau ei bine banii la păstrare acilea? Până ajungi tu la Papidon, pun mâna pe tine armașii și te-nchid și nici nu te ascultă ce zici.

— Dacă aș ști… Nu știu dacă Tăchiță mai e unde l-am dus sau o fi scăpat.

Îi ceru lui Meletie să-i arate un minei pe care începuse să-l transcrie Tăchiță pe când se afla la Dragobetele.

— Nu faci nimic cu mineiul. Mai bine-ți aduc o carte de descântece, că tot cu cartea asta am stârpit noi furnicile anul trecut, că se-negriseră pereții de atâtea furnici.

Fancu se retrase într-o chilie cu cartea transcrisă de Tăchiță și începu să îi imite scrisul. Apoi ticlui o scrisoare ca din partea acestuia:

„Io Tăchiță Papidon, scriu părintelui mieu Lache Papidon închinăciune și maicii meale. Sunt sănătos și totodată sunt în viață și n-am murit. Roguvă ca pe Dumnezeu faceț ce oț face și vedeț ce puteț să faceț cu mine că mă înghit păduchii. Și nu mă lăsaț să îmbătrânesc cu zile acilea, de viu! Și să vă afle această a mea epistolie sănătoș și la ospăț. Și să nu-mi umblați în cufăr, cum aveț obiceiul, că am pus semn! De dorul vostru ca lumânarea mă sting și vă sărut cu lacrimi în ochi.”

feciorul vostru Tăchiță

Ce mai face zarzărul meu? Cojocul și cizmele să nu mi le luați la tăvăleală.

Fancu se mai uită bine dacă seamănă scrisul, apoi își frecă palmele de bucurie și scrise pe dosul hârtiei cu niște litere mari, butucănoase:

„Să fii, coane, mâine în spatele morii cu noaptea în cap. Singur”.

Se însera când Fancu intră pe ulițele nepietruite din Caracal. Merse pe malul pârâului.

„Ce-o fi cu grămezile astea de pietre?! se miră el văzând că din loc în loc erau mormane cât se descarcă dintr-o căruță. Parcă le-ar fi adus

să aibă cu ce să arunce unii în alții. N-am mai văzut așa ceva. Te pomenești că s-or fi gândit că nu se știe niciodată, de când cu zavera. Mai bine să le aibă la-ndemână colea, sub nas, decât să rupă uluci din gard."

Dar de la cuptorul de pâine al lui Velcu văzu că strada începe să fie pietruită. O căruță trecu hurducăind pe pietre. Lui Fancu i se păru că se aud prea tare roțile pe bolovani.

„Ar fi bine cu piatră, dar numai când plouă. Că încolo, când e uscat, te zdruncină degeaba. Vai de mațele ăluia!" își zise el uitându-se după căruțașul care dădea bice cailor.

Când se stinseră luminile în casa lui Papidon, înfășură o piatră în hârtia scrisă și o zvârli în fereastra dinspre stradă. Cum auzi geamul spart, o rupse la fugă.

În zori se duse să fie prin preajma morii. Tot așteptând, rămase cu privirea pierdută după un șir de căruțe trase agale de boi cu coarne mari.

„Ce dracu or duce ăia în putinile alea de put așa rău? Să fie piei argăsite? Mai bine ar fi dus și ei niște prăștină la cazanul de țuică."

Fancu întrebă un om dacă s-a deschis vreo tăbăcărie mai mare prin apropiere, iar acesta îi răspunse că nu. Se înființase însă un cazan de țuică, iar căruțele se duceau la cazan cu prăștină. Auzind acestea, Fancu se uită bine la orășeanul cu care vorbise, să vadă dacă nu își bătea joc de el.

„Ăsta trebuie să fie nebun! Ce, eu nu mai știu cum miroase prăștina și cum miroase argăseala?" își zise Fancu în sine și își aduse aminte de Papidon. „Chiar dacă i s-a-ntors băiatul, conu Lache tot o să vină. Ca să pună mâna pe mine. Stau mai colea, după colț. La nevoie o rup la fugă, mai sar vreun gard și-mi pierde urma prin curțile oamenilor."

Abia mai târziu sosi Lache Papidon călare.

„Dacă vruia să mă prindă, nu venea singur. Înseamnă că nu l-a găsit pe Tăchiță. Acuma să mă țin tare și să-l iau de sus eu pe el!"

Întinse mâna peste un gard și rupse o rămurică cu flori de lămâiță.

— Hai noroc, conu Lache! făcu Fancu împingându-și pălăria de paie cu un deget, mai pe spate.

Papidon rămase mut și cu ochii holbați, stăpânindu-și tremurul mușchilor.

— Ce, neamule, nu poți să deschizi gura de-a călare? zise Fancu mirosind florile de lămâiță. Dă-te jos din șea!

— Cine ești tu, mă, de vorbești cu mine așa?

— Sunt ăla care-l ține închis pe fiu-tău.

Papidon duse la gură un fluier scurt, făcut din lemn de tei și legat cu un lănțișor de argint.

— Dacă-ți chemi oamenii, zâmbi Fancu, pe mine mă închizi. Dar sunt vorbit cu ai mei să-l înjunghie pe Tăchiță dacă nu mă mai întorc.

Papidon își vârî înapoi fluierul în buzunarul de la piept.

— Soarele ăsta îmi face rău! strâmbă din nas Fancu, ștergându-și năduşeala pricinuită de emoție. Hai mai bine la umbră! zise el, ca să-și mai înghită nodurile ce i se puneau în gât și să-și mai potolească bătăile inimii. De ce-ai venit așa târziu? Tocmai era să plec.

Fancu râse și îi spuse că nu i-l aduce pe Tăchiță dacă nu dă drumul haiducilor pe care îi ține închiși.

— Beciurile mele gem, de câți am închiși acolo. Însă haiduci nu țin. N-am niciunul.

— Păi atuncea ce dracu ții în temnițele alea de zici că gem? Gem de goale?

Papidon se cam bâlbâi și răspunse:

— Știu eu cam ce cauți tu. Dar tocmai pe ăștia nu-i am la mine. Am eu alții. Nu îi cunoști tu.

Îi mai spuse că dacă ar fi vorba de un singur om, ar putea să-l ceară de la alte închisori să fie adus la el, la Caracal.

— Zic să mi-l dea pentru ștreang și mi-l dă. Dar trebuie să ai grijă să ți-l iei până nu intră pe porțile mele. Și bagă de seamă, că nu oamenii mei îl vor aduce, ca să nu cad eu rău după aia, că de ce am oameni proști. O să-l aducă armașii ălora. Unul se poate. Dar doi pe drumuri, împreună, nu mai plimbă nimeni de când cu zavera. Nu mai e ce-a fost odată.

Fancu se gândi că totuși dacă izbutește să salveze măcar unul, pe urmă o să aibă cu cine să se ajute să-i scape și pe ceilalți. Dar pe care să-l caute?

— Pe Bîrlogea! Auzi? Pe Bîrlogea! se hotărî Fancu să-l scape mai întâi.

Se înțelese cu Papidon să treacă pe la el pe acasă, ca să-i spună când va fi transportat Bîrlogea la închisoarea de-o păzea Papidon și pe ce drum.

Fancu nu împărtăși nimănui îngrijorarea sa. Cu cine să atace el convoiul care îl va aduce pe Bîrlogea?

„Dacă m-ar afla conu Lache Papidon că n-am pe nimeni în spatele meu, m-ar mânca cu fulgi cu tot.”

Peste o săptămână, Papidon îi spuse:

— Bîrlogea e la zăcătoare la Craiova. Marți acuma-l aduce-ncoa’, noaptea. Că marțea nu umblă lumea pe drum.

Fancu se întoarse la Dragobetele și îi ceru lui Meletie un anteriu.

— Dacă te dă-n vileag că porți straiele fără să fii călugăr, ajungi în furci, îi spuse Meletie îngrijorat.

— Hai, bre, nu fi hapsân! Măcar unul rupt, ponosit, cum o fi!

— Vrei să mă bagi în bucluc, să dau în altă dandana? Să te am pe suflet?

— Lasă că-ți dau eu în scris, să ai patalama la mână când o fi să dai

seamă la judecata de apoi. E mai bine să-i ai pe suflet pe toți haiducii care zac acolo-n închisori? Aoleo, era să uit! Vreun cuțit mai ascuțit n-ai p-acilea? Că la nașul sau la o-ncăierare nu poți merge cu mâna goală.

Punându-și barbă și mustăți, Fancu aștepta la o cișmea din marginea drumului dinspre Craiova.

Prin noapte, întâi auzi tropot de copite, apoi deslușì convoiul călăreților.

Armașii de la Craiova, care-l duceau pe osânditul Bîrlogea și el tot călare, însă cu picioarele legate sub burta calului, iar cu mâinile legate de ciochina din spatele șelei, se opriră la cișmea să-și adape caii. Îl întrebară pe bătrânul călugăr ce e cu el acolo în puterea nopții. Acesta le spuse că abia pornise în hagealâc pe jos, dar adineauri îl jefuiră niște tâlhari și îi luară bocceaua în care avea banii.

— Păi ce, părinte, în hagealâc se pleacă cu bani? Eu știam că de-aia e hagiu, că trăiește ca paserile cerului, fără grija zilei de mâine.

— Bă Costache, ăsta le cam minte, șopti un alt călăreț. Voi nu vedeți cum se căznește să nu-l cunoaștem după vorbă că e grec? Ăsta a furat bani și l-or fi prădat ceva haiduci. Am auzit că se află ceata lui Scurtu pe aci, între Caracal și Cergănești.

Doi dintre ei rămaseră la cișmea cu osânditul, iar ceilalți porniră în goană spre pădurea de frasini din apropiere.

Fancu își spuse în sinea lui că acuma ar fi clipa potrivită și vru să se repeadă cu cuțitul. Dar simți că mâinile îi tremură, iar genunchii i s-au înmuiat de tot. Vru să strige la Bîrlogea, dar și graiul îi pierise.

Bîrlogea, fără să știe că acel călugăr era chiar Fancu, își îmboldi cu călcâiele calul, se repezi cu umărul într-un armaș, smuci calul înspre celălalt și o rupse la goană peste miriște către Cezieni.

Până să se ridice din țărână armașii, Fancu sări pe calul unuia și se luă după Bîrlogea.

— Așteaptă-mă, bă, și pe mine, că eu sunt Fancu!

Ocoliră satul Cezieni pe la capul grădinilor. Fancu îi tăie legăturile lui Bîrlogea și ajunseră pe cărări ocolite în preajma Dragobetelor, când se crăpa de ziuă. Dădură drumul cailor să-i găsească cine o avea noroc, apoi își continuară drumul pe jos. Oamenii pe lângă care treceau își scoteau pălăriile de paie sau căciulile și îi dădeau ziua-bună lui Fancu, fiindcă era îmbrăcat călugăr. Apoi întorceau capul întrebându-se ce o fi cu cerșetorul care mergea alături de el.

— Cum, bă, nu știi cifrul de la scrisorile lui Ambrozie? De-aia te scosăi eu de la greu? îl mustrului Fancu pe Bîrlogea.

Meletie îi duse într-o odaie, unde le deschise lada de fier, în care Ambrozie păstra toate scrisorile, precum și alte hârțoage.

— Să-ncercăm, Bîrlogeo, că starețul nu ardea nimic. Poate găsim ceva! scormoni Meletie cu grabă hârtiile din ladă.

— Bre, a cam trecut vremea, zise Bîrlogea. Eu îmi amintesc ce mi-a spus atuncea, dar nu mai știu cum arăta hârtia aia de-o ținea-n mână Ambrozie. Aha, ba uite-o! Asta trebuie să fie, că mi-aduc aminte când a răsturnat pe ea cana de vin cu mâneca. Ia să vedem! Dă jos, Fancule, sfeșnicul ăla de pe dulap, că-mi stric ochii cu oarba asta de candelă!

Se apucară toți trei să confrunte conținutul despre care își amintea Bîrlogea, cu literele acelea încurcate.

— Prăpădiși atâtea urcioare de vin și tot degeaba, îi zise Fancu lui Bîrlogea, curățind cu unghia ceara de pe mâneca de la cămașa sa de in înflorată.

— De vin și de lumânări nu suferim noi, făcu Meletie, fixând cu ochii lumânările din sfeșnic, pe care le vedea când mai multe, când mai puține.

Spre ziuă, când Fancu deschise obloanele de scânduri groase și rămăsese cu fruntea rezemată de gratiile de fier, privind stupii din curte, Bîrlogea luă hârtiile să le pună la loc în ladă.

— Și dacă o să-i scriem la Mitropolie lui Stratilat așa pe șleau, ce-o să fie? strâmbă din mustață Bîrlogea, lăsându-se cu scaunul pe spate. Lasă că n-o dibuie nimenea.

— Vezi să nu cazi cu scaunul ăla, că-l fărâmi! zise Meletie.

Meletie sună dintr-un clopoțel de argint, dar nu veni nimeni. Se duse la fereastră și în loc să strige, zbuciumă clopoțelul, până îl văzură cei care udau florile cu căldări de aramă și îl întrebară dacă vrea ceva. Îi trimise pe toți, să-i aducă o călimară și o pană de gâscă din odaia de alături.

Până i le aduseră, Fancu se trântise în pat, iar Bîrlogea dormea cu capul pe masa stropită de ceară.

— Uite cu cine mă-ncurc eu! rămase Meletie cu călimara și cu pana în mână.

Trânti ușa după el și se duse în chilia lui să se culce.

Când se treziră, se apucară toți trei să scrie scrisoarea cu care îi cereau lui Stratilat să le spună în ce închisori erau oamenii lor.

Fancu, între timp, umblă prin hârțoagele starețului și dădu peste un teanc de hârtii rânduite cu grijă și legate cu o sfoară. Se întrebă ce o fi în terfeloagele acelea de le-a legat cu atâtea noduri. Toate hârtiile erau acoperite cu un scris încifrat. Numai într-un colț se putea deslușì ceva: iscălitura lui Ambrozie.

„Cui o fi scris el atâta maldărul de scrisori? Și de ce nu le-a mai trimis?” Frământat de atâtea nedumeriri și griji, Fancu se ridică de la masă și puse pe vraful de foi un engolpion de argint, ca să nu le ia vântul, fiindcă fereastra era deschisă, iar perdelele de borangic înflorate fâlfâiau la fiecare adiere. Când se întoarse în odaie, Fancu șezu câtăva vreme în picioare, cu mâinile în sân si nu îi venea să se mai apuce de acele hârtii asupra cărora își pironise privirile pierdute.

Deodată tresări și brusc se aplecă, încruntându-se. Pe foaia de deasupra, citi literele care se vedeau pe lângă marginea în formă de treflă a engolpionului.

Deci rândurile trebuiau citite de sus în jos, ca să aibă un înțeles! „Dat dracului staretul!" sticliră ochii lui Fancu și se trânti în jilțul căptușit cu catifea vișinie, fiindcă genunchii i se înmuiaseră de tot, iar mâinile îi tremurau. Mișcă engolpionul spre dreapta, cu o literă, și mai citi un rând de sus în jos.

„Deștept sunt! își frământă el buzele. Ce deștept sunt! Cum de mi-a dat prin cap?" Vru să alerge în pridvor, să strige în gura mare că a descoperit secretul scrierii cifrate a lui Ambrozie, dar se stăpâni și luă foaie cu foaie, să le descifreze una câte una. Nu erau scrisori, cum crezuse el. Erau testamente. Pe toate le scrisese Ambrozie cu mâna lui. Executor al acestor testamente îl numise pe prorocul Melchisedec, fiindcă îl știa din scrierile vechi că avusese o viață cam asemănătoare cu a sa. În primul rând, îi lăsa lui Melchisedec acel teanc de foi, cât și engolpionul de argint de pe masa din odaia lui. „Știu că ai și așa destule engolpioane, o, tu, Melchisedec. Că într-atâtea mii de ani ai strâns engolpioane, două lăzi pline, după câte știu. Chiar de n-o fi ăsta cel mai, cel mai, primește-l și pe al meu, ca să ai cu ce să descifrezi ceți scriu eu acilea!"

Masa, jilțul și patul i le lăsa moștenire unui grădinar. Anteriul, patrafirul, odăjdiile cu fir de aur, ca și cizmele cele bune i le lăsa moștenire aceluiași grădinar, dar să i le dea primăvara, când înflorește. „Însă hangerul turcesc cu plăsele bătute în pietre scumpe și cu teacă din piele de Cordova să îl dai, Melchisedec, arhanghelului Gavriil. Mi l-a dat, nu puteam să nu-l port. L-am purtat pe dedesubt, că nu mi-a plăcut să mă laud de la cine îl am. Dacă zice că nu mai știe când mi l-a dat, adu-i aminte de omul ăla prin care mi l-a trimis. Și să-i spui că i-a cântat pentru darul ăsta o sută de osanale, nu douăzeci, cum zicea el! Treacă de la mine! Încolo, ălelalte, să le dai cui oi ști, că nu-mi mai aduc aminte de la cine le am. Mărunțișuri".

„Mda! O fi! zăbovi Fancu pe gânduri. Dar eu parcă știam că mai are și ceva pământ pe la Celaru. De pogoanele alea nu zice nimic? Cui i le lasă? Adică da, pământul îl are de la ta-so mare. Ăsta cui rămâne? Dacă nu lămurește treaba, de acuma o să puie cumnatu-său mâna și pe partea lui. Ăla și așa mereu l-a înșelat cu câte un sac, doi, peste jumătatea cuvenită; chit că paiele i le lăsa de pomană".

După cum scria cam în fiecare foaie, oamenii sunt veniți pe pământ cu chirie numai.

Fancu citi mai departe cum Ambrozie îi aducea la cunoștință lui Melchisedec o seamă de fapte ale altora care îl nedreptățiseră sau îi făcuseră vreun rău lui, cât și prietenilor săi. Mai zicea că toate aceste potlogării, fiindcă nu îi place să se bage în troaca porcilor și nici nu

este vreun clevetitor, le scrie încifrat, ca să nu le poată citi decât el. De aceea îi spusese acestuia într-un testament să nu le descifreze decât la judecata de apoi, când aceste foi de hârtie îi puteau fi cuiva de folos pentru stabilirea adevărului, cine ce păcate a făcut.

Iar pogoanele, scria mai jos, i le lăsa nepotului său, numai dacă acesta avea să își bage mințile în cap și să se lase de băutură.

*

Hangiul de la „La oul de aur” se străduia să-i dea afară pe mușterii, ca să închidă obloanele. Ultimii doi rămași îl înșfăcară de câte o mână și îl dădură cu spinarea de tejghea. Îl schingiuiră să le spună unde a ascuns comoara de care vorbea toată lumea.

Printre gemete, hangiul le răspunse că nu a găsit-o.

— Cum n-ai găsit-o, când curtea e toată numai gropi?

În cele din urmă le spuse că e închisă în lădoiul de lângă tejghea. Îi smulseră legătura de chei de la brâu. Unul îi puse pistolul în față, iar celălalt se apucă să potrivească cheia în broască. Când sări capacul, o împușcătură bubui din lădoiul deschis, străpungându-i pieptul.

Hangiul nu pierdu momentul, ci zvârli o cană cu țuică în ochii celuilalt, izbindu-l apoi cu satârul de pe tejghea. În noaptea aceea hangiul sapă o groapă mare, sub privirile tăcute ale dulăului său.

*

După cântatul cocoșilor, începu să plouă. Spre ziuă, când toți încă mai dormeau, Meletie se pomeni că dă buzna peste el cineva, trântind ușa de perete. Sări din pat, buimac și abia se dezmetici. Vru să zică ceva, dar se înecă. Nu mai nimerea să-și ia potcapul ele lângă candela de pe măsuță. În ușă, ud leoarcă din cap până-n picioare, gâfâia căpetenia haiducilor, Iancu Coruia.

— Sunt pe urmele mele! zise el, abia trăgându-și sufletul.

— Unde, păcatelor, să te ascund? Hai cu mine! ieși pe coridor Meletie, încălțat numai cu o cizmă, iar cu cealaltă în mână.

— Nu, că mă văzură când intrai! Un cal dă-mi!

— Prea târziu! I-auzi! zise Meletie și arătă cu degetul spre poarta mare, unde se auzeau zdupănituri.

Îi făcu un semn lui Iancu Coruia, își trase și a doua cizmă în picior și se duse să deschidă poarta. Fancu și călugării ieșiră din odăi, frecându-se la ochi.

Pe poartă năvăli călare Lache Papidon cu poterașii după el. Alți oameni de-ai lui, cu puști și pistoale, înconjuraseră zidurile.

— Unde e ? răsună glasul răgușit al lui Papidon. Picături de ploaie se scuturau de pe frunzele cireșilor din curtea înconjurată de coridoare cu coloane văruite de curând.

— Stai așa, că ți-l aduc acușica! zise Fancu și intră într-o odaie.

Îl scoase, îmbrâncindu-l, pe Bîrlogea.

— Ia mâna de pe mine, mucosule! se burzului Bîrlogea. Că te dau la câini! Huo, afară cu voi, arătărilor! zbieră el și la Papidon.

Dar Papidon nu îi aruncă nicio privire. Îi ceru lui Meletie îngăduința ca să-și trimită poterașii să-l caute pe Iancu Coruia pretutindeni. Cu ochii lui îl văzuse intrând aci.

— Toată noaptea am alergat după el.

— Da! răspunse blajin Meletie și bătu din palme să vină chelarul cu cheile toate.

— Ce ploaie, doamne, ce ploaie, n-am mai pomenit așa! bombăni Papidon, scuturându-și căciula de apă.

— De unde-ncepem? S-ar putea să se fi pitulat pe acilea, dacă zici. Eu nu știu, că abia sării din somn când auzii poarta. Zic: „Cine or mai fi? Turcii?"

Îl duse pe Papidon întâi la beciuri. Poterașii alergară de-a lungul butoaielor, bătând cu patul puștilor în doage. Unde suna a gol, se opreau și luau seama la capacele butoaielor, ca să nu se fi ascuns înăuntru. Poterașii trecură să caute și prin odăi, iar Meletie și cu Papidon se rezemară într-un cot pe câte un butoi.

— Îl găsesc oamenii matale până la urmă, dacă zici că pusăși să-nconjoare zidurile pe dinafară! Ăsta e de trei ani. Neumblat! ciocăni el cu degetul în doage. Ăsta e zaibăr, ăsta e terază, colea tămâios, dincoace pelin. Și razachie și gălbior. Știi ce am aici? mângâie el un butoiaș. Ia ghici! făcu Meletie și luând o ulcică de pământ răsuci caneaua cepului.

— Pun eu mâna pe el! Îl spânzur! Ce să-l mai judec?

— Ăsta-l ținem pentru stareț, când are toane. Puterea ursului. Ce zici? A, nu! Nu umbla la ăla, că e de împărtășanie! E lacrimă! Vrei să se oțătească? De lăsata secului să te nemerești! Atunci, că destupăm *Patima Domnului.*

— Îl spânzur și gata!

— *Ochii Magdalenei* se gustă, nu se bea! Dacă-mi cere cineva cu stacana, nici nu prea am de băut cu carul. Numai d'ăștia de ți-e și milă să le bei.

— Lasă, părinte, ce parcă eu de-aia venii? N-avea nicio grijă! Am și eu obraz! Însă de mâncare, mai că te-aș cam întreba și nu știu cum să deschid vorba.

— Hai, bre, să te mai usuci, că ne intră oftica în oase acilea!

— Toate drumurile sunt desfundate. Bieții cai ce-au mai înotat prin noroaie! Dar mai bine-l împușc pe loc. Și mai ales că, știi, prin pădure te plouă de două ori.

Scotocind fiecare ungher, poterașii ajunseră la bolniță. Se repeziră și aici pe ușă, dar luară repede o poziție cuviincioasă și își scoaseră căciulile. Doi călugări moțăiau de somn pe niște bănci de lemn, iar un al treilea bolborosea dintr-o carte veche la căpătâiul unui călugăr

lungit într-o raclă cu mâinile pe piept.

Unul din poterași, mai vârstnic, îi dădu celuilalt cu cotul, până când acesta, mai tânăr, pricepu și se aplecă să ia seama dacă nu cumva mortul se preface. Apoi cel în vârstă îi dădu peste mână după ce trase mortul de barbă.

Cei trei călugări se uitară crunt la poterași, care ieșiră unul în pumnii celuilalt și închiseră ușa după ei.

— Să nu te sufoci! zise un călugăr ridicând de pe podea capacul sicriului cu botul cizmei.

— Lasă că stau bine! răspunse Iancu Coruia îndoind un genunchi, ca să țină capacul într-o parte.

*

— Eu ziceam că venișI după Bîrlogea, îi spuse Fancu lui Papidon. Crezui că te-oi fi supărat că de ce n-am venit să ți-l aduc pe Tăchiță, cum ne-a fost vorba. Uite, abia o primii și eu de la omul meu! îi întinse el o hârtie pe care o plăsmuise de vreo câteva zile. Nu i-o dusese lui Papidon acasă, fiindcă Bîrlogea era de părere că nu ar trebui să-și țină cuvântul față de căpetenia poterii.

Papidon despături hârtia și citi:

„Vino, taică, de mă scoate
Că mă bate
De nu mai pot sta pe spate
La Singirul stau pe coate
Și-mi umblă mintea la de toate
Tăchiță al tău de dor nu mai poate.”

— Este scrisul lui Tăchiță.

— Deștept băiat, se vede că e cu carte!

Papidon ardea de nerăbdare să plece grabnic spre Singirul ca să îl scoată pe Tăchiță de acolo. Dar își aduse aminte de Iancu Coruia.

— Nu-l pot lăsa să-mi scape! Mai căutați o dată, mormolocilor! Azi spânzur pe cineva! Or pe el, or pe voi!

— Stați aci și căutați-l! Că ăla acuma trece Oltul! râse Fancu. Acuma și așa nu-l mai ajungeți.

Papidon rămase o clipă descumpănit, sfredelindu-l pe Fancu din priviri.

— Păi cine credeai că-mi aduse mie adineauri asta? arătă Fancu, cu bărbia, scrisoarea lui Tăchiță pe care Papidon tocmai și-o băga în buzunarul de la piept al mondirului său roșu, cu brandenburguri galbene și nasturi de argint.

— Adică vrei să spui că…

— Da, așa e! înclină din cap Fancu, zâmbind. Iancu Coruia mi-o aduse adineaori.

— Are cal? îl apucă Papidon pe Fancu de guler.

— Gata! Târgul nostru ăsta a fost! îl împinse Fancu ușor cu două degete. Zi bogdaproste că m-am ținut de cuvânt! Care va să zică, alergași după el și nu știai după cine alergi. Dacă-l împușcai? Omul îți face un bine, iar dumneata… Păi vezi cum ești?

Lache Papidon șovăi. Făcu un pas spre ușă.

Bîrlogea îl apucă prin spate cu brațele pe după ceafă.

— Nu-l lăsa să plece! strigă Fancu. În loc să-l faci scăpat pe Coruia, dumneata zor-nevoie după el. Nu-i da, bă, drumul!

Papidon se zmuci și scăpă din strânsoarea lui Bîrlogea. Încălecă pe cal și șuieră din degete. Poterașii se adunară în curte, săriră pe cai și ieșiră pe poartă, înșirându-se după el în drum, spre Olt.

Iancu Coruia dădu mâna cu Fancu, pe care nu îl cunoștea. Vorbeau toți trei deodată, vrând fiecare să spună și să afle.

Căpetenia haiducilor era mereu fugar, se ascundea pe la prieteni, că avea destui. Dar nu avea noroc. Poterile mereu dădeau de urma lui. Aflând cum îl duseseră haiducii pe Tăchiță la Singirul, Iancu Coruia dădu din cap, oftând. Tot la Singirul au fost închiși câțiva dintre fârtații lor: Încroznatu, Țară Lungă, Spătosu și Corbaru.

— Și ăilanți unde or fi?

— Nu știu. Dar aflu eu și de ei!

— Vezi, bre? Iar Papidon acuma chiar la Singirul se duce. Dacă ne spuneai mai înainte, știam de ne tocmeam cu Papidon. Făceam cumva de-i scoteam și pe ai noștri odată cu Tăchiță. Numai tu ești de vină, Bîrlogeo!

— Taci, mă, că-ți dau una de zici că te-a lovit calul! Uite așa ne trebuie, Iancule, dacă ne luarăm după gura ălora și merserăm cu ăia la Islaz! Nu ți-am spus eu să ne vedem de rosturile haiduciei noastre și să nu ne abatem de la ce știm noi? N-a rămas unul ne-nchis. Nu pățeam noi rușinea asta dacă rămâneam în codru.

— Bîrlogeo, tu ai vederea cam scurtă! i-o întoarse Iancu Coruia. Tu pentru ce ești haiduc? Pentru mine? Pentru tine? Ți-ar fi dat ție cineva de mâncare ori adăpost, dacă nu te știa că pui osul la greu să-i faci dreptate lui ăla, lui ăla sau ăluilalt, care cum ți se nimerește în cale? Ce, dacă ni s-a-nfundat o dată, acuma să ne pară rău că le dădurăm ălora o mână de ajutor? Nu-ți crește și ție inima când auzi că anul ăsta nu mai e cum fu până la Islaz? Ce-mi spuneai tu mie atuncea, de vărutău ăla care muncea două luni de zile și abia putea împlini ăle douăspe zile de clacă? La voi cum era, mă? îl înghionti el pe Fancu, care se uita pe pereți.

— Ce să fie? A, da. Păi, la Risipiți era așa: o zi de clacă începea pe la vremea cireșilor și o mai terminai cam la culesul viilor. De-aia și plecaseră de au lăsat satul pustiu.

— Iar asta se numea o zi din ăle douăspe! întări Iancu Coruia. Alaltăieri, să vezi, mă duceam la Dobrosloveni și ce crezi? Pe colo, pe la Fântâna Lupilor, treceau unii… Auzi ce cântau ei. Toată lumea era a lor. Cică:

„Să trăiască Popa Șapcă,
Că scapă țara de clacă.
Și Goleștii câteștrei,
Că ne deteră bordei.”

— Eh, și ce zicea, să trăiesc eu, să trăiești tu?

— Da, bă, dar eu când i-am auzit parcă m-a luat apa. Am zis: „Iancule, n-ai greșit. Ce-ai făcut, așa trebuia să faci”. Știu că barim nu-mi pare rău. Știu pentru ce am pătimit.

— Tu te-oi fi țicnit pe acolo pe unde ai fost! îl privi lung Bîrlogea. Să-i văz eu pe fârtații noștri colea lângă mine, roată! Și pe urmă să stăm de vorbă. Da, da! Să vedem ce mai zici când or sări toți cu gura pe tine!

Se înțeleseră toți trei să pornească fiecare la drum și să se întâlnească din nou acolo peste o săptămână, cu ce vor mai putea afla și despre ceilalți ai lor.

— Ca să punem la cale ce și cum! zise Iancu Coruia.

— Și ce folos, că până la urmă, pământ tot nu le-a dat. Păi așa ne-a fost vorba? mai zise Bîrlogea, sculându-se de la masă.

Fancu se duse la crâșma „La caii verzi pe pereți” să-l întrebe pe Iordache dacă a mai aflat ceva despre omul cu ochelari de sârmă, joben și lulea.

Despre haiduci, nici crâșmarul, nici Basangeac nu știau mai mult decât că sunt închiși.

— Dar unde, nu știu! Taie-mi gâtul! făcu Halimonte cu arcușul pe beregată.

— Nu te-nfoia, conașule, că aflu io și-ți spun! zise Basangeac.

— Și cum o să mă găsești, bă pasăre?

— Io, conașule? Păi io mă uit în stele și tot te găsesc io pă matale.

— În stele? se dădu Fancu înapoi.

— Păi io, conașule, nu mă cunoști. Io văd tot ce nu vede om cu ochii pe lumea asta.

— Și pă ailantă, adaugă Halimonte.

— Și aud tot, tot, tot! îi dădu Basangeac peste gură lui Halimonte.

— Numai pă mine nu m-aude când îi zic „ho, bă, că băuși dăstul”, îi luă cana din mână Halimonte.

— Uite! Io știu și ce te frământă pă tălică! îl împunse cu degetul Basangeac. Vrei să-ți spui unde e sticla de-o cauți?

Fancu rămase înmărmurit. De unde știa Basangeac că nu își mai dezlipea gândul de la sticla aceea?

— „La oul dă aur”, acolo am văzut-o, mai deunăzi. Sticla… trăgeau unii-n ea cu patangealele pac, pac, care o nemerește.

— Dar erea așa dă matoliți că tot p-alăturea dădea, adăugă Zambilă țambalagiul.

— Ba o nemereau, dar nu vroia să se spargă. Iar hangiul râdea cu gura până la urechi.

*

Lache Papidon alergase cu caii până la Olt, dar negăsind nicio urmă a lui Iancu Coruia, se îndreptă cu oamenii lui cu tot spre pietrăria mânăstirii Singirul, să-și scoată băiatul de acolo.

Însă Tăchiță nu voia să mai plece. Nici călugării nu se bucurau să îi dea drumul:

— Unde mai găsim noi altul cu un glas ca al lui?

Pe Tăchiță nu îl puseseră la spart piatră, fiindcă îl luaseră la cor. Călugării țineau duminica liturghia chiar la pietrărie.

Oamenii spuneau că din pricina viperelor nu se putea auzi pe valea pietrăriei clopotul mânăstirii de după deal. Pe toate celelalte văi din împrejurimi se auzea ecoul clopotului de câte două sau trei ori repetat. Alții spuneau că, dimpotrivă, clopotul e de vină, din pricina lui sunt vipere, fiindcă l-au luat pe datorie și de aceea nu se aude cum trebuie, pe toate văile la fel.

Pe drum spre casă, conul Lache îi cără mereu pumni în cap lui Tăchiță.

— Când am trimis eu, mă, om să te ia de la Hotărani? Cum zici că ai fost la Căluiul? Că acolo te-am căutat chiar eu. Parcă n-ai fi copilul meu!

Ajunși acasă, îi arătă cele două scrisori întocmite de Fancu, când imitase scrisul lui Tăchiță.

— Scrisul ăsta al cui e, mă? își puse Lache Papidon mâinile în șolduri.

— Al meu! se lumină la față Tăchiță.

— Și atunci cum zici că nu mi-ai scris?

— Dacă nu ți-am scris, nu ți-am scris.

— Și-atuncea cine le-a scris, mă? Scrie-ți-ar la căpătâi! Drulea și Dandulea?

— Nu știu. O fi scrisul meu, dar eu nu ți-am scris.

— N-ai mai vrea să-ți știi de știre! Adu-i, nevastă, un ștergar, că uite ce clăbuc face la gură. L-ai născut la unșpe luni. Ți-am spus eu c-o să mi-l faci răscopt.

Lache Papidon îl mai plesni de câteva ori și cu cureaua pe spinare, apoi își ridică pantalonii largi ce nu îi ședeau fără curea. Îl duse la beciuri și îi arătă numele de pe lespezi.

— Da, eu m-am iscălit cu dalta! mărturisi Tăchiță.

— Ruptă din rai e bătaia! Parcă ți se mai limpezi glagoria-n cap. Stăi, mă, că ți-o limpezesc eu de tot. Or te fac om, or te omor.

Scoțându-și iar cureaua, începu să-l croiască pe Tăchiță unde nimerea, apoi ieși trântind ușa zăbrelită și puse drugul pe dinafară.

Afară, conu Lache se așeză sub soc și mai scoase o dată scrisoarea lui Tăchiță.

— Și altfel, ce frumos știe el să scrie. În stihuri. Cine mai e ca el?

Nevastă-sa se apropie încetinel cu o oală de pământ plină cu lapte.

— Ce-mi ascunzi? zise ea cu ochii la hârtia pe care o împăturea el.

— Pe dracu ascund! Ai îmbătrânit și tot proastă ai rămas.

Nevastă-sa intră la bucătărie bombănind și ocărând niște slugi.

Din cauza scrisorii, Papidon nu mai avea chef de somn și ieși în curte, să îi caute pe poterașii care erau de rând să îi păzească casa. Însă nu îi găsi la locul lor.

— Nu-și fac datoria! murmură el, de unul singur. Cine știe pe unde or dormi acuma! Halal oameni am!

*

Fancu se duse într-un suflet la hanul „La oul de aur”. În cârciumă nu se afla niciun mușteriu; numai hangiul cu picior de lemn.

— Slab deverul miercurea! zise Fancu. De unde te cunosc eu pe matale, bre?

— Ce, ești beat? își pironi hangiul un ochi asupra lui.

Fancu îl privi stăruitor, cu ochii pe jumătate închiși, cum făcea când se dădea mai departe să vadă cum ieșeau picturile lui.

— Barba! Unde ți-e barba? își plesni Fancu palmele.

Hangiul se repezi, să îl sugrume. Fancu se smuci și nu se lăsă prins.

— Liucimir! Ești Liucimir!

— Iar tu ești un om mort! trânti Liucimir ușa cu piciorul de lemn și țintuindu-l cu ochii.

— Săriți! Mă omoară! răcni Fancu. Ajutor!

Pe scări se auziră tropăind pașii unor mușterii coborând din odăile de sus, care dădură buzna în cârciumă.

Hangiul se legăna într-un jilț cu spătar. Iar Fancu rămăsese zăpăcit în fundul încăperii.

— Are omul ăsta un dar de-a povesti… râse Liucimir, întorcând capul spre muștериii din prag. Zi, mă, mai departe! Și ce-a făcut nevastă-sa atunci?

Fancu clipi din ochi, încercând să-și vină în fire.

— Ce e, Fancule, cu tine pe-acilea? îl îmbrățișară muștериii; cu câțiva dintre ei stătuse el închis la Ada Kaleh.

— A! Vă cunoașteți? se ridică Liucimir și împinse cu piciorul de lemn balansoarul. Ia-ntinde-te, Fancule, după cănile alea de colo!

Se duse după căni și Fancu nu mai îndrăzni să-l întrebe despre sticlă. Însă nu-l scăpă din ochi pe Liucimir, temându-se de el, deși acuma mâncau și beau cu toții. Aveau pe masă numai măsline, chiftele din praz și vin de razachie. Din vorbă-n vorbă, muștериii îl întrebară dacă tot mai umblă după sticla aceea sau și-a băgat mințile în cap.

Fancu rămase cu mâncarea în gât, gata să se înece.

— A lăsat-o la mine să i-o păstrez, răspunse hangiul în locul lui.

Chiar adineauri mi-o aduse și o pusei în lada de bani.

— Un miel dacă am avea, vi l-aș frige eu! făcu târgoveț̦ul. Știi, jupâne, cum? zise el, sprijinindu-și mâna pe brațul lui Liucimir. Mielul după ce-l cureți și-l speli, îi dai cu sarea trebuitoare pe dinăuntru, pe afară îl ungi cu unt.

Fancu se simți atras de lada cu bani ca de o ispită și se ridică să-i dea târcoale. Liucimir îi zvârli legătura de chei. Fancu o prinse din zbor și potrivi cheia în broască.

— După aia tai ficatul și splina bucățele, le dai și lor sare, piper bineînțeles și le pui în miel împreună cu o juma' de oca de vin vechi alb.

— Merge și d'ăsta, dacă n-ai? îl întrebă Liucimir. Fancu răsuci cheia. Broasca se descuie. Degetele i se umeziseră. Își șterse palmele pe cămașă.

— Numai alb… și să fie vechi. Altfel nu se face. Și o bucată bună de unt stors. Hai noroc!

Fancu se opinti să tragă de mânerul ușii grele.

— Îl îmbraci iar in pielea lui, o coși bine, și-l frigi în frigare la un foc moale, făcut cu joarde de viță uscate din vie, aprins așa-ntr-o groapă într-adins săpată. Mie nu-mi torni, mă, vin?

Ușa lăzii cu bani se deschise de tot.

— Și-nvârți frigarea încetinel până se rumenește mielul bine pe deasupra. Care ai noroc să-ți fac eu un miel hoțește, după aia poți să mori fericit. Sau cușchebac, cu ienibahar, cu cimbru și cuișoare.

Fancu întinse mâinile în lada cu bani și luă sticla. Un pistol cu țeava în formă de pâlnie era fixat în fundul de fier.

— Vezi că o s-o spargi! se răsuci Liucimir în balansoar. Cu răsuflarea tăiată, Fancu așeză pe masă sticla. Se dădură toți mai aproape și se minunară cât de migălos era lucrată corabia de lemn dinăuntrul sticlei.

— A, păi am mai văzut așa ceva pe la niște marinari greci.

— Da, dar asta nu este ca alea de le-ai văzut tu! zise Fancu. Ai zice că ceea ce se află aici în sticla asta este tot o lume adevărată, ca și a noastră. Dacă vă uitați bine, vedeți niște omuleți mici. Eu m-am întrebat deseori dacă nu cumva au și ei un suflet.

— Fugi, bă, de acilea că eu nu văd nimic decât corabia. Ce, eu n-am ochi?

— Ai, dar nu știi să vezi cu ei!

— Și cine zici că e ăla care a alcătuit lumea asta din sticla ta?

— Nu știe nimeni. După unii ar fi un călugăr grec, de mult de tot, răspunse Fancu. Alții zic că este adus tocmai de la capătul pământului. Eu nu zic nici așa, nici așa.

Fancu zugravul le explică pe îndelete că lumea din sticlă este un fel de copie a lumii noastre și că pământul pe care ne aflăm noi este tot

ca o corabie pe ape. Înăuntru zicea că este un om mic, dar tare înțelept, cu o sticlă pe măsura lui în mână.

— Cum dracu vezi tu? Că noi nu vedem.

— Nici eu nu văd tot, zise Fancu. Dar mi-a spus mie cineva că așa este.

— Machia el o putea să ne vadă pe noi acilea ?

— Păi dar ce, parcă tu poți să vezi ce e dincolo de crugul cerului? spuse Fancu. Nu vezi tu că bolta e albastră și rotundă ca o sticlă? Poate e chiar sticla sub care ne zbuciumăm noi acilea pe crâmpeiul ăsta de pământ.

— Ce vorbești, bă? Chiar așa?! se miră Liucimir. Trebuie să fii într-o ureche, să crezi una ca asta.

— Ce știți voi? își apăsă vorbele Fancu. Niște înțelepți greci spuneau acu' vreo două mii de ani că lumile astea sunt cum ar fi o scară. Iar noi nu suntem nici pe a mai de jos treaptă, nici pe a mai de sus. Sunt lumi din ce în ce mai mari și lumi din ce în ce mai mici. Băgate toate una-ntr-alta. Noi acilea cu pământul nostru, cu soarele și cu luna suntem așa, cam pe la jumătate.

— Bă, dăștepți mai erau ăia! Și tu te iei după toți grecii?

— De ce nu, mă? Nu vezi că le merge? La noi, acilea, în toate slujbele grase numai greci. Și-n Moldova la fel.

— Asta a fost numai până la Tudor Vladimirescu. Că după aia a-nceput să se bage peste ei boieri d-ai noștri și i-a cam dat la o parte, zise învățătorul Petrache, poreclit Mustăcioară.

— Fugi, bă, că grecii fuseră până anul trecut când cu Islazul! bătu cu pumnul în masă târgovețul. Știu eu mai bine. Vrei să afli de la mine? Pe unele locuri ș-acuma au mai rămas greci. Chiar și dintre boieri pământeni, dacă-ntrebi bine, afli că are neamuri în Fanar.

— Dacă ar fi după cum ziceți voi, sfinții sunt greci, dar Dumnezău nu poate fi decât turc. Că turcii sunt și pe deasupra grecilor.

— Ce turc, bre, e grec! Ascultați-mă pe mine, că știu mai bine ca voi! bătu Fancu cu pumnul în masă.

— Atunci înseamnă că după capul tău, Dumnezăul turcilor o fi și peste al grecilor…

— Bă, eu vorbesc serios și voi vă bateți joc de mine! se răsti Fancu la ei. Ați uitat că eu sunt ăla care v-am scăpat pe voi de la-nchisoare, nu voi pe mine? Scurt!

— Mda, el ne-a scăpat. Cam are dreptate. Poți să mai zici ceva?

— De ce grecii nu i-au lăsat pe ai noștri să intre-n călindar măcar unul pe săptămână? mai zise târgovețul. Chiar și-n miezul iernii, dacă ar fi fost o zi cu un sfânt să semene cu un om de-al nostru din Slăveni, în ziua aia ai fi ieșit cu vaca la păscut iarbă verde și ai fi auzit ciocârlia pe gerul bobotezii.

Când Fancu rămase în cârciumă numai el cu Liucimir, acesta îi

spuse că îi dă sticla, fiindcă nu are ce face cu ea. Ba chiar, din pricina ei, îi scoaseră unii vorbe că umblă cu necuratul.

— Da, mi-a spus Basangeac. Și cică matale râdeai cu gura până la urechi.

— Vorbește aiurea ăla. Pe mine încă nu m-a văzut nimenea râzând! ridică o sprânceană Liucimir.

— Eh! Cum așa? Păi nu râsăși chiar adineauri, colo cu ăia la masă?

— Ți s-o fi părut! Și pe urmă să știi că Basangeac nici n-a mai călcat p-acilea de nu știu când. Ăla le mai și-nflorește când găsește unul să se uite-n gura lui.

Apoi după o tăcere mai lungă, zise că s-a gândit așa:

— Decât să te ucid, Fancule, mai bine fă-mi și mie chipul pe pânză!

Fancu se temu nu atât de vorba, cât de uitătura lui Liucimir. Îi răspunse că nu știe să zugrăvească pe pânză, ci numai pe perete, și că nu are pensule și vopsele. Dacă se duce să găsească la oraș, într-un ceas ar fi gata, spuse el cu gând să se vadă scăpat cât mai repede.

— Bine, atuncea lasă sticla acilea și o iei după aia! zise Liucimir și stărui că nu vrea pe perete, ci pe pânză, în ulei, ca boierii.

Când lăsă hanul în urma lui, Fancu răsuflă ușurat. Însă nici nu se putea împăca cu gândul să renunțe la sticlă.

Mergând pe drum spre Caracal, se tot gândi ce să facă. „Dacă mă-ntorc, mă taie, fiindcă-l știu că e el. Dacă nu mai dau pe la han, atunci cum mai pun eu mâna pe sticlă? Să fi vrut să mă omoare, putea, după ce plecară ăia”.

În cele din urmă își învinse frica și se întoarse cu vopsele și pensule să-i facă portretul pe pânză.

— Dar cum de-ajunse sticla-n mâna matale? îl întrebă Fancu, fixând pânza pe niște stinghii de lemn.

Liucimir îi răspunse că a cumpărat-o de la un călător care întâmplător trecea pe acolo.

— Și de unde știuși că asta e sticla mea când le spusăși ălora că e în lada de bani? Întoarce capul mai ia partea asta!

— Nu mai pune întrebări prostești! Vezi acolo, să mă faci cu niște ochi așa mai blajini, cum aș fi fost eu dacă nu m-ar fi înăsprit viața de codru! Fă-mă mai sătul, mai odihnit, mai fără griji, ca unul căruia-i merg socotelile bine!

Așezând culorile pe pânză, Fancu îl întrebă ce știe despre cei cinci ucigași pictați de el pe peretele cârciumii. Liucimir, stând neclintit în balansoar, îi răspunse că de-atuncea nu mai știe nimic de niciunul. Cât despre cei patru ale căror chipuri le împușcase el pe perete și care fuseseră găsiți mai târziu cu câte un glonț tot între sprâncene, Liucimir îi zise că dacă îl mai aude cineva povestind asemenea lucruri, l-ar putea bănui că nu e în toate mințile.

— Bine, dar e potriveala prea mare.

— Întâmplarea! dădu din umeri Liucimir. Sau cine știe cine i-o fi mpușcat. Eu atuncea eram închis. Poate Iancu Coruia.

Portretul era aproape gata, când îi ceru să mai facă niște modificări.

— Păi n-o să mai semene, se împotrivi Fancu.

— Ba o să semene! Fă-mă cum vreau eu, nu cum vrei tu. Că chipul meu e, nu al tău.

La sfârșit, Liucimir își agăță tabloul pe perete într-un cui.

— M-am ținut de jurământ eu și pentru ăilalți. Na-ți sticla și cară-te cu ea d-acilea, că destul am avut de tras de pe urma ei.

Despre haiduci zise că nu știe pe unde sunt închiși.

— Eu nici nu eram din ceata lor. Eu abia mă alăturasem de ei. Nu sunt legat de ei cu niciun jurământ, decât ca și tine, știi, atuncea… Eu eram haiduc de capul meu. Ca și acuma…

Oamenii care veneau la han rămâneau cu ochii la tablou și ziceau că e portretul hangiului de când era mai tânăr. Un boier în trecere pe acolo băgă de seamă că tabloul era proaspăt și încă mai mirosea a ulei.

— Te-a făcut să arăți mai tânăr?

— Da, da, răspunse Liucimir, care își făcuse tabloul cu un rost anume, pe care nimeni nu îl bănuia.

Iancu Coruia nu sosi la Dragobetele cum se înțelesese cu Fancu și cu Bîrlogea.

— Ce-o fi pățit iar? O mai avea mult de pătimit omul ăsta?

— Vine el! Mâine, poimâine! Nu se poate!

Și totuși, zadarnic îl așteptară. La el le era toată nădejdea. Fiindcă ei nu izbutiseră să afle nimic despre ceilalți fârtați ai lor. Porniră amândoi spre munte. Fancu la mânăstirea Singirul, iar Bîrlogea la pietrăria Singiru. Fancu le spuse călugărilor că este zugrav și caută de lucru în schimbul unui blid de fiertură. De zugrăvit nu aveau nimic, dar îi dădură să copieze niște antifonarii cu cântări bisericești.

Bîrlogea se dăduse drept meșter rudar și se tocmise să dreagă căruța cu care erau duse lespezile până la malul Oltului. Lespezile erau puse între bușteni de brad înțepeniți cu scoabe de fier cărora li se dădea drumul pe apă.

Otcupciul Kir Arghiriade, care luase pietrăria cu arendă de la cămărășia ocnelor domnești, îl privi bănuitor pe rudarul ce spunea că trece adesea prin acele părți.

— Cum zici că știi locurile, când văd că de vipere nici nu știi?

— Ce vipere? dădu din umeri Bîrlogea.

— Gata, te-am prins! Habar n-ai că prin ținutul ăsta colcăie viperele! Înseamnă că ești fugit de peste munți.

— Ce vipere, că eu nu mă tem de vipere! Dumneata știi că viperele

fug din calea mea? Și păduchii tot la fel. Na, caută-mă să vezi dacă găsești vreun păduche la mine!

Otcupciul îl întrebă de ce fug viperele de el, dar văzând că rudarul nu vrea să-și trădeze taina, își închipui că vrea să stoarcă bani cât mai mulți și se prefăcu mai nepăsător.

— Bine, apucă-te și drege căruța! zise el, însă nu îl zori să o dreagă repede. Spune-mi, viperele se tem de tine din născare sau te-a învățat cineva cum să le sperii?

— Jumătate așa, jumătate așa, răspunse Bîrlogea.

Osândiții aveau la gât câte o zgardă de fier, iar zgardele lor erau legate una de alta cu lanțuri, astfel că ei nu puteau merge decât în șir, după cum și când spărgeau lespezile cu târnăcoapele, tot în linie trebuiau să stea. Pe lângă osândiți mai lucrau și oameni liberi, tocmitori, bătăturași și dârvari. Traiul acestora nu se deosebea prea mult de al osândiților. Kir Arghiriade cumpăra otcupul la fiecare trei ani, plătind mânăstirii dreptul de a scoate piatra și de asemeni plătind la vistieria lui vodă pentru îngăduința de a lucra cu osândiți. „Toți mă jupoaie! se văita el călugărilor. N-am să mă mai procopsesc eu niciodată, cu atâtea peșcheșuri câte trebuie să dau în dreapta și-n stânga.”

Aici erau trimiși acei osândiți cărora li se hotărnicise pedeapsa pe o perioadă nedeterminată. Erau ținuți ani la rând, fie vară, fie iarnă. Otcupciul îi slobozea după cum aprecia el hărnicia și supușenia lor și după cum primea alte brațe de muncă.

Bîrlogea îl zări pe Încroznatu, care îl privea sprijinit în târnăcop.

— Pune mâna! Ce stai? îl plesni pe Încroznatu un bicigaș, înfășurându-i harapnicul peste picioare și îl doborî între sfărâmăturile de piatră.

Căzând, Încroznatu smuci lanțul celor între care era legat, iar aceștia doi tăbărâră cu pumnii pe el. Ceilalți osândiți legați în același lanț săriră și ei la bătaie, unii asupra altora.

În învălmășeală, Bîrlogea îi mai deosebi pe Corbaru, pe Spătosu și pe Țară Lungă. Deci era așa cum spusese Iancu Coruia, căpetenia lor.

*

La hanul lui Liucimir dădu buzna un tâlhar cu pistoalele în mâini. Nu se sfii de oamenii de la mese, ci merse drept la hangiu, să-i ceară banii din tejghea.

Liucimir scoase sertarul cu bani și îl puse pe tejghea, fără să clipească. Tâlharul răsturnă banii în căciulă și vru să plece. Hangiul îl salută zâmbitor, „mai poftiți pe la noi!” și întinse mâna să bată palma amândoi. Tâlharul, puțin cam nedumerit de purtarea binevoitoare și calmă a hangiului, dădu mâna cu el. Liucimir, zâmbind mereu, îi strânse oasele atât de tare, încât tâlharul începu să scrâșnească din

dinți de durere, să se îndoaie din mijloc și să geamă. Își smuci mâna, dar Liucimir nu îl slăbi din strânsoare.

Mesenii prinseră curaj și veniră să privească mai de aproape.

Când îi dădu drumul, tâlharul se sprijini de marginea unei mese, suflându-și pe mână aer rece.

— Bă, dacă i-o strângea cu ușa și tot nu-i zdrobea degetele așa rău! zise un armaș care la început își acoperise pistolul de la brâu cu marginea ilicului de aba înflorată, căptușit cu atlaz albastru.

Un samsar de porci se aplecă să ia de pe dușumea căciula cu banii și i-o dădu hangiului. Acesta vărsă banii în sertar la locul lor. Îl porni pe tâlhar cu mâna oblojită în căciulă, după ce îi luă pistoalele.

Armașul i le ceru, zicând că trebuie să le ducă la armășie lui Papidon.

— Auzi, bă? se răsuci Liucimir spre el, pe piciorul de lemn. Eu cam am obiceiul să iau pistoalele de la ăia care nu sunt în stare să se folosească de ele! și îl pironi cu privirea, făcându-l să plece cu fruntea în pământ.

*

Fancu se apucase să copieze antifonariile cu sârg încă din prima zi, ca să câștige încrederea călugărilor de la Singiru. Însă gândul îi zbura mereu spre cei de la pietrărie și nu știa cum va izbuti să înjghebeze vreun plan ca să îi salveze.

Noaptea căzu ca o plapumă peste corcodușii din grădină. Dulăul lui Ioanichie chelarul mârâia prin somn. Butoaiele picurau pe butuci.

— Cum naiba picură streașina, dacă nu plouă? scoase Fancu mâna printre gratiile ferestrei.

Toată noaptea nu putu închide ochii, deși stinsese lumânarea. Pereții miroseau a văruiți de curând.

Un călugăr trecu peste gard cu pași rari.

Fancu sări la fereastră. Apoi se întinse iar pe pat, crezând că i s-a părut.

— Oi avea fierbințeli? Călugăr zburând prin corcodușii…

Caii se auzeau bătând din copite la grajduri.

Iar mai trecu un călugăr peste gard. Îl văzu bine cum plutea în ceață pe deasupra corcodușilor. Avea și cădelnița aprinsă.

Își luă cojocelul pe umeri și ieși desculț în pridvor, unde își lăsase opincile. Se crăpa de ziuă. Mai mulți călugări erau urcați pe ghizdurile fântânii. Își potriveau niște picioroange. Fancu coborî în curte, târșindu-și opincile nelegate și îi întrebă unde se duc așa, urcați pe catalige.

Îi spuseră că umblau așa din pricina viperelor, ca să nu îi muște, când se duceau să ia apă de la izvorul de sub stâncă.

— De când ne știm, și noi și cei dinainte de noi, nu mai știm ce să

facem, poate s-o istovi blestemul cu șerpii ăștia care năpădesc totul, pe an ce trece, și mai rău. De aia s-au spart și turmele de oi.

— Acuma pricep eu de ce mi-a-ndreptat mie vântul picioarele într-acilea la voi! făcu Fancu și le mai spuse că știe din bătrâni ce trebuie făcut ca să plesnească șerpii toți.

— Pomană ți-ai face, frate iubit, că numai de la nenorocita aia de pietrărie ni se trage totul. S-au chitit, de au dezgrădinat muntele din temelii și-au izvodit duhurile din măruntaiele pământului.

Fancu le spuse că știa de la bătrâni că atât șerpii, cât și năpârcile erau gândurile necurate ale unor oameni răi, gânduri care nu se împliniseră niciodată și care erau blestemate să se târască până când acei oameni vor avea tăria sufletească să-și stârpească răutatea din inimile lor.

— Ce credeți voi, că sfântul Gheorghe a omorât vreun balaur chiar așa ca ăl din icoane? zâmbi Fancu, făcând pe înțeleptul. El a ucis balaurul ăla de sălășluia chiar în sine și-l mușca de la rărunchi. Sulița din icoană e gândul lui cel drept și ascuțit. Platoșa de oțel, ce se vede, nu e platoșa pieptului, ci a inimii lui de oțel. Cine are ochi de văzut, vede. Iar cine nu are ochi de văzut, nu vede! încheie el, lăsându-i pe toți cu gura căscată.

— Temută gură ai, preasfințite! se cutremură un hieromonah, înclinându-se înaintea lui Fancu. Temută ca adevărul. Vedeți ce-nseamnă să fie cineva așa de înțelept? Ce tânăr e și cum știe cheile înțelegerii! Dar calul, ce e cu calul? Că sulița am priceput-o.

— Toate la vremea lor! zise Fancu, neștiind ce să mai scornească, iar călugării se minunară de o așa înțeleaptă vorbă.

Se apucă să picteze icoana sfântului Gheorghe pe perete, deasupra ușii de la chilia egumenului. Mare le fu mirarea când văzură ce asemănare izbitoare avea chipul zugrăvit cu figura egumenului. Însă egumenul nu pricepea cum de seamănă el cu icoana. În loc să îl laude pe Fancu pentru iscusință, îl certă. Deși peste ani și ani avea să se laude la toți că el este cel care a stat să fie pictat.

Călugării ziseră că este cea de a doua minune pe care o trăiau ei în ultimul an. Prima era glasul lui Tăchiță.

— Când se lăsa odată în glas și o ținea așa pe lung, ziceai: „Doamne, ce e asta?" Să mă fi născut eu cu un glas ca al lui, mitropolit ajungeam. Dacă i-ar fi plăcut coliva, nu-l lăsam pe ta-so să-l ia de aci.

Începură să-l roage pe Fancu, fiecare, să le facă și lor chipurile. Fancu le făgădui că poate o să se înduplece, după ce vor face sfeștania la pietrărie.

— Să ne vedem noi scăpați de șerpi, că pe urmă altă viață! spuse Fancu.

Duminică, toți călugării se urcară pe picioroange și porniră spre pietrărie cu Fancu după ei. El nu mai mersese în papainoage din

copilărie, însă pe atuncea, în joacă, se folosea de leucile carului, iar acuma cataligele erau cu mult mai lungi. Făceau pași repezi și mari, încât cu greu s-ar fi putut ține după ei un alergător pe jos. Pulpanele anteriurilor fluturau ca niște aripi negre pe deasupra tufișurilor și alunilor peste care treceau.

Ajunși la pietrărie, Kir Arghiriade nu se arătă prea bucuros de venirea lor, fiindcă se aștepta să îi mai ceară iar ceva bani. Însă când îi spuseră că vor să facă sfeștania pe degeaba, întâi se miră, apoi chemă pe bicigași și le spuse să asculte de poruncile lor.

Fancu îi puse pe călugări să cânte antifonarii, iar pe bicigași să pocnească din harapnice prin aer, ca să gonească duhurile rele. După fiecare „aleluia", bicigașii trebuiră să slobozească împușcături în văzduh. Începuseră să îi doară mâinile de atâtea plesnituri cu bicele. Îi făcură semne lui Kir Arghiriade că nu mai au praf de pușcă. Otcupciul dădu din umeri. Călugării murmurară între ei.

— Ce faci, Kir? Nu vrei să isprăvim sfeștania după cuviință? se dădu egumenul cu cădelnița lângă el.

— De ce nu isprăvirăți voi sfeștania până nu isprăvirăm noi pulberea?

— Lasă că nu stai dumneata numai în pulberea de le-ai dat-o la brâu! Mai scoate barim un butoiaș, nu zic două! Tot pentru folosul matale ne pătimim și noi de ne spargem pieptul.

Kir Arghiriade se înduplecă și se duse să deschidă pulberăria.

Fancu smulse cădelnița din mâna egumenului, i-o aruncă lui Bîrlogea, iar acesta o prinse și-i schimbă zborul, zvârlind-o mai departe, pe ușa pulberăriei, înăuntru.

Tăciunii aprinși din cădelniță se risipiră prin pulberăria care avea rumeguș pe jos, ca să o ferească de umezeală. Otcupciul ieși buzna, afară pe ușă. Toți cei de față nu știau ce să facă.

— La pământ! Culcați! strigară câțiva, dar nu se mai știu dacă dintre bicigași sau dintre osândiți.

O bubuitură asurzitoare bufni, spulberând pulberăria.

Încroznatu, Corbaru, Țară Lungă și Spătosu, împreună cu osândiții de care erau ei legați în același lanț, se repeziră și înșfăcară cataligele lăsate de călugări mai alături. Celelalte șiraguri de osândiți se năpustiră asupra bicigașilor.

Haiducii, cu tot șirul de osândiți, o porniră spre vale. Ajunși la Olt, își dădură drumul cu bușteni de brad pe apă.

În urma lor, osândiții îi luară la goană pe pândari, fugărindu-i cu pietre, ca să le deschidă drumul printre tufișurile cu vipere.

*

Conu Lache Papidon trecea călare prin Slăveni, cu calul la pas domol, salutându-se cu fiecare sătean în parte. Femeile, ca de obicei,

ședeau în poartă pe bușteni și tăiau la trențe de făcut preșuri.

— Da-ncotro, domnu Papidon? Încotro așa grăbit?

— Cu treabă, cu treabă! răspunse el în vreme ce calul bătea cu copitele pe loc.

Copitele se afundau în țărâna prăfoasă.

Un băiețel bucălat, într-o cămășuță largă, lungă și cu o pălărie de paie a bunicului, stârnea țărâna, făcând cu picioarele asemeni calului, în jurul căruia se fugăreau alți țânci, toți cu fețele mânjite de dude negre. Altul, cu degetul în nas și cu gura căscată, rămăsese cu ochii la sabia lui Papidon.

— Treabă, treabă, dă-o-ncolo de treabă! Dar treci așa pe lângă noi, parc-ai fi supărat pe sat?

— Nici nu ne-ntrebi de sănătate, domnu Papidon?

— Deh, țață Tițo, că nici nu trecui bine! își răsuci Papidon vârfurile mustăților făcute cu sacâz. Cine ți-a spus matale că sunt eu supărat?

— Păi ce trebuie să-mi spuie careva ca să știu? Toate suratele vorbesc că nu mai vrei să-ți dai băiatul la biserica de alături, din Risipiți.

— A, nu, dar nu e o parohie mai așa, mai… cum să spun eu… Nu face de el. D-aia l-am ținut eu prin școli?

— Spuse cumnata Dumitra din Brezuica, cică ai gânduri mari cu băiatul. Vezi că s-a cam slăbit chinga calului și-i șade burta cam slobodă!

— Ce mai zice cucoana? îl iscodi altă femeie.

Papidon descălecă să strângă chinga și rămase cu țațele la taifas, dar nu lăsă din mână dârlogii calului.

— Leagă, bre, calul ăla colea de stănoagă, mai la umbră! Ce-l ții în soare?

— Ce să-l mai leg, țață Petruțo? Că nu stau, mă grăbesc, mă grăbesc. Ia du-te, bă țâcă, și du-mi calul la fântână! Al cui e piciul ăsta? I-oite la el ce s-a aruncat în șa! Vezi, bă, să nu te trântească, că e cam nărăvaș!

La fântână mai veniră câțiva băiețandri, care se apucară să frece calul cu șomoioage de paie, să-i lustruiască copitele cu smoală furată de la potcovarul din capul satului, să-i dea ovăz din palmă. Mângâiau până chiar și șaua și se îndemnau unul pe altul să îi ceară voie lui Papidon ca să încalece măcar până la cârciumă și înapoi. Însă piciul căruia Papidon îi încredințase calul dădea peste mână când unuia, când altuia. Chiar și cu cei de care până atunci îi fusese frică, acuma se purta ca un mic vătaf, aspru și încruntat.

Țațele îi povestiră ce se mai întâmplă prin sat. Papidon nu se așeză pe buștean, unde îi făcuseră loc, ci rămăsese în picioare pe marginea șanțului, fiindcă spunea că e grăbit.

— De când arse răboajele clăcășiei, Marin al lui Plotoagă se văzu și

el om în rândul lumii. Și-a luat pălărie de paie de la târg, cu a împletită de el îi cădea nasul. Pământ pe jos, de coperit se coperă cu trențe, nici velință nu are. Dar gard de uluci și-a făcut la uliță. Cu gard de nuiele nu mai era de nasul lui. S-a boierit, nu mai doarme cu bivolița în odaie. Dar când veniră delnicerii, cine ascunse capra după ușă? Nevastă-sa. Femeia pusese o rogojină peste capră după ușă, iar Marin, nu, că ce, el e om să țină capra-n casă?

Femeile știau că pe Papidon întotdeauna l-a interesat să afle care sunt casele din sat pe unde se mai ascundeau haiducii. Așa că îi spuseră de unde făceau rost haiducii de merinde: de la baba Floarea.

— Baba Floarea, care avu parastasul săptămâna trecută? holbă ochii Papidon. Nemaipomenit! Și ce femeie cumsecade părea!

Femeile îl asigurară că, dacă vor mai afla vreo altă gazdă de haiduci, îl vor înștiința la vremea potrivită.

— La vremea potrivită! Ca acuma! murmură una din ele, pe când Papidon își lua rămas bun de la ele.

*

La Dragobetele, Fancu și Bîrlogea își puseseră cataplasme cu foi de pătlagină ca să le treacă vânătăile și cucuiele. Ceilalți haiduci scăpați își oblojiseră încheieturile roase de cătușe.

Căpetenia lor, Iancu Coruia, trecuse pe acolo chiar după plecarea lui Fancu și Bîrlogea. Îi lăsase vorbă lui Meletie unde se află închiși Drăcea, Taure, Obogeanu, Șoimu și Cormană.

— Bă, ce cinste pe ei să-i ducă la a mai temută-nchisoare! Nu ca pe voi la muncă! N-o să mai aibă cu ce să se laude, când or spune că au stat la Pohvala Bogu. Și încă cu boierul Poroineanu ăl tânăr!

— Dac-or scăpa! dădu din cap Meletie. Acolo de intrat e ușor. De ieșit, n-am auzit să iasă careva, decât pe năsălie.

— Pe năsălie! sări Fancu în sus, răsturnând ligheanul cu cataplasme. Pe năsălie îi scoatem!

— Cred că te-o fi lovit prea tare-n cap! zise Bîrlogea, plesnindu-i peste ochi o cârpă udă cu fiertură din flori de gălbinele.

— Să-i facem o spălătură cu clistirul? Poate-l vindecăm de fierbințeli.

— Și n-a spus Coruia unde se duce, ca să-l căutăm? zise Țară Lungă.

— Dacă el era prost, așa făcea cum zici tu. Nu știi, că așa face și iepurele: „Vulpeo, zice, uite unde m-am ascuns!”

— Morți, vii, noi să-i scoatem la liman pe ai noștri! Iar pe urmă om trăi și-om vedea, se ridică Fancu gemând, cu cataplasmele pe cap.

— Clistirul, părinte, adu-l încoace! râseră haiducii.

— Ia mai tăceți, dracului, cu clistirul! Mi-a spus Coruia că Popa Șapcă zace-nchis la Brussa. Ehe! La turci! Aia e! De asta ce mai zici?

— Aoleo! Mai bine rămâneam, păcatelor, la Singirul, decât să mă pui să-l scot de acolo! oftă Obogeanu.

*

Când mai trecu Papidon prin sat, țațele îi spuseră și ce se-ntâmplase când și-a pus Lie al Măriei resteie de fier la jug, însă Papidon rămase tot în picioare, lăsându-și greutatea de pe un picior pe altul.

— Îl trimisese nevastă-sa cu carul să aducă nește pământ roșu de la gropane, de spoit pe jos, ca să mai scape de pureci, că de-aia au și văruit a doua oară-n anul ăsta. „Când te-ntorci, treci și pe la Voiniță să-ți dea câteva gloduri de sare, zice Măria. Oprește-i boii drept înaintea cârciumii, dejugi un bou, numai unul! Și-ți bagi resteul la brâu prin bete, așa! Intri și nu răspunzi la nimeni, orice ți-ar zice! Treci pe lângă ei ca pe lângă un nuc uscat. Să vadă toți cine ești tu. Tu nu ești ăla care să-ți bagi în cârd cu toți bețâii ăia! Ai tu băutură și acasă. Crâșma e pentru ăi de n-au, nu pentru ăi de au.” Vine Lie cu carul plin ochi, numai pământ d’ăl roșu. Intră-n cârciumă, țanțoș ca un dorobanț d’ăia, știi. Când îl văzură cu resteul la brâu și încruntat, rămaseră toți cu gurile uite-așa. Și se dădură din calea lui. Ceru el o ulcică de țuică. Ce crezi că-i zice cârciumarului? „Porcăria asta s-o bei tu! Mie să-mi dai țuică ca lumea, nu poșircă!” și dete cu pumnu-n tejghea. Că-i zisese nevastă-sa: „Orice-ar fi, tu resteul de la brâu să nu-l scoți! Îți caută altul pricină, te faci că nici nu-l bagi în seamă. Și-o să-l doară-n piept mai tare decât dacă i-ai da în cap”. Și pe urmă-i zice lui fiu-său: „Dă-i, bă, sacul lu’ nean-to Voiniță să-l umple! Vezi să fie nește gloduri d’ălea mai negre! Și ajută-l să-l urce-n car!”

— S-a făcut al dracului Lie, de când și-a pus resteie de fier. Bate cu fruntea-n nori.

— Lasă, bia, că se izbește el cu fruntea de pragul de sus. Acum o să-nceapă să-și cam puie toți, că de-aia mai scăpară de angarale.

Când se întoarse băiatul cu calul de la adăpat, Papidon îl trimise să i-l ducă la vătaful satului.

— Spune-i să-l bage-n grajd la el și să-i dea o traistă de ovăz, că vin și eu acușica!

O femeie mai tânără legăna cu piciorul o postavă cu un copil în scutece, care țipa într-una.

— Taci, tăciuna-te-ai! zbieră la el țața Tița.

Papidon îi spuse tinerei mame să înmoaie colțul basmalei în țuică și să i-l dea să îl sugă.

— Soacră-mea așa-l potolea pe Tăchiță al meu. Leac încercat.

— Sau nește’ țuică-n lapte, strigă o țață după femeia ce intrase în curte să desfunde damigeana cu țuică din pivniță.

— Nu, că se-nvață bețâu de mic! zise alta. Nici chiar așa. Totul cu dreaptă măsură!

— Da-ți-ar buba ra în gât! Nu-l mai hâțâni, bia, așa, că mai rău plânge! Ce, ești toantă? îi dădu o țață cu fusul de tors peste mână altei femei.

Îl mai poftiră încă o dată pe Papidon să se așeze pe buștean lângă ele, că i s-or fi încins picioarele în cizmele ălea! Țața Leanța spune că ea a auzit de la cumnată-sa din Brezuica despre Lie c-a intrat în cârciumă și a cerut o strachină de țuică.

— O strachină de țuică! I-a dat foc și a suflat odată-n flăcări și a dat strachina toată pe gât. Parc-ar fi turnat într-un borcan. După aia, cică i-a dat și calului să bea o găleată de țuică-n flăcări.

— V-am spus eu că Lie, de la o vreme, e cam într-o ureche, așa, a luat-o razna de tot.

— Stai să vezi! S-a jurat cumnată-mea s-o bată Ăl de sus dacă nu e așa. S-a încălecat pe cal Lie și când l-a strâns odată-n pinteni, a sărit calul peste cârciumă-n partea ailantă.

— Ei, fugi d'aci! Peste cârciumă? făcu o femeie ochii mari și zâmbi a neîncredere.

— Nici eu n-am crezut la-nceput, zise Papidon. Chit că sunt umblat și am văzut destule la viața mea. Și nici nea Voiniță n-a vrut să crează, când au dat oamenii buzna-năuntru să-i spuie că a lovit calul cu copita niște țigle din acoperiș. Cum o să fie cal fermecat? Cal, ca toți caii. Dacă nu era prea-nalt acoperișul, nici nu lovea cu copita țigla. N-a crezut. Dar peste vreo câteva zile, dă o ploaie d-aia cu bolboroci și-i plouă-năuntru. Se suie nea Voiniță-n pod și ce crezi? Două țigle sparte! Când se sparseră? Că abia pusese omul țigla de Paști. Așa a intrat omul la gânduri și de-atuncea nu mai lasă pe nimeni să dea țuică cu găleata la cai.

— Are și dreptate omul! ziseră femeile. Țigla nu crește pe baltă.

Când plecă Papidon, tocmai pe la chindie, o țață bombăni în urma lui: „Vedea-te-aș când l-oi vedea pe tata!"

*

Abia când scăpă de oploșeli, Fancu le spuse cum ticluise el scoaterea fârtaților de la închisoarea Pohvala Bogu.

— Da, bă, să știți că ăstuia-i prieste să aibă fierbințeli! îl bătu pe umăr Corbaru.

Fancu se duse la prefectura din Caracal, unde era calemgiu un nepot al lui Popa Șapcă.

— Mă trimeasă taica popa cu damigeana asta de zaibăr. Cică să mă ajuți să intru să-l întreb pe prefect dacă poate să vină acilea să-l roage să nu-l mai prigonească atâta. Cum o să fie pentru tine damigeana? Pune coceanul la loc, că se trăzvește vinul. Nu e aci dom' prefect? Dar mâine vine? Las și eu damigeana asta acileașa. Pune-o bine, să nu mă mai car cu ea după mine pe vipia asta de arșiță, că dăstul mă spetii cu

ea pe drum. Vezi să nu te-ndemne păcatu să pui gura! îl mai amenință Fancu din prag și plecă, numărându-i în gând pe slujbași.

Aceștia băgară de seamă că pleacă fără damigeană.

Fancu dădu o raită prin oraș. Află de la niște oameni că pietruirea străzilor fusese o mai veche poruncă a lui conu Ghiță Magheru, zis Frunte-lată. Pietruirea însă nu apucase să fie făcută sub cârmuirea lui, ci abia sub oamenii lui Barbu Știrbei, care acuma se mândreau cu această înfăptuire de parcă nu conu Ghiță ar fi fost cel ce tocmise căruțașii să aducă pietrele de la râu.

Se întoarse Fancu la prefectură. Trecu pe lângă paznicii ce zăceau unul pe scările de piatră, altul întins pe o bancă în pridvor și îl găsi înăuntru pe calemgiu, împreună cu sameșul și defterdarul, zăcând toți, care cum apucase.

Îndată intrară după el la prefectură Bîrlogea cu Meletie de la Dragobetele, apoi Corbaru, Spătosu, Țară Lungă și Încroznatu, îmbrăcați cu straie de geambași de cai.

Haiducii rămaseră de strajă, iar Fancu și Meletie luară cheile de la brâul sameșului și începură să scotocească prin lada de bani, prin dulapuri, sertare, peste tot, până găsiră ce le trebuia.

Fancu desfăcu o călimară și ascuți repede o pană de gâscă. Pe o coală de hârtie de culoarea paiului și cu filigran se apucă să scrie un document, imitând scrisul de pe altele găsite în dulapuri.

Meletie se și apucase să copieze sigiliul domnesc de pe niște peceți din ceară roșie, sculptându-l cu niște cuțitașe mărunte pe o bucată de fildeș moale.

Poarta prefecturii scârțâi și se auziră pași pe scări. În prag se ivi starostele blănarilor straigii și cu starostele isnafului măcelarilor. Bîrlogea le spuse să aștepte la rând, ca la moară, fiindcă el este mai înainte. Țară Lungă trecu damigeana cu zaibăr de la unul la altu'. Haiducii se prefăcură că beau, apoi le-o întinseră și celor doi veniți, îmbiindu-i să cinstească cu ei. După câteva înghițituri, aceștia simțiră că li se înmoaie oasele și se trântiră pe scaune, să moțăie de somn.

Fancu și Meletie isprăviră ce aveau de făcut, puseră în ordine totul cum fusese înainte, închiseră lada de bani, dulapurile și sertarele, fără să se atingă de pungile cu galbeni, puseră cheile la brâul sameșului și plecară unul câte unul, lăsându-i pe toți la prefectură să sforăie, până când se vor trezi singuri.

Întorși din nou la Dragobetele, haiducii își potriviră pe ei straie de surugii. Pivnicierul mânăstirii, care era și dogar, îl întrebă pe Fancu dacă este mulțumit de butoiul pe care i-l pregătise cu băutura dreasă.

— Foarte bun! zise Fancu. N-o să bage nimeni de seamă, nici chiar ai noștri.

Haiducii încălecară pe cai, iar Fancu porni cu sacaua pe două roți, în care urcaseră butoiul.

La popasul poștei se opriră să mănânce și se întinseră la băutură. Acolo însă mai erau și niște surugii adevărați. Totuși, haiducii intrară în cârciumă, iar Fancu rămase pe lamba sacalei, să mănânce cu lingura de lemn dintr-o strachină niște ștevie fiartă.

— Bă, ăla! ieși Bîrlogea în prag și strigă la el. De ce nu duci, mă, caii la fântână cum ți-am spus?

La fântână, surugiii adevărați, cărora li se părea ciudat că nu îi mai văzuseră niciodată pe cei cinci surugii, îl întrebară pe Fancu încotro aveau drum. Însă el, cu căciula strâmbă pe cap, le răspunse făcând pe prostul, că nu are voie să spună unde mergeau și râse la ei, de parcă nu ar fi fost sănătos la minte. Surugiii nu se lăsară, ci stăruiră să afle cu ce treabă erau la drum. Fancu făcu mai departe pe prostul, dar în cele din urmă, văzând că nu putea scăpa de ei, începu să se teamă că aceștia ar putea bănui cine știe ce. Le spuse că are țuică și chiar răsuci caneaua butoiului și le dădu să bea câte o gură, așa, de gust.

— Unde s-a mai pomenit să vină cineva de departe cu un butoi de țuică pe drumul ăsta! Ba încă și cu cinci surugii!

Fancu se temu că surugiii cei adevărați ar putea să îi urmărească pe drum și să îi atace. Se hotărî să le spună adevărul. „Uneori, cea mai mare șiretenie este să spui adevărul gol-goluț”, gândi el și le spuse că ei mergeau la închisoarea Pohvala Bogu să îl scoată pe boierul Poroineanu cel tânăr, care făcuse parte din Comisia proprietății.

— Îl scoatem cu otnoșănie domnească, fiindcă, deh, s-a zbătut boierul ăla bătrân.

Surugiii adevărați începură să le dea târcoale falșilor surugii. Fancu îi făcu un semn lui Bîrlogea, iar acesta pricepu de ce vor ei să intre în vorbă și cu el. Se prefăcu că este beat. Ceilalți patru haiduci se înțeleseră din ochi și se prefăcură și ei că sunt beți. Bîrlogea se prefăcu că nu bagă de seamă că i-au furat de pe speteaza scaunului tolba din piele de vițel în care avea documentul falsificat de Fancu, precum și un potir de argint. Haiducii se prefăcură mai departe că s-ar fi îmbătat de tot și că nici nu mai știau de ei înșiși.

Surugiii adevărați vrură să ia sacaua lui Fancu, dar unul mai vârstnic dintre ei zise să îl ia și pe prost cu ei, că prostul le va spune tot ce știe. Fancu făcu mai departe pe prostul, râzând de unul singur din nimic și lăsând să îi scape treptat câte puțin din ceea ce doreau ei să afle în legătură cu scoaterea lui Poroineanu de la închisoare. Era convins că alde Bîrlogea îi vor ataca pe acești hoțomani de surugii care voiau să pună ei mâna pe Poroineanu cel tânăr, ca apoi să îi ceară boierului cel bătrân despăgubire. „Uite cum pot să ne strice corbii ăștia nepoftiți socotelile!” se gândea Fancu și își zicea că totuși mai bine să îi atace haiducii pe surugii, decât să-i fi atacat surugiii pe haiduci. „Scăpăm noi de ăștia”, crezu el până când se văzu în depărtare închisoarea. Însă Bîrlogea cu haiducii nu se arătară grăbiți

să-l scape de „corbii nepoftiți”.

Ziduri de piatră se înălțau, crăpate și cârpite cu cărămizi.

— Zdravănă cetate! ziseră surugiii.

— De îmbătat, nu s-au îmbătat. Atunci ce-o fi cu alde Bîrlogea? se îngrijoră Fancu, intrând pe poarta grea din bârne de stejar.

Surugiii vorbiră cu năstavnicul închisorii și îi arătară documentul cu pecete domnească prin care se poruncea să fie eliberat Poroineanu. În vreme ce năstavnicul luă seamă la pecete și privi în zare filigranul hârtiei, surugiii îi spuseră că boierul ăl bătrân a trimis un butoi de țuică să împartă la toată lumea, atât la paznici, cât și la osândiți.

— Iar pentru dumneata, a zis ca să bei în sănătatea dumnealui din potirul ăsta de argint, care ți-l lasă ca amintire.

Fancu răsuci caneaua butoiului într-o parte și turnă în potir, apoi în ulcele pentru paznici și surugii. Veni și rândul osândiților. Unul câte unul trecură în șir. Printre ei, Obogeanu, Drăcea, Șoimu, Taure și Cormană, abia ridicară ochii spre Fancu.

— Taci și bea! îi șopti el lui Obogeanu, răsucind caneaua în partea cealaltă.

Obogeanu dădu țuica pe gât fără să priceapă ce a pus la cale Fancu. Ceilalți făcură și ei la fel și trecură mai departe, fără să afle ce au de făcut.

Butoiul nu se terminase, așa că mai turnă un rând la câte unii. Osândiții începură să cânte și să joace bătuta, zăngănindu-și lanțurile de care erau legate ghiulele rotunde de fier.

„Sfântu Petru și Mihai
Au deschis cârciumă-n rai,
Maica precistă și ea
Puse gura la canea…”.

Nimeni nu băgă de seamă, nici paznicii și nici haiducii, că Fancu răsucea caneaua într-o parte când turna pentru haiduci, însă când turna pentru ceilalți, o răsucea în cealaltă parte.

„Iar cei patruzeci de sfinți
Umblau cu trăguna-n dinți.”

Paznicii începură să cânte și ei, dar puștile din mâini tot nu le lăsară.

„Dumnezeu cât e de mare
Cânta pe butoi călare.”

Năstavnicul îi dădu drumul boierului Poroineanu să se ducă cu surugiii, iar el rămase cu documentul și cu potirul de argint.

Paznicii închiseră porțile în urma lui Fancu, care ieși ultimul cu

sacaua.

Haiducii rămași înăuntru se priviră dezamăgiți și începură să îl înjure pe Fancu, fiindcă nu a făcut nimic ca să îi scape. Curând simțiră că îi cuprinde o amețeală și li se îngreunează trupurile. Abia acuma pricepură că butoiul lui Fancu avusese fundul dublu și că, răsucind caneaua într-o parte, curgea țuică bună, iar răsucind-o în partea cealaltă, curgea țuică otrăvită.

— O să crăpăm ca niște proști, că ne luarăm după zăpăcitul ăla de Fancu! gemu Obogeanu.

— În loc să-i otrăvească pe ăia, ne otrăvi pe noi! se prăbuși Taure cu ochii la temnicerii care chiuiau mai departe:

„Să-l fi văzut pe Ilie
Cum o ciupea pe Mărie.”

*

Pe drum, surugiii îi legară mâinile lui Poroineanu și îi ziseră lui Fancu să se ducă la boierul ăl bătrân și să îi spună că dacă vrea să își vadă băiatul, să le plătească la fiecare câte o pungă cu aur.

— Așa am să fac! zise Fancu și le mai turnă câte o ulcică la fiecare.

Nu merseră prea mult, că surugiii începură să se clatine în șa, apoi căzură în țărâna drumului. Fancu îi dezlegă lui Poroineanu mâinile.

— Lasă mofturile, boierule, și ia un cal de la hoțomanii ăștia! Drumul spre Caracal îl știi? Eh, atunci e bine! Și să știi că eu sunt Fancu zugravul. Te-am scos, fiindcă am auzit că ai fost om de omenie când mersăși la București în Comisiunea proprietății. Acuma vezi și matale ce poți să faci pentru țărani.

*

— Bă, barosanilor, dacă nu vă spune Basangeac cum a fost la Pohvala Bogu de i-a scăpat pe haiduci, voi nu pricepeți nimica. Că și ăia de acolo, după ce au ieșit, tot pe mine au venit să mă-ntrebe cum a fost de au scăpat! povestea Basangeac mai târziu la crâșma „La caii verzi pe pereți”. După ce băură din țuica de le-o turnase Fancu, fiindcă vă spusei că avea butoi cu două despărțituri înăuntru, iar când răsucea caneaua într-o parte ieșea țuică bună, când răsucea în partea ailantă ieșea țuică cu buruieni, de te adormea adânc. Ăia îi crezură morți pe haiduci și-i duseră în cimitir, să-i îngroape. D-acilea, Fancu cu ai lui îi furară și-i duseră în pădure, unde se apucară să-i frece cu oțăt.

— Bă Basangeac, tu ce visezi noaptea, zici că s-a și-ntâmplat de-adevăratelea?

*

De data asta, Basangeac nu era prea departe de adevăr.

Primul se trezise Taure, apoi și ceilalți, însă gemeau și se văitau că

îi doare și capul și toate oasele. Și nu știau unde se află.

— Cum ajunserăm noi aici? întrebă Obogeanu, care nu știa bine dacă visează sau ce e cu el.

Haiducii își băteau joc de ei și îi mințeau în fel și chip, ca să râdă și mai tare de nedumerirea lor. Îl întrebară pe Șoimu dacă a visat că a fost în rai sau în iad.

— Visai pe dracu! Nu visai nimic!

Taure spuse că el a visat un car plin cu pâini coapte în țest.

— Nu știu ce-o-nsemna visul ăsta, dar era carul plin vârf, cu pâini. Și ce rumenite erau! Cu vârf și-ndesat!

Bîrlogea și ceilalți care încă mai erau îmbrăcați în haine de surugii nu mai vroiau să vorbească cu Fancu, fiindcă îi înjurase.

— De ce-i înjurași, bă mucea? îi arse Taure o palmă, îndată ce se simți în stare să se ridice pe picioare. De-aia le-a-ncărunțit lor tâmplele prin codri, ca să-i înjure unul ca tine?

— De-aia, fiindcă n-avusără coraj să vină cu mine cu butoiul. Mă lăsară singur între atâția, de nici nu mai știam ce să fac. Tot greul a căzut numai pe mine. Voi cu ce vă lăudați, bă? Cu ce vă lăudați? Halal haiduci! Anul trecut creștea inima-n mine la gândul că m-am legat cu voi prin jurământ. Acuma mi-e rușine cu cine m-am încârduit.

Încroznatu îl lăsă să își verse focul, apoi îl luă cu binișorul și îi spuse că însușirea de căpetenie a unui haiduc trebuie să fie mai întâi înțelepciunea și apoi vitejia.

— Vitejii trăiesc puțin, înțelepții mult. Ce, noi suntem smintiți ca tine?

— Bă, uite ce e! se încruntă Fancu. După ce că vă scot de prin închisori… Poate îmi ies din sărite și vă dau dracului de tot!

Însă cei scăpați de la Pohvala Bogu râseră de el și ziseră că degeaba face pe deșteptul acuma, după ce îl văzuseră cât de mocăit era când venise cu sacaua de țuică.

— Se vedea după ochii lui că nici nu știe ce e cu el acolo. Parcă era un pui de curcă.

Bîrlogea le spuse că habar n-au ei, dar dacă nu era Fancu…

O parte din ei adormiră în iarba rară ce creștea în pădurea de gârniță.

Noaptea următoare. Fancu îi duse la Slăveni. La lumina lumânărilor, văzură zugrăveala bisericii pe care o descojise el. Le arătă cu care sfânt din perete seamănă fiecare dintre ei.

— Fugi, bă, d'acilea! Cum o să semene ăsta cu mine? Tu ce zici, Obogene?

— Nici pomeneală! Ce, noi suntem așa strâmbi? Haiducii spuseră că niciunul din chipurile zugrăvite nu seamănă cu ei.

— Nu v-am spus eu, bă, că ăsta-și bate joc de noi?

— Cum, mă, nu seamănă sfântul ăsta cu Țară Lungă? se înfierbântă

Fancu. Ia treci, mă, icișa! Dați feștila mai într-o parte!

— Seamănă, dar nu răsare! râseră ceilalți.

— Bă, care se pricepe mai bine la zugrăveli? Voi sau eu care sunt zugrav de meserie? Ce, eu nu știu ce vorbesc?

— Ți se năzare ție!

— Se vede cât de colo că ăștia din perete sunteți voi!

— Fancule, dacă ți-ar spune unul că ești beat, să-l bagi în mă-sa. Dacă doi, să nu zici nimic. Dar dacă noi, care suntem zece, spunem la fel, du-te de te culcă!

— Douăzeci de ochi avem! Ce, ne faci tâmpiți pe toți de la obraz?

— Aveți ochi, dar nu știți să vedeți cu ei.

— Dar pe Țavă și pe căpetenie de ce nu ni-i arăți?

— Uite-l și pe Țavă!

— Arhanghelul Țavă! râseră haiducii de Fancu.

— Voi vedeți numai ce se vede, se însufleți Fancu. Dar trebuie să vezi și ce nu se vede. Abia atuncea poți să spui că ai ochi de văzut. N-aveți ochi, aia e!

Haiducii își mai rotiră privirea de jur împrejur, apoi se uitară la îmbrăcăturile de argint ale unor icoane.

Taure luă în mână un artoforion a cărui poleială de aur se cam dusese de pe încrustațiile de argint. Ridică încet capacul și găsi înăuntru un colăcel uscat. Puse capacul la loc și se apucă să caute prin altar dacă e ceva prin sticlele de sub masa sfintelor daruri.

— N-am mai pomenit așa calicie! Să n-aibe popa colea un clondiraș de vin la-ndemână? Vine un suflet de om, cu ce-l împărtășește? Urât mi-a fost omul calic! Săracă biserică mai au și ăștia!

— Asta se trage de la greșeala lui Popa Șapcă, fiindcă i-a pus pe ăia de-au lipit proclămația în tinda bisericii, spuse Bîrlogea. De atuncea s-au învățat să vină la liturghie cu mâna goală. Ce zice omul? „Să ne dea pământ cum fu vorba și-i ducem și popii.” Că pentru morți, își fac pomană ei, între ei neamurile.

*

Babele din Brezuica stau în poartă la taifas, ca de obicei.

— Auziți ce s-a-ntâmplat alaltăieri noapte?

— Hai, spune mai repede!

— În paraclis la Slăveni cică s-au aprins și aici singure lumânările.

— Fugi, bia, d’aci, țață Petruțo, că mie îmi spuse țața Bădița că nu e așa! L-a auzit și ea pe moș Broajbă, că s-au dus femeile toate, să-l întrebe ce-a fost asta. Le-a-ntâmpinat moș Broajbă din prispa casei, cu pletele alea ale lui albe, și-a coborât degetele greblă prin bărbi și a spus așa: „Ăsta trebuie să fie Vintilă al Dumitrei, care s-a-necat atuncea în Olt de nu l-au mai găsit.”

— Deh, ce să facă, bietul de el? Mai vine și el din când în când. Ba

își mai aprinde o lumânare, două… Ba își mai trage singur clopotele de funie… Ce să facă și el dacă nu mai are pe nimeni?

— Bine, dar de ce vine, bia, la noi acilea și nu se duce la Brezuica, ori la Gostavăț? Că acolo se-nsurase.

— Cine știe ce-o fi-n capul lui? Dar de lupii ăia ați auzit?

— Cică iar au trecut în puterea nopții prin sat bățoși. Au luat-o după colț și nu i-a mai văzut nimeni.

— Lupi în toiul verii? Ciudat! Dar de lupii ăștia ce a zis moș Broajbă?

— Nu știu, dar aflu eu și asta.

Țața Leanța nu se lăsă mai prejos și le spuse și ea:

— La pomul lăudat să nu te duci cu sacul! dădu din cap cu neîncredere. Ascultă-mă pe mine, că sunt fomeie bătrână!

— Ce-o fi pe ta-so acuma?

— Și tocmai trecuse pe la popa Claie să i-o pețească pe fata ailantă, pentru Tăchiță, zor-nevoie să-l vază popă.

— Dar popa ce i-a zis?

— A zis: „Pe-asta n-o dau, că asta e miloasă! Eu cu ce mai rămân la bătrânețe?”

*

Lache Papidon începu să vină mai des pe la hanul lui Liucimir.

De așezat la masă, nu se așeza niciodată, fiindcă zicea că se grăbește. Bea la tejghea rezemat într-un cot.

— Nu, de mâncare nu, că sunt mâncat.

Întotdeauna bea numai țuică, cu ulceaua de pământ.

— Gata, plec, jupâne, că trebuie să ajung într-un loc! zicea apoi Papidon, potrivindu-și mondirul și cureaua.

— Păi cum așa, că nu băuși decât opt! Mai na două ulcele, coane, cum ți-e tainul! Că n-am intrat în pragul ruinării.

— Ehe, jupâne, tainul meu era doișpe în vremurile bune. Dar acuma nu mai țin la băutură. M-au dărâmat necazurile. Parcă e un făcut. De când cu zavera asta, toate-mi merg anapoda. Îți spun și eu dumitale, că ești om bătrân, pot să-ți spun și ce nu spun la popă, că prea vrea să le știe pe toate. Hai noroc!

Hangiul îl asculta cu privirea pierdută. Din când în când își mai amintea de boii pe care-i pierduse vărul său pe când erau copii și păzeau vitele pe islaz.

— S-au răzlețit prin zăvoi și n-a mai fost chip să dea de ei, zise Liucimir ca pentru sine. Și ce boi frumoși! Uite-așa aveau niște coarne d-ălea lungi, că nu-ncăpea pe ușă.

— Ce mă necăjea, că veneau poterașii mei și-mi spuneau că la noapte o să prindem ceata lu cutare ba în pădurea Mandrea, ba-n pădurea grecilor. Două părechi de cizme rupsăi astă-vară și prinsăi pe

dracu.

— La cine-or fi apucat boii, nu știe nici vântul nici pământul! Pierduți au fost.

— Ziceam și eu să fac o ispravă cu Tăchiță al meu. Să se ridice și să sporească neamul. Și era cât pe-aci să fie popă! Aproape, aproape. M-am săltat eu față de moșu-meu care fu geambaș de porci, tata de cai. Eu, vorba aia! Popă să-l fi văzut, ăsta mi-a fost visul!

— Nici acuma nu știu ce s-o fi ales cu boii lu văru-meu. Și cred că nici el n-o să știe niciodată.

— Și nu mi-e d-alta, dar să nu se învețe la prostii Tăchiță. Este mai sfios ca o fată mare! Mai toarnă-mi una, să nu m-apuce ploaia pe drum!

*

Ducându-se pe la Caracal, Bîrlogea află de la Iordache cârciumarul că Iancu Coruia a fost prins și închis la Bogoslavele.

— Mi-a spus mie unul, nu-l cunoști. Un poteraș, care a fost între ăia de l-au dus. Din gura lui am aflat.

Basangeac lăutarul îi spuse și el la fel.

— De unde știi?

— I-auzea! Păi e ceva pe lumea asta și să nu știu eu? De ce mă primește pe mine în toate cârciumile? De ce stai matale cu mine de vorbă? I-am lăsat vorbă și lui jupânul Iordache să-ți spuie.

Bîrlogea era cam nedumerit și vru să verifice temeinicia acelei știri. Îl amenință pe Basangeac că o să îl pună de față cu Iordache.

— Pune-mă! Dacă zice ‘mnealui că eu sunt poteraș, poteraș oi fi și nu știu eu.

— Bă, dacă mă minți… Dacă mă minți, bucăți te fac! De te adună cu grebla! Te toc la rațe!

La Dragobetele, haiducii îl întrebară pe Meletie unde este Bogoslavele.

— Ăsteia i se mai zice și Închisoarea Iertării, preciza Meletie. Acuma nu mai merge nici cu șiretlicuri, nici cu nimic. Cine e acolo, e pe alt tărâm. Bogoslavele e-n mâna lui aga Schidărescu. Pe numele lui adevărat, Schedarezi. Dracul gol.

— Atuncea vi-l las vouă să-l scoateți! zise Fancu, care rămăsese îmbufnat de câteva zile.

— Dă-l încolo, părinte! Lasă-l în boii lui!

Meletie le mai spuse că acea mânăstire-închisoare era dusă în spate de un călugăr bătrân, ce se numea Pangratie.

— Îi zice Pangratie, fiindcă a pus gratii peste tot, se băgă în vorbă un diacon cam peltic.

— VorbișI de te plătișI, se întoarse Meletie spre el. Știi și tu grecește, cum știu eu să sparg lemne cu o mână! Pangratie este omul

lui Schedarezi. Și asta ține așa cât ține vodă pe tron. Pe urmă sentoarce roata: zbirii sunt osândiți, iar osândiții zbiri. Așa e alcătuitănchisoarea asta de când cu zavera ailantă.

— Aolică! Atunci să te ții răzbunări!

— Numai Pangratie rămâne stâlp neclintit, că el e duhovnicul lor. Și-al ălora și-al ălora. Și duhovnic și stareț. După cum bate vântul, el își zice ba stareț, ba egumen. E tot aia, dar nu e tot aia! Pricepi matale? El e totul acolo, până și agă. Și e unul singur peste ăia toți. Schedarezi mai are și alte închisori pe cap.

*

Conu Lache Papidon trecu iarăși pe la hanul lui Liucimir.

— Dar ce pățiși, coane? îl întâmpină hangiul, punându-i în față o ulcea cu țuică de dude. De unde vii așa cătrănit?

— De la bal, fir-ar al dracu de bal!

— Ce zisăși? De la… bal? Hai noroc!

— Dacă n-o să-l închiz eu pe Cuniță-nvățătorul! Îi arăt eu lui!

Lache Papidon îi povesti lui Liucimir ce se petrecuse la primul bal filantropic dat în localul școlii de curând terminată, de la Stoienești.

— Și fu lume de ziceai: „Doamne, ce e asta?” A, dar e un hoț Cuniță… N-aș fi crezut. Să vezi: după ce că puse intrarea pe bani, dracu a mai văzut, se mai și vorbise cu unii, cică să se aleagă domnița balului. Ca la dracu-n praznic, pe unde au fost ei pe la școli prin lume. Numai matrapazlâcuri a-nvățat pe acolo. Că și la băieți le bagă-n cap numai prostii.

— Cum așa, coane? Dar se poate una ca asta?

— Uite că se poate. Lasă că-l judec eu pe el! I-a-nvățat să cetească pe gazetă. Auzi, cică: „măsurătoarea pământurilor”. Hotarele moșiilor se știu. Cine nu le știe? Atuncea unde vrea-mnealui să bată? Tot nu și-au băgat mințile în cap cu Islazul lor? Abia se mai potolise lumea. Iar să se vânture de colo-colo, care pe care? La ce să mai măsoare pământurile? Ce, înainte vreme s-a măsurat vreodată pământul? E acolo, cât e! De-aia nu poți dumneata să dormi, că nu știi cât are pe lung și cât are pe lat? Mult, puțin, ăla e! Ce, ți-l ia turcu?

— Mda, am auzit și eu pe unii că se tot vorbește să ne unim cu moldovenii, ca să-i batem pe turci.

— Nooo! Dimpotrivă. Vezi că nu știi? Altminteri, eu, unul, nu văd ce-aș pierde dintr-asta. Dacă îmi dă voie să-i iau la scărmănat la fel ca și pe ai noștri, atuncea zic „da” din tot sufletul. Însă știi cum zic eu? Nu să ne unim noi cu moldovenii! Să se unească ei cu noi! Dar ce, am ajuns la mila lor?

Papidon spuse mai departe că el e de părere ca moldovenii să nu aibă voie să vândă, în Muntenia, ci doar să cumpere.

— Bine, dar ai noștri, când se duc la ei? vru Liucimir să-l facă să

înțeleagă că greșește.

— Tot așa. Ai noștri să poată să-și vândă marfa și acolo, nestingheriți, ca și aici. Nu e bine așa?

— Coane, eu în politicale, deh, nu mă bag, zise Liucimir și îi mai turnă o ulcea de țuică. Eu știu atâta: de colo, de la poartă, până-n fundul curții, atâta e al meu. Am și hârtii la mână. Încolo, nu mă privește. Poate să se unească, poate să se omoare, nu știu. Mie vadul să-mi meargă.

— Jupâne, ești un înțălept! Hai să trăiești! Așa ar trebui să gândească toți. Nu ca tinerii ăștia din ziua de azi, care vor să ne ia ciolanul de la gură. Îl jupoi de viu pe Cuniță! Dacă nu se-mbătau oamenii mei, puneam mâna pe el și-l închideam. Știi cu cât vându frunza de nuc?

— Dar ce, s-a găsit vreun tâmpit să-i cumpere așa ceva?

— Toți! Nu mă-ntreba! Toți cumpărară. Nu zici că vrură unii să mă prostească și pe mine să-i fac vânzare?

Poterașii lui fuseră primii care cumpăraseră asemenea frunze de la învățător și le dăduseră pe loc unui băiețandru pus de acesta să le înșire pe o ață pentru Eugenia, fata lui Lache Papidon, pe care tocmai o scosese în lume, punându-și în ea mai multe speranțe decât în Tăchiță. Alți flăcăi cumpăraseră frunze de nuc pentru alte fete. Filica venise și ea la bal însoțită de țârcovnic și de nevasta acestuia, precum și de alte neamuri. Fancu nu știa că o va găsi aici. El venise numai pentru a-l găsi pe conu Lache Papidon, ca să se tocmească cu el cum să îl scape pe Iancu Coruia, căpetenia haiducilor. Pentru acest târg, haiducii îi dăduseră câteva pungi de bani, și îi spuseseră că din ce îi mai rămâne, poate să își cumpere un cal, o pușcă și o sabie. „Poate îți vinde tot conu Papidon, că are de unde”. Lăutari erau țiganii din taraful „Trei sarmale”. Filica nu îi aruncă nicio privire lui Fancu. De necaz, el cumpără vreo zece frunze pentru Eugenia. Flăcăii din Băbici nu voiau să cumpere frunze pentru Filica, deși era cea mai frumoasă fată de la ei din sat. Dar nu din cauză că Filicăi i se dusese vestea de când cu clopotnița, ci numai din cauza țârcovnicului, care nu îi primea niciodată cu plugușorul, nici cu capra, după cum nu primea nici călușarii să îi joace în bătătură.

Atunci, cei de la Slăveni se vorbiră să o scoată ei domniță pe Filica, în ciuda celor de la Băbici. La o asemenea întorsătură, Fancu nu se așteptase. Cum să o scoată domniță alții, când el este acolo? Își pipăi pungile cu bani.

„Ce să fac eu cu sabia? Că tot nu știu s-o mânuiesc. Mai bine îmi cumpăr un cuțit bun și-ndemânos!” își zise el și cumpără un teanc de frunze pentru Filica.

Slăvenașii nu se lăsară mai prejos, și adăugară la șiragul ținut de un băiețandru de la școală, pentru Filica, încă un teanc de frunze.

„Ia dă-l dracu și de cuțit! N-o să mă lupt de pe cal cu cuțitul, când o să am pușcă”, își făcu Fancu socoteala și mai cumpără niște frunze.

Poterașii, vrând să se pună bine cu Papidon, cumpărară frunze de nuc pentru Eugenia, fiecare cât putea mai mult. Iar Fancu renunță pe rând și la pușcă și la cal.

— Cum, bă vere, îi lăsăm pe ăștia s-o scoată domniță pe urâta asta a lui conu Papidon? se sfătuiră slăvenașii cu Fancu, iar în cele din urmă îi înduplecară și pe cei de la Băbici să nu-și răsfrângă asupra Filicăi supărarea ce i-o purtau țârcovnicului. Băbicenii și așa văzuseră că degeaba ar mai fi concurat pentru alte fete.

Lache Papidon scoase și el banii săi și îi strecură pe furiș unui poteraș:

— Cumpără tot ce-a mai rămas! Să-i apuce damblaua pe mitocani!

Basangeac cu Halimonte și Zambilă cântau din răsputeri, iar învățătorul Cuniță ridică în sus cele două șiraguri cu frunze, al Filicăi într-o mână, al Eugeniei în cealaltă. Toată încăperea mirosea numai a frunze de nuc.

Poterașii izbucniră în chiuituri de bucurie și în fluierături din degete.

Nevasta țârcovnicului își făcu loc cu coatele prin înghesuială și îl apucă de guler pe Cuniță.

— Frunze! De ce nu mai aduceți frunze? strigă ea. Mai e lume care mai vrea frunze.

Și luându-i la palme pe câțiva băiețandri, îi trimise să se urce în nucul din curtea școlii. Însă, nici slăvenașii, nici băbicenii nu mai aveau bani. Când auzi nevasta țârcovnicului așa ceva, i se adună tot sângele în cap.

Fancu mai rămăsese doar cu banii pe care haiducii i-i dăduseră ca să îl mituiască pe Lache Papidon, să îi ajute să îl scoată pe Iancu Coruia de la închisoare. Dar de banii aceștia nu se putea atinge. Spuse că nu mai are niciun ban.

Basangeac îl trase pe Fancu mai aproape și îi dădu o cârpă în care erau înnodați niște bani. Fancu îi mulțumi și îi spuse că o să i-i dea el înapoi, deși nu știa dacă o să se mai poată ține de cuvânt.

— Dă-i dracu de bani, domnișorule! Eu decât să-l văz pe conu Papidon că-și face sluta domniță, mai bine-mi pun singur ștreangu de gât.

Papidon se împrumută de bani de la cârciumarul satului. Mirosul frunzelor de nuc pătrundea usturător pe nări. Atunci Fancu scoase și banii cu care trebuia să salveze pe căpetenia haiducilor. Cumpără frunze de toți banii.

Prin mulțime trecu din gură în gură un zvon.

— Cică Papidon își trimise oameni să aducă de la Caracal lefurile prefecturii.

— Acuma-n puterea nopții? Ce-au înnebunit?

— Păi dacă isprăviră banii!

Câțiva flăcăi din Slăveni și Băbici încălecară pe cai, să alerge și ei la Caracal. Băbicenii merseră de-a dreptul la protopop să ceară bani cu împrumut, însă protopopul, trezit din somn, nu pricepu nimic din ce îi spuseră ei. Sau poate doar se prefăcu a nu pricepe și puse argații să îi ia la goană cu ciomegele. Slăvenașii pândiră la ieșirea din Caracal, până deslușiră prin beznă că tocmai se întorceau poterașii. Smulseră din gard niște uluci zdravene și se repeziră asupra lor să îi lovească de-a călare. Poterașii scăpară în țărână lădița de fier. Flăcăii izbutiră să o înșface și să fugă cu ea în bezna nopții.

Mai târziu, Papidon avea să îi bănuiască pe flăcăii din Băbici despre care avea să îi spună protopopul. Însă nu pricepea de ce s-au mai întors băbicenii la bal. Slăvenașii nu s-au mai întors în noaptea aceea, ci au spart lădița și au împărțit banii între ei. Dacă n-ar fi ieșit domniță a balului Filica, Papidon ar fi arestat câțiva băbiceni în zilele următoare. Însă așa, lumea l-ar fi învinuit că vrea să se răzbune de necaz că nu a ieșit crăiasă fata lui. De altfel, nici nu voia să se afle că oamenii lui fuseseră bătuți și prădați. Și-a vărsat toată supărarea pe poterașii jefuiți. Cu atât mai mult, cu cât îi cam bănuia de mincinoși. Faptul că băbicenii pârâți de protopop se întorseseră la bal, îi întărea bănuiala că poterașii ar fi împărțit banii între ei. I-a închis în beciurile de curând clădite și a poruncit să fie bătuți. Bieții poterași nu se temeau de bătaie, cât de vânătăi. Ce-o să zică nevestele lor? Papidon a fost înțelegător. A dat voie să le fie pusă pe spinare o scândură groasă, iar loviturile să fie date în scândură, izbitura simțind-o astfel în tot trupul. Până la urmă au mai trebuit să plătească și paguba. Iar ca să se împace cu Papidon, i-au adus plocoane peste plocoane.

Ajunsă crăiasă a balului, Filica a trebuit să își aleagă un crai, cu care să danseze și să încheie astfel balul. Fancu s-a îmbujorat și a simțit că îi ard urechile la gândul de a fi el cel ales. Însă Filica nu l-a iertat că la începutul balului cumpărase frunze pentru Eugenia. Filica a ales un flăcău din Stoienești pe care nici nu îl cunoștea. Stoieneștenii au slobozit chiote de bucurie și au șuierat din degete, de l-au făcut pe Papidon să își pună mâinile la urechi.

Băbicenii nu au putut îndura să fie ales unul care nu era de-al lor, după ce ei făcuseră totul ca fata popii lor să iasă crăiasă. Întâi au fost sparte felinarele de dovleac ce atârnau din tavanul de bârne văruite al sălii celei mari a școlii, unde se dăduse balul. Apoi mulțimea s-a pornit să răcnească și să țipe, îmbulzindu-se din toate părțile și lovindu-se unii pe alții. Când s-a întors învățătorul cu un opaiț, nu mai rămăsese înăuntru decât cei trei lăutari, cu cobza spartă, țambalul spart.

În nucul din curtea scolii nu mai rămăsese decât un smoc de frunze în vârf, care au fluturat stinghere până toamna, când a dat bruma.

În primăvară nucul nici nu a mai înmugurit.

— Și ce nuci bune făcea! aveau să își mai amintească oamenii, trecând pe lângă școală.

— Lasă, că și așa, tot le-ar li mâncat dracii ăștia mici!

*

Ce prilej de bârfă pentru țațele din satele de pe malul Oltului!

— Dar banii, câți bani strânseseră?

— Sumedenie! Au umplut nu știu câte bănicioare numai cu bani, de toate felurile. Și de aur și de aramă… Și turcești, și muscălești, și nemțești…

— Și cum, bia, chiar au de gând să facă pod peste Olt? Pod cu picioare?

— Proști ar fi dacă n-or băga banii în pozunar!

— Mira-m-aș dacă Cuniță, pe cât e de larg la inimă, o să fie-n stare să se aleagă și el cu ceva!

— Machia pe unde o să vină, bia, podul?

— Dracul să-i pieptene!

— Barim de-am fi și noi mai legați cu lumea! Nu tot cu podul plutitor!

— Dacă face podul, crezi că-l treci pe degeaba? Brudina rămâne brudină, că altminteri ei de unde să mai stoarcă nește bănuți?

*

Din ce în ce mai des venea conu Lache Papidon pe la hanul lui Liucimir să-și înece amarul în cele zece ulcele de țuică, atâta cât îi era tainul. El își vărsa focul de pe inimă, iar hangiul îl asculta rezemat într-un cot, cu bărbia în palmă, și aducându-și aminte de copilăria sa:

— Cum o fi putut să se înece atuncea bietul băiat? Și ce fluiere bune învățase de la bunicul său, de făcea din tei! Cum naiba îl chema? Parcă era și cam văr cu mine. Dinspre mumă-mea sau parcă dinspre un frate de-al tatii. Cine mai știe? Și ce băiat bun era! Cum mă-nvățase el pe mine să fac zmee! Adică parcă nu el făcea zmee. Nici nu mai știu bine. Oare acuma or mai crește mure negre pe zăvoi? Și ce păpădii galbene și frumoase! Parcă nici păpădiile nu mai sunt cum erau odată. Unde o fi vremea când făceam lanțuri din cozi de păpădii?

— Mai toarnă-mi una! zise Papidon. Că văz că nici n-auzi ce spun eu!

— Ba aud, dar mă junghe piciorul. Iar se schimbă vremea. Fir-ar a dracu de vreme!

Conu Lache îi ceru lui Liucimir să îi dea din cui portretul lui pictat de Fancu.

— Ia dă-ncoace! Și mai zi o dată cine ești, de unde ești?

— Marcu de peste munți, răspunse Liucimir fără să clipească.

Papidon desfăcu pânza tabloului, o făcu sul și trimise un om de-al

lui peste Carpați cu portretul să întrebe despre hangiu.

*

Fancu și haiducii aflară că s-a întors Popa Șapcă de la Brussa.

— Cică i-au dat drumul turcii, că au zis: „Stătuși destul, părinte, mai du-te și acasă! Cât să te mai ținem pe pilaf?” Așa i-a zis Pașa.

Când se duseră haiducii pe la el, le spuse că Ambrozie și Țavă sunt închiși în „Turnul păsărilor călătoare”, aflat în Rumelia, la țărmul mării. Bîrlogea l-a întrebat de unde știe.

Dar Popa Șapcă îi răspunse printr-un zâmbet plin de îngăduință, ca și cum ar fi vrut să spună…

— Oare ce o fi vrut Popa Șapcă să spuie cu zâmbetul ăla al lui? Că nu prea e el omul care să zâmbească, ori să râdă! zise Bîrlogea după ce plecară.

— Și mai ales cu unul ca tine! adăugă Fancu, iar ceilalți haiduci izbucniră în hohote de râs.

*

Fancu îl rugă pe Taure să meargă cu el în Rumelia să îl scape pe Țavă și pe Ambrozie. Nădăjduia că Ambrozie știa într-adevăr, cum îi spusese Meletie, ce trebuie să facă pentru a putea afla taina sticlei, despre care el știa prea puțin.

Taure nu prea avea încredere în Fancu. Niciodată nu a vrut să creadă că Fancu era cel care îl scăpase pe el de la Pohvala Bogu. Nu îi venea să creadă nici că pe ceilalți i-a scăpat Fancu. Darmite pe el! Cum era să-l fi scăpat un sfrijit ca zugravul ăsta?

— Cum o să ascult eu, Bîrlogeo, de mucea ăsta? Nici haiduc nu e, nici nimic. Hm! Zugrav de biserici. Să-și vază de bidinelele lui!

— Dar de mine asculți? îl apucă de marginile cojocului Bîrlogea. Atunci să faci cum ți-o spune el! El mi-a zis ce are de gând, iar eu cred că e bine cum zice el. Numai tu să nu ieși din cuvântul lui, că dacă se borșește treaba, o să ai de-a face cu mine! Tu, nu el. Dacă o să mai apuci să dai ochii cu mine…

*

Când se întoarse omul trimis peste munți, Papidon rămase foarte nedumerit. Cei întrebați acolo recunoscură chipul unuia pe nume Marcu, însă ei auziseră că fusese ucis de Liucimir.

— E tocmai pe dos, râse Liucimir. Cum era să mă omoare Liucimir pe mine? Nu vezi că sunt viu? Dimpotrivă, eu l-am omorât pe Liucimir. Ai mai auzit de Liucimir de când cu zavera? Nu! Păi vezi?!

— Și atuncea de ce ei spun că el te-a ucis pe tine?

— Pe mine mă-ntrebi? Întreabă-l pe ăla care a zis! Te iei după prostia unuia sau a altuia? Mi-au recunoscut chipul, ce mai vrei?

Liucimir își dădu seama că pe Papidon a izbutit să îl convingă că el

ar fi tocmai cel pe care îl ucisese și căruia îi luase numele. Modificările cerute de el lui Fancu când pictase tabloul fuseseră menite tocmai ca să iasă un portret asemănător întrucâtva și cu chipul său și întrucâtva cu chipul celui ucis de el.

Totuși Papidon îi ceru să îi dea de veste când va afla ceva despre haiduci, fiindcă știa că scăpaseră și bănuia că vor cam începe iar să dea târcoale prin acele părți.

Liucimir dădu din umeri și spuse că nu prea crede el că haiducii or să se arate pe la han, știindu-l că e hangiu nou, venetic, în care nu puteau avea încredere.

— Ia mai taci din gură, că ești bun de clanță! Ori ești de partea mea, ori împotrivă! Nu cumva chiar oi fi la toartă cu tâlharii ăia? Ia vezi, că ar fi păcat să mai ardă înc-odată frumusețe de han!

*

În inima pădurii, haiducii dormeau înfășurați în cojoace. Câțiva dintre ei stăteau de strajă mai pe departe de locul cetei. În liniștea nopții nu se auzeau decât foșnetul frunzelor și fâlfâitul câte unei păsări sau cine știe ce alte ființe nevăzute care viețuiau prin acele coclauri. Undeva mai departe un copac scârțâia din când în când. Cei rămași de strajă auziră un urlet prelung de lup. Unul dintre ei făcu ca un cuc. Ceilalți îi răspunseră la fel. Deci erau toți gata pregătiți pentru orice. Pe ceilalți nu îi treziră.

Li se păru cam ciudat acel urlet de lup singuratic, care parcă trecea la o depărtare nu prea mare. Își încărcară puștile. Spătosu făcu și el ca lupul. I se răspunse la fel. Haiducii se treziră toți și se gândiră dacă să își încarce puștile sau să-și scoată săbiile.

Urletul începu să se apropie de ei. Trebuia să fie cam în bătaia puștii, când în loc de lup le răspunse o bufniță. Spătosu făcu la fel ca acea bufniță. Îi răspunse o mierlă. Era limpede. Ce mierlă să fie aceea care cântă noaptea? Nu putea fi decât unul de-al lor. Dar nu se răzlețise niciunul dintre ei. Nu cumva potera aflase care sunt semnele cetei lor? Cât fuseseră închiși, vorbise careva dintre ei?

Spătosu mârâi asemeni unui câine ciobănesc, ceea ce însemna pentru haiduci că pot deschide focul. „Stați, bă! Ce sunteți nebuni?” se auzi glasul lui Iancu Coruia.

— Tu ești, mă vere?

— Care ești? mugi Spătosu.

— Dar cine credeai? Ce, nu mă mai cunoașteți?

— Firi-al focului, Iancule! Cum scăpași, mă? se repeziră toți să-l îmbrățișeze.

Bîrlogea le porunci imediat să se risipească și să rămână treji până la ziuă, ca nu cumva să se fi luat cineva pe urmele căpeteniei lor.

— Ce, Bîrlogeo, tu duci ceata acuma? își scărpină mustața Iancu

Coruia.

— Nu, dar…

— Aha! făcu Iancu, clătinând din cap. Mda!

— Cum scăpași, mă?

— Uite, deh! Scăpai! Îmi deteră drumul.

— Ei, fugi d'aci! Cum așa?

— Uite, bine! Așa!

*

Înainte de revărsatul zorilor, haiducii ajunseră sub gardul de cărămidă de la Dragobetele. Îl săriră unul câte unul, trecură pe lângă bolniță și se duseră să îl trezească pe Fancu și pe Meletie. Fancu dormea butuc într-o odaie, dar Meletie tocmai umbla prin pridvor ca să ia seama dacă niște călugări pe care îi bănuia el dormeau cu adevărat sau iar s-au dus pe la cuhnii să mănânce, cum aveau năravul.

După utrenie, Meletie îi duse pe haiduci în trapeză și le întinse o față de masă albă cu flori albastre.

— Ciorbă de trahana sau raci fierți, cu scordolea pe deasupra? îl întrebară călugării pe căpetenie. Că deh, e miercuri și altceva n-avem decât nește plachie de pește. Până la prânz, mai vedem noi ce gătim.

— Ce ciorbă? Raci! Dar în scordolea să se trântească un pumn de usturoi, nepisat, iar nucile să fie zdrobite bine de tot. Lămâi, două, dacă aveți. Și un tăierel de măsline.

— I-auzi, bă, la el, simandicosul! făcu Taure. Și eu, care ziceam că o să se înfigă cu colții în marginea mesii, de nemâncat!

— Ehe! Să fii tu sănătos! râse căpetenia. Dacă ai ști tu ce-mi dete ieri… Trecui pe la hanul lui Liucimir. Mamă-le, ce mi-a pus ăla pe masă! Era să mor acolo printre străchini și castroane. Dat dracului Liucimir ăsta, ce han și-a trântit! Cât pe-aci să nu-l mai cunosc fără barbă.

— Ne-a spus Fancu. Dar nu ne-am dus pe la el. N-am vrut.

Haiducii nu se duseră fiindcă Liucimir nu făcuse parte din ceata lor, ci doar se alăturase lângă ei pentru a merge la Islaz.

— Cât p-aci să nu-l mai cunosc așa fără barbă. Ce barbă avea înainte-vreme! Asemenea huzur mai zic și eu, ce han are! Trai pe plai! Ca tablai-bașa! Umblă omul cu satârul în brâu, cu pieptul scos, umflat. Ce-i pasă? Vine potera la el, îi dă să bea, să mănânce. „Să trăiești, coane!". „Să trăiești, jupâne!"

— Vorba aia, decât să mori, mai bine să trăiești! râse amar Încroznatu.

Iancu Coruia le mai spuse că Liucimir îi cheamă la el în noaptea când luna va fi ca o felie de lubeniță,

— Nu vru să-mi spuie de ce, dar zise că are o treabă cu noi.

— Are o treabă cu noi, a? îl privi pieziș Bîrlogea.

— Ia mai vezi, bă, ce e cu damigeana aia? îi dădu Corbaru cu cotul lui Obogeanu.

— Să nu mai bem decât ce avem acuma! zise Obogeanu. Și ce ne-o mai da părintele!

Când Iancu Coruia se aplecă cu nasul în strachină să sugă coada unui rac, Bîrlogea le făcu celorlalți un semn din sprâncene, iar ei pricepură că el îl bănuiește de trădare.

— Unuia ca el nu i se dă drumul ca lui Popa Șapcă, nu? se sfătui Bîrlogea cu Meletie după ce toți se duseră să se tologească pe paturile din odaia numită arhondaric, unde erau primiți oaspeții, lângă odaia stăreției. *„Pe unul ca Iancu Coruia, dacă putea, până acuma de o sută de ori îl spânzura. Iar când îl au în mână îi dau drumul?”*

— Deh, fiule, știu eu ce să zic? Și eu mă cam mir cum de-i deteră drumul așa… Știi ce? Mergeți să vă scăldați la Olt și tu vezi dacă are urme de vânătăi, de bice, de arsuri pe el. Nu v-apucați să-i dați moartea până n-oți fi siguri că și-a călcat jurământul de haiduc!

— Eh, nu, părinte! Ce, chiar așa ne crezi? Nu… Știu eu. Îl luăm noi ușurel, ușurel, facem ce zice el și-l lăsăm să vedem unde vrea să ajungă. Ce îi veni să ne cheme la hanul lui Liucimir? Nu ne duce ăla nouă dorul.

— Așa, așa! Nu-i arătați că și-a mâncat încrederea! Faceți pe proștii cu el!

— Las’ pe mine, părinte! Pe mine mă-nveți? Eu totuși zic că el s-a vorbit cu Liucimir. Da. Că nici ăla… eu nu știu ce e-n capul lui.

*

Un vechi far părăsit se afla la țărmul Mării Negre, în Rumelia, în vilaetul Adrianopole, așa-zisul „Turn al păsărilor călătoare”. Lângă fostul far, rămas de pe vremea corăbiilor venețiene, mai era o fortăreață turcească, în care acuma nu se mai aflau decât vreo câteva zeci de oșteni turci. Nici ei nu știau de ce mai păzesc acel port mic, unde, de când izbucnise zavera, nu mai ancorase nicio corabie.

Haiducul Țavă și starețul Ambrozie sunt închiși în încăperea rotundă din vârful farului, unde fereastra se căsca larg spre mare, ca o colivie deschisă pentru pescărușii și pentru toate păsările ce treceau pe aici în drumul lor de la Delta Nilului la cea a Dunării.

Pe această fereastră fără geam, fără giurgiuvele, vântul se învârtejea în voie. La piciorul turnului, se sparg valurile mării de niște stânci colțuroase.

*

Bîrlogea făcu în așa fel, încât se duseră la hanul lui Liucimir cu o zi mai înainte decât trimisese el vorbă prin Coruia. Numai pe Obogeanu și pe Corbaru îi opri Meletie, zicând că vrea să îi trimită cu niște bani la Râmnic. Însă după plecarea celorlalți, aceștia doi se luară după ei,

ca să rămână de strajă în preajma hanului, așa cum se vorbiseră cu Bîrlogea și cu Meletie.

Liucimir îi primi cu brațele deschise și îi puse la masă.

— Eu mâine vă așteptam. Dar acuma, dacă sunteți acilea, dați-vă drumul la curele!

Bîrlogea schimbă o privire pe furiș cu ceilalți haiduci.

„Va să zică așa-i cum bănuiam eu”, gândi Bîrlogea, prefăcându-se zâmbitor.

Nu se mai îndoia că Liucimir și căpetenia erau vorbiți între ei.

„Noroc că am mirosit eu capcana și venirăm cu o zi înainte”, își închipui el că astfel le-a răsturnat planurile și se liniști.

Mâncară și băură fără grijă. Însă peste câteva ceasuri avea să-și muște mâinile de ciudă că putuse fi atât de zevzec încât să îi socotească pe poterașii lui Papidon mai proști decât erau.

În crâșma hanului, haiducii beau și se veseleau, însă cu urechile erau totuși atenți să audă dacă Obogeanu și Corbaru le dau vreun semn de afară, unde îi știau ascunși.

Iancu Coruia le povestea cum fusese el slobozit din închisoarea Bogoslavele:

— Ședeam îndelung la vorbă cu Pangratie. Cred că nici n-am pomenit un duhovnic mai iscusit ca el. Înaintea lui îți venea așa, să-ți dezlegi băierele inimii și să-i spui tot. Și ce-ai făcut și ce n-ai făcut. Iar el zicea: „Nu, cu inima deschisă nu trebuie să vorbești nimănui. Chiar când n-ai încotro și trebuie să spui adevărul, spune-l numai pe jumătate și o să dormi mai liniștit”. De ce-ți vorbea așa, de-aia te câștiga mai mult. „Lumea asta așa e făcută, că nu e bine să spui tot ce știi, nici să faci tot ce poți. Și nici pe lumea ailantă. Ce, la judecata de apoi, când te-ntreabă ce-ai făcut, dacă e pe așa, mai bine… ”. Așa zicea Pangratie și zicea că el, de vreo mie de ani încoace, s-a hotărât să nu mai spună niciodată adevărul. „Adevărul e un lucru atât de scump, că trebuie să-ți fereci gura cu șapte lacăte. Iar dacă trebuie să lași să-ți scape o fărâmă din el, fă-o cu folos, că adevărul e scump.”

— Bă, Bogoslavele nu cumva e chiar mânăstirea nebunilor? Aia de-o căutai tu? zise Șoimu.

— Și eu am crezut tot așa. L-am tot pisat la cap pe Pangratie, doar de-oi afla adevărul din gura lui. „Nu, fiule, asta e mânăstirea Bogoslavele, cu hramul sfântului Grigore de Nazianz”, dădea din umeri Pangratie. „Bine, dar mânăstirea nebunilor, atunci care e?” eu de colo. „Mânăstirea nebunilor? Toți suntem în ea, râdea la mine Pangratie. Cel puțin, de o mie de ani de când sunt eu stareț acilea, nu i-a zis altfel”. Mă uitam la el: ce să cred eu din ce spune ăsta?

Obogeanu și Corbaru văzură prin noapte apropiindu-se un car cu fân, pe drum. Țăranul mergea agale pe lângă boi, ținându-se cu mâna

de resteul de la jug și mai îndemna boii cu câte o vorbă blajină.

Liucimir le mai turnă un rând în cănile de vin.

— I-am spus lui Pangratie, mai povesti căpetenia printre înghițituri, că dacă mă spânzură, nu mă sperie. Hai noroc! Sănătate și bucate! „Dacă mor eu, țăranii o să se-ndârjească mai tare și o să răstoarne țara cu susul în jos! Omoară-mă și o să slujesc țara cu moartea mea, mai ceva decât făcui în viață!”. Când s-a gândit el că dacă mă omoară o să mă cânte lumea, zice: „A, nu! Pentru tine am pedeapsă mai cumplită. Îți dau drumul. Da, îți dau drumul. Iar ai tăi vor crede că ai trădat și te vor scuipa”. Așa a zis Pangratie. Ca să știți și voi de ce mi-a dat drumul. Și ca să nu mai faceți pe deștepții cu mine, ca nește prefăcuți. Credeți că eu nu cetesc ce se petrece-n cugetele voastre?

Liucimir îi văzu pe haiduci lăsând capul în pământ. Nu mai știau nici ei ce să mai creadă.

Obogeanu și Corbaru îl lăsară pe țăran să treacă cu carul pe lângă ei și să intre în curtea hanului, fiindcă li se păru om cumsecade și necăjit. Ce să-l mai oprească să-l sperie degeaba?

Înăuntrul hanului, Iancu Coruia mai adăugă:

— M-am rugat cu cerul și pământul de el să nu-mi facă una ca asta. Mai bine să mă spânzure. Am vrut să-l înduplec cu bani. Mă apucase așa o sete după o moarte măreață, frumoasă. I-am făgăduit tot aurul nostru. Zice: „Nu-ți dau eu prilejul să te-njosești cumpărându-ți faimă pe nește bani care nu sunt ai tăi. Asta fi-va destulă năpastă pe capul tău, să fii curat ca paharul, iar ai tăi să te creadă trădător”.

Haiducii se uitară unii la alții fără să scoată o vorbă și își mușcau buzele.

Liucimir însă își sorbea tacticos vinul cu înghițituri rare, legănându-se în balansoar și stăpânindu-se să nu zâmbească, părând nepăsător.

Afară, în curte, carul cu fân se destrămă și săriră drept în ușa hanului sumedenie de poterași cu paiele vânturând după ei. Se năpustiră în crâșma hanului, cu puștile ațintite asupra haiducilor.

— Nicio mișcare! strigă un poteraș mustăcios. Mâinile pe creștetul capului!

*

Peste câteva zile, în cârciuma „La caii verzi pe pereți” din Caracal, poterașul Dinu al lui Plotoagă, zis Plotogescu, avea să spună în șoaptă câtorva prieteni la băutură:

— Și-atuncea, nea Papidon când a zbierat odată la ei, ce mai… Li s-a oprit mâncarea-n gât. Ai noștri toți intraseră înăuntru, buluc peste

ei. Eu, nu știu cum, dar eram chiar în prag, în pragul ușii. Și răgnește hangiul… Cum să vă spun eu ce fel a răgnit, ca să pricepeți? Tare de tot! Știi? Dintr-asta, ai noștri se răsuciră pe călcâie spre el. Bre, dar știi ce tare a răgnit? În clipa aia s-a cutremurat pământul, bre!

— Nu v-am spus eu că alaltăieri noapte fu cutremur de pământ? zise un cherestegiu, netezindu-și căciula pe marginea mesei.

— În clipa aia s-au clătinat temeliile cerului! spuse mai departe poterașul Dinu. Toate stelele din văzduh în capul nostru au căzut.

Un plăpumar se repezi la ușa cârciumii, scoase capul afară, se uită la luna de pe cer, închise ușa pe dinăuntru și se întoarse repede la locul său, ca să audă mai departe. Dădu o cană cu vin pe gât și se scutură de fiori.

— Care-nchiseși, mă, ușa? se burzului Iordache cârciumarul venind din pivniță cu o pâlnie mare. Nea Gică, ești mai aproape, deschide ușa aia, bre, și proptește-o cu cărămida!

— A plouat cu stele peste noi, de ne-a acoperit până-n tavan. Am stat noi așa covârșiți supt stelele alea sclipitoare peste noi… Știu eu cât? Nu-mi puteam da seama să fie o săptămână sau o lună, un an… Dar cred că am stat mai puțin. Stele, stele, numai stele, să ne sufocăm. Aici nu mai știu eu așa bine, mi se pare că tot hangiul, hangiul a suflat așa cu răsuflarea lui cum sufli spuza de pe fundul pâinii când o scoți din țăst. Și dintr-o dată s-a spulberat puzderia aia de stele, cum zăceam noi sub greutatea lor.

— Auzi, dar cum… Stelele cum…

— Lasă, bre, omul! Nu-i lua vorba din gură!

— Da. Când s-au risipit stelele, văd că ai noștri toți zac pe dușumea, morți.

— Ei, taci! Bine, dar…

— Haiducii însă erau tot așa încremeniți la masă, ca niște stane de piatră.

— Dar hangiul?

— Nu știu, că pe el n-am mai apucat să-l văz. Norocul meu că m-am aflat în prag. Pe mine nu m-au sufocat stelele ca pe ăilanți. M-am ales numai cu o urticarie pe piele, de mă scarpin mereu.

— Și conu Lache Papidon?

— El a avut noroc cu ghiotura. N-apucase să intre. El si încă vreo câțiva au scăpat teferi. Au rupt-o la sănătoasa. Abia mă țineau picioarele, să nu mă pierd de ei.

*

Cam prin zilele, acelea, popa Claie avea să scrie în Călindarul său:

„De pomină fu să moară poterașii toți. Însă numai ăi de fură intrați în cârciumă. Ce spaimă coprinse inimile ălora de adunară morții. Zăceau claie peste grămadă. Iar mai de-a mirarea fu că toți erau împușcați în

piept. Câte o gaură, ba chiar și două. Pusei de îi rândui cot la cot, ca la ei, la oaste, cu călcâiele toți la sfoară. Iar dacă puse sfoara pe pieptul lor, și găurile tot la sfoară cădeau cam prin dreptul inimii. Eu le-am cântat prohodul, însă cum i-a împușcat așa nu pot să mă dumiresc. Nu știu ce să mai cred, dar conu Lache Papidon îmi spuse că el de-afară n-a auzit decât o singură împușcătură. Năpraznică rău, dar una, nu atâtea. Nu încape îndoială, că au tras toți odată".

Papidon era și mai nelămurit. Îi numărase și pe haiduci, numărase și găurile din pieptul poterașilor. Mai multe împușcături decât trăgători. Mai târziu a venit să îi mai pună lui Liucimir câteva întrebări, dar acesta răspunse că poate or fi tras cu două mâini. Și că el nu are de unde să știe, fiindcă s-a ferit sub tejghea.

Basangeac avea să fie și el întrebat de oameni prin toate cârciumile, deoarece unii spuneau că s-ar fi lăudat că a fost de față. Însă Basangeac lua o mutră gravă de câte ori venea vorba despre acea întâmplare si le răspundea că „înțeleptul nu spune ce știe, iar prostul nu știe ce spune".

*

Văzându-i pe poterași doborâți la pământ, Bîrlogea și ceilalți haiduci rămaseră o clipă înmărmuriți, nevenindu-le să-și creadă ochilor. Liucimir râdea cu gura până la urechi. Haiducii se dezmeticiră și îl înșfăcară de la masă pe Iancu Coruia și îl târâră în curtea hanului. Aruncară o frânghie peste creanga cea mai groasă și urcară căpetenia pe un butoi gol. Îi puseră ștreangul de gât.

Când răsturnară butoiul de sub el, o împușcătură răsună în noapte.

Frânghia se rupse de parcă ar fi fost tăiată, iar Iancu Coruia se prăbuși în iarbă.

— Ce-a fost asta? se răsuciră haiducii cu pistoalele încărcate. Cine a tras?

— Bă, voi ați înnebunit de-a binelea? Nu mă auziți, neam? strigă Liucimir din pragul cârciumii și suflă în țeava unei puști fumegânde. Cât trebuie să zbier la voi că omul ăsta e nevinovat?

Căpetenia se ridică de jos, frecându-se la cap:

— Lua-v-ar dracu să vă ia, cu butoiul vostru cu tot! Ce m-am lovit!

*

Lumea începuse să scornească felurite zvonuri pe seama hangiului.

Babele din Brezuica spuneau că l-au auzit pe moș Broajbă că hangiul ar fi de pe lumea ailaltă. Chiar s-au dus și la popa Claie să îl roage să meargă cu toaca cea de lemn la han, ca să toace până o crăpa hangiul. Însă popa Claie știa că nu poate fi așa, fiindcă nu pierise când cântase prohodul poterașilor. Așa că le-a alungat pe babe, amenințându-le să nu mai creadă în toate prostiile. El însuși știa mai

bine ca ele: hangiul nu putea fi decât un negustor ca toți negustorii.

„Dacă aveam sticla, m-aș fi uitat înăuntru și aș fi aflat", vorbea popa Claie cu sine însuși.

În cele din urmă, conu Lache Papidon i-a spulberat popii îndoielile, când a venit să-l roage ca să dea acatist.

— Nu e nălucă. E om în carne și oase, ascultă-mă pe mine. Ăsta se dă drept Marcu de peste munți. N-am trimis eu om cu chipul lui zugrăvit și l-au cunoscut ăia că el este? Acolo îl știau toți că a murit, că a fost ucis de Liucimir ăla care băgase lumea-n sperieți, știi, înainte de zaveră. Sau el l-a omorât pe Liucimir. Dracu să le mai descurce! Are patalama la mână. N-am de unde să-l apuc!

*

După întâmplarea de la hanul lui Liucimir, haiducii se supăraseră pe el, fiindcă îi folosise ca momeală, pentru a-i atrage în capcană pe poterași. Iar faptul că el singur îi ucisese, fără să le lase haiducilor prilejul să se apere și să scape prin puterile lor, era pentru ei cea mai înjositoare jignire.

— Adică ce, noi nu eram în stare? Trebuia să ne scapi tu? Să-ți zicem ție săru-mâna? Prieten cu noi să nu te mai numești!

*

Trezit din somn, Țavă privește prin grătarul de fier din podea. Jos de tot, la intrarea în turn, paznicii cu făclii aprinse alungă negura nopții. În urma acestora, un grec mărunțel și un turc mătăhălos încep să urce treptele scării în spirală.

Turcul avea tras pe cap un fel de capișon de catifea neagră, cu două găuri în dreptul ochilor și fără gaură în dreptul gurii, fiindcă la turci călăii aveau limba tăiată. La brâul de atlaz violet, care îi ținea ceacșirii largi stropiți de noroi încă neuscat, purta un hanger, o toporișca lată, niște frânghiuțe de mătase, foarfeci și clești de călău.

Țavă înțelese că până aici le-a fost. Îl zgâlțâi pe Ambrozie să îl trezească. Ghemuit pe paie, Ambrozie tocmai visa că era acasă și culegea roșcove porcești. Întindea mâna după ele, dar ramurile parcă erau încărcate cu flori de măr. „Au înflorit merii și eu n-am ieșit cu plugul în brazdă."

Iar brăzdarul de fier al plugului ruginise. Și încerca să-l șteargă de rugină cu mâneca anteriului, până când paznicii turci descuiară lacătele de sub grătarul de fier și se repeziră să-l prindă pe Țavă.

Cerul era plin de stele. O noapte clară, dar fără lună. Vântul vâjâia, dar nu prea tare. Valurile se izbeau de stâncile de la poalele turnului, dar nu chiar așa furioase ca altădată.

Țavă se apără cât putu, izbindu-i pe paznici cu pumnii și cu picioarele. Namila de călău își făcu loc larg cu mâinile printre paznici și se apropie mormăind spre Țavă cu ghearele răsfirate. Țavă se lipi de

marginea ferestrei. În spatele călăului turc, grecul și paznicii. Dincolo de fereastră, văzduhul, apa și stâncile. Fie ce-o fi, se aruncă din înaltul turnului, mai bine să moară ca o pasăre liberă, decât ca un câine în mâinile călăului. Acesta se aplecă să privească după el. Rânji, mulțumit și se întoarse spre Ambrozie, pe care paznicii îl îmbrânciră în brațele lui.

Îl luă pe sus și îl azvârli pe Ambrozie prin fereastră afară.

După ce își scutură palmele, și le șterse pe șolduri. Apoi scoase de la brâu un burduf mic din piele de capră, plin cu țuică. Îl destupă și îl duse la gură pe sub masca de catifea neagră. Ucenicul său grec întinse mâna să îi dea și lui, însă mutul îi dădu peste mână. Vru să le dea și paznicilor, dar aceștia se feriră de băutură ca de ceva spurcat. Călăul suflă asupra făcliei o gură de țuică. Răsuflarea lui luă foc. Paznicii săriră în lături și rămaseră holbați la călăul ai cărui ochi străluceau prin cele două găuri ale catifelei.

Țavă se pomeni căzând într-o pânză mare de corabie, pe care niște pescari o țineau întinsă pe deasupra stâncilor de care se spărgeau valurile. Pescarii așteptaseră pe stânci până îl prinseră în pânză și pe Ambrozie cu anteriul fluturând, asemeni unor aripi negre. Pescarii și cei doi scăpați cu viață se urcară în niște bărci și vâsliră de-a lungul țărmului. Când se lumină de ziuă, ajunseră în dreptul unui sat de pescari, unde, la țărm, îl zăriră pe călăul grec. Când pescarii își ridicară vâslele și coborâră în apa mică să tragă bărcile la mal, Ambrozie și Țavă îi recunoscură, că grecul nu era grec, ci era Fancu, care îi plătise pe pescari.

— Bă, fir-ai tu să fii! îi dădu prietenește Țavă un pumn. Cine ar fi crezut că ești tu? Mai ales pe Taure, când l-am văzut cu prostia aia pe cap, de unde era să știu cine e? Dar chiar, el unde-i?

— Nu-i duce tu grija!

Din sat cumpărară trei cai, pe care îi plătiră ca pe niște cai de poștalion și porniră la drum, să se întoarcă spre Oltenia.

Încă de la primul popas, Fancu îl întrebă pe Ambrozie despre taina meșterilor iconari din vechime. Starețul ridică o sprânceană și îl privi pieziș. Îi răspunse că nu se mai știe despre asta prea multe.

Dar Fancu nu vru să-l creadă si își închipui că îl minte pentru a-l pune la încercare. Așa că nu își pierdu încrederea, ci se îndârji mai tare în convingerea lui că sticla ascunde o lume în care se găsea meșteșugul păzit cu strășnicie de cei care îl cunoșteau. Era hotărât să-l facă pe Ambrozie să-și dea scama că el este demn pentru a i se putea încredința taina.

*

Ajunși înapoi peste Olt, la Dragobetele, haiducii în loc să îi mulțumească lui Fancu pentru izbândă, așa cum se aștepta el, se

apucară să-l întrebe unde este Taure. Fancu îi lăsă mai întâi să se întărâte, apoi le răspunse răspicat:

— Fir-ați voi să fiți! După ce că mă zbătui de vă scosăi pe toți de prin închisori, tot voi cu gura mare? Câte n-am făcut eu pentru voi? Iar voi ce-ați făcut pentru mine? Sticla nu mi-ați găsit-o, cum ne-a fost vorba. Mi-am găsit-o eu singur. De scăpat de la turci, tot singur am scăpat. Că pe Taure l-ați trimis să îi scoată pe ăia de erau cu mine și n-a fost în stare. Ce-a fost în sufletul meu atuncea? Iar acuma mai și făcea pe grozavul cu mine! Ei bine, aflați că pe Taure al vostru l-am dat pe mâna turcilor!

Țavă se ridică de la masă și alergă după Fancu să îi rupă oasele, împiedicându-se de scaune si în preșurile de lână de pe podeaua de scânduri.

Fancu ieși în pridvorul lung cu coloane văruite și se izbi de Ambrozie. Starețul îl ascunse sub anteriul său, unde Fancu se ghemui cum putu.

Țavă vru să îl întrebe pe Ambrozie dacă l-a văzut pe Fancu încotro a luat-o, dar starețul îi arătă scara ce ducea la pod. Zugravul se ascunse apoi în odaia starețului, care îi făcu pe haiduci să creadă că fugarul ar fi apucat-o spre pădure.

Abia plecară haiducii, că Ambrozie se și pomeni că sosește Taure. Își lepădase hainele de călău turc și purta acum niște straie de căpătat.

— Cum scăpași, bre? se cruci Ambrozie.

Taure îi spuse că s-a apucat și a desprins cărămidă cu cărămidă turnul de sus până jos și le-a aruncat în mare, de credea că o să dea apa peste țărmuri.

— Ce ești nebun? Te-ai chitit să dărâmi turnul?

— Nu chiar tot. Am mai lăsat cam cât e prunul ăla de colo.

Taure îi spuse că într-o singură noapte a făcut această ispravă, cu palmele goale, fără ca turcii să-l fi simțit, fiindcă vuia vântul.

— Când s-au trezit ăia dimineața și au văzut că nu mai e turnul, au zis: „Oleo, muică, de m-ai făcut, parcă fu un turn p-acilea! Cine l-o fi mâncat așa?”

Starețul clătină din cap, apoi zise:

— Bine, fiule, dar tu parcă aveai la brâu și o frânghie de mătase.

— Vezi de treabă, părinte, știi ce subțirică era? S-a și rupt cu mine!

— Mda, s-a și rupt cu tine! își scarpină barba Ambrozie, privindu-l pieziș. S-a și rupt cu tine! De-aia dărâmași tu turnul?

— Știi ce-mi pare mie rău? Să-l fi ras din temelie. Dacă nu se crăpa de ziuă, nu mă lăsam, numai așa de afurisit.

*

— Ce ești așa supărată, țață Rădițo? Pățiși vreun necaz, ori i se-ntâmplă cuiva vreun bine?

— Uite sunt amărâtă, bia, că auzii de aldor Măria lui Fitil, cică scăpară de angarale. Eu nu că zic, dar spun. Cum de avu noroc una ca ea de rămase cu ăle trei pogoane? Și-i deteră și să-și facă bordei.

— Lasă, țață, să vedem ce-o să se facă fără boi! Că acuma frati-so n-o să mai fie prost să i-i dea pe mână, după ce și-a făcut nume de bețău!

— Va să zică și bea? Uite că pe-asta n-o știam.

— Bea, bea. Ascultă-mă pe mine că bea! N-ai auzit că s-a luat cu toporul după Truică, care, vorba aia, e mâna dreaptă a boierului?

— Ba, dacă-l tăia, barim apucam să-l văz spânzurat. Și nu că aș avea ceva cu el, să-i vreau moartea, Doamne, iartă-mă. Dar de ce să-i dea pământ? Mai ales dacă zici că și bea…

— Ho, că și așa tot n-o să-i facă hârtie pe ăle pogoane! Ascultă-mă pe mine!

— Nu te bucura, bia, degeaba, că-i dă și hârtie la mână. Că locurile alea vine-n ocolul vetrii ălora din Risipiți.

— Acuma îi schimbară numele. Nu-i mai zice Risipiți. Îi zice Adunați, spuse o a treia babă.

— Și dacă le face hârtii ălora, îi face și lui, că așa au noroc păcătoșii. Cum să nu-mi fie necaz, că l-am docănit destul pe omul meu să se dea și el cu ăia care fuseră la Islaz, doar ne-om alege și noi cu ceva, dar el nu, că se pune rău cu Truică, și pe urmă cine-i mai dă lui plug cu cormană de fier? Că știi ce pământ glodos avusărăm parte anul ăsta.

*

Iancu Coruia îndată ce auzi că toți cei închiși la mânăstirea Bogoslavele, atât osândiții, cât și zbirii, fuseseră eliberați și duși să se stabilească în satul Risipiți, pornise fără să mai stea pe gânduri să se vadă cu ei. La sfeștania zugrăvelii făcute de Fancu, popa Claie și boierul Mitroi spuseră foștilor osândiți și zbiri că ar trebui să lase vechile dușmănii la o parte și să nu se mai răzbune unii pe alții pentru pricinile din închisoare.

Oamenii jurară să se împace între ei, însă la spartul praznicului îl găsiră pe Iancu Coruia fără răsuflare.

Conu Lache Papidon veni și el călare la fața locului auzind că a murit căpetenia haiducilor. Nu îl lăsă pe popa Claie să îl îngroape, fiindcă nici acesta nu vrusese să își mărite măcar una din fete cu Tăchiță al său. Popa nu putea mărturisi oamenilor că nu îi dă voie Papidon să-l îngroape creștinește. Așa că fu nevoit să le spună că nu îi face slujba fiindcă haiducul s-ar fi lepădat de lege.

— Dacă se spovedea de păcate și-l împărtășeam înainte, era altceva. Dar așa n-am ce-i face! zise el și întoarse șareta, lăsându-l acolo unde îl găsise, de teama lui Papidon, pe care îl blestemă în gând.

Fancu află despre această întâmplare la Dragobetele, de la Ambrozie care îi mai spuse și că haiducii îl luaseră cu o șaretă pe protopopul de Romanați de la Caracal și pe încă vreo câțiva popi mai bătrâni pe nepusă masă. Îi duseseră pe toți în plină zi la Risipiți. Sub amenințarea pistoalelor, popii îl înmormântară pe căpetenia haiducilor în văzul mulțimii venite din toate satele apropiate.

După astuparea gropii cu pământ, se așezară și haiducii și popii la niște mese lungi, puse în curtea bisericii, unde de-o parte și de alta erau crucile aplecate de vânturi și cu vopseaua cojită de soare și de ploi. Albinele bâzâiau printre florile de pe morminte. Mirosul bucatelor încinse de pe mese risipi mireasma răcoritoare a florilor de sulfină și de lămâiță.

Lumea mânca și bea, lăutarii cântau ca la orice altă petrecere. Toți vorbeau și râdeau.

— Morții cu morții, viii cu viii!

— Bine, bă țigane, de ce băuși din paharul popii?

— Eh, dar ce, popa e spurcat? zise Basangeac și întinse mâna după o târtiță de rață mai rumenită.

Haiducii îi plătiră pe popi cum se cuvine.

*

Ambrozie voia să îi găsească lui Fancu ceva de zugrăvit, vreo lucrare mai însemnată, nu orice. Nu numai că îi era îndatorat pentru că îl scăpase din mâna turcilor, dar era impresionat de spovedaniile lui Fancu. Avea o admirație pentru zugrav, fiindcă acesta zicea că el, seara, după ce își lasă opincile pe prispă afară lângă ușă și își pune hainele pe speteaza scaunului, se pregătește de somn ca și cum ar pleca la drum lung.

— Îmi las trupul ăsta hulpav acilea în odaie pe pat, mi-l copăr cu un macat, iar eu plec așa spre stele. Zbor printre stele.

Starețul nu se îndoia nicio clipă că este într-adevăr așa. Ba chiar îl pizmuia știindu-se pe sine că nu este în stare să se dezbrace decât de anteriu și cel mult de nădragi. Dar nicidecum nu izbutise vreodată să își lepede la culcare trupul ca pe o haină. Mai auzise așa ceva de mult de tot, la un moș care murise de mult și nu apucase să îl învețe cum să facă și el la fel. De aceea nu i se părea ciudat că Fancu, după ce adormea, credea că zboară printre stele. Însă nu-l mai putea crede când îi spunea că se întâlnește cu morții și stă de vorbă cu ei. Moșul nu îi vorbise despre așa ceva. Iar Ambrozie știa că morții nu vor să se arate la chip nimănui.

Începu să îl bănuiască de lăudăroșenie.

Când Fancu îl rugă să îi spună dacă într-adevăr există un cuvânt care să-l poată face să intre în sticlă, Ambrozie îl întrebă ce să caute el acolo înăuntru.

— Eu caut nește meșteri zugravi adevărați de la care să am ce învăța. Câteodată mă visez că am trecut în lumea asta a zugravilor adevărați. Alteori mă visez că știu chiar mai multe decât ei. Și dacă ai ști ce frumoase sunt culorile pe care le visez! Pe ăștea aș vrea să le pot prinde cu pensula pe perete.

— Dacă visele ar fi aievea, ce bine ar fi, că ne-am culca cu gândul la turci și am scăpa de ei în vis. Dar nici în vis nu scăpăm de ei.

În noaptea aceea Fancu adormi cu gândul la sticla lui. Spre ziuă se trezi, dar se întoarse pe partea cealaltă. Visase că umblase prin sticlă și stătuse de vorbă cu un moș, zugrav cu știință multă.

— Și totuși, ia să țin eu minte ce zise moșul, că poate mai dau ochii cu el și să nu mă ia la rost! „Să te rogi muncind”, una. „Să postești mâncând”, a doua. „Să vorbești tăcând”, asta fu a patra. Dar a treia care fu? Ptiu, fir-ar al focului, că o uitai! Va să zică: „Să mănânci postind”, „Să taci vorbind”… Cum, păcatelor, mai zise? Dă-l încolo! Dacă mă mai înghesuie încă o dată, îi zic că pe a treia n-am priceput-o așa bine și să mi-o mai spuie din nou, mai pe-nțăles.

Ușa se trânti de perete, iar în odaie intrară haiducii grămadă. Îl legară și îl scoaseră afară, fără să îi spună ce au de gând să îi facă. Îl duseră în desișurile pădurii. Abia când poposiră într-un luminiș al pădurii, unde iarba era mai deasă și mai mare, Taure zise:

— Puteți să-l lăsați nelegat, că n-are cum să ne mai scape!

Peste noapte, Fancu se gândi să fugă din ceată. Numără trupurile haiducilor care se întrezăreau lungite în iarbă. „Deci dorm toți”, socoti el. Se strecură tiptil, să se îndepărteze pe nesimțite. Se târî pe coate, ca să nu calce vrea crenguță uscată. întoarse capul. Nimeni nu venea după el. Când să se ridice în picioare, o mână umedă îl prinse de ceafă.

— Așa credeai tu? râse Corbaru și îl aduse înapoi.

— De ce ți-e frică, tot nu scapi! îl amenință cu degetul Bîrlogea. Legați-l!

Îl legară strâns pe sub subsuori, cu spinarea pe trunchiul unui copac, astfel încât, deși avea mâinile libere, nu se putea clinti din loc și nici să apuce catarama din spate.

Când le spuse că nu se teme de moarte, haiducii izbucniră iar în hohote de râs, că se cutremură pădurea.

— Dacă ești în stare să scapi până la ziuă, Fancule, noi te punem căpetenie peste ceată. Iar dacă nu, atât ți-a fost. Te-nsurăm și gata.

*

Hanul lui Liucimir începuse să-și piardă mușteriii și nu prea mai trecea nimeni pe la el. Uneori nici nu mai deschidea obloanele de scânduri de la ferestre. Și totuși, într-o noapte, auzi zdupănituri în ușă. Se ridică într-o rână de pe lada pe care dormea în dosul tejghelei.

Apucă de capătul unei sfori și trase. La celălalt capăt al sforii, zăvorul alunecă încetinel și ieși din închizătoare. Ușa se dădu la perete, iar înăuntru păși tiptil niște tâlhari cu puști și pistoale. Unul din ei scapără amnarul și aprinse o lumânare. Erau îmbrăcați în zdrențe și erau nebărbieriți, iar în cap erau tunși chilug.

Liucimir pricepu că erau de curând fugiți de la ocnă. Armele pesemne că le luaseră de la paznicii ocnei, când izbutiseră să scape.

Ocnașii se apropiară cu lumânarea aprinsă până la tejghea. Dădură cu ochii de Liucimir care îi privea de sus în jos, cu mâinile în sân. Nu se speriară de ochii lui ce sclipeau nemișcați, ci îl amenințară, cerându-i toate pungile cu galbeni pe care le-a dezgropat.

— Voi nu văzurăți în curte cât am săpat eu și tot n-am găsit-o? zâmbi Liucimir și se așeză în balansoar.

Îi luă cu vorba bună și le zise că le dă voie să sape ei mai adânc. Dacă vor avea noroc să găsească ceva, le făgădui că le dă lor jumătate.

Un tâlhar cu o ureche tăiată zise că nu e drept să împartă comoara așa, ci îi vor face parte egală cu fiecare din ei. Altul zise că ei se mulțumesc și cu jumătate, numai să îi adăpostească ziua, iar noaptea ei vor săpa la lumina lunii.

Liucimir, la fel de cumpănit la vorbă, vru să îi poftească la masă, dar ei îi cerură niște cazmale și lopeți, ca să se apuce de săpat imediat.

— Păi nu știu dacă am destule. Câți sunteți?

— Câți vezi! Și mai sunt câțiva pe afară.

— Bine! zise Liucimir.

Și căscă prelung, scărpinându-se în cap. Însă cu piciorul călcă pe o stinghie anume de sub tejghea. Sforile legate de stinghie traseră de trăgaciul unui întreg șir de puști fixate una lângă alta sub tejghea.

O singură bubuitură se auzi.

Iar tâlharii se împleticiră și căzură unii peste alții secerați de gloanțele ieșite prin scândură subțire de brad ce ascundea gurile puștilor potrivite evantai, astfel ca să nu scape nimeni din câți se aflau în picioare, dar gloanțele să treacă pe deasupra capetelor celor care ar fi stat pe scaune la mese.

Liucimir se așteptă să vină tâlharii rămași afară. Dar aceștia sau o rupseseră la fugă, sau mințise cel care spusese că ar mai fi și alții afară. Fiindcă nu se mai auzi nimic după aceea.

*

La ivirea zorilor, haiducii, când se treziră și îl văzură pe Fancu tot legat de copac, cu mâinile ca două aripi pleoștite, izbucniră în hohote de râs. Taure râdea cu sughițuri, iar Șoimu cerea să îi dea careva apă, că se înează de atâta râs.

Când se mai potoliră, Fancu le spuse că n-a vrut el să se dezlege, deoarece nu vrea să le fie căpetenie. Fiindcă dacă ar fi vrut, ar fi sucit

cureaua să vină cu catarama, la piept și ar fi scăpat.

Obogeanu îi răspunse râzând că a avut el grijă să înțepenească catarama într-un ciot de creangă ruptă.

— Trebuia să te sucești tu, până veneai pe sub curea până la catarămă. Dar te-ai speriat de ghimpii ăștia care te înțăpau în coaste. Eu, în locul tău, lăsam de mi se rupeau ghimpii în carne și tot nu mă lăsam.

— N-am ce-ți face! ridică din umeri Bîrlogea. Lumea o să mă ierte pentru ce fac, mai adăugă el scuturându-și cojocul și plecă, lăsându-i pe ceilalți cu Fancu acolo în pădurea umbroasă.

Se duse de-a dreptul la popa Claie, la Băbici.

— Părinte, fârtații mei rămaseră colo spre marginea viilor supt poala pădurii, cu Fancu zugravul legat cobză. N-așteaptă decât un semn de la mine și ți-l aducem colea-n bătătură să îi pui pirostriile-n cap. Asta, știi, e pedeapsa care i-o dăm noi: s-o ia mai repede de nevastă pe fata matale, că el n-are curaj s-o ceară.

Bîrlogea dădu fuga să îi aducă pe haiduci cu Fancu legat, la biserica pictată de el.

Popa Claie o strigă prin curte pe Filica și îi zise să își pună iia cea nouă cu altiță, pestelca și zăvelca de curând cusute cu arnici și cu fluturași sclipitori.

Filica însă, bănuind că se adună nori negri asupra ei, se împotrivi și nu vru să plece de acasă.

Popa puse mâna pe toiagul de după ușă și o îmbrânci din curte afară, și străbătu așa Băbiciul, Gostavățul și Slăvenii. Oamenii se repeziră la garduri să privească, dar nu cutezară să se ia după ei, ci rămaseră să-și vadă de treburi prin ogradă.

Ajunseră așa la Orbești.

Din partea cealaltă a uliței, haiducii se apropiară, aducându-l pe Fancu. Sumedenie de oameni din sat, auzind zarvă, veniră la biserică să afle ce se petrece acolo.

Pe popa Mândiță îl aduseră doi haiduci care îl luaseră de la stupii săi de albine, fără anteriu.

— Astăzi nu se poate! zise el pus în fața celor doi miri.

— Cum așa? se încruntară haiducii.

— Aoleo, așa e! Ce e azi, miercuri? își plesni o palmă peste frunte popa Claie. Ba parcă e joi. Nu e joi?

— Da, da, e joi! se repeziră haiducii cu gura. Miercuri a fost ieri!

— Nu se poate! se împotrivi popa Mândiță. Ce mă prostiți chiar așa de la obraz?

Popa Claie căzu în genunchi la icoana Maicii Domnului, pe care Fancu o pictase după chipul Filicăi.

— Maică Precistă, fă o minune! Fă ca miercurea de azi să fie sâmbătă.

Popa Mândiță ridică din sprâncene, auzind asemenea rugăciuni. Apoi se uită la haiducii care aveau brâurile pline de pistoale și muie mătăuzul de busuioc în aghiasma din căldărușa de aramă cositorită.

Haiducii lăsară libere mâinile lui Fancu și îl împinseră să o ia de mână pe Filica.

— Nu știu cine a fost Isaia și nici de ce dănțuia! se răsti Fancu și vru să fugă.

Dar câțiva pumni la coaste îl potoliră. Filica se prefăcu că izbucnește în lacrimi, că ea nu se mărită cu el.

Claie îi plesni un dos de palmă, de îi rămaseră degetele pe obraz și o făcu să își înghită plânsul.

— Păi ce cununie mai e și asta, cuvioșia ta? zise popa Mândiță. Vrei să mă bagi în păcat? Ce, nu se poate să mai așteptăm până sâmbătă?

— Părinte, zici vorbele alea care trebuie și gata! Atât! îl luă cu blândețe Bîrlogea.

Popa Mândiță începu slujba. Diaconul, adus și el în pripă, răspundea cu cântările cuvenite, ținându-i isonul.

— Dă-te așa din lumină! făcu el, împingând cu un deget țeava unui pistol prea apropiat de el.

Când popa îl întrebă pe Fancu dacă o ia de nevastă pe Filica, el stătu pe gânduri, ca și când ar fi gata să zică „nu”.

Dar deodată îl izbi o țeava de pistol în șale și Fancu strigă cât putu, ca un speriat:

— Daa!

Haiducii își băgară pistoalele în brâu și îl îmbrățișară pe Fancu.

— Fir-ați ai dracu să fiți! Acestea fură primele vorbe de om însurat ale lui Fancu sub cupola pictată de el. O să vedeți voi ce-o să vă fac! Ați uitat că eu am un jurământ, să găsesc taina culorilor ale vechilor zugravi.

Haiducii rămaseră descumpăniți.

— Nu, n-am uitat! Ce-ți veni?

*

Așa îi mersese vestea hangiului cu picior de lemn de la hanul „La oul de aur”, încât unii spuneau că umblă cu necuratul. Alții șușoteau că e chiar trimisul necuratului pe pământ.

— Nici nu știi pe care să-i mai crezi, vorbeau babele adunate la taifas pe marginea șanțului.

— Moș Broajbă ce spune?

— Aoleu, cică când a dat să deschiză gura să vorbească, i-a trimis necuratul o tuse de aia, știi, de ziceai că acușa se rupe cevașilea în el.

— Ce tuse? Că l-am văzut eu cum i-a ieșit o lăcustă pe gură.

În celălalt cap al satului, alte babe dărăceau câlți de cânepă.

— Cică au și-nceput să bată picioarele podului.

— Avusără noroc grădinarii ăia de stoienești. Că dacă nu era blestematul ăsta de hangiu, nu făceau oamenii podul, să-l abată atâta de la drum.

— Păi dar cine mai are coraj, țață, să-nopteze supt acoperișul diavolului? Pe drumul hanului a crescut iarba si bălăriile.

— Deh, bia, ar fi el bun podul! Dar să-l facă cu bani luați pe-nșelăciune?

— Da, fătălică, cică au făcut o potlogărie nu știu cum, cu nește frunze de nuc, de le-au vândut unora, unor beții la Stoienești cu lăutari și tămbălău. Știi, că ne spuse atuncea… Eh, ce vremuri! Parcă nu era lumea așa-nvrăjbită. Veneau trimișii de la vistierie și-i dădeai vaca, sau capra, sau ce trebuia.

— Dacă așa erau huzmeturile dejmăritului, nimeni n-avea nimic de zis. Dar ce, ca acuma, că se aleargă unii pe alții cu parul? Ăla: „Dă-mi birul!”. Ăla: „Nu ți-l dau!” Păi se poate una ca asta, să te pui cu oamenii stăpânirii?

— Cine-ar fi crezut să-și iasă lumea din minți, să cumpere frunze de nuc? Și pe urmă să le lase-nșirate ca frunzele de tutun.

— Bine zici! Barim nu le-adusără acasă, că erau bune de vopsit ouăle.

— Ba să vezi Tincuța ce ouă a băcănit cu nește prafuri așa ca boiaua! Iar frunzele de nuc le ține de spălat pe cap, că o ferește de strigoi.

—Aolică! Auziră‍ți că s-a arătat strigoiul haiducului ăla de-l îngropară mai deunăzi? S-a arătat călare și-ntr-armat, la drum mare, pe la scăpătatul soarelui.

— Valeu, nu mai spune! Și ce-a vrut?

— Bine, dar nu la vremea-nserării ies strigoii! De când cu zavera, s-au cam rătutit la cap și nu dorm nici de frica haiducilor morți, darămite de cei vii.

*

Liucimir umpluse curtea hanului cu gropi. Răscolea mereu pământul cu cazmaua, de dimineața până seara, din ce în ce mai adânc. Un câine mare ciobănesc își tăvălea blana lățoasă prin gropi pe lângă stăpânul cu picior de lemn.

— Unde-o vrea s-ajungă omul ăsta de sapă așa-n proasta? se mai uita peste gard câte un țăran care scurta drumul pe acolo cu vreo crosnă de lemne uscate la spinare.

Odată Liucimir i-a răspuns unuia că își tot alege singur locul.

— Nu e prea devreme, jupâne, să-ți alegi locul de pe acum?

— Dar ce, vrei să pățesc ca Iancu Coruia, de își caută locul abia acuma, după ce l-au îngropat?

Un alt trecător, fără prea multă teamă de cele negrăite, i-a zis de-a

dreptul:

— Mai ai mult, jupâne, până-n fundul pământului? Fiindcă și popa Claie spusese că acolo e locul unde trebuie să ajungă hangiul.

Ca în fiecare seară, Liucimir intră în odaia cea mare, cu mese goale, pe care se așternuse praful. Trecu în dosul tejghelei, suflă în lumânare și se întinse pe lada în care nimeni nu a știut niciodată ce ține. Mulți spuneau că în ladă ar fi ținut bani. Alții nici nu îi ziceau ladă, ci tron sau sicriu.

— Cică doarme pe un tron îndesat cu bani, șușoteau oamenii.

— Dar oul de aur din fereastră spuneau că nu poate fi de aur, fiindcă nu l-ar mai ține în văzul lumii.

— Dacă ar fi de aur, gogoloiul l-ar ascunde în tron.

Liucimir, neputând adormi, se tot zvârcolea când pe o parte, când pe alta. Tocmai când era să aţipească, auzi un zgomot de lanțuri prin curte.

— Care dracu o mai fi? întinse el mâna după cremene și amnar ca să scapere, să aprindă lumânarea.

Dar nu-i veni să-și creadă ochilor. Lumânarea era aprinsă.

— Eu știu că o stinsăi adineauri! Să se fi întors ăla?

Ridică mâinile până la grinda din tavan în dosul căreia o pușcă era ascunsă pentru vederea celor care ar fi putut veni să îl amenințe și să-l pună să ridice mâinile sus. Cu pușca gata încărcată, ieși în prag.

— Care ești, mă? răcni el.

Un miros de salcâmi înfloriți plutea în jurul hanului. Găinile din dud cârâiau prin somn. Stelele clipeau pe bolta neagră, fără lună, fără nori.

— Care n-ai somn, mă? Ia fă-te-ncoa'! răsună iarăși glasul hangiului. Mi s-o fi părut! își zise el, văzând cei doi ochi aprinși ai câinelui care veni să se gudure lângă piciorul său de lemn.

Zăvorî ușa pe dinăuntru, își înmuie două degete în gură și apucă între ele flăcăruia lumânării.

Abia puse capul jos și numai ce auzi că cineva încearcă încuietorile la ușă. Se ridică într-o rână, bocănind cu piciorul de lemn în podea.

— Ei, drăcia dracului! făcu el ochii mari, văzând că lumânarea iar este aprinsă.

Deschise repede ușa și trase o împușcătură în liniștea nopții. Cei doi ochi roșii ai câinelui îl ațintiră tăcuți. Câinele se așeză pe coadă și începu să se scuture de purici.

Liucimir stinse lumânarea și se întinse pe ladă cu fața la perete. Se răsuci brusc, cu ochii la lumânare.

— Hm! Bine că nu se aprinse iar! Înseamnă că o fi plecat ăla.

Rămase multă vreme cu ochii deschiși în beznă, veghind ca nu cumva să se aprindă lumânarea. Pleoapele îi cădeau grele.

Își întinse piciorul de lemn pe ladă, în care ținea butoiașe pline cu

praf de pușcă.

*

După însurătoare, Fancu ascunse sticla într-o oală mare de pământ, îndesată cu paie și legată bine la gură, ca să nu o găsească popa Claie.

— Auzi, Filico? Eu în oala asta țin nește prafuri de văpsele cam otrăvitoare. Vezi, poate mi-o lovești cu ceva și-o spargi de mai pățești alte alea.

— Urc-o la pod și vezi că e acolo o ladă cu trențe de tăiat pentru prești. Pune-o-năuntru să n-o răstoarne pisica. Și ai grijă cum pui scândurile la loc, să nu ne pomenim că se cuibărește-n trențe să le spurce!

Lui Fancu însă nu îi plăcu lada aceea veche plină cu cârpe vechi. Urcă la pod lada de zestre a Filicăi, lăsând toate lucrurile dinăuntru aruncate pe patul din odaia cea bună dinspre uliță. În lada aceasta, nouă-nouță, își puse tot felul de ulcele și ulcelușe cu vopseluri și de asemenea oala cea mare de pământ în care ținea ascunsă sticla.

Filica nu îi zise nimic că îi răvășise lucrurile din lada de zestre, spunându-și că mai bine face Fancu să și le țină adunate toate vopselele la un loc, decât să îi încurce casa cu oalele lui.

— Dacă nemeream, ca Leana, unul de ducea struguri la oraș în lada mea de zestre? îi răspunse ea popii, care nu cuteza să îi spună fățiș ginerelui ceea ce gândea.

— Eu nu-i zic în față, că-l știu că-i sare țâfna. Asta-mi trebuia mie? Ginere zugrav! Cum e mai rău. Asta ai vrut, asta ai, Filico!

Filica îl bătea la cap pe Fancu că de ce a pus lacăt la ladă.

— Cine crezi tu că n-are altă treabă decât să-ți umble ție-n vopsele?

— Habar n-ai tu! îi răspundea Fancu. Eu îmi țin în ladă și gândurile. Gândurile mi le țin sub lacăt, nu vopselurile. Ce știi tu?

— Fi-ți-ar gândurile ale dracu! bombăni popa, care trăsese cu urechea din odaia cealaltă. Gândurile-ți țin de cald?

Într-o dimineață, când Fancu, neavând ce face, fărâmița colaci și dădea la porumbei, veni un om care îl căuta pe popa.

— S-a dus, că are un botez la Brezuica.

Filica era și ea în vale cu rufele la cișmea. Când se întoarse popa, Fancu îi spuse că l-a căutat cineva.

— Un om lăsă damigeana asta de vin și o gâscă. Cică știi dumneata pentru ce. Însă uitai să-l întreb cum îl cheamă.

— N-are a face! făcu popa scoțând coceanul de porumb al damigenei si o duse la gură să guste dacă e cu pelin.

Filica îl întrebă pe Fancu ce vrea să îi gătească pentru la prânz. Boboc de rață sau boboc de gâscă?

— De gâscă, răspunse el.

— Lasă, că mai bine-ți frig un pui de găină.

— Atunci la ce mă mai întrebi?

Popa se întoarse din odaia sa unde își pusese damigeana la capul patului și îi explică:

— Gâsca ciugoale singură pe gârlă. Iar găina îți mănâncă din ogradă. Așa se face averea!

De la o vreme, Filica băgă de seamă că Fancu se cam tot urca la pod și ședea acolo prea mult.

— Ce naiba o face acolo sus, că nu se aude deloc? se întrebă ea.

Îl strigă să coboare, că, gata, a răsturnat mămăliga pe cârpător și se răcește.

— Mai lasă-le păcatelor de văpseluri! Eu pentru cine copsăi ardeii ăștia?

Filica se urcă pe scară la pod după el. Negăsindu-l, ieși în curte să mătură dudele.

— Cum dai cu mătura așa fără să stropești curtea? strigă Fancu, ivindu-se în pragul prispei. Tot praful se așterne pe gutui!

— Se făcu ăsta stăpân în casa mea! bombăni popa, privindu-l prin sita cu care își acoperise capul ca să umble la stupii de albine din grădină.

— Dar unde-mi fusăși pân-acu'? rămase Filica cu mătura în mână.

— Cum unde? În pod.

În timp ce mâncară, ea îi spuse că îl căutase în pod și nu îl văzuse.

— Va să zică tu mi-ai închis capacul! Știi că era să mă sufoci?

— Ce tot cauți tu acolo-n pod? E miere acolo?

— Pe dracu-l caut! Ce știi tu?… Mai bine dă-mi aripa aia prăjită, că târtița e prea grasă, cotoaiele prea ațoase.

Fancu își făcuse socoteala că dacă toate lucrurile și ființele de pe lumea asta se găsesc și în sticlă, de bună seamă că acolo, înăuntru, trebuie să se afle și un alt Fancu aidoma la înfățișare cu sine însuși. Un altul, în carne și oase, dar cu mult mai înțelept decât el, cel care știe să vadă cu ochii minții și să afle ceea ce caută.

După-amiază, Filica îi zise că, decât să stea degeaba, mai bine ar pune mâna pe foarfecă și ar tăia la trențe, ca să aibă ea cu ce să urzească un preș la iarnă.

— Trebuie să-l găsesc eu odată și odată! se gândea Fancu cu ochii în gol.

Într-o zi, Filica se duse la Dragobetele să dea un acatist și să vorbească cu starețul Ambrozie.

— Cuvioșia ta, să știi că s-a cam rătutit la cap.

Câte și mai câte nu înșiră femeia înspăimântată.

După plecarea Filicăi, Ambrozie rămase în jilțul din pridvorul cu coloane de pe vremea lui Brâncoveanu, zicându-și în sine:

„Să știi că smintitul ăsta chiar a descifrat taina de-a-devăratelea, iar mie nu vrea să-mi spună! Fiindcă totuși nu se putea să mintă sihastrul

ăla care știa taina sticlei. Deși când te uiți la ea, nu pare cine știe ce. Cred că am și descoperit ce se-ntâmplă.”

— Te uiți că s-a cam coclit arama de pe turla bisericii, cuvioase părinte? se opri Meletie lângă Ambrozie. Ce zici, să chemăm țiganii s-o mai cositorească?

— A, nu, frate Meletie. Mă gândeam…

Meletie rămase descumpănit:

— Care va să zică, să chemăm costorarii, au ba?

*

În acele zile, conu Lache Papidon trimise un raport informativ (pliroforisire) superiorilor săi de la București:

Cinstitului Depărtământ al trebilor de înlăuntru

La Vornicia temnițiloru

Prea plecată a noastră pliroforisire:

Ca urmare la seanța divanului săvârșitor al Prefecturii, unde s-au luat în băgare de seamă jeluirile unor lăcuitori, de omenie și buni platnici. Vă aducem spre sciință cele hotărnicite acilea, într-o unire de glasuri:

De cându l-au îngropat haiducii pe acel blestemat de căpetenie, al căruia nume într-adins nu pomenim în presinta, că se știe, așa cum V-am mai pliroforisit la vremea cuvenită cu adresul nostru no. 310 ale curentului că puseră pe dumnealor protopopul de Romanați și alte sfințite fețe bisericești supt amenințare cu arme și pistoale să îi cânte prohodul. Zicem dară că, s-a ivit bântuială din partea nenumitului, fiindcă negăsindu-și odihna în pământ, iese de turbură liniștea drumurilor, strigoi fiind de atunci, mai cu osebire pe Drumul Domnului de Rouă. Că de aia și zicea unii că ar fi acesta, însă nu poate fi astfel, întrucât se știe că Domnul de Rouă s-a potopit la ziuă, încă de când cu lupii ăi albi, în sat la Potopini, de unde și numele.

Următorii le-a ieșit strigoiul în cale și l-au văzut cu ochii lor. Avem în păstrare la agie jalbele acestora cu paguba arătată pe larg, cu locul și pe ce vreme, după cum urmează:

1. Costache Linte arendaș de la cămărășia ocnelor de sare (în trecere spre schela Corabia). Care de aia s-a împăcat cu papa.

2. Stanciu sin Stanciu zarafu (localnic). (Cel mai de vreme lui i-a ieșit încă pe la chindie.) Rămas mofluz.

3. Pencu Blagoe, negustor prăvăliaș cu două la catagrafie (scos din rândul birnicilor plugari, că nici n-avea plug, ci fu slugă la conacul Cezienilor), și Androne proprietar, așișderea, care nevastă-sa nu și-a venit în fire nici până acuma (fată de diacon).

4. Răposatul Malciu Hagi Țolea, proprietarul satului Radomiru, de luase zalhana la Caracal (dintr-asta i s-a și tras).

5. Asanache Danu (sudit grec) și frate-său Hristu rachieru, cazan la Redea (sudit austriac, de când nu mai are voie grecii).

Un ecsemplar la fel, trimis și la Cinstita Logofeție a trebilor bisericești întrucât nu e de competința poterii, decât paguba ce e drept, însă nu și făptașul, carele strigoi fiind adică mort, noi nu ne îndeletnicim decât cu viii. Așadar jalbele mai susilor numiți s-ar cădea să intre în seama episcopiei de Râmnic, ca să o resolve protopopul nostru prin meșteșugul și harul său, că el știe cum l-a îngropat pe nenumitul.

Asemeni, din prințipiu cazul este în latitudinea Depărtământului Credinții, necum al Vorniciei temniților, după cum lesne se supt înțelege. Și să-i facă dumnealor ce or ști!

Șăful Poterii și Agă al Temniții,
având în supt punere straja din Caracal și drumurile
Romanațului, mă iscălesc LACHE PAPIDON
și divanul săvârșitor.

Răspunsul la această scrisoare a sosit fără întârziere, caligrafiat cu tuș negru pe hârtie filigran. Literele mari au multe înfloriturі, iar cele mici sunt perfect egale între ele.

Șeful Vorniciei temniților către aga Lache Papidon, la Caracal.

După prealabelă consultațiune, șeful Departamentului a decis să vă transmitem cele de mai gios:

1. Făptașul tot făptaș rămâne, vericare ar fi. Recte, cade în atribuțiunea-vă să îl arestarisiți!

2. Veniți-i de hac strigoiului și termenați cu chestii de soiul ăsta!

3. Iar acum, la primirea aceștia, să trimită răspuns de primire!

4. Să ne informarisească de îndeplinire a ordenului!

5. Faceți ce oți ști, că de aia v-am pus acolo!

*

Filica o visase pe baba Floarea.

— Unde ești? a întrebat-o Filica în vis, iar baba i-a răspuns că este dincolo.

— Sus sau jos? a stăruit Filica.

— Când sus, când jos…

— Duci lipsă de ceva?

Baba Floarea i-a răspuns în vis că are nevoie de apă și iar apă.

În urma visului acesta, Filica s-a apucat, fără să îi mai spună lui Fancu, să care apă pentru baba Floarea cu căldările amândouă pe cobiliță, noaptea, înainte de cântatul cocoșilor,

— Ce-o face dumneaei cu atâta apă? se întreba Filica în drum spre cimitir.

Mergea chiar pe mijlocul drumului, temându-se să se dea prea aproape de capul rândurilor de porumb ce foșneau în adierea vântului. Câinii se auzeau lătrând peste sat, ici și colo. Dinspre Gârla Mică venea un miros de baltă, dar broaștele, ciudat, broaștele nu orăcăiau

ca de obicei.

— Îi car apă șapte nopți la rând și gata. Cred că o să-i ajungă, că n-o avea ea așa multe de spălat acolo! Nici acilea nu prea avea ea chiar așa multe.

Își scuipă în sân și intră pe poarta cimitirului. Lângă mormântul babei puse căldările jos și se așeză pe cobiliță să se mai odihnească puțin, uitându-se la stele.

Printre cruci deslușì niște umbre ce se strecurau tiptil.

— Aici! zise unul și se opri.

Ceilalți se apucară să sape cu cazmalele și lopețile.

— Mai repede, să-l prindem până nu se trezesc cocoșii!

Filica nu mai făcu nicio mișcare și abia își ținea răsuflarea. După cum socotea ea, săpau chiar la mormântul căpeteniei haiducilor.

„Dacă-l îngropau cu aur la el, mi-ar fi spus Fancu. Dar așa? Cine să fie ăștia?" se frământa Filica.

Îi auzi când dădură cu cazmalele în capacul sicriului. Îi auzi și când ridicară capacul.

— Ce-o mai avea potera cu el și mort? își șterse Filica fruntea de-o sudoare rece, cu colțul basmalei de in. Sicriul însă era gol.

— Și-acuma ce facem cu andreaua asta, coane? întrebă unul.

— Bagă-ți-o-n burtă! Ție!

„Va să zică vrusără să-l facă să nu mai umble strigoi", pricepu Filica.

Papidon îi zori să astupe groapa mai repede.

Cobilița de sub Filica se clinti, iar căldările troncăniră în liniștea cimitirului.

Poterașii se răsuciră pe călcâie. Zvârliră cazmalele și lopețile. Fugiră peste morminte, iar Filica se întoarse într-un suflet acasă. Deși nu îi spuse lui Fancu nimic, acesta află totuși de la popa Claie, că s-a umblat la mormântul haiducului Iancu Coruia. S-a găsit și andreaua, aruncată.

— Ehe, părinte! zise Papidon când trecu pe la popa Claie, fiindcă tot avea drum prin Băbici. Cine mai e ca dumneata, să aibă ginere, deh, mai presus decât socrul?

— Ce vorbă e asta, jupâne? se aprinse popa la față și începu să-și scarpine barba căruntă. Eu niciodată n-am vrut să-mi dau fata după un zugrav de biserici. Mi-a furat-o el, tocmai de-aia, să se vadă ajuns. Ăsta i-a fost visul: ginere de popă, ca să fie ceva și de capul lui. Nu tu avere, nu tu pământ, nimic. Ce puteai să te aștepți de la unul ca el?

— Părinte, orice ai zice, zugravii sunt mai presus ca popii. Fiindcă de ce? Zugravul ce face rămâne pe perete de văd și ăi care or veni după noi. Dar vorbele popii… Nu zic de dumneata. Vorbele popii nu se lipesc de perete. Se duc odată cu fumul în vânt.

Dintr-asta, Papidon și cu popa Claie se înfierbântară, gata să se ia la harță.

— Păi câți popi avem? începu Papidon să numere pe degete. Unul la Brastavățu, unul la Sprâncenata, doi. Unul la Grojdibodu, trei. La Vișina iar așa, patru. La Scărișoara, cinci. Stai așa, că ți-i spun pe toți! Plin pământul de popi. Dar zugravi câți știi? Vezi că nici n-ai de unde să-i iei? O biserică, un popă. Ba chiar doi uneori. Dar un zugrav câte biserici face la viața lui? Păi vezi? Și te mai vaieți!

Țârcovnicul, care se tot învârtise pe lângă ei ca să audă ce vorbeau ei, îl petrecu pe Papidon până în capul satului, târându-și ghetele prin țărână, pe lângă calul acestuia. Îi dădea dreptate lui Papidon și socotea că țârcovnicii sunt și ei mai presus decât popii, fiindcă bisericile, chiar când au câte doi, trei popi, totuși numai un singur țârcovnic au.

*

Ultimele însemnări făcute de popa Claie în 1853, după Crăciun, par a fi scrise în pripă, fiindcă literele sunt mai strâmbe. Însă aspectul scrisului s-ar putea datora și reumatismului de care suferea el, după cum reiese cu câteva file mai înainte de cele pe care le redăm:

„Se aude că undeva peste buhazul mării începură oamenii să se bată cu tunurile. Dar la noi acilea n-a venit nicio poruncă. Și nu știm nimica. Cică vodă fugi și lăsă țara. Țarul trimise om în loc, ca să-i ia sultanului apa de la moară. Plecară oameni da-acilea de la noi să se puie supt ascultarea ghinărarului de la Mosc, că acu e acu să scăpăm de turci. Veni și le spuse că ăi de n-au nici pământ, nici de niciunele, să meargă la resbel, că le dă. Se duse și Mitică al lui Mitu al Dumitrei, chit că ei au ce le trebuie. El ca să scape, că-l bătu la horă pe Mitiță al lui Mitru, cumnat cu nașul lui Florică de-o ține pe fata lui Dumitru al babii și trimeasără pe pândarul de la vătășie să îl ia la rost ce avusăși, mă, cu el de îl bătuși, pun eu mâna pe tine. Și nu îmi e de altceva, dar cine îmi mai drege mie șareta, că se pricepea la toate. Eu nu știu de ce îi ia la resbel pe ăștia care sânt ăi mai buni. Daca m-ar întreba pe mine, le-aș spune barim să-i ia pe șchiopi, pe ciungi, pe orbi, dar mai cu osebire pe trântori.”

Spre primăvară, a mai adăugat în Călindariul cuviosiei sale următoarele:

„Așișderea, grănicerii noștri de păzea Oltenia pe jos pe la Dunăre se răzvrătiră că făceau cu rândul o săptămână din șase și le rămânea câmpul de se făcea pârloagă. Se ridicară și clăcașii desclăcășiți că de ce nu le face hârtii pe pământ cum a zis atuncea conu Gură Bogată la Islaz.

O fi fost an blestemat, că veni Oltul mare de luă podul. Abia îl isprăviseră. Cică pe alocurea se urcară unii pe biserici de puseră steag

tricoloru și ziseră gloatelor: să nu vă lăsați!

Așa se izvodiră iar cu zavera tot acilea la noi în Romanați. Nu putu să îi calce năpasta pe alții? Să-i mai tăvălească și pe ăia din Pestrea, de dincolo de Olt, nu tot pe noi, tot pe noi. Și iar puseră foc la conace. Și iar veni oaste de îi trecu prin sabie fără să îi întrebe.

Și veniră peste noi turcii, veniră și austriecii. Dar cine nu veniră? De nu mai știa vătaful nostru cu cine sa se dea.

Fusese vorba că o să puie domn și peste moldoveni și peste noi și ai noștri unul și același. Vorbe! Că până la urmă în loc ca țărișoara asta, prăpădită cum e, să se fi ridicat în picioare cu toții și să își proclame endependența cum zicea Petrache învățătorul, nu fuseră vrednici decât de a aștepta venirea turcilor și de a striga să trăiască turcii.

Avusărăm an greu anul ăsta. Eu am spus-o de-astă primăvară, când le-am tălmăcit rodul pământului. Le-am spus eu că o să se facă dude multe.

Vatică cu cazanul abia mai pridídea, câtă prăștină a intrat pe porțile lui. Ajunsăse de vindea murături la țuică pe loc.

Dintr-asta ni se trage. Că dacă rațele în loc să le țină în bătătură le-au dus la oraș, ce era să facă, să calce în dude? Totul de la rațe a început. Le-am spus-o încă de la Crăciun bă o să fie vai de capul vostru. Fiindcă aveau butoaiele peste iarnă, un miros așa ca în anul ăla când cu Islazul. Când cu Tudor, tot așa. Și nu m-au ascultat. Barim de s-ar învață minte odată! Ginere zugrav mi-a trebuit."

*

Luând parte la necazurile țăranilor, pe care popa Claie le-a așternut pe hârtie așa cum le-a înțeles el, haiducii au apucat să îl vadă în învălmășeală pe ucigașul al cărui chip cu joben și cu ochelari din sârmă de argint rămăsese neatins pe peretele cârciumii „La caii verzi pe pereți", așa cum îl zugrăvise Fancu. L-au recunoscut de departe, deși acuma era în uniformă de ofițer. Ucigașul haiducului Păltineanu de la 1848 se afla acuma, la 1854, în fruntea armatei care înăbușea în sânge revolta oltenilor.

*

Haiducii îl aleseseră căpetenie pe Bîrlogea. Își jurară credință, iar prima grijă a lor fu să nu se lase până nu vor da de urma ucigașului lui Păltineanu. Toată vara umblară să pună mâna pe el, ca să îl judece după legile nescrise ale codrului, dar nu izbutiră să dea de urma lui, cu toate că aveau iscoade și oameni de ai lor atât la Caracal, cât și la Craiova și la București.

Pentru a înlesni păstrarea cailor peste iarnă, se gândiră ca unul din ei să meargă la primăria din Caracal să se treacă în catagrafia negustorilor ca geambaș de cai.

Bîrlogea le zise să tragă la sorți. Așa făcură, dar ei potriviră astfel ca să îl păcălească și să cadă tocmai el drept geambaș. Pentru aceasta

trebuia să plătească o anumită sumă de bani la primărie. Însă nu din pricina banilor erau ei îngrijorați.

— Cine o să se pună chezaș pentru tine că ești negustor cinstit și că n-ai avut până acuma nicio pată?

— Conul Lache Papidon! râse Corbaru.

— Gura păcătosului adevăr grăiește! zise Încroznatu. Chiar așa o să facem!

Bîrlogea se duse să vorbească cu Papidon. Acesta îi spuse că s-ar învoi să se pună chezaș pentru el.

— Dar numai dacă mi-l găsești pe Tăchiță, care mi-a fugit de acasă.

— Fac pe dracu-n patru și ți-l găsesc. Dar cum ai vrea să mă mișc eu în voie ca să ți-l caut, până nu mă văd geambașî?

Și astfel, Bîrlogea ajunse să se numere printre geambașii de cai, trecut în catagrafia de la primărie cu numele de Vasile al lui Dumitru, din Brezuica. Acuma putea să meargă nestingherit prin Caracal și pe oriunde. Intra prin toate cârciumile să se cinstească cu poterașii, cu strângătorii de biruri și cu toți oamenii stăpânirii. Cu cât îi ura mai tare, cu atâta le zâmbea mai mieros și le vorbea pe plac.

Haiducii nici nu știau unde să îl caute pe Tăchiță. Erau mândri de Bîrlogea al lor, mândri și de ei înșiși că găsiseră în el pe omul cel mai potrivit pentru treaba aceasta.

În ajunul Crăciunului, când haiducii se aflau ascunși care pe unde putea, pe la casele lor sau pe la conace boierești tocmiți ca slugi peste iarnă să aibă grijă de focul sobelor din odăi, Bîrlogea se afla în crâșma „La caii verzi pe pereți”, unde obișnuiau geambașii de cai să joace cărți.

Bîrlogea se încinse și el la cărți. Era în mână bună și îi usca de bani pe toți geambașii. Înfipse degetele în grămada de bani și azvârli un pumn spre tejgheaua lui Iordache.

— Toată suflarea omenească să bea, că acuși vine sfântul Vasile!

Un geambaș trase o înjurătură și își trânti căciula pe masă, punând-o la joc.

— Mergi mai departe, cumnate? zise altul.

— Bă, ce mă tot cumnățești tu mereu?

— Păi zisăi că-oi avea și tu vreo soră.

Pe masă se făcu un morman de căciuli.

Împărțiră cărțile.

Bîrlogea câștigă toate căciulile.

— Să vă las, bre, și fără pistoale?

Puseră pe masa și pistoalele.

Făcură iar cărțile și iar le împărțiră.

Bîrlogea pierdu. Din clipa aceea începu să piardă mereu. Pierdu tot. Ajunse să pună la bătaie caii. Numai caii pe care îi avea de vânzare. Îi ținea în niște grajduri luate cu chirie, unde mai ținea și caii haiducilor.

Până la ziuă pierdu până și caii haiducilor.

Ziua următoare, la masa aceea nu vru nimeni să se mai așeze, deși la mesele celelalte oamenii stăteau înghesuiți. Unii rămâneau să bea în picioare și se uitau la masa goală ca la un lucru blestemat.

— Mă, el nu a jucat caii ca să-i piardă! ziceau haiducii despre Bîrlogea. A vrut să-i scuture pe geambași de bani și de arme. De necaz ce avea pe ei, că ăștia s-au dat de partea poterii cu sufletul cu tot. Nu ca noi, care ne tocmirăm cu dracul numai cât să trecem lacul. Și să le ia el caii ălora. Asta a vrut. Dar n-a avut noroc.

— Ce noroc, bă ? Ce noroc ? Ăia au avut cărți băgate pe mânecă, așa. Bîrlogea, cum se știa pe el că-i cinstit, nu i-a dat în gând până unde merge ticăloșia ălora.

— Pe urmă, de supărare, de-aia s-a și împușcat singur. De față cu caii, că ei l-au judecat: „Ce făcuși, Bîrlogeo, ne jucași la cărți? De jucat, mai treacă-meargă. Dar să ne pierzi?" De amărât s-a-mpușcat, ca să-l ierte caii că de ce au ajuns pe mâini străine.

— Nu, bă, el s-a dus să-i ia îndărăt. De-al nostru omul! Dar l-au împușcat ei pe la spate.

— Cine, caii?

— Geambașii, rătutitule.

Când înverziră frunzele în pădure, haiducii fripseră un miel așa cum era datina codrului. Dar unde era veselia de altădată?

— De unde adusăși, bă, vinul ăsta așa prost? Ăsta e vin?

— Ești tu cusurgiu. Ăsta e tot vin de la omul ăla de mai an. Ce, nu știu eu cum opărește el butoaiele și le râcâie?

Corbaru le spuse de ce erau el și Spătosu supărați. De curând bătuseră în poarta mânăstirii Brâncoveni.

— Ne duserăm și noi, deh, că n-avusărăm încotro. Ne prinsăse o ploaie. Eram uzi leoarcă și lihniți de foame, ni se cârpeau ochii de somn. „Hai, mă frate-meu, să cerem adăpost!" zic. „Hai!" zice și Spătosu.

— Se-ntunecase așa rău, de furtună, că înăuntru se aprinseseră lumânările. Groase așa ca pe mână aproape. Sumedenie, risipă de lumânări. Ședea-n capul mesii egumenul. Uite-așa ședea! Muică, ce era la ăia pe masă, doamne păzește! N-aveai loc să lași paharul din mână. Că ei beau cu pahare d-ăle de sticlă, nu cu căni de pământ ca oamenii. Și le aducea la masă tot nește călugări de-ai lor, dar cu mânuși albe, până colea. „Ce fac ăștia, bă? zic eu. Unii mănâncă ș-alții se uită?"

— Poate că or fi mâncat înainte, îl întrerupse Țară Lungă.

— Te-a pus cineva să le iei apărarea? se uită Spătosu chiorâș la el.

— Nu știu ce o fi greșit unul înaintea egumenului, că i-a și plesnit o palmă peste ochi, continuă Corbaru.

— Și era, săracul de el, om bătrân, cu barba atâta, albă, și-l slujea pe egumen ca o slugă, chit că era mai bătrân, adăugă Spătosu.

— Cu mânuși albe, cum vă spusei.

— Și voi ați răbdat să vedeți una ca asta?

— Păi ce era să facem, bă ? Ce era să facem?

— Merserăm noi de băturăm în poartă. Cu o piatră. Vine un grec jerpelit, jerpelit și deschide ușița aia mititică de o au ei făcută în poarta a barosană, numai cât să te poți strecura ciucit pe vine. Și-i spun eu că uite-așa și așa, suntem doi ciobani de la munte și ne-am pierdut oile în Olt. Ne aduce el o jumătate de colac uscat-iască și nește mămăligă rece și cică: „Plecați repede, să nu mă vadă careva, că mă spune și-mi găsesc beleaua”. Să plecăm, că și astea abia le-a putut lua de unde erau puse deoparte pentru porci.

— Ne-am întors iar la geam, de m-am uitat și eu, că ziceam că m-o minți Corbaru.

Haiducii toți ziseră că ei ar merge să facă ce zice Spătosu, dar se temeau că grecii ar fi putut să se plângă la Mitropolie și să dea vina pe Ambrozie că el i-a asmuțit pe haiduci să-i calce.

Haiducii făcură o înțelegere cu conu Lache Papidon. Acesta le dădu caii poterii și ajunseră la Brâncoveni pe înnoptat. Câțiva dintre ei descălecară și se urcară pe pereți să se uite pe ferestre în trapeză, unde era lumină. Grecii erau la praznic.

— Vedeți, bă? Ce v-am spus eu? făcu Corbaru.

Își dădură pe ochi cu funingine. Rămase Încroznatu cu caii afară în dreptul porților mari, iar Cucută se urcă pe acoperiș, de unde cuprindea cu privirea și curtea și împrejurimile până departe. Ceilalți, cu armele în mâini, se orânduiră prin diferite părți.

Când se pomeniră călugării cu haiducii peste ei, rămaseră încremeniți.

În liniștea ce se lăsase asupra celor de la masă, păși Taure cu mâinile în șolduri. Podeaua scârțâia sub cizmele sale lucioase, cu pinteni de argint înnegrit. Spătosu ședea într-o ușă, Corbaru în cealaltă. Egumenul, în capul mesii, vroia să-și ia șervetul de la gât, dar nu cuteza să mai ridice mâinile de pe masă. Haiducul veni și rupse un piept de curcan să muște din el. Din sprâncene făcu că e bun. Călugării care îi slujeau pe cei de la mese încă mai ședeau cu tăvile în mâini deasupra capului. Cu mâna unsă, Taure duse la nas o carafă de cristal, apoi gâlgâi din ea câteva gâturi de țuică. Răsuflă asupra sfeșnicului de argint cu țurțuri de cristal. Un călugăr căzu cu scaun cu tot. Altul îi dădu egumenului repede un pahar cu apă.

Haiducii îi luară pe călugării de pe la grajduri și-i așezară la mese în locul celor pe care îi puseră de servitori. Corbaru luă inelul cu pecete arhierească din degetul egumenului.

Acesta era inelul cu care fuseseră pecetluite toate documentele

mânăstirii, încă de pe vremea ctitorului, moșul lui Matei Basarab.

Într-o chilie îl găsiră pe Tăchiță Papidon. Erau cât pe-aci să nu îl mai recunoască, mai ales că avea o barbă nemaipomenit de stufoasă și încâlcită.

— Ce faci, mă, acilea?

— Ce să fac și eu? Îmi fac rugăciunea.

— Hai acasă, că te-o căpăta conu Lache pe preț bun.

Când auzi că vor să îl ducă înapoi acasă, Tăchiță se băgă sub pat. Chiar și călugării îi rugară pe haiduci să nu li-l ia pe Tăchiță, că pierdere mare va suferi corul bisericii fără el.

— Dacă așa vru Ăl de sus să aibă glasul mai gros cu un lat de palmă ca toți ăilanți, asta e menirea lui.

Când își văzu băiatul, Lache Papidon, de bucurie, abia a doua zi își aduse aminte să îi întrebe pe haiduci unde sunt podoabele jefuite.

— Cum, chiar n-ați luat nimic de acolo? zgâlțâi Papidon gratiile ușii de fier.

Țavă îi zăngăni cheile pe sub nas și râse:

— Păi așa ne-a fost vorba? Zi mai bine bogdaproste că-ți văzuși odorul acasă!

Taure scoase o mână printre gratii și i-o puse pe umăr:

— Jupâne, ce dracu atâta vorbă de pomană? Mi-au ieșit ochii-n cap de foame. Taie și matale vițălul ăl mai gras, că așa e la-ntoarcerea fiului risipitor!

*

Bănuielile călugărilor căzură asupra lui Ambrozie, cunoscut că fusese închis pentru legăturile lui cu haiducii și cu revoluționarii. Totuși nimeni nu îl pârî la Logofeția treburilor bisericești. Păgubașii veniră să facă plângere la Lache Papidon și spuseră că li s-au furat o mulțime de odoare scumpe, printre care și un chivot de aur în care păstrau unul din cele trei cuie cu care ar fi fost pironit Mântuitorul pe cruce.

— Papa de la Roma, patriarhul de la Țarigrad și cu mine ce mai aveam în grijă câte unul. Altcineva nimenea! spunea egumenul.

Papidon îl duse pe egumen să îi arate că i-a și prins pe haiduci. Acesta își frecă mâinile de bucurie că îi recunoștea pe cei din dosul gratiilor.

Papidon făcu greșeala să îi spună egumenului de față cu haiducii că el i-a prins abia după ce ei ar fi lăsat prada la Dragobetele.

— Eu peste ăia de la Dragobetele nu pot să mă bag, dar de ce nu face cuviosia voastră o jalbă unde trebuie ?

Haiducii aflară astfel că s-au furat niște obiecte de care ei nu se atinseseră.

— Minte egumenul, se socotiră ei după aceea.

— Minte sau nu minte, de ce nu ne întreabă Papidon de lucrurile alea?

Papidon poruncise să li se mai adauge câteva lacăte grele, și întări paza ca să nu mai poată pleca haiducii.

Curând însă, Tăchiță fugi iar de acasă.

Lache Papidon fu astfel nevoit să vină și să dea drumul la doi dintre haiduci, amenințându-i că dacă nu-l vor găsi pe Tăchiță, va spânzura pe unul din ceilalți rămași în mâna sa.

Țavă și Obogeanu se duseră să ceară sfatul lui Ambrozie. Acesta le spuse să îl caute prin toate mânăstirile, fiindcă desigur Tăchiță s-a dus să intre iar în vreun cor de călugări.

— Și căutați-l întâi tot la Brâncoveni!

— Aoleo, să ne jupoaie ăia?

— Faceți cum spun eu! De alaltăieri a venit în locul egumenului… Cine crezi?

— Lasă, nu mă lua pe mine așa! Spune odată, ce mă fierbi în oală seacă?

— Popa Radu Șapcă din Celei. Da! A scăpat de la Brussa. De scăpat nu știu cum scăpă. Dar făcu el ce făcu și-l puseră mai mare, ca pedeapsă, pe capul ălora de la Brâncoveni.

Obogeanu și cu Țavă se duseră la Popa Șapcă și să îi spună că atât ei doi, cât și ceilalți din închisoare vor fi mereu gata să răspundă la orice poruncă a lui. Popa Șapcă le și dădu poruncă:

— Mai întâi să văd că îi scoateți pe fârtații voștri de la greu. Pe urmă, om trăi și-om vedea.

La vecernie, corul nu se vedea, însă deodată răsună acoperind toate vocile un glas mai gros ca al tuturor.

Alergară sus pe scări și tăbărâră asupra lui Tăchiță. Dar când îl coborâră în curte, starețul le porunci să ia mâinile de pe el, fiindcă i-a făgăduit oblăduirea sa.

— Nici lui ta-so nu-i dau voie să-l ia de-aci!

Haiducii stăruiră și îi făgăduiră că îi vor da inelul cu pecete în schimbul lui Tăchiță. Starețul se învoi, dar să îl aducă pe Tăchiță înapoi.

— Nu numai că mi-am pus obrazul să îl țin supt oblăduirea mea, dar nici nu mai găsesc altul cu un glas ca al ăstuia.

În drum spre Caracal, îi spuseră lui Tăchiță să își aleagă:

— Sau te dau pe mâna lui tac'to, sau te duci și le dai drumul… Le spui ălora la temniță, paznicilor, că te-a trimis tac'to să zici să le dea drumul ălora, știu ei care! Știu ei cui să le dea drumul. Faci ce ți-am spus și te ducem înapoi la Brâncoveni!

Țavă și Obogeanu rămaseră în apropierea închisorii cufundate în beznă.

Când văzură că încep să iasă niște umbre strecurându-se pe poartă,

crezură că sunt fârtații lor și vrură să îi sperie, ca să râdă de ei. Îi întâmpinară unii cu pistoalele întinse.

— Stai! Unde fugiți, mă!

Cei opriți stătură. Dar nu erau fârtații lor. Erau alții.

Îl amenințară pe unul să spună tot ce știe.

— Nu vorbești, uite cuțitul! Luăm altul la rând și tot aflăm. Număr până la trei. Repede! Unu, doi, trei!

— Stați! Spun tot. Fir-ați dracu! Să mă omorâți pe nerăsuflate ?

Speriat de repezeala numărătorii și de sclipirea cuțitului, osânditul le spuse că ei erau închiși pentru diferite omoruri făptuite. Lache Papidon îi ținea acolo, în loc să îi trimită la ocnă, fiindcă îi punea din când în când să facă spargeri pe la diferite case boierești. Iar ei, decât să înfunde ocna sau să ajungă în știreang, mai bine se întorceau și îi aduceau prada. Nici nu se gândeau să îl înșele pe conu Lache. Conu Lache avea grijă de ei și le punea de-o parte ceea ce li se cuvenea din pradă, ca să plece și ei cu ceva avere când le va da drumul.

Haiducii îl luară la întrebări și pe temnicer, amenințându-l că-l vor spune lui Papidon că el le-a destăinuit cele aflate de la osândit. Temnicerul ar fi vrut bucuros să le poată spune cât mai multe, dar nu prea știa mare lucru. Se bâlbâia și repeta mereu că jupânul, adică Lache Papidon, este om milos, care îi scapă pe ucigași de la știreang și, dându-le pedeapsă mai ușoară, îi ajută să se facă din nou oameni cumsecade.

Auzind că Papidon îi trimitea să dea spargeri la boieri, haiducii schimbară între ei priviri pline de înțeles.

Acuma se lămuriră haiducii de ce nu îi întrebase Papidon de lucrurile despre care spusese egumenul de la Brâncoveni că fuseseră furate. Conu Lache trimisese osândiții să îi supravegheze pe haiduci, ca nu cumva aceștia să ascundă undeva prada. Iar ei văzând prin ferestre că haiducii nu se ating de podoabe, îndată după plecarea acestora, intraseră și luaseră aurăria. Păgubașii crezuseră că toți sunt din aceeași ceată.

*

— De ce să facă, bia Petruțo, ferestrău pe Olt? ziceau babele pe marginea șanțului. Cine dracu a mai pomenit așa ceva? Înțăleg dacă făcea moară. Aia da! Cum o să ne ducem pentru două surcele la Conu Lache Papidon, să ne rugăm de el? Nu era mai bine că își tăia fiecare cum putea acasă, în bătătura casei?

— Fugi, fătălică, d-acilea! Dar cine te oprește să-ți tai cu ferestrăul tău în curte? Știi, asta la o adică e așa cum umblă Mitiță al Fănuții zis Cociorvă, mă-nțălegi, de umblă să facă șicoală de băieți în dosul casei popii afurisitul, că zice s-o facă la moară. Pe unde n-a umblat și nu găsește cherestea Mitiță. Cum mai întoarce omul carul dacă o face la

moară școala?

— Păi lui popa îi e aminte să nu sară dracii gardu la cireșe. Dar eu parcă am auzit că a găsit, nu știu pe unde. Cum ce? Scândură de școală. Dreaptă, uscată. Că are popa ăsta o herghelie de câini. Mi-a spus țârcovnicul că-i ține numai pe colaci. Eu așa știam: că parcă a găsit.

— Da, dar tocmai la mama dracului a găsit. Cu ce-o aduce de-acolo? Mi-a spus mie om de încredere, Ristică tutungiul, de umblă cu căruța prin sate. Vinde mirodenii, vinde de toate. Zicea că e bine să avem cheresteaua colea la nas. Cică la munte așa e, cu ferestrău de apă, de când e lumea și pământul.

— Eh, și ce, noi acilea suntem la munte? De ce să ne luăm după ăia?

— Păi da, ca să ne mai stoarcă și conu Papidon de niscaiva bani. Că el de unde are bani de făcut ferestrău, dacă bea? De la muștériii de-o să-i prostească el.

— Deh, că nu bea pe bani. Și cică nici nu prea mai bea. Decât țuică. N-are-ncotro, dacă-i bagă pe gât fiecare, pe unde se duce… Asta-i e meseria.

— Fabrică de basmale nu putea să facă? Cum mi-a adus gineri-mieu taman de la Mărcuța, cică, înflorată. Și fie-mi, cu ciucuri. Sau barim fabrică de broboade să fi făcut. Fiindcă broboadă n-a mai apucat, că se bătea lumea pe ele, de i-a răsturnat ăluia taraba-n mijlocul bâlciului.

*

„Ginere zugrav mi-a trebuit! a scris ultima oară popa Claie în Călindarul său. *«Unde pleci, mă?» zic. «Mă duc după vopsele la fabrica de basmale de la Mărcuța.» I se făcuse de ducă, cam cum văz eu. «Dar ce ăia sunt proști să se lase pe ei și să-ți dea ție vopselele lor?» «N-are a face, îi întreb de unde fac ei rost.» «Ba mai bine ai pune mâna și-ai sparge buturugile alea. Ce aștepți să le sparg eu, om bătrân?»*

Veni Oltul mare. Rupse grădinile din vale. Șipotul Iencea nici nu mai știi unde e. Și ce covercă bună îmi făcuse omul ăla de coceni de porumb! S-a dus păcatelor varza mea! Dar nu-mi pare rău, de ce să-l mânii pe Ăl de sus, fiindcă auzâi că-i luă Oltul și lui Papidon fabrica, cu cheresteaua cu tot. Norocul cui o apuca scândurile. Măcar dacă scoate la mal din ele, om s-a făcut. Veni nepotu-meu într-un suflet și-mi spuse că și pe conul Lache Papidon îl înghiți vâltoarea. Acuma pot muri fericit că și-a luat răsplata. Ăl de sus nu doarme. Mă pot duce la el ca un popă preacuvios ce sunt, am fost și n-o să mai fiu. O să mă înfățișez fără păcate, cum am trăit și n-am omorât măcar o muscă. N-am bătut un câine. N-am bătut un cui, măcar. N-am ușuit o vrabie. Nu m-am bucurat de necazul lui Costică de peste drum. Amin și doamne ajută! Gata, Doamne! Acușa mă înfățoșez la tine!

Filico, să nu uiți să înmoi tărâțele alea la porci. Și să dai boabe la

păsări în fiecare dimineață, cum făceam eu când trăiam. Și barim n-am apucat măcar până la sapa de al doilea, să fi știut, machia s-or fi prins merii ăia de i-am pus astă toamnă? Ai tu grijă, Filico, să dreagă gardul la drum! Gata, Doamne, ce mai…”

*

Nu se știe dacă Filica a citit aceste slove lăsate de popa Claie, alături de călimara rămasă neastupată, însă târcovnicul completează pe aceeași filă și pe următoarele, cu aceeași pană de gâscă, în litere chirilice, rânduri mărunte, coborând mereu mai mult și îndoite spre capăt.

„Părinte, te grăbișI de murișI și n-avusăși răbdare să-l vezi măcar când l-o scoate cu grebla din apă la vale. Află de la mine, că te luași după gura unui netot și-un bețâu ca nepotu dumitale. Pe care l-ai oploșit și l-ai cocoloșit ca pe un pui de curcă. Ca să te mai încrezi în cine n-ai crede! Papidon n-a murit. Așa să știi! Nici măcar n-a căzut în apă. Un strop n-a atins țoalele de pe el. De înecat să vezi cine s-a înecat în locul lui: unul de la Zvorsca, de se băgase calfă și punea păcură la fusul mare și la prâsnelul cu măsele de fier care se leagă, știi, într-un resteu cu brațul joagărului. Tocmit cu blidul, patul și rumegușul. Bani, nu. Dar avea voie să facă ce-o ști cu rumegușul. Că rămânea. Să-l vândă! Îl privește! Ăsta, de, zic, era un om așa… cam vai de capul lui. De-aia, conu Papidon îi și dăduse un rând de țoale de-ale lui de pomană. Vechi. Cam rupte ele, dar le mai lua prin curte pe acasă. Că-l visase nevastă-sa pe Tăchiță rău. Și cică i-a zis să le dea dracului cuiva de pomană, ce mai umbli-n gioarsele ăștea, că se râde oamenii de tine. Lumea, când l-a văzut pe ăla de spusăi, că-l ia apa, a zis că e Papidon. După țoale. Așa a zis și Pantilică al Linii, ăla când cu mazărea atuncea, știi matale. Ăla, bre, de era să-l rupă cățeaua matale fiindcă veni cu papornița și nu vru s-o lase pe prispă că erai la un parastas și să nu bage botu pisica la sarmale. «Astea sunt sarmale, mă, numai varză?» Ți-aduci aminte că așa l-am luat. Scurt. Că-l știu ce mână strânsă e. Fiindcă dacă știa Pantilică că nu e Papidon ăla de se înecă, sărea după el si-l scotea el cumva. «Eu de apă nu mă sperii orice ar fi». Așa a zis atunci pe loc. Și la cârciumă pe urmă. Om dintr-o bucată. L-a-njurat pe Papidon în gura mare și a dat cu cana de pământ. Dacă era conu Lache de față, vedea el pe dracu. Că uitai să-ți spui, a deschis unul cârciumă, nu-l știi matale, cu bani, venit de la oraș, în colț lângă fântâna cu butuc. A sleit-o oamenii, i-a pus cumpănă nouă, să vezi ce frumusețe de fântână. Și ce ciutură cu cercuri de fier, nu cum ai apucat matale cu rafie. Că îi zisese conu Papidon: «Treci, mă, colo de proptește grinda aia că se dărâmă șandramaua pe noi. Și ne ia apa la vale». Și s-a dus bietul om, calfa. Pe numele lui, uite că nu-mi aduc aminte cum îi zicea. Ce era să facă, dacă n-avea niciun rost pe lume? Păcat de el, cică. Cum păcat? Că n-a rămas nici nevastă, nici copii după urma lui să ajungă la mila lumii pe drumuri.

Te luași, părinte, după gura cui le luași de murișii. Nu-ți spuneam eu mereu că prea te pripești? Acuma ajunsăși la vorba mea de ți-am tocat-o eu mereu. Te durea gura să mă întrebi pe mine? Dar așa ai fost matale întotdeauna. N-ai știut să prețuiești oamenii. Uite, popa ăsta tânărul de-a venit în locul matale m-a pus că n-avea diacon. Și m-a lăsat și cu cheile pe mână. Ce, dacă e tânăr înseamnă că n-are cap? Să-l vezi ce buchii face, rotunde, de nu poți nici matale să le osebești. Cică așa scria împăratul nostru Traian. Zic: «Fie-i țărâna ușoară» că am priceput că ăsta a murit, nu mai e. «Nu, cică, fiindcă n-a fost creștin! » «Bine, părinte, zic, dacă zici matale, așa e. » O fi fost pe vremea fanarioților. Cică mai înainte de ăștia. Dar eu știam că înaintea fanarioților a fost altul. Parcă așa spuneai matale. Mă rog, n-are a face. E om cumsecade, are glas. Știi ce de lume vine la el? Are har. Cică ar avea și niscai pământ. Și vreo două pogoane pădure și-o vie de terează. Vrea s-o ridice pe araci. Așa vorbește satul. Treaba lui. Eu le-am spus că e dandana cu aracii. Ce-ți spun eu matale marafeturile ăstea? Că știu cu nu ți-a plăcut să-ți lungești gâtul peste gard. Și eu tot așa. Fancu nu s-a-ntors nici acuma. Pe care-l întreb de el, dă din umeri. Cine știe de ce blestemății s-o mai fi apucat? Ginere zugrav ți-a trebuit! Dacă nu m-ai ascultat pe mine. Filica cică Fancu ar fi intrat în sticla aia a lui. Cred că e tot sticla aia de ți-am spus eu că el ți-a furat-o. Mi-a spus ea, dar eu tot nu prea înțăleg cum vine treaba asta. Așa zice ea că el și-o fi găsit pe alta pe acolo și a uitat de casă. N-a spus la nimeni, ca să nu afle satul. Dar se știe și așa. Eu știam dinainte de să-mi fi spus ea. Te pui cu satul? Nu scapă nimic neforfecat de gura babelor pe șanț și-n poartă."

Hăituiți mereu de poteri prin păduri, haiducii veniră să se oploșească la Dragobetele.

— Spuneți și voi drept! Ce ispravă ați mai făcut în vremea din urmă? le zise Iancu Coruia.

— Păi unde, dacă s-au apucat să taie pădurile… Din marginea drumului, cât bate cu pușca. Nu mai poți să ieși la drum, că te vede.

— Nu mai merge, bă, cu haiducia! continuă Coruia. Mi se rupe inima că e așa, dar nu poți opri vremea cu pieptul. Hoțiile ciocoiești se fac altfel acuma decât știam noi. Nu vezi că și ciocoii nu mai sunt tot ăia? Nici nu-i mai cunoști cum trebuie. Ehe, în codru, cum o să vă prindă, așa o să vă spânzure. Pe urmă să nu ziceți că nu v-am spus. Ar trebui, vezi, altceva, mai bun ca haiducia. Încă n-aș putea să spun ce, dar găsesc eu. Chiar dacă o să fie prea târziu pentru mine, barim să le-o spun altora. Cu asta-mi frământ creierii fie zi, fie noapte.

— Cum o să lăsăm, bă, haiducia? Păi n-am jurat? Câtă vreme n-am isprăvit de prășit nedreptatea, nu las eu asta din mână! zise Taure bătând patul puștii cu palma. Bă! Voi în codru rămâneți! Cu mine! Dacă haiducii ăilanți, care au fost înainte de noi, ne-au lăsat niște legi

ale codrului, noi trebuie să le dăm altora mai departe, care le mijește acuma mustața. Ați auzât?

— De când te știu eu, ziseși și tu o vorbă cu tâlc! Nici nu știi ce ai spus. Ăsta e drumul care așteptam să-l găsesc. Dacă nu erau legile haiduciei, ce se făcea lumea ? Dar cum ar fi dacă pentru legile ăștea ne-am bate nu numai noi, ci toți țăranii, ca unul singur, cot la cot!

— Bă, eu la cuget sunt curat! Dacă am mai omorât și eu pe câte unul, ici și colo, n-am avut încotro. Or el, or eu! Ia uite colea! zise Taure și, desfăcând cojocul, le arătă pe dedesubt un fel de cămașă din piele de cal aspră și scorțoasă. Pentru fiecare om care a trebuit să-l omor, am bătut colea-n pieptar un cui. Cu vârful să mă-nțepe între coaste. Să mă pătimesc și eu, nu numai ăla. Ca să știe omul că n-am vrut.

— Poate să ne și spânzure! Noi tot în codru rămânem. Așa, mă?

— Așa! Jurăm! Să vedem care pe care!

*

— Ia mai bine veniți cu picioarele pe pământ și spuneți ce facem noi acuma de cai? Că dă frunza-n codru. Aia e!

— De cai, să vă spun eu. Știu pe cineva care are o herghelie, niște cai, cum nu s-a mai văzut pe fața pământului.

— Ei, taci! Păi ia spune, să vedem cam… ce fel de cai sunt ăia!

— De caii Genarului ați auzit?

— Dar care nu știe povestea cu caii Genarului? Dacă zici că sunt măcar pe jumătate ca ăia, atunci, mdeh, ar fi cam destul de bunicei. Nu?

Haiducii se uitară unii la alții, fără să râdă, apoi unul rupse tăcerea, amintindu-le că el le-a mai spus că ăsta s-a tâmpit.

— Ce suntem noi să-ți bați joc de noi cu povești?

— Poveste, da. Însă află că eu știu pe cineva care știe poveștile să le facă adevărate. Și visele știe să le facă să fie aievea.

— Da, asta cu visele care prind viață am mai auzit-o și eu. Lăsați-l, mă, să spuie! Cine e, bre, omul ăla de zici?

— Numai să nu fi murit… Pădurar, de felul lui. Un om de aur și jumătate. Știe să spună și povești, de-l asculți om mare cu gura căscată. Asta nu e nimic. Dar are și o putere de face povestea să prindă carne și oase. Te duci la el și-i spui: „Taică moșule, uite, eu îți spun o poveste a mea. Matale să mi-o faci să prindă viață”. „De ce, nepoate?” „Uite-așa, că eu vreau să mă fac frate de cruce cu ăla din povestea mea. Sau poate că am eu o treabă cu cineva de acolo”. „Bine, nepoate, să te aud! Numai să nu fie o poveste care am mai auzit-o, că atuncea ți-ai bătut gura de pomană”. Așa vrea moșul ăsta, să rămâie și el cu o poveste nouă de pe urma ta. Să-i mai treacă și lui de urât în pustietatea aia de pădure. Are pătulul și podul pline de povești.

îndesate cu genunchiul. Și odaia a bună. Zicea că o să le mai îngrămădească și pe prispă. Zic: „Și dacă dă o ploaie peste ele?” „N-are a face, zice, că nu mucegăiește. Le mai vântur cu furca”.

— Bă, ar fi frumos ce spui tu, dar mie nu prea-mi vine să cred, că te cunosc câte parale faci.

— Nu-i rupe, mă, firul! Și la ce pădure e pădurarul ăsta al tău?

— La Codrii Rohmanilor! Cum nu știi, mă, care codri? Că toți au auzit de pădurea asta.

— Până și copiii știu, numai tu ești lemn de butie, zise altul. Să-ți spun eu pe unde vine, că pe mine acolo m-a-nvățat bunicu să fac fluiere. E aproape, colea. Mergi așa drept până când… Stai să-mi aduc aminte!

— Ce să-i mai spui, bă, cu delungeacul? Codrii Rohmanilor e pădurea aia de nu se usucă nici iarna.

— Păi ce, mă, noi avem pădure de brazi pe aproape? Rupi o pereche de opinci până urci la munte.

— Ho, nu face pe prostul! Niște pomi, cum să-ți spun eu, cu frunza cam așa… Cum le zice, mă, la pomii ăia? Că-mi șade pe limbă.

— Arțari?

— Arțari pe dracu! Nu-mi aduc aminte acuma.

— Pădurea ca pădurea, dar e o apă acolo… ce n-ai mai pomenit. Eu n-am apucat decât o dată să beau. Și-am zis ferice de cine bea d-acilea. Așa mi-a uns inima, că am uitat și de griji și de tot. Dacă mă întrebai atuncea cum mă cheamă, nici nu mai știam de mine.

— Nu mă mir, că tu nici acuma… Ce, parcă știi?

— Da, bre, are dreptate ăsta. Prost, prost, dar așa este. Prin codrii Rohmanilor trebuie să fie acuma Genarul. Cu caii la adăpat. Că e lună plină. Fiindcă el cu Rohmanii cică ar cam fi neamuri. Parcă s-ar fi încuscrit sau cam așa ceva.

— Dăm de urma lui și-l pândim cât e el de…

— Îl pândim când se duce la Rohmani, la conacul lui. Știi? Sembată și el, ca omul, deh, și-i luăm caii. Așa facem.

— Dar întâi trecem pe la pădurarul ăla…

— Nu, întâi dăm pe la apa aia de vă spuneam, să vedeți și voi ce apă e. Zici că e fermecată. Uiți de toate grijile și necazurile de pe lume. Uiți de tine, mă!

— Bă, asta e a mai mare tâmpenie de-am făcut-o eu până acum! Cum o să mă iau eu după gura voastră?

— Dacă ți-e frică de drumul neumblat, n-ai decât să rămâi, dacă nu te trage inima.

— Lasă-l, mă, că vine el pe urmă, când s-o vedea singur! Și-am să vă duc eu pe-o cărare tainică, de n-o știe nici potera, nici nimeni.

*

Țârcovnicul nu punea niciodată ziua când scria în Călindarul rămas de la popa Claie, nici măcar anul. Pe ultimele pagini rămase de la el, se poate desluși:

„Așa că bietul conu Lache Papidon s-a prăpădit de măsele. Nu-i spuneam eu mereu că de la măsele o să i să tragă? Râdea: «Fugi, bă, d'aci!» Acuma, dacă muri, ajunse și el la vorba mea. Fiindcă n-a vrut să mă asculte. Păcat, părinte, că murișI înaintea lui și n-apucași să-i cânți prohodul. Iartă-mă că-ți zic de la obraz, rămâne între noi doi, dar eu știu că ăsta ți-a fost oful vieții matale: Să-i mănânci coliva lui ăsta care nu-și cunoaște lungul nasului, de vrea să se-ncuscrească cu matale. Un pârlit! Din pârlit nu-l scoteai. La parastasul malale de trei ani să fi văzut ce i se umfla tâmplele cum râdea cu gura plină, la cot cu ăilanți. Nu știi matale cum e la pomană? De-aia n-ai vrut să i-o dai pe Filica. Nu zic, Filica, da. Și eu în locul matale la fel făceam. Deși, decât cu un zugrav de biserici, mai bine cu Tăchiță. Dar ailantă nu era vreo ileana cosânzeană. Ba chiar aș putea spune… Nu mai spun nimic, ce să te mai amărăsc! Fiindcă Filica, dacă a venit pe lume cu o jumate de ceas mai înaintea ei, a fost șmecheră și a apucat ea toate. Și ochii și sprâncenele, gura, tot. De a lăsat-o pe soru-sa fără daruri. Cică să mai ai încredere într-un frate, într-o soră! Ea, cum-necum, s-a măritat. Ce-i mai pasă? Dar ailantă, oricum, decât așa să rămâie să mătură prin biserică, nu era mai bine să aibă ea slugi toată potera lui Papidon la cheremul ei? Despre partea mea, eu nu-i zic nici dă-te mai încolo, însă crede-mi și mie! Știi ce junghiuri mă ia de șale când mă aplec? Vine vremea la fiecare. Știi matale mai bine ca mine de acilea, că ești trecut prin așa ceva. Dar eu tot pe matale te-am slujit cu credință și o să te slujesc și după ce-oi muri. Să știi, părinte, că eu când îmi fac rugăciunea, așa mă rog, să am parte să nemeresc tot pe lângă dumneata, pe unde oi fi pe acolo. Și din cuvântul matale n-o să ies. Că matale ai avut grijă de mine întotdeauna și acilea și o să ai și acolo. Să le spui că o să cam vin și eu. Dacă m-ar primi și pe mine acolo sus. Doară tot omul bisericii am fost și eu, ca și matale. Poți să le spui ălorlanți popi cu care mai ești, că nu e creștinește: ei pe iarbă, eu pe mărăcini. Un loc la grajduri s-o mai găsi și pentru mine pe acolo. Fie chiar și la porci. Sunt învățat. Știi, bine, îți făceam cocina lună. Dacă n-o să mă ai pa mine, cine-ți mai rânește la bălegar? Cine-ți mai rabdă ca mine să zbieri? Să-ți pun calul la șaretă să ți-l țesăl. Și mă știi că n-am spus la nimenea nimic din tot ce făceai când rămăseși de te lăsă coana preoteasă singur cu ăle două gemene pe cap în scutece. Încât mai spovedeai și după apusul soarelui. Acasă. Ce, crezi că eu eram orb?

Și uite așa muri conu Papidon. De măsele. Să vezi ce cântări a slobozit Tăchiță la căpătâiul lui ta-so. Se clătina lumânările de glasul lui! Eu zic că nici arhanghelul Gavril n-are așa glas, dacă s-a crăpat și tavanul. Noroc că apucaseră să deschidă geamurile, că praf le făcea. Dacă suflă odată așa,

dărâmă boul Tăchiță din picioare. Conu Lache și-a văzut visul cu ochii: să-i cânte fi-so. Dar știi ce frumos a cântat? Dacă cumva l-o fi auzit Dumnezău, cred că a și pus ochii pe el, de acuma. Chit că nu era în odăjdii. L-au pus pentru atunci să fie măcar ca diacon. Cu dezlegare de la protopopul, ca să-i facă lui conu Lache hatârul. Nu era să-l supere pe răposatul. Vezi ce înseamnă să te ai bine cu cine trebuie? Nu se știe niciodată. De-aia și eu m-am tot rugat mereu pentru ușurarea păcatelor dumitale ca să nemerești într-un loc mai ca lumea."

*

O ploaie cu trăsnete și fulgere se abătuse în plină zi asupra pădurii Mamura. Domnișorul Mihalache Poroineanu și cu Lucsița se rătăciseră de ceilalți vânători. Alergaseră prin ploaie ținându-se de mână, să ajungă la trăsuri. Redingota purpurie și pantalonii albi i se lipiseră pe trupul subțirel. Rochia ei cu crinolină se agățase prin desișurile pădurii și atârna fâșii peste sârmele frânte. Umbreluța de soare, cu volănașe de mătase, se stricase. Ploaia încetase, dar câinii și slugile nu se mai auzeau nicăieri.

— Ce păsărele sunt astea care se aud? se răsuci Lucsița zglobie, sărind peste o băltoacă și își mai potrivi pălărioara cu danteluțe.

— Trebuie să fie pasărea măiastră! răspunse Mihalache, ștergându-și în iarbă bombeul cizmei lăcuite. Nu știai? Pe moșia mea trăiește pasărea măiastră. Dacă aș avea pușca acuma, ți-aș aduce-o la picioare.

— Oh, nu! Ar fi păcat. Mănâncă boabe de mei! De ce mănâncă prostuța? Să nu dai voie slugilor să-i pună lațuri!

— Tata a ucis odată patru arnăuți fiindcă puseseră lațuri. I-a împușcat pe toți în frunte, cu câte un glonț. Știai? Pentru asta a și fost închis la Pohvala Bogu, atunci la paș'opt.

De pe frunzele arțarilor înalți se scurgeau picături de ploaie.

— Ce păcat că nu putem vedea curcubeul! zise Lucsița.

— Mergem să vedem de unde bea curcubeul apă? N-am izbutit să aflu niciodată unde se duce iarna pasărea măiastră. Dar primăvara se întoarce, întotdeauna, pe moșia mea. Așa, cam pe la vremea florilor de măr.

Găsiră un drum neumblat, năpădit de scaieți și urzici. Totul era îmbibat de apă. Merseră de-a lungul drumului până dădură de un han părăsit. Gardul căzut la pământ abia se mai putea zări ici și colo printre bălării. Curtea era desfundată de gropi în care creșteau nalbe, cucută, spanac sălbatic și brusturi solzoși.

— Aicea trebuie să fie tot moșia mea, zise Mihalache Poroineanu. Dar nu știam de paragina asta. De când n-o mai fi călcat picior de om pe aici?

Hanul, aplecat într-o rână, parcă era pe jumătate cufundat în pământ. Pe acoperiș crescuse iarbă, chica voinicului și somnoroasă.

Plină de păpădii, streașină se desprinsese, gata să cadă. Paltini cu miros înțepător, ce ieșeau de la temelii, frecaseră zidul cu legănarea lor.

În spatele hanului, o mulțime de cruci aplecate de vânt. Printre ele creșteau meri învoaltă.

— Ăstia sunt boglari. Știai? Nu au miros, zise Mihalache. Ăsteia îi zice buruiană-de-cel-pierit, asta e iarba-șarpelui. Uite și frunză-de-potcă!

Îi mai arăta pe rând iarba-datului-și-a-faptului, iarba-raiului, soc, vâzdoagă…

Mihalache și cu Lucsița se întoarseră la drumul neumblat și merseră înapoi pe el până auziră prin pădure sunetul cornului de vânătoare. Toți îi căutau îngrijorați. Când le spuseră despre hanul părăsit, domnii și doamnele cu umbrelușe și rochii de amazoane râseră de ei. Numai un vizitiu bătrân și șchiop, de la caleașca mătușilor, zise că el cam știe despre ce han este vorba.

*

Prin sate mergea vorba cum că ceata haiducilor s-ar fi spart. „Ce să se mai risipească, dacă au murit toți”? ziceau alții. Dar țața Tița îl visase pe Papidon călare, dându-i sfaturi noului șef de poteră cum să îi prindă pe haiduci.

— Asta înseamnă că n-au murit.

— Sau i-o fi omorât altcineva, iar conu Papidon nu știe, și-și mai bătea gura de pomană.

— Păi cum să știe conu Lache ce se petrece pe pământ, dacă el și pe acolo pe unde o fi, dincolo, o umbla tot beat ca și-aici? Că de năravnu te vindeci nici mort.

— Beat, călare, l-am visat.

Alte babe spuneau că haiducii s-ar fi înecat în apa uitării și că acuma umblă ca strigoi. Dar popa cel tânăr le spusese într-o duminică să nu mai creadă în prostii, că strigoi nu mai sunt de mult.

— Atuncea or fi duhuri. Că am auzit că au mâncat la cârciumă și au băut, dar bani nu le-a cerut.

— Crâșmarul i-a omenit, că așa e obiceiul pământului

— Lasă, bia, că ăștia au fost din ceata lui Coruia. Așa cum sunt ei, parcă ne vine mai ușor când îi știm acilea lângă noi. Ca să nu ne pierdem nădejdea că o să ne vină și nouă rândul odată să mai răsuflăm ușurați.

Țârcovnicul le spunea la toți:

— Ascultați-mă pe mine, că haiducii ăștia acuma sunt de sticlă, nu cum erau ei odată.

— Zevzec a fost, zevzec a rămas! S-ar sparge dacă ar fi după cum trăncăne el. Domnu învățător a zis… Aoleo, să-mi aduci aminte să vă

spui ce a pățit la oraș! A zis cică că nici potera nu mai trage în ei degeaba. Trece glonțul prin ei, de zici că a trecut pe lângă ei.

— Fugiți, bia, d-acilea, că popa a spus răspicat: „Haiducii n-au murit deloc”.

— Țață, n-ai auzit bine. A zis: „Haiducii n-au murit de tot”. Ce, eu nu știu ce aud cu urechea mea? Eu sunt numai de o ureche surd, nu de amândouă.

— Dar unde or fi banii haiducilor? se întrebau toți.

Multă lume însă râdea de cei care credeau că și-ar fi pitulat vreo câțiva saci de bani undeva în nori de vreme bună, pentru vreme rea.

— De unde să aibă haiducii așa mulți bani, să-i care cu sacii până în nori?

— Păcatele lor! Așa le-a mers buhul.

— Vai de capul lor! Au ajuns să cutreiere pădurea degeaba!

— Nu se știe! Mai bine zi că au rămas cu patima pădurii. E și asta o patimă. Dacă au năravul haiduciei în sânge… Nu se lecuiesc nici morți.

*

„Pentru parastasul matale să vezi ce porci frumoși am anul ăsta, scria țârcovnicul în Călindarul lui popa Claie. Băltăreți, cu râtul lung, cum știai matale să îi alegi. Mierea nu prea s-a făcut, cu atâtea ploi câte avusărăm. Ți-am mai scris eu. Ce păcatelor, s-a ramolit Ăla, de nu mai știe rosturile vremii? Poate de struguri, zic, să avem noroc. Pâst! firi-a focului de pisică, că din pricina ta se răsturnă călimara de murdărișiși Călindarul cuviosiei sale de cerneală. Pisică, deh, ce să-i faci? Trebuie s-o țiu, că făcuseră șoarecii stână în pod. De-aia nici n-o îngâlvesc cu mâncare. Am pus câinele să umble pe sârmă. Cu lanțul. Ca să nu mai sară copiii gardul la gutuiul dumitale. Merii nu știu cum i-ai pus, dar peste câțiva ani s-au uscat. A trebuit să ți-i tai.

Filica e bine și ea.

Fancu… eu nu cred că s-o fi dus după alta, cum zicea ea. Nu-i ședea în firea lui. Mai curând s-o fi tocmit cu vreunii să mai zugrăvească ceva. Ăia cum nu-l știe ce îi poate pielea, s-or fi învoit. Pesemne că i-or fi dat mai mult, poate și cu mâncarea și băutura. Că altfel nu înțăleg. Dacă i-o supăra și pe ăia ca pe noi doi și l-or închide și ei, vai de capul lui. Trebuie să aștepte până or trece și pe acolo niște zavergii tot așa, să-l scape. Zugrav. Ce poți să te aștepți de la el?”

*

Mihalache Poroineanu și Lucsița se urcară într-o trăsură ușoară, să îi ducă vizitiul din nou acolo. Pe drum le spuse că pe vremuri el băuse de câteva ori la acel han.

„Moș Parastas” îi zicea lumea, dar nimeni nu știa care o fi numele lui adevărat. Îi zicea așa, că plătea mereu parastasuri.

Coborâră din trăsură lângă fântâna din curtea hanului. În adâncul fântânii, creșteau ierburi de baltă și orăcăiau broaște. Lângă o floarea-soarelui, din cușca câinelui ieșea un lanț ruginit. La capătul lanțului, scheletul unui câine cu colții albi, întinși după o strachină pe care se prinsese mușchi verde.

Vizitiul scuipă și călcă printre urzici spre ușa hanului. Coborî câteva trepte.

— Cum naiba? Eu știu că pe vremea mea trebuia să urci treptele, nu să cobori. S-a mai schimbat de atunci.

Apăsă clanța ruginită și rămase cu ea în mână. Împinse ușa înțepenită și păși înăuntru. Din tavanul cu grinzile îndoite în jos și până în podeaua desfundată, ce scârțâia sub pașii lor, se întindeau pânze de păianjeni. Vizitiul le despică cu vârful biciului. Colivii atârnau de grinzi cu păsările uscate, acoperite de praf. Un greier se auzea „cri-cri”. O pală de vânt mișcă pânzele de păianjeni.

Lucsița scăpă un țipăt.

În dosul tejghelei, un om bărbos ținea pistolul îndreptat spre ei. Avea o față cafenie, brăzdată de cute. Purta o haină cu carouri mari, decolorată și prăfuită. O muscă intră pe ușă bâzâind și se așeză pe ochii lui nemișcați.

Pe țeava pistolului se așternuse un strat de praf. Mâna se sprijinea pe tejghea.

— E hangiul Marcu. Dar n-avea barbă.

Dinaintea hangiului, un clondir. Pe pereții sticlei se uscase vinul roșu. Vizitiul vru să ocolească tejgheaua, ca să ajungă la lada cu bani, sub care se rupsese podeaua și stătea aplecată.

Mihalache Poroineanu îi șopti Lucsiței:

— Parcă s-ar odihni.

— Tot cu picior de lemn, cum îl știam. Dar cum naiba? Parcă ălălant picior îl avea de lemn. Îmi aduc foarte bine aminte. Eram amândoi de același picior. Parcă-l văd cum șchiopăta. Ăsta întotdeauna a fost omul dracului!

Când să iasă din cârciumă, vizitiul se mai opri o clipă în prag, si își aduse aminte:

— Ăsta e Liucimir! își dădu el o palmă peste frunte. După barbă mi-l aduc aminte. L-am cunoscut. Fără barbă nu mi-am închipuit că e el. Pe Liucimir l-am întâlnit într-o pădure. Fiindcă, știți? Eu am fost haiduc la vremea mea. Mi-a luat flinta și mi-a dat drumul. Pe vremea aia așa era, cu flinte. De câte ori am trecut pe urmă pe la han, nu mi-a dat prin cap că hangiul e Liucimir. Dacă nu mai avea barbă… El oare m-o fi mai cunoscut?

— Ce faci, te-ntorci la el?

— Nu! Mi-e că-mi zice să rămân cu el să-i țin de urât. Mă duc să văz crucile.

Pe cruci vopseaua scorojită abia se mai putea citi: *un zaraf, un negustoraș, un popă, alt negustor, un tâlhar…*

— Iar la ăsta n-a mai scris nimic. Nu și-o fi mai adus aminte ce a fost.

Seara la conac, când toți erau strânși în jurul unui foc mare în curte, Mihalache Poroineanu povesti tuturor ce văzuse și ce îi spusese vizitiul. Toți ascultau cu ochii holbați. Numai tatăl lui râdea cu poftă și spunea că nu crede o iotă.

Înainte de culcare, Mihalache se duse în odaia tatălui său, să îl întrebe despre acel han dacă este pe moșia lor.

Boierul cel bătrân spuse că el nu a auzit până atuncea de acel han.

— Cât despre vizitiu, să știi că este un mincinos fără pereche. N-a fost deloc haiduc. A fost poteraș. Iar piciorul nu i l-au șontorogit la închisoare, cum se lăuda el. A căzut pe scări în pivniță, că era beat.

Bătrânul își potrivi papucii în picioare, își mai netezi faldurile cămășii de noapte și își îndesă peste urechi tichia cu ciucure.

— Auzi vorbă! Cum să fie pe moșia noastră un han, și să nu știu eu? Ia stai! Stai așa, să mă uit!

Zicând acestea, boierul cel bătrân se ridică din fotoliul cu capete și labe de lei, cu colți albi de mistreți și dădu la o parte un tablou din perete. Deschise o ușiță secretă și scoase din dulăpiorul ascuns o sticlă.

— Sticla asta mi-a lăsat-o, ehei, erai mic tu pe atuncea. N-ai cum să-ți mai amintești de el. Mi-a lăsat-o un zugrav, pe numele său… Fancu îl chema. Dacă te uiți prin ea, vezi lumea ca printr-un ochean. Tot ce e pe lume, e și-n sticlă, colea. Mai aprinde un rând de lumânări, să ne uităm!

Mihalache luă de pe scrinul cu mânere de bronz un sfeșnic de argint cu mai multe brațe. Țurțurii de cristal licăriră legănându-se și sclipiră sub lumânările aprinse una câte una.

— Vezi aici conacul nostru! Uită-te în dreptul ăsta! ciocăni cu degetul în sticlă bătrânul. Uite și cișmeaua! Se vede tot. De aici până colea se întinde moșia noastră. Ce mare o știm noi când o străbatem cu șareta prin soare și praf! Și ce mică este când o privești colea, dinafară! Acuma spune-mi și mie! Unde vezi tu acilea hanul ăla părăsit?

— Nu văd niciun han. Și nu văd nici moșia și nici nimic din ce-mi spui. Doar o sticlă ca toate sticlele.

— Da, dar asta e mai altfel decât toate. Tu știi că zugravul ăla care mi-a lăsat-o zicea că în ea a găsit taina meșterilor zugravi de demult? Bun prieten cu mine. Mereu mi se văieta că nu știe cum or fi pus ăia verdele ăla pe perete la Sucevița. Dar parcă albastrul de la Voroneț mai știe careva să-l mai facă? Zicea: „Când mă gândesc că toate culorile alea ale lui Pârvu Mutu s-au pierdut de nu le mai poate scoate nimeni îmi vine să-mi dau cu pumnii in cap”. Era un om așa de

pornit… Îl apuca plânsul când îți povestea de galbenul care-i ieșea unuia la Oboga, un bătrân. A murit și n-a apucat să-i spună cum potrivea ulcelele. Asta e ca și cum înainte de-a muri ți-ai da foc la casă, în loc s-o lași moștenire copiilor. Ultima dată spunea că o să se ducă să caute taina vechilor iconari. Pesemne că o avea mult de umblat până dă de ei. Sau te pomenești că s-o fi rătăcit pe acolo și nu mai știe să se întoarcă. Abia aștept să vină să-l întreb dacă cunoaște ceva despre hanul ăsta al lui Liucimir, de care zici tu.

*

„Fancu n-a făcut nicio ispravă cu sticla lui, părinte! scrie țârcovnicul mai departe în Călindar. *Dar nici acasă nu s-a întors. L-am văzut cu ochii mei la bâlci la Caracal de Rusalii în târgul de afară sus pe deal. Unde au făcut și cazarmă de pompieri. Fancu zugravul era, părinte. El era, că m-am dat eu jos din șaretă și am așteptat să se oprească ăia cu muzica lor. Zic: «Du-te, bă, acasă că te-așteaptă nevasta! Om însurat și stai prin târguri.» S-a uitat lung la mine, de parcă nu m-ar fi cunoscut și a făcut așa cu mâna la tâmplă, adică: «Ești nebun?». Dumneata mă știi că orice oi fi, însă nebun nu sunt. Pe urmă s-a dus la niște olari la Bulbeș. Ia așa ridica ulciorul în soare, de sticleau culorile pe el, de ziceai că-i poleit. Și-l lăsa jos, și ridica altul, și tot așa. Și n-am mai stat după el, că se făcuse de prânz. El era, părinte. Dacă eu n-oi ști, care știu tot ce e pe lumea asta! Și ce nu e știu. Aoleo, să nu uit să-ți spun ce făcură mai alaltăieri enoriașii dumitale. Intrară cu vitele în arie pe pământul boierului. Iar când veni arendașul să-i ia la goană se chitiră cu bătaia pe el. Și îi rupseră și pălăria. A doua zi veni cu călărașii de la Izbiceni și-i adunară de prin casă pe care îi mai ținea minte să-i bată la tălpi ca să bage groaza-n ei și-n tot românul. Dar satul nu mai șezu cu mâinile-n sân, cum știai, ca pe vremea matale. Veniră noaptea și sparseră șoprul unde-i ținea închiși și le dădu drumul. La noi ca la noi, dar la Cilieni și la Tia Mare îi bătură pe primari. La Fălcoi intrară-n pădurea proprietății și își tăiară lemne. La conacul lui Mitiță Plăviceanu îi sparseră toate geamurile cu pietre. Era să-i puie și foc. Bine că apucași de murișii, părinte. Scăpași de o grijă. Cine știe ce mai aduce ziua de mâine."*